

83. Torstaina 21 päivänä syyskuuta 1989

kello 15

Siv.

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Esitellään:

- 1) Hallituksen esitys n:o 106 valtion tulo- ja menoarvioksi vuodelle 1990 .. 2442
- 2) Hallituksen esitys n:o 107 valtioneuvoston lainanottovaltuuksista vuonna 1990 2549
- 3) Hallituksen esitys n:o 108 valtion liikelaitoksista annetun lain (627/87) mukaisten liikelaitosten lainanottovaltuuksista vuonna 1990 „
- 4) Hallituksen esitys n:o 109 laiksi vuodelta 1990 toimitettavassa valtionverotuksessa sovellettavista veroasteikoista ja veroprosenteista „
- 5) Hallituksen esitys n:o 110 laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta „
- 6) Hallituksen esitys n:o 111 laiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta „
- 7) Hallituksen esitys n:o 112 laiksi yhtiöveron hyvityksestä annetun lain muuttamisesta „
- 8) Hallituksen esitys n:o 113 laeiksi maatilatalouden tuloverolain muuttamisesta sekä tappiontasauksesta tuloverotuksessa annetun lain 2 ja 4 §:n muuttamisesta „

Siv.

9) Hallituksen esitys n:o 114 laiksi kehitysalueiden veronhuojennuksista ja laiksi leimaverolain 97 a §:n muuttamisesta 2549

10) Hallituksen esitys n:o 115 laiksi liikevaihtoverolain 16 ja 27 §:n muuttamisesta sekä laiksi eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta ”

11) Hallituksen esitys n:o 116 laiksi eräitä elintarvikkeita koskevista poikkeuksista liikevaihtoverolakiin annetun lain muuttamisesta ”

12) Hallituksen esitys n:o 117 ympäristönsuojelua koskeviksi muutoksiksi liikevaihtoverolainsäädäntöön ”

13) Hallituksen esitys n:o 118 laiksi kerman ja vähärasvaisen maidon tassaumaksusta annetun lain 22 §:n muuttamisesta ”

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Ahde, Ajo, Almgren, Björklund, Donner, Elo, Hilpelä, Hämäläinen, Ikonen, Jokiniemi, Järvisalo-Kanerva, Kankaanniemi, Kuuskoski-Vikatmaa, Liikainen, Melin, Mäkelä, Nieminen, Paakkinen, Paasio, Paavilainen, Pekkarinen, Pietikäinen, Pokka, Puska, Renlund, Riihijärvi, Saari, Seppänen, Sillanpää, Suominen, Särkijärvi, Taxell, Tiuri, Turunen, Vennamo ja Vuoris-
to.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Pokka, Ikonen, Kankaanniemi, Pekkarinen, Taxell ja Saari.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Järvisalo-Kanerva sekä yksityisasioiden takia edustajat Ajo, Nieminen, Paakkinen, Puska, Renlund, Saari ja Seppänen, tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi ed. Liikanen ja yksityisasioiden takia edustajat Ikonen, Paavilainen ja Riihijärvi sekä virkatehtävien vuoksi tämän kuun 26 päivään ed. Elo ja 29 päivään ed. Björklund, Hilpelä, Hämäläinen, Särkijärvi ja Tiuri.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys n:o 106 valtion tulo- ja menoarvioksi vuodelle 1990

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Tässä yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2)—13) asiasta.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Kääriäinen: Herra puhemies! Ensi vuoden budjettiesitys on aluepolitiikan kannalta synkin tähänastisista ministeri Liikasen budjeteista ottaen huomioon kiihtyvänä jatkuvan keskittymisen. Pääkaupunkiseutu pöhöttyy pöhöttymistään. Aluepolitiikan määrärahat pysyttelevät käytännössä jäissä. Maaseudun kehittäminen taantuu, vaikka hallituskin on puheissaan lupailut säästävät vientivarat maaseudun laaja-alaiseen elvyttämiseen. Maakuntien tilannetta heikentää myös se, että alemman asteen tiet saavat jo totutulla tavalla rappeutua määrärahojen niukkuuden vuoksi.

Hallitus ei ole löytänyt yhtäkään uutta edes kokeiluluonteista keinoa aluepolitiikan tehostamiseen, vaan antaa keskittymisen jatkua. Sen sijaan hallitus on löytänyt uusia vipusimia keskittymisen vauhdittamiseksi. Etenkin valtiovarainministeriö on jo pitemmän aikaa ahdistellut pieniä ja heikkovomaisia kuntia ihan niille rajoille asti, että niiden sietokyky on jo murtumassa. Hallitus käytännössä ajaa kuntien pakkoliitoksia taloudellisten pakotteitten kautta. Hallituksen kunnille suunnittelema suhdannevero olisi aluepoliittisesti raju teko. Se nostaisi etenkin niiden kuntien veroäyrin hintaa, jotka jo muutoinkin ovat ahtaalla asukkaidensa palvelujen järjestämisessä edes kohtuullisella veroäyrin hinnalla.

Vieläkin rajumpi teko oli hallituspuolueiden täällä eilispäivänä läpirunnoma rakennusvero, joka kaavamaisuudessaan on käsittämätön. Verolla on, kuten yritimme todistaa hallitukselle, aluepoliittisia heikennysvaikutuksia. Se on viemässä kehitysaluemaakuntia taloudelliseen taantumaan. Rakennusvero nimittäin leikkaa kärjen kaikilta uusilta semmoisilta investoinneilta, joita nyt nimenomaan maakunnissa tarvittaisiin.

Ministereillä Holkerilla ja Liikasaalla on puhtia hauiksessa silloin, kun on löydettävä uusia keinoja maakuntien lyömiseen ja keskittymisen avittamiseen. Tietenkin hallitus vastaa tähän sanomalla, että veroilla pyritään vain lykkäämään investointeja laskukauteen. Todellisuudessa monet investoinnit jäävät kokonaan tekemättä, työttömyys kasvaa ja keskittyminen saa uutta vauhtia.

Hallituksen viimeaikaiset teot, siis sekä aiottu suhdannevero, jonka kohtalosta liikkuu epämääräisiä huhuja, että jo toteutettu rakennusvero, ovat vastaansanomattomia esimerkkejä siitä, millaiseen hevoskuuriin maa ja kansa joutuvat, kun talous on epäkunnossa ja epätasapainossa. Tarve koviin leikkauksiin johtuu yksinomaan hallituksen epäonnistuneesta talouspolitiikasta, vaikka se ei sitä itse myönnä, vaan jatkaa selittelyjään ja katteettomien toiveiden levittämistä.

Onnettominta on se, että Holkerin ja Liikasen hevoskuuri käytännössä tarkoittaa ennen muuta aluepolitiikan lopettamista ja perusturvauudistuksen kuivattamista. Perusturvauudistushan on jo käytännössä pitkälle rapautunut. Hallitus turvautuu talouspolitiikan epäonnistumisen peittämiseksi kaikkein

epäsosiaalisimpaan linjaan ja lyö niitä alueita ja ihmisiä, jotka nyt kaipaisivat poikkeuksellisen voimakasta tukea myös hallitukselta.

Herra puhemies! Kiinnitän huomiota hallituksen talouspoliittiseen uskottavuuteen taikka nimenomaan sen puutteeseen. Nimitäin siihen huutavaan ristiriitaan, pitkäaikaiseen, ikään kuin johdonmukaiseen ristiriitaan, joka on valtiovarainministerin ennusteiden ja lupausten ja toisaalta arkipäivän todellisuuden välillä. Otan pari esimerkkiä. Aloittaessaan työnsä hallitus asetti inflaatio-tavoitteeksi 2 prosenttia vuodelle 1988. To- teutunut inflaatio oli 5,1 prosenttia. Tälle vuodelle hallitus asetti tavoitteeksi 4,5 prosent- tin inflaatiovauhdin, mutta viimeinen luke- ma elokuulta on jo 6,6 prosenttia. Ensi vuodelle hallitus lupaa inflaation hidastu- mista 5,5 prosenttiin, mutta kuka enää uskoo näihin puheisiin tapahtuneen kehityksen va- lossa?

Toinen esimerkki. Vaihtotaseen vajeeksi hallitus arvioi vuodelle 1988 6 miljardia, mutta vaje repesi kaksinkertaiseksi. Tälle vuodelle hallitus ennustaa 15 miljardin vajet- ta, mutta asiantuntijat puhuvat jo yli 20 miljardista. Ensi vuodelle hallitus lupaa löysästi vajeen supistuvan 18,5 miljardiin, mutta ei tee käytännössä juuri mitään repeä- män korjaamiseksi. Kuka uskoo tällaisia tavoitteita?

Vielä kolmaskin esimerkki. Hallitusohjel- massaan hallitus lupaa korkotason alenevan. Se on kova lupaus, ja se on oikea lupaus, mutta edelleen Suomen Pankin peruskorko on puoli prosenttia korkeampi kuin hallituk- sen aloittaessa, ja korotuspaineet, kuten kaikki tiedämme, kasvavat koko ajan. Mark- kinakorothan ovat jo nousseet huikeasti, ja niiden nousun syy on hyvin selvä, helposti tunnistettavissa: hallituksen epäonnistuminen talouspolitiikassa.

Kaiken kaikkiaan hallituksen talouspoliit- tinen uskottavuus on tipotiessään. Hallituk- sen johto puhuu julkisuuteen kauniita tavoit- teita, asettaa arvovaltansa likoon ja esiintyy jämäkästi — jämäkästi pitää panna lainaus- merkkeihin. Arkipäivän todellisuus on kui- tenkin aivan toista.

Näin voi elää tietysti jonkin aikaa etenkin, kun työllisyys on tähän mennessä ollut suo- tuisa ja valtion kassassa on todella paljon rahaa. Edessä on hallituksen jatkaessa suru- tonta menoa epäsosiaalinen ja alueellista

keskittymistä suosiva, ajava hevoskuuri, jota mm. aiottu kuntien suhdannevero, rakennus- vero, perusturvan jäädyttäminen ja koron korotusuhka oireilevat.

Herra puhemies! Vielä yksi asia lyhyesti. Viittaan ed. Esko Ahon eiliseen puheenvuo- roon Wärtsilä Marinen tapauksesta. Hän tivasti puheenvuorossaan tietoa Wärtsilän ratkaisusta, siis pelkästään tietoa tästä rat- kaisusta. Kysymyksessä ovat suuret rahat ja suuret vastuut. Vähintä olisi se, että edus- kunta saisi hallitukselta tarkan selvityksen Wärtsilän ratkaisusta niin, että ei tarvitsisi tukeutua pelkästään lehtitietoihin tai huhui- hin. Ainakin valtiovarainvaliokunnan olisi välittömästi saatava riittävä informaatio. Asetun kannattamaan ed. Esko Ahon kan- nanottoa ja vaatimusta Wärtsilä-selvitykses- tä.

Ed. Järvenpää (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluaisin ed. Kääriäisen aluepoliittiseen kritiikkiin vastata muutamal- la sanalla olkoonkin, että se oli tavan mu- kaan tavattoman hampaaton. Keskustapuo- lueen kritiikki on aina ollut luonteeltaan sellaista, jossa puhutaan vain niistä markka- määräistä, jotka eri momenttien kautta alue- tukeen suuntautuvat, tai samojen keinojen käyttämisestä, joita on 1960- ja 1970-luvuil- lakin käytetty. Kun ed. Kääriäinen sanoi, ettei seuraava budjetti sisällä mitään uutta, niin hän unohtaa mm. sen melko oleellisen seikan, että pääkaupunkiseudulta siirtyville yrityksille on nyt tarkoitus maksaa todella tuntuvaa tukea. Siihen on varattu tässä budjetissa 50 miljoonaa markkaa.

Mutta oleellisinta koko aluepoliittisessa keskustelussa on se, että eräs keskeisin alue- politiikalle asetettu tavoite, työllisyyden hoi- to, on nyt aivan toisella tavalla saavutettu kuin koskaan aikaisemmin. Miltei koko maassa on käytännössä saavutettu täystyöl- lisyysraja, mikä merkitsee sitä, että aluepoli- tiikan perusteita, lähtökohtia ja tavoitteita tulee myös muuttaa vallitsevan tilanteen mu- kaisesti. Toivoisin, että keskustapuolue omassa kritiikissään ottaisi tämän muuttu- neen tilanteen huomioon.

Ed. Kääriäinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Järvenpää viittasi sii- hen, että keskusta puhuu pelkästään lähinnä KTM:n pääluokan määrärahoista. Minä pu-

huin äsken, ed. Järvenpää, linjasta, suunnasta, joka tulee esille hallituksen budjettiesityksestä läpi koko kirjan aivan alkusivuista takakanteen saakka, ja se suunta on ilman muuta keskittymistä suosiva. Siinä ed. Järvenpää on oikeassa, että tilanne aluepolitiikassa on radikaalisti muuttunut viime vuosien aikana sen vuoksi, että pääkaupunkiseutu on kerta kaikkiaan niin valtava imugeneraattori, että mikään mahti ei tunnu voivan sille enää yhtään mitään ja että Etelä-Suomi ihan Kehä III:n portteja myöten on helisemässä juuri tämän imun mahtavuuden vuoksi.

Aluepolitiikassa saadaan tulosta aikaan vasta, kun työpaikkakesittyminen tälle seudulle saadaan jonkinlaiseen kuriin, ja siinä hallitus on kerta kaikkiaan ponneton ja onneton.

Ministeri Kasurinen: Herra puhemies! Eduskunnassa käydyin keskustelun aikana joissakin puheenvuoroissa on arvostelun kohteeksi asetettu nimenomaan vuoden 1990 kulttuuri- ja taidebudjetti. Tältä osalta haluaisin esittää muutaman näkökohdan, koska oletan, että osa arvostelijoista on perustanut arvostelunsa virheelliseen tietoon.

Ensinnäkin myönteisenä kulttuuribudjetin osalta ja myös uutena avauksena voin todeta, että vuonna 1990 budjettiesityksessä osoitetaan varat valtion taidemuseolle, ja sehän käytännössä merkitsee valtakunnallisen keskusmuseon perustamista kuvataiteen alalle. Tämä päätös myös käytännössä tulee merkitsemään sitä, että paljon puhuttu nykytaiteen museo saa oman yksikkönsä perustettavan valtion taidemuseon yhteyteen, johon yksikköön myös ensimmäiset virkaratkaisut osoitetaan vuoden 1990 budjetissa.

Toisena merkittävänä päänavauksena pidän kotimaisen elokuva-, televisio-, video- tuotannon sekä jakelun tukemiseen osoitettua lisävoimavaraa. Kun tähän tarkoitukseen oli edellisenä vuonna 21 miljoonaa markkaa, vuonna 1990 asianomaiseen menokohtaan on kirjattu 31,5 miljoonaa markkaa.

Haluan myös todeta, että moneen, moneen vuoteen sitten tämän budjettivuoden ja tulevan budjettivuoden ei ole voitu taiteilija-apurahoja lisätä. Niitä myös tullaan lisäämään vuonna 1990.

Taidekorkeakoulut, jotka kuuluvat myös tähän hallinnonalaan, ovat saaneet oman

osuutensa opetusministeriön budjetissa, ja ne noudattelevat juuri sitä keskimääräistä kasvua kuin korkeakoulubudjetti yleensä noudattelee.

Haluan tässä todeta, että taidebudjetin kasvu on noin 90 miljoonaa markkaa eli 15 prosenttia tämän vuoden menoarvioon verrattuna. Se, mitä budjetin loppusummassa näkyy miinuksena, johtuu siitä, että nimenomaan oopperan rahoitus, joka aikaisemmin on esiintynyt taidebudjetin yhtenä osana, ei sinne vuonna 1990 tule sisältymään, vaan se rahoitetaan tämän vuoden viimeisessä lisäbudjetissa.

Tämän lisäksi haluaisin hetken viipyä päivänkohtaisissa keskustelun aiheissa, joita myös eduskunnassa käydyin budjetin lähetekeskustelun yhteydessä on useissa kohdin sivuttu. Se on nimenomaan sitä, mitä tapahtuu yhdentyvän Euroopan tiimoilta.

Opetusministeriössä asiaa on ennakoitu niin, että meillä asetettiin Eurooppa-työryhmä lokakuussa 1988, ja se on toiminut ministeriössämme vajaan vuoden. Perussyy sen asettamiseen oli se, että integraatiokehitys ja kansainvälistyminen yleensä koskettaa monin tavoin myös opetusministeriön tehtäviä: koulutus-, tiede-, teknologia-, joukkoviestintä-, tekijänoikeus-, kulttuuriyhteistyö- sekä nuoriso- ja urheilukysymykset.

Työryhmämme on seurannut hyvin tiiviisti Euroopan yhdentymiskehitystä, ja myös me olemme tämän työryhmän työn tuloksena saaneet jo ensimmäiset kannanotot sisällytetyiksi vuoden 1990 tulo- ja menoarvioon. Eli tältä osin totean, että meillä seuranta on meneillään, pyrimme varustautumaan niihin haasteisiin, mitä yhdentyvä Eurooppa meille tulee asettamaan.

Julkisessa keskustelussa on yhdeksi keskeisistä teemoista, ellei peräti ykkösaiheeksi, noussut suomalaisen yhteiskunnan kansainvälistyminen. Euroopan yhteisöjen silmissä kangastelee maaginen vuosi 1992, jonka loppuun mennessä yhteisön 12 jäsenmaasta on tarkoitus muodostaa yhtenäinen sisämarkkina-alue, jossa tavarat, pääoma, palvelut ja työvoima liikkuvat vapaasti tullipuumien tai muiden rajamuodollisuuksien estämättä. Tämä murros on myös herättänyt meidät, ja toivon mukaan me pysymmekin hereillä.

Kauppamiehet ovat aina haistaneet tuulen suunnan muita kerkeämmin. Myös integraation mahdollisuuksista ja vaikutuksista käy-

tyä keskustelua niin meillä kuin muuallakin ovat hallinneet teollisuuden, kaupan ja niitä lähellä olevien tahojen äänenpainot. Tämä on sinänsä ymmärrettävää, sillä Suomi on ulkomaankaupastaan kohtalokkaan riippuvainen kansantalous. Silti ei voi kysyä, onko yhdentymiskeskustelua sittenkin käyty liian yksipuolisesti talouselämän ehdoin ja näkövinkkelistä. Kulttuuriministerin paikalta asiaa seuranneena olen kallistumassa tälle kannalle.

Mitä integraatioprosessi sitten vaikuttaa nimenomaan kulttuuri- ja koulutussektorille? Se on viimeksi kuluneen vuoden aikana näkynyt Euroopan yhteisöjen kulttuuri- ja viestintäpoliittisen otteen jäämäköitymisessä. Vuoden 1988 keväällä perustettiin Euroopan yhteisöihin hallitusten välinen pysyvä kulttuurikomitea. EY:n kulttuuriministereiden tapaamiset ovat muodostuneet toistuvaksi rutiiniksi, ja samalla on linjattu yhteisöjen kulttuuripoliittikan painopisteet. Toisin kuin useimmissa muissa kansainvälisissä järjestöissä Brysselin johtamissa hankkeissa näyttää myös tällä sektorilla olevan käytössä runsaasti varoja ja pätevää henkilökuntaa, mitä luonnollisesti on tervehdittävä myönteisesti.

Haluan palauttaa mieliin, että viime vuoden joulukuussa Ranskan presidentti Mitterrand esitteli EY:n johtajille vahvoja kulttuuripoliittisia painotuksia sisältävän aloitteen audiovisuaalisesta Eurekaista, joka tähtää Euroopan aseman vahvistamiseen viestintäteknologiassa sekä audiovisuaalisten ohjelmien tuotannossa ja jakelussa. Tämä korkealla poliittisella tasolla suosionsoituksin vastaanotettu hanke on saanut ilmaa siipiensä alle, ja sen merkeissä järjestetään Pariisissa jo tänä syksynä eurooppalainen kokous. Tähän kokoukseen myös Suomi ja muut yhteisöihin kuulumattomat Euroopan maat ovat tervetulleita.

Länsi-Euroopan yhdentymiskehityksen vaikutukset kulttuuripoliittikkaan tulevat olemaan monitahoisia, ja niiden arvioiminen tällä hetkellä on vaikeata. Välittömiä vaikutuksia on EY:n kulttuuripoliittisilla aloitteilla ja ohjelmilla, kuten äsken mainitulla audiovisuaalisella Eurekailla. Tämän lisäksi on todennäköistä, että integraatio tulee välillisesti vaikuttamaan monin tavoin kulttuurielämän toimintaedellytyksiin, sillä tavaroiden, pääomien, palveluiden ja henkilöiden vaih-

don vapauttaminen ja lainsäädännön harmonisointipyrkimykset koskettavat myös kulttuurisektoria.

Integraation tavoitteeksi asetettujen neljän vapauden toteutuminen lisää vuorovaikutusta ja liikkuvuutta Euroopan yhteisöjen sisällä. Taiteen ammattilaiset, kuten muusikot, elokuvan tekijät tai muotoilijat, voivat esteettä hakeutua virkoihin ja työtehtäviin EY:n alueella. Eurooppalaistuminen on ehkä nopeinta audiovisuaalisella sektorilla, joka jo ennestään on luonteeltaan kansainvälistä. On mahdollista, että se etenee vauhdikkaasti myös musiikkielämässä ja muilla sellaisilla taiteen aloilla, joilla kielimuurien ylittäminen käy helpommin.

Vapaa oikeus perustaa yrityksiä EY-maissa tulee koskemaan myös kulttuurialalla toimivia yrityksiä. Tämä yhdessä kirjojen, äänilevyjen, av-ohjelmien sekä kulttuurialan koulutuspalveluiden kaupan vapauttamisen kanssa tulee todennäköisesti ravistelemaan kulttuurisektorin tuotannon ja jakelun nykyisiä rakenteita. Eräs mahdollisuus on, että esimerkiksi kustannustoiminnassa ja viestintäsektorilla kehitys johtaa kohti yhä kansainvälisempiä ja suurempia yksiköitä. Tämän tapaista keskittymistä ei ainakaan pienissä yhteisöjen jäsenmaissa pidetä tervetulleena ilmiönä.

Eräässä kulttuuripoliittisessa arvioissa on maalattu vielä synkempiä uhkakuvia. Niissä on katsottu, että pitemmällä tähtäyksellä ongelmaksi saattaa muodostua kulttuuripoliittikan rahoituspohjan ja aseman turvaaminen osana yhteiskuntapoliittikkaa. Yhdentymiskehityksen eräänä selvänä julki lausuttuna tavoitteena on talouselämän liberalisoiminen ja privatisoiminen, tilan raivaaminen markkinavoimille. Tämä voi tapahtua vain vähentämällä julkisen sektorin roolia ja rahoitusta. Jos liberalisoinnista seuraa julkisten palvelujen yleinen karsiminen, myös kulttuuripoliittikka saattaa joutua vaaravyöhykkeeseen, sillä kulttuuripalveluiden kehittäminen on Euroopassa tapahtunut lähes yksinomaan julkisen sektorin, valtion ja kuntien, toimesta.

On aivan selvää, että integraation kulttuuripoliittiset vaikutukset tuntuvat ensimmäiseksi EY:n jäsenmaissa. Kuitenkin haluan muistuttaa siitä, että kulttuurialueena Eurooppa on jo historiallisesti integroitunut lukemattomin säikein 12 maan muodosta-

maa yhteisöä laajemmaksi alueeksi. Näyttääkin siltä, että taloudellisen ja yhteiskuntapolitiittisen sopeutumisen ohella Suomi ja muut yhteisöjen ulkopuolella olevat maat joutuvat lähivuosina vastaamaan myös tiukkoihin kulttuuri- ja viestintäpoliittisiin haasteisiin.

Omalta osaltamme olemme opetusministeriössä pyrkineet vastaamaan näihin haasteisiin nostamalla nimenomaan viestinnän kulttuuripolitiikan erääksi budjetin painopisteenalueeksi. Tässä yhteydessä haluan myös todeta, että viime perjantaina olleessa pohjoismaisessa ministerineuvoston kokouksessa allekirjoitimme pohjoismaisen filmirahaston, joka myös tulee merkitsemään edistysaskelta tällä alueella.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kasurinen lyhyessä puheenvuorossaan esitti näkökohtia, jotka saavat minut huolestumaan siitä, onko hän pohtinut kaikkein vaikeinta kysymystä tässä integroimisessa. Tässä ei ole oikeastaan kysymys siitä, että kulttuuri- ja viestintäpolitiikka jämäköityy tai että kulttuuriministerit tapaavat toisiaan tai että vuorovaikutus lisääntyy tai audiovisuaalisessa kentässä tapahtuu yhdentymistä jne., vaan syvin ongelma tässä on se, katoavatko kansalliset identiteetit täysin integroitumisen yhteydessä. Tästä on esitetty kaksi teoriaa.

Toinen on se, että ne katoavat, että Eurooppa muuttuu yhdeksi monoliitiksi, ja se on nähty kaikkialla erittäin ikävänä kehityksenä.

Toiset näkevät tämän asian hieman lohdullisemmin. He näkevät sen sillä tavoin, että valtioiden kadotessa, valtioiden suvereniteetin vähentyessä kansojen identiteetti tulee kasvamaan. Tällä tavoin palataan ikään kuin siihen aikaan, jolloin kansallisvaltioita Euroopassa ei ollut. Tällöin Euroopan mosaikkimaisuus ei tulisi katoamaan, vaan se tulisi vahvistumaan tämän kautta.

Minusta tämä olisi se ongelmisto, mitä tässä kysymyksessä pitäisi huomattavasti enemmän pohtia kuin kulttuuriministeri puheenvuorossaan pohti. Minusta tämä ei ole mikään hallinnollinen ja byrokraattinen asia lainkaan.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On syytä antaa kiitosta ministeri Kasurille, että oli mahdollisuus

antaa, joskin lyhyt, mutta kuitenkin aika napakka yhteenvedo, missä sivistys- ja kulttuuripuolella ollaan menossa. Toivoisi vain, että kun eduskunta on vaatinut jo keväällä useaan otteeseen koulutuspoliittista selonteon eduskunnalle tämän syksyn aikana, sitä laajennettaisiin kulttuuri- ja sivistyspoliittiseksi selonteoksi, jossa käytäisiin läpi mm. tämän Eurooppa-työryhmän näkemyksiä kulttuuri- ja sivistysalalta. Olisi mielenkiintoista kuulla, aikooko opetusministeriö antaa tämän selonteon ja missä laajuudessa.

Se pitää paikkansa, minkä ministeri totesi, että budjetissa on huomioitu kansainvälinen avartuminen. Panin sen varsin nopealla luullulla merkille ja viime yön puheenvuorossani paheksuin sitä siksi, että toisaalta maan sisäisistä oloista on nipsitty rahaa mm. koulurakentamisesta ja opettajankoulutuksesta, jotka olisivat ensiarvoisen tärkeitä, vaikkakin ollaan avartamassa yhteistyötä sivistyksen ja kulttuurin tasolla maan rajojen ulkopuolelle.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kasurinen puhui mielestäni melko yleisellä tasolla Euroopan yhdentymisen vaikutuksesta kulttuuripolitiikkaan ja eurooppalaisesta kulttuuripolitiikasta. Hän ei mm. kuvannut sitä, miten samaan aikaan todellakin erilaiset etniset vähemmistöt ovat eri maissa nousussa eri kielialueilla. Pienryhmät tekevät tuloaan.

Olisin mielelläni kuullut, mitä ajatuksia opetusministeriössä on vastaavasti Suomessa tukea joitakin meillä eläviä arvokkaita etnisiä vähemmistöjä kuten esimerkiksi saamelaista kulttuuria. Tällä hetkellä saamelaislahan ei ole mahdollista saada esimerkiksi lukio-opetusta täällä äidinkielellään. Kuitenkin esimerkiksi Keski-Euroopassa samaan aikaan, kun puhutaan Euroopan integraatiosta, tuodaan vahvasti esiin se, että tämän tyyppisillä pienryhmillä on oikeus omalla äidinkielellään saatavaan koulutukseen. Olisin mielelläni kuullut, mitä ajatuksia tästä on ministeri Kasurilla.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitän myös kulttuuriministerin antamasta selonteosta. Haluan kommentoida eräitä hänen esille nostamia määrärahoja.

EY:hän on itse asettanut kulttuurin painopisteenalueeksi neljä sektoria, ja yksi on audio-

visuaalinen sektori, niin kuin kuulummekin. Meidän hallituksemme on myös ministeri Kasurisen mukaan asettanut viestintäkulttuurin painopistealueeksi. Minun mielestäni tätä aluetta on kuitenkin painopisteitettävä liian vaatimattomasti. Kun tälle vuodelle on annettu 21 miljoonaa kotimaisen elokuvan tukemiseen, ensi vuodelle esitetään 31,5 miljoonaa. Kuitenkin viestintäkulttuuritoimikunta esitti, että muutamalle vuodelle tästä eteenpäin myönnettäisiin 45 miljoonaa markkaa uutta rahaa joka vuosi. Siis tähän ei ole suinkaan päästy, ei edes lähestytty tässä budjetissa.

Taiteilija-apurahoja on myös aivan liian vähän, sillä budjetissa ehdotetaan yksivuotisia apurahoja kaksi ja viisivuotisia yksi. Se on liian vähän. Kuntien kulttuuritoimintaa tuetaan kovin vaatimattomasti, ei yhtään uutta kulttuurivirkkaa kuntiin. Asukaskohtainen kulttuurimarkka on vain 9 markkaa budjetissa. Urheilun sektorilla se on jopa 23 markkaa.

Ed. Saarinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Astalan puheenvuoron johdosta haluan todeta ja lähinnä muistuttaa mieliin seuraavaa. Kun urheilu- ja kulttuurimarkkoja asetetaan — tosin täysin turhaan — vastakkain, kiinnitän vakavasti huomiota siihen, mitä osuutta se markka merkitsee asianomaisen hallinnonalan menoissa suhteutettuna suoritteen hintaan. Viittaen vain siihen, että liikuntamarkka yltää 5—10 prosenttiin tukemaan asianomaista toimintaa. Kulttuurimarkan arvo esimerkiksi järjestöavustuksissa voi olla luokkaa 50—100 prosenttia.

Ministeri Kasurinen: Arvoisa puhemies! Minusta on tavattoman hyvä, että eduskunnassa ollaan kiinnostuneita juuri siitä, mitä Euroopassa tapahtuu ja millä tavoin se vaikuttaa meidän kulttuuripolitiikkaamme. Tältä osin sanon omalta puoleltani vain sen, että meidän täytyy myös byrokratia hoitaa, jotta me kykenisimme myös hoitamaan sisältöä. Tämä on edellytys, koska liikumme hyvin laajoissa puitteissa.

Toiveisiin, mitä tulee mahdolliseen selontekoon eduskunnalle totean, että koulutuspoliittista selontekoahan on toki odotettu jo hyvin pitkään. Tähän liittyy nyt myös Eurooppaa koskeva osuus. Omalta puoleltani

olen valmis tulemaan esimerkiksi sivistysvaliokuntaan kuultavaksi asioista, tai sitten olemme suunnitelleet järjestettäväksi tämän syksyn aikana laajempaa seminaaria, jossa käsiteltäisiin yhdyntävän Euroopan vaikutusta kulttuuripolitiikkaan ja myös sitä, millä tavoin meidän tulisi yhteisesti siihen valmistautua.

Mitä tulee sitten kansalliseen identiteettkysymykseen, oma käsitykseni on, että yhdyntävän Euroopan ympärillä käyty kulttuuripoliittinen keskustelu on liioitellut nimenomaan kansallisen identiteetin merkitystä ja myös pienten ryhmien identiteetin säilymistä. Käsitykseni on, että tapahtuva kehitys voi päinvastoin näitä vahvistaa.

Toivon, että voimme käydä jossakin vaiheessa kaikessa rauhassa asian läpi. Budjetin lähetekeskustelussa se ei ole mahdollista.

Ed. Väistö: Herra puhemies! Aamun lehti uutinen tiesi kertoa, että asuntolainan korkotasoa on kivunnut jopa 17 prosenttiin. Uutinen on karua kerrontaa omaa asuntoa havitteleville. Sekavaan ja monella tapaa entistä kiharaisempaan asuntopolitiikkaan hallituksen budjettiesitys vuodelle 1990 ei tuo parannusta, vaikka viime kevään äänenpainot olivat toiset ja antoivat odottaa suurikin myönteisiä ratkaisuja. Kevään keskustelujen perusteella kansalaiset odottivat juuri ratkaisuja, joilla asumisen kustannuksia samoin kuin asunnon hankintaa tai vuokraamista todella helpotetaan.

Budjettiesityksen asuntosäästöpalkkiojärjestelmä pidetään ennallaan, vaikka erityisesti juuri nuorten asunnontarvitsijoiden kannalta järjestelmän kehittäminen olisi ollut mitä kiireisintä. Samoin budjettiesityksen mukaan asuntojen korjausavustusraha on voimakkaasti alimitoitettu. Niinpä määräraha riittää vain noin puoleen siitä asuntomäärästä, mitä peruskorjattiin vuonna 1988.

Jotakin uuttakin hallitus sentään on saanut aikaan, sillä esittäähän se uuden asuntovähennyksen käyttöönottoa. Tällä toimenpiteellä hallitus sekoittaa asumisen verovähennyksiä entisestään ja saattaa asunnonhankijat vaikean valinnan eteen. Monien mielestä uusi ja ilmeisesti lyhyellä valmisteluajalla aikaansaatu asuntovähennys osoittaa hallituksen neuvottomuutta asuntopolitiikassa. Eikö vihdoin tarvittaisi hallituksessa yk-

sinomaan asuntoihin keskittyvää ministeriä, kuten keskustan taholta on jo aiemmin esitetty?

Pohjimmiltaan asuntopolitiikan ongelmat liittyvät hallituksen epäonnistumiseen talous- ja aluepolitiikassa. Holkerin hallituksella oli aloittaessaan hyvä taloudellinen tilanne, ja maan alueellinen kehitys oli selkeästi tasapainottumassa. Nyt tilanne on aivan toinen. Pääkaupunkiseudun kasvu on kiihtynyt ja tuonut syvenevien ongelmien kierteen niin pääkaupunkiseudulle kuin kehitysaluemaakuntiin, missä väestö ikääntyy ja vähenee ja missä aleneva työpaikkakehitys tuo lisää ongelmia.

Hallituksen budjettiesitystä on käydyssä lähete keskustelussa luonnehdittu epäsosiaaliseksi ja tuloeroja kasvattavaksi. Lapsiperheiden tukeen esitys ei tuo riittävää parannusta, ei myöskään perustoimeentulon tasoon. Hallituksen politiikka, jota ei parhaalla tahdollaakaan voi pitää sosiaalisena ja pienituloisia ymmärtävänä, on saanut melkoista kritiikkiä myös hallituspuolueiden edustajien puheenvuoroissa lähete keskustelun yhteydessä.

Edellä sanotulla perusteella lienee kansalaisilla oikeus odottaa, että eduskuntakäsittelyssä moniin esille nousseisiin korjaustarpeisiin todella tulee korjaus. Eduskuntakäsittelyn aikana on hyvä muistella niitä tavoitteita, joita hallituspuolueet ovat eduskunta-vaalien alla kuluvalle vaalikaudelle mm. perusturvan kehittämisen osalta asettaneet. Samalla on syytä kysellä, milloin nämä lupaukset aiotaan lunastaa, kun vielä vaalikauden kolmannessakaan budjetissa näiden osalta ei juuri edetä.

Ilahduttavaa on todeta, että ed. Taina samoin kuin eräät muutkin kokoomuksen edustajat ovat korostaneet mm. kotihoidon tuen tuntuva korottamistarvetta. Keskustan selkeänä tavoitteena on ollut, että kotihoidon tuen tasoa on nostettava niin, että kotona tapahtuva lastenhoito on todellinen vaihtoehto lapsiperheille. Näin helpotettaisiin nopeimmin sitä kipeää hoito-ongelmaa, jonka edessä mm. pääkaupunkiseudulla monet perheet ovat ja joka on myös kuntien päättäjien käsillä. Samalla on huolehdittava myös siitä, että kotona tehtävän hoitotyön sosiaali- ja eläketurvaa kehitetään.

Perustoimeentulon parantamisessa kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteutus on keskeinen. Budjettikirjan lupaamassa

muodossa keskeiset korjaukset jäävät kuitenkin toteutumatta vielä vuoden 1991 budjetissäkin puhumattakaan siitä, että eläkeuudistuksessa pitäisi päästä välttämättä toteutukseen jo ensi vuonna.

Hallitusohjelmassa on lupaus pienyrittäjien lomajärjestelyjen parantamisesta. Asia ei ensi vuoden budjettiesityksen mukaan tapahtuu kuitenkaan mitään korjausta. Myöskään pienyrittäjien lomitustoiminnan kokeilu ei vielääkään etene.

Myönteistä on se, että maatalousyrittäjien lomituspalveluja hallitus lupaa kehittää maataloussopimuksen mukaisesti. Maatalousyrittäjien lomitustarjelmien toimivuuden vakavana uhkana on kuitenkin lomittajapula. Tämän kysymyksen ratkaisuun tarvitaan myös hallituksen toimenpiteitä.

Useissa puheenvuoroissa on kannettu huolta aluepolitiikan toteutuksesta. Budjettiesityksen anti mm. Pohjois-Karjalalle on niuva. Yritysten aluetukeen budjettiesityksessä on varattu 600 miljoonan markan myöntämisvaltuus, joka on tarpeeseen ja mm. työllisyyslain 19 §:n veloitteiden edellyttämään nähden alimitoitettu.

Maaseudun pienyritystoiminnan määrärahoissa on vain 15 miljoonan markan korotus, mikä merkitsee rahoitusongelmien jatkumista. Pienyritystoiminnan tukea on nostettu 60 miljoonasta markasta 72 miljoonaan markkaan, josta 20 miljoonaa markkaa voidaan myöntää pääkaupunkiseudulta toimintansa siirtäville yrityksille. Tässä hallitus on oikeilla jäljillä.

Pääkaupunkiseudun asuntokysymystä ei voida ratkaista pelkästään asuntoja rakentamalla, vaan alueen työpaikkakehitykseen on saatava käänne. Työtä on vietävä maakuntiin, ihmisten luo. On muistettava, että maassa on edelleen lähes 100 000 työtöntä. Pohjois-Karjalassa on useita kuntia, joissa viime kuun lopulla työttömyysaste oli edelleenkin lähellä 10 prosentin tasoa.

Pahimpana pettymyksenä ensi vuoden budjetissä on Pohjois-Karjalassa koettu tiemäärärahojen niukkuus. Maakunnalle budjettiesitys lupaillee timentekoon vain 41 miljoonaa markkaa, mikä on vajaat puolet siitä tasosta, mitä tie 2000 -ohjelman toteuttaminen edellyttäisi. Erityisen huolestuttavaa tiemäärärahojen niukkuus on siksi, että Pohjois-Karjalalle tärkeät Uimaharju- ja Niirala-hankkeet edellyttävät teiden ja myös muiden

liikenneyhteyksien parantamista. Kehitys on kuitenkin menossa väärään suuntaan, niin tieinvestoinnit kuin muutkin liikennehankkeet. Nurmes—Kontiomäki-radan peruskorjausta on kiirehditty jo vuosia, mutta hanke ei etene. Tarpeellisten kehittämistoimien sijaan on sen sijaan toteutumassa junavuorojen lakkautuksia.

Arvoisa puhemies! Pohjois-Karjassa maatalouden, metsätalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen merkitys on edelleen suuri. Toteutuva maatalouskehitys on tiukkoine supistamislinjoinen kuitenkin johtamassa maatalouden huolestuttavaan taantumaa. Investoinnit ovat vähentyneet, samoin sukupolvenvaihdokset. Kuluva vuoden aikana Pohjois-Karjala on ollut erityisasemassa maidontuotannossa. Onhan koko maakunta kuulunut ns. laajennettuun rakentamisavustusalueeseen. On välttämätöntä, että ensi vuonna nykyisestä tiukasta kiintiöjärjestelmässä Pohjois-Karjalassa, samoin kuin muualla Itä- ja Pohjois-Suomessa kokonaan luovutaan. Samalla on myös muulla tavoin väljennettävä maatalouden tuotantomahdollisuuksia ja on lisättävä niitä määrärahoja, joilla maatalouden tuotantorakenteen ja sukupolvenvaihdosten kehityksestä huolehditaan.

Herra puhemies! Kunnallistaloudelle hallituksen toimet eivät lupaa hyvää. Etenkin kehitysaluekuntien talous on tuntuvasti kiristynyt. Tässä tilanteessa hallituksen kaavailema suhdannevero on kohtuuttoman kova lisätaakka kuntien kannettavaksi. Paineet veroäyriin hinnan korotukseen ovat jo ennestäänkin kovat. Tämän vuoksi onkin välttämätöntä, että eduskuntakäsittelyn aikana määrärahaa lisätään kuntien harkinnanvaraisiin avustuksiin tuntuvasti. Samalla on päätäväisesti luovuttava siitä hankkeesta, joka kuntien suhdanneveron osalta budjettikirjaan on sisällytetty.

Edustajat Pokka, Ikonen ja Kankaanniemi merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan oikaista vain yhden tiedon ed. Väistön puheesta. Hän sanoi, että Pohjois-Karjalassa työttömyysaste on lähes 9 prosenttia. Juuri saadun tiedon mu-

kaan Pohjois-Karjalan työttömyysaste oli elokuun lopussa 5,9 prosenttia, eli ei ihan voida sanoa, että on lähes 10 prosenttia. Missään Pohjois-Karjalan kunnassa työttömyys ei ylittänyt 9:ää prosenttia. Tosin se oli korkeimmillaan 9 prosenttia Outokummussa, mutta matalin työttömyysaste on Liperin kunnassa, jossa se on 2,5 prosenttia. Alle 5 prosentin työttömyysaste oli myös Ilomantsissa, Rääkkylässä ja Pyhäselässä. Nämä vain oikaisuna.

Ed. Väistö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Totesin omassa puheenvuorossani, että Pohjois-Karjalassa on edelleen useita kuntia, joissa työttömyysaste on ollut lähellä 10 prosenttia. En maininnut, että koko maakunnan työttömyysaste olisi viimeisimmän tilaston mukaan ollut lähellä 10:tä prosenttia, mutta toki tilanne tällä hetkellä on ollut, niin kuin ed. Törnqvist totesi, myös Pohjois-Karjalassa kohtuullisen hyvä.

Siitä huolimatta meillä on näköpiirissä jo talvikaudella tuntuva työttömyyden lisäys. Tietysti on onnetonta se, jos työttömyysaste alenee sen vuoksi, että maakunnan väki vähenee ja parhaassa työiässä olevat koulutetut muuttavat muuante työn perästä.

Ed. Röntynen: Herra puhemies! Kun tässä on pari iltapäivää ja iltaa ja yötäkin jo käyty budjetin lähetekeskustelua, niin on se aika lailla kaluttu luv. Siitä huolimatta haluaisin puuttua pariin kolmeen kohtaan, jotka monen muun ohella mielestäni kaipaisivat parannusta.

Ensimmäisenä maa- ja metsätalousministeriön pääluokkaan. Jokin aika sitten vietimme Elävä maaseutu -kampanjavuotta. Erittäin kauniita, hyviä ja lämpimiä juhlapuheita, mutta valitettavasti anti jäi juhlapuheisiin. Viimeistäänkin tässä tulo- ja menoarviossa pitäisi ottaa huomattavasti suuremmat kehittämisvarat nimenomaan haja-alueille, mutta näin ei kuitenkaan ole käynyt. Pääinvastoin määrärahat ovat huomattavasti pienemmät.

Mutta saimmehan sentään jotakin tässä budjetissa ja myös esityksen siitä, elikkä rakennusveron. Rakentaminen on kyllä, nimenomaan julkinen rakentaminen, tämän jälkeen suurin piirtein jumissa kehitysalueilla. Rakennusveroa on puolusteltu sillä, että rakennetaan asuntoja. Asuntojen rakentaminen on hyvä asia, mutta eipä taida olla valtiolla

varoja osoittaa edes asuntorakentamiseen, ei ainakaan aravassa. Myös korkotukiluotot rassaavat nimenomaan paikkakunnan pankkeja ja ovat pois muilta asiakkailta. Siinäkin mielessä toivoisi, että tälle momentille lisätäisiin huomattavasti rahaa budjetissa.

Aikoinaan luvattiin, että maataloustuotteiden viennistä säästävät varat ohjattaisiin takaisin maaseudulle käytettäväksi maaseudun kehittämiseen. Mutta vain osa varoista, ehkä 20 prosenttia, on ohjautunut takaisin ja muut ovat menneet muille momenteille. Meillähän on maataloudessa katot ja sakot ja kaikki muut rajoitukset. Tulot on kiintiöity viimeistä penniä myöten. Sen voi laskea jo vuoden alussa, mitä voi tänä vuonna tuottaa ja mitä siitä saa tulosta, mutta menoja ei ole kiintiöity. Pääinvastoin kustannukset lisääntyvät ja uusia velvoitteita viljelijäväestölle on esitetty, uutena mm. haittavero.

On puhuttu myös ylituotannosta ja niistä voivuorista ja myös muista rasvatuotteista. Kuitenkin viimeisimmät tutkimukset osoittavat, että luonnontuotteiden korvikkeet aiheuttavatkin sydäntauteja. Näinpä ollen onkin Keski-Euroopassa voin kulutus noussut huomattavasti, yli 20 prosentin vuosivauhtia. (Ed. Törnqvist: Kertokaa ed. Puskalle kanssa!) — Ed. Puska ei ole nyt paikalla. Kyllä me olemme ed. Puskan kanssa tästä keskustelleet myös. — Milloinkahan tämä sama kehitys joutuu meille? Uskoisin, että vuoden parin sisällä. Silloin voi tilanne muuttua; voi käykin kaupaksi ja korvikkeet eivät. Olemmehan me menossa EY:hyn muutenkin, mikä ettei myös tässä suhteessa. Voi nimittäin sisältää sellaisia ravinto- ja hivenaineita, joita ihminen kaipaa elääkseen, eikä niitä muista ravinteista saa.

Eilisiltana maa- ja metsätalousministeri puheenvuorossaan kauhisteli myös lihan hintaa. Ei ole kuin muutama vuosi aikaa, kun täällä puhuttiin siitä, että pitää lisätä vapaita kilpailua, että kuluttajahinnat alenevat. Kilpailua lisättiin valtion tuella ja perustettiin uusia teurastamoja jne. Mutta kuinkas kävikään? Lihan hinta nousi ja nousee jatkuvasti, koska esimerkiksi naudanlihasta on äärettömän kova puute tänä päivänä. Se tulee myös jatkumaan tulevaisuudessa, koska kun ei ole emolehmiä, ei ole vasikoitaakaan. Olemme käsitykseni mukaan nimenomaan naudanlihassa tuonnin varassa lähi-tulevaisuudessa.

Kun kaiken kaikkiaan tarkastelee maa- ja metsätalousministeriön hallinnon alaa, sen kasvu on budjetissa aivan pieni, 5 prosenttia. Siitä voi jo ajatella, että ei sieltä hyvin paljon myönteisiä päätöksiä ole tulossa.

Toinen asia, joka huolestuttaa, on kuntatalous. Täällä on puhuttu jo rakennusverosta monta päivää. Kyllä totuus on, että se tuo varmasti työttömyyttä nimenomaan kehitysalueille. Nyt täällä Ruuhka-Suomessa on rakennettu jo liikuntapaikat ja urheilupaikat ja muut tällaiset kokoontumistilat. Nyt kun olisi vuoro ollut kehitysalueilla, pistetään vero näille hankkeille ja hankkeet jäihin.

Mielestäni tämä ei ole tasapuolista eikä oikeudenmukaista kohtelua tässä tasavallassa. Aikoinaan sanottiin valtion taholta kunnille, että jos teillä on järkeviä hankkeita, rahoitus myös löytyy. Mielestäni kunnilla on monia erittäin järkeviä, ajankohtaisia ja tarpeellisia hankkeita, mutta nyt sattui käymään vain niin, että ne ovat varmasti jäässä ainakin tämän vuoden. Mikäli merkit paikansa pitävät, myös esitys tulee ensi vuodesta. Tämä, jos mikään, on isku nimenomaan vasten kehitysalueiden kasvoja.

Toinen on tämä suhdannevero, 1,5 miljoonaa markkaa peritään kunnilta, ja se tekee 0,6 penniä veroäyriä kohti. Kyllä tänä päivänä ainakin kehitysalueen kunnat ovat niin tiukilla, ettei siinä mitään lisärasitteita enää tarvittaisi. Siinä mielessä tämä vero on käsitettämätön. Yleensä maaseudulla on äyrin hinta jo 18 penniä, ja siinä ei ole varaa enää nostaa. Mutta verovaroillahan tämä on maksettava, jos tämä voimaan tulee. Jos tämä vero tulee voimaan, se ehdottomasti pitäisi voida siirtää kuntien verontasausrahastoon. Määräajaksi sinne, ja kun tämä määräaika on kulunut umpeen, se olisi myös kunnan käytettävissä, eikä missään tapauksessa sitä tulisi viedä valtion kassaan. Nimenomaan harkinnanvaraiseen valtionapuun ja verotulojen täydentämiseen tässä vaiheessa pitäisi lisätä huomattavasti varoja. Se takaisi jonkinlaisen tasapuolisuuden kuitenkin kuntia kohtaan.

Tiet on yksi sellainen ajankohtainen aihe aina ja myös tänä päivänä. Nimenomaan alemman asteen tieverkko rapautuu ja heikenee varojen puutteessa, ja mm. Kuopion läänissä budjettiesityksen mukaan vuonna 1990 alkaa yksi ainoa tiekohde. Se tietää

työttömyyttä urakoitsijoille ja myös kuljetuskaluston omistajille ja myös niille, jotka siitä leipänsä saavat.

Myös oman puheensa arvoisia olisi rintamamiesveteraanit ja invalidit. Heidän kuntoutukseensa ja rintamamieslisäänsä pitäisi lisätä huomattavasti varoja. Sen me olemme aivan varmasti heille velkaa.

Kaiken kaikkiaan, kun tarkastelee tuota ensi vuoden tulo- ja menoarvioesitystä nimenomaan kehitysalueen kannalta ja sieltä näkövinkkelistä, ei se kyllä hyvin paljon lupaa. Kyllä se on aika kylmä ja kalsea nimenomaan maaseutua kohtaan.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Röntynen arvosteli puheenvuorossaan rakennusveroa, ja siitä asiasta olen samaa mieltä. Mehän äänestimmekin samaan tapaan ilmeisesti vähän kaikissa vaiheissa. Mutta ed. Röntynen sanoo eräässä perusteluosassaan, että täällä etelässä kaikki urheilulaitokset on rakennettu ja nyt sitten, kun on rakentamisesta kehitysalueilla kysymys, tulee rakennusvero. Minä haluaisin nimenomaan tältä osin polemisoida hänen puheenvuoroaan vastaan.

Tosiasiata nimittäin on se, että kun kunnat niin etelän kuin pohjoisen, kehitysalueiden kuin muidenkin alueiden, esittivät läänin liikuntalautakuntien kautta ehdotukset liikuntapaikkasuunnitelmaan, suunnitelmasta hallitus vai oliko nyt opetusministeriö, jossa tuo päätös tehtiin, hyväksyi vain noin 15 prosenttia ja 85 prosenttia tuli hylätyksi.

Tällä perusteella väitän, että urheilulaitokset ovat suurelta osin rakentamatta niin täällä etelässä, keskellä Suomea kuin myös siellä pohjoisessa kehitysalueilla.

Ed. Tenhiälä: Herra puhemies! Kun täällä aikaisemmissa puheenvuoroissa on käsitelty myös kirjallisia kysymyksiä ja niihin liittyviä sisältöjä ja kun eduskunnassa oikeastaan ei ole muuta keskustelupaikkaa kirjallisista kysymyksistä kuin budjetin lähetekeskustelu, niin haluan sivuta tässä kirjallisia kysymyksiä.

Minusta kirjallisten kysymysten sisältö on mennyt aikaisempaa epäedullisempaan suuntaan. Osoittaako se sitten sitä, että kirjallisiin kysymyksiin ei haluta paneutua siinä määrin kuin pitäisi, onko työvoimasta pulaa ministeriöissä vai mikä näihin vaikuttaa? Tukeak-

seni tätä haluan tuoda esille erään kirjallisen kysymyksen sisällön, jonka olen yhdessä muiden kanssa tehnyt ja joka koskee urheilua ja siinä karanteenimaksuja ja karanteeneja. Alun alkaen uskoin, kun sain vastauksen tähän kirjalliseen kysymykseen, että vastauksen heikkous johtui siitä, että sen oli tehnyt opposition kansanedustaja. Mutta myöhemmin olen havainnut, että lähes vuosi sitten samasta asiasta on tehnyt kysymyksen eräs hallituspuolueen edustaja ja tuo vastaus on yhtä sisällötön kuin saamanikin kirjallisen kysymyksen vastaus.

Saattaisi olla ehkä niin, että jos kirjallisen kysymyksen vastauksessa esiintyisivät myös niiden virkamiesten nimet, jotka ovat olleet valmistelemassa asianomaiselle ministeriölle tuossa hallinnonhaarassa vastausta, sisältöön saatettaisiin paneutua entistä huolellisemmin, ja minusta aiheellista olisi, että ruvettaisiin pohtimaan sitä, että ministerin nimen ohella näissä näkyisi myös niiden valmistelevien henkilöiden nimet kunkin hallinnonhaaran osalta, jotka ovat vastauksia tehneet, jolloin paneutuminen saattaisi olla parempaa.

Kun totesin, että käsittelen kirjallista kysymystä, joka koskettelee nuorten karanteeneja ja karanteenimaksuja urheilussa, niin haluan todeta, että tässä vastauksessa puhutaan mm. pelaajien iästä. Siinä todetaan, että pelaaja voi vaihtaa vapaasti seuraa, mutta 15—17-vuotias pelaajakin voidaan asettaa järjestön kilpailusääntöjen mukaan karanteeniin. Kuitenkin samanaikaisesti erään lehden pääkirjoituksessa puhutaan karanteenijajoista ja karanteenimaksuista. Tässä on näin: ”Hyvä harrastus saattaa muuttua urheilvalle nuorelle ahdistavaksi pakkopaidaksi, jos hänen pitää väkisin pysyä kerran valitsemassaan seurassa. Ensimmäinen virallinen peli tekee lapsesta seuran jäsenen ja 12-vuotiaasta myös siirtomääräysten alaisen ilman, että lapsi tai vanhemmat tajuaavat asiaa. Totuus selviää usein vasta, kun perhe muuttaa muualle tai lahjakas juniori haluaa muusta syystä vaihtaa toiseen seuraan. Se onnistuu vain, jos vanha seura saa uudelta sopivan maksun tai suostuu vaihtoon rahatta.” Edelleen tässä jatketaan, että järjestelmä on kohtuuton ja muistuttaa eräiden valtioiden tapaa vaatia korvaus maasta muuttajan koulutuksesta.

Niin ikään eräässä toisessa tekstissä, joka oli yleisönosastokirjoitus, kuvattiin jouk-

kourheilulajin sääntöjä. Täällä mainitaan, että nykyisinhän voidaan jo B- ja C-junio-reille määrätä kolmen kuukauden mittainen karanteeni, pelikielto, jos seurat joutuvat riitaan pelaajasta. Se on täysin kohtuuton tuomio 12—14-vuotiaalle pelaajalle.

Siis opetusministeriön taholta ei ole edes selvitetty tässä tapauksessa, mitkä ne todelliset iät ovat, vaikka se olisi ollut hyvinkin mahdollista kysymällä vaikka joukkourheilua harrastavilta keskusjärjestöiltä, joissa ne ovat varmasti olleet saatavilla. Sillä jokunen aika takaperin, kun näistä samoista asioista Helsingin Sanomissa kirjoitettiin, mainittiin, että jalkapalloilussa jopa 12—14-vuotiaita pelaajia liikutellaan rahan voimalla. Kevään julkisessa keskustelussa ilmeni, että esimerkiksi 13-vuotiaan pelaajan siirtyminen seurasta toiseen oli varmistettu 5 000 markan korvauksella. Vain alle 12-vuotiaat pelaajat saavat valita seuransa vapaasti.

Sitten tässä jatkuu tekstiä, jossa Palloliitto kertoo, mitä se on nyt tekemässä. Mutta tässä kysymyksessä ei ole suunnattu ainoastaan kärkeä mainittuun Palloliittoon; vastauksessa taas todetaan, että opetusministeriö on ollut yhteydessä Suomen Palloliittoon. Se on eräs joukkourheilua harrastava järjestö, mutta näitä on monia muitakin, ja mainitsemassani Helsingin Sanomien kirjoituksessa on tuotu esiin hyvin paljon muitakin joukkourheilulajeja, missä on erilaisia karanteeniaikoja ja karanteenimaksuja.

Kun tässä vastauksessa todetaan edelleen, että opetusministeriöllä ei ole mahdollisuutta puuttua kirjallisen kysymyksen kohteena olevaan asiaan muutoin kuin suosituksilla, mutta aikaisemmin on todettu, että valtakunnallisten liikuntajärjestöjen on noudatettava toiminnassaan mm. liikuntalakia, liikunta-asetusta ja opetusministeriön päätöksiä, niin tuntuu ihmeelliseltä, että tässä vedotaan vain suosituksiin siinä tapauksessa, kun me tiedämme kaikki, että on käytettävissä lainsäädäntö, ovat käytettävissä erilaiset säädökset asetuksista valtioneuvoston päätöksiin ja ministeriön päätöksiin asti, ja sen jälkeen tulevat vasta suositukset. Eli minusta ensinnäkin ongelma on sitä suuruusluokkaa, että tähän olisi opetusministeriön pitänyt puuttua perusteellisemmin eikä puhua pelkästään suosituksista eikä kohdentaa sitä pelkästään yhteen joukkueurheilulajia harrastavaan liittoon, vaan myös näihin kaikkiin, jotka olivat

myös kysymyksen kohteina ja tavoitteina.

Kun tilanne on se, että aika vaikea kirjalliseen kysymykseen on saada lisäselvitystä ilman toista kirjallista kysymystä, olen tästä syystä ollut pakotettu tekemään asiasta uuden kirjallisen kysymyksen, jonka olen yrittänyt suunnata oikeusministeriöön päin. Tässä olen kysynyt, ”onko hallitus tietoinen siitä, että 13—17-vuotiaiden mahdollisuuksia erota ja liittyä vapaasti urheiluseurasta toiseen vaikeutetaan holhouslain, oikeustoimilain ja yhdistyslain säännökset huomioon ottaen kyseenalaisilla perusteilla”. Toivon, että näihin saisin sellaisen vastauksen, että tähän saisi sellaista tervettä menoa aikaan, että meillä ei syntyisi sellaista tilannetta kuin täällä eilen lähetekeskustelussa eräissä puheenvuoroissa todettiin nuorten rikollisuudesta ja kuinka se on laajentunut. Aika vaikea nuoria on pitää toiminnassa mukana, jos tällä tavalla heidän toimintaansa ollaan estämässä, että he eivät voisi vapaa-ajan harrastustoiminnassaan olla siellä, missä haluavat. Silloin saattaa harrastus suuntautua juuri rikollisuuden poluille, mikä on epätervettä. Se pitäisi pystyä mahdollisimman nopeasti leikkaamaan pois.

Herra puhemies! Haluaisin lopuksi käsitellä meitä etelähämäläisiä erityisesti koskettavaa asiaa, joka on päätiehankkeiden rahoittaminen. Me olemme kokeneet erityisen vaikeana sen, että kun tiemäärärahoja budjettiin otetaan, katsotaan piireittäin suurin piirtein suhteellisia osuuksia, ja kuitenkin Hämeen tiepiirissä käytetään yli puolet piirin teiden rakentamisrahoista päätiehankkeisiin, jotka joko sivuavat meitä tai kulkevat meidän lävitsemme. Tämän vuoksi me Etelä-Hämeen kansanedustajat olemme esittäneet toivomuksen siitä, että eduskunta ottaisi päätiehankkeet erilleen muista tiehankkeista, jotta pystyttäisiin varmistamaan se, että meillä on myös alempiasteiselle tieverkostolle rahaa käytettävissä.

Tällä hetkellä Etelä-Hämeen kannalta tilanne on se, että meillä alempiasteisten teiden tekemiseen varatut määrärahat ovat aika lailla hupenneet. Kuitenkin tilanne on se, että melkoinen määrä ihmisiä asuu näiden teiden varilla, ja he tarvitsevat teitä jokapäiväiseen liikkumiseensa. Toinen seikka, joka edellyttää alempiasteisen tieverkoston kunnossa pitämistä, on se, että siellä on aika paljon vapaa-ajan asuntoja ja vapaa-ajan toimintaa.

Eräs tällainen jo pitkään suunnitelmissakin kulkenut tie on ns. Nuijaportintie, jota on esitetty rakennettavaksi ja korjattavaksi, mutta se ei ole edennyt. Kuitenkin Nuijaportintien, joka sijaitsee Hauholla, varrella on jopa kunnan omia toimintoja, siellä on vapaa-ajan asuntoja, siellä on isoja kyliä kuten Torvoila, Miehoila ja Vuolijoki, joissa on voimakasta maataloutta. Säännöllinen linja-autoliikenne kuljettaa lapsia, vanhuksia jne., joille vaikeakulkuiset tiet ovat olleet aika arvaamattomia.

Hämeenlinnan kohdalta haluaisin erityisesti tässä yhteydessä korostaa niin ikään Hämeenlinnassa tapahtuvia Varikonniemen kaivauksia. Budjetissa ei ole esitetty Varikonniemen kaivauksiin rahaa. Etelä-Hämeen kansanedustajat ovat tätä varten tehneet yhteisen ryhmäaloitteen, jossa me toivomme, että tähän annettaisiin ne puuttuvat noin 800 000 markkaa. Varikonniemen kaivaukset ovat maamme kannalta, mutta ehkä jopa pohjoismaisen historian kannalta erittäin arvokkaita. Ne ovat tähän mennessä jo tuoneet tutkimuksessa paljon sellaista tietoa, jota aikaisemmin ei ole ollut käytettävissä. Toisaalta, jos ajattelee sijaintipaikkaa, jossa kaivauksia tapahtuu, niin se sijaitsee aivan Hämeen linnaa vastapäätä olevalla niemellä eli sillä niemellä, jolla aikaisemmin ei uskottu olleen juurikaan mitään, mutta jolla näiden kaivausten perusteella on saattanut olla esihistoriallinen kaupunki, kylä ja erityisiä kauppapaikkoja.

Me toivomme Hämeenlinnassa erityisesti, että Varikonniemelle voitaisiin määrärahat varata ja jatkaa tätä ensiarvoisen tärkeää kaivaustoimintaa ja tätä kautta tuoda esiin sitä suomalaista historiaa, joka meillä tältä osaltaan monessa yhteydessä on hyvinkin puutteellinen.

Ed. Jokiniemi: Herra puhemies! Hallitus on antanut esityksensä vuoden 1990 tulo- ja menoarvioksi. Esityksestä on käyty viralliset ryhmäpuheenvuorot sekä useita kymmeniä yksittäisiä kansanedustajien puheenvuoroja. Budjetti on totuutta puhuva kirja harjoitettaessa politiikkaa ainakin vuodeksi eteenpäin. Yhteenvetona voi todeta, että hallitus ei kovin ponnekaasti pyri valtakunnan tasapuoliseen kehittämiseen yhteiskunnan heikompiosaiset mukaan lukien päinvas- taisista puheista huolimatta.

Yhteiskunnassamme käydään voimakasta rakennemuutosta, jossa väestö kasaantuu etupäässä etelän suuriin asutuskeskuksiin muiden alueiden väestöpohjan vähetessä. Muutosprosessi on niin voimakas, että se on saanut ilmeisiä ylikuumenemisen piirteitä. Asuntotilanne, lasten päivähoito, koulutuskysymykset, vanhusten hoito ja ympäristökysymykset mm. ovat muodostuneet ongelmakysymyksiksi. Joillakin tahoilla aivan vakavissaan on puhuttu jopa vierastyövoiman tuottamisesta maahamme työvoimapulan hoitamiseksi. Järkevämpää lienee ensin huolehtia tulevista omista kansalaisista. Tämä edellyttäisi lastenhoidon saattamista arvostetuksi työksi. Kotona lapsiaan hoitavan äidin palkka ja eläkeasiat tulisi pikaisesti saattaa kuntoon. Eri hoitomuotojen tulisi olla todellisia vaihtoehtoja. Nykytilanteessa meillä olisi taloudelliset edellytykset asian hoitamiseksi, mikäli poliittista tahtoa löytyy.

Vaikka taloudellinen kasvu on ollut erittäin voimakasta, ei se ole jakaantunut tasaisesti. Yhteiskunnan palvelut ovat muodostumassa huomattavasti kalliimmiksi harvaan asutuilla alueilla verrattuna suuriin asutuskeskuksiin. Kuntatalous on hyvin usean kunnan osalta huomattavasti kiristynyt. Valtio on entistä enemmän siirtämässä vastuutaan kuntien kannettavaksi. Kuvaavaa hallituksen toimille on sen esittämä suhdannevero kunnille, mikä tuli niille täytenä yllätyksenä. Tämän seurauksena kuntien keskusliitot ovat katsoneet, ettei järjestelyasiakirja niitä enää sido, koska valtio toisena sopijapuolena ei ole pitänyt sitoumuksistaan kiinni.

Maa- ja metsätalousministeri Pohjala omassa puheenvuorossaan korosti, että panostus maatalouden rakenteen kehittämiseen lisääntyy sekä säästyviä valtion vientitukivaroja käytetään hallitusohjelman mukaisesti maatalouden ja maaseudun kehittämiseen. Tosiasiassa säästyneitä vientitukivaroja ei ole kehittämistoimintaan ohjattu juuri ollenkaan ja siirtoa kehittämisrahastoon hallitus on vähentämässä 50 miljoonaa markkaa kulu- vasta vuodesta. Tämän vuoden budjetissa kyseessä olevaa summaa vähennettiin jo 90 miljoonalla markalla edellisestä vuodesta. Lainojen myöntämisvaltuuksia lisätään kor- kotukilainojen osalta, mutta vähennetään taas valtion lainojen osalta.

Maaseutuelinkeinolain mukaisten avustusten määrää esitetään korotettavaksi ainoas-

taan 15 miljoonaa markkaa, vaikka kysyntä on kaksin- kolminkertainen. Muun muassa vientitukivaroja on parina edellisenä vuonna säästynyt jopa noin miljardi markkaa. Valtion lainaan ei esitetä korotusta, ainoastaan korkotukilainotukseen 15 miljoonaa markkaa. Korkotukilainat ovat rahalaitosten omista varoistaan myöntämiä peruskorkosidonnaisia lainoja. Maatalouden rakenteen ja maaseudun kehittämiseen esitetään varoja 6 prosenttia kuluvaan vuotta vähemmän.

Maatalouden neuvontatyön tukemiseen ei tule edes inflaatiotarkistusta, vaikka toisaalta edellytetään maaseudun neuvonnan kehittämistä sekä koulutuksen lisäämistä uudelleenjärjestelyvaiheessa. Sama on Maatalouden tutkimuskeskuksen rahoituksen osalta.

Ministeri Pohjala tunnusti omassa puheenvuorossaan, että pysähtynyt rakennekehitys ja sukupolvenvaihdokset on saatava liikkeelle. Käsitykseni mukaan budjetissa esitetyillä toimenpiteillä kehityksen suuntaa ei saada vielä muutetuksi. Mainittakoon, että tilanteessa tapahtui merkittävä huononnuksen juuri pari kolme vuotta sitten.

Tuotantopolitiikan muuttaminen on nyt erittäin tärkeää maatalouden tulevaisuuden kannalta. Tuotannon rajoitusjärjestelmiä on syytä ryhtyä pikaisesti purkamaan kaikkein vaikeimmilta alueilta. On mielenkiintoista todeta, millaiset muutosesitykset hallitus tulee tekemään nykyisin voimassa oleviin tuotannonrajoituslakeihin. Tässä tarkoitan lähinnä maidon kaksihintalakeja sekä pellonraivauksen maksulakeja.

Joissakin aikaisemmin pidetyissä puheenvuoroissa on kiiteltu metsänparannusvarojen mittavaa lisäystä. On kuitenkin muistettava, että tälle vuodelle metsänparannusavustuksia on 18 miljoonaa markkaa edellisvuotta vähemmän. Ne onkin jo ajat sitten käytetty loppuun. Olisi tärkeää, että jo tänä vuonna kyseessä olevaan tarkoitukseen saataisiin lisärahoitusta. Metsänparannuslainoituksen tilanne on ollut parempi. Ihmetystä kuitenkin herättää, että peltojen metsitys siirretään maatalouden tasapainotusvaroista tapahtuvaksi. Yhteenvetona maaseudun kehittämistoimista voi todeta, että julkinen kampanjoimistoiminta ja budjettiesityksessä olevat markkamäärät ovat ristiriidassa keskenään.

Kotimaakuntani Pohjois-Karjalan kannalta hallituksen budjettiesitys on pettymys. (Ed. Myller: Miltä kannalta?) Yleisten teiden

tekemiseen osoitettuja määrärahoja supistettiin jo tältä vuodelta lähes kolmanneksella, niin kuin muun muassa ed. Väistön puheenvuorosta tuli esille, eikä ensi vuoden osalle tullut odotettua palautusta aikaisemmalle tasolle. Se on muuten suurempi supistus kuin minkään muun piirin osalta. Mainittavia suurempia valtion rakennushankkeita ei ensi vuonna Pohjois-Karjalassa juuri ole. Odotettu Nurmee—Vuokatti-radan perusparannus ja kiskonvaihto eivät olleet vielääkään sopineet budjettiesitykseen. Myöskään yhtään nimettyä vesihuoltohanketta ei siinä mainita. Olisi mieluusti nähnyt myös maininnan, että Värtsilän Niiralan henkilöliikenteelle tarpeelliset rajanavaamisvalmiudet ovat välittömästi olemassa. (Ed. Myller: Se tulee, älkäähän hätäilläkö!)

Meillä on nyt läänien neuvottelukunnat lääninhallitusten apuna. Niissä varsin perusteellisesti kartoitetaan ja käydään läpi kunkin läänin kehityksen kannalta tärkeimmät kysymykset. Hallituksen tulisiikin budjettiesityksiä tehdessään tarkoin perehtyä neuvottelukuntien esityksiin.

Herra puhemies! Edellä olen tuonut esille joitakin keskeisiä maaseutua koskevia ongelmakysymyksiä, jotka koskettavat valtakuntamme kehitysalueita. Samalla toivon, että hallitus toimenpiteillään jatkossa turvaisi kohtuulliset yhteiskuntapalvelut ja toimeentuloedellytykset koko maan alueella.

Ed. Sarapää: Herra puhemies! Valtion tulo- ja menoarvioesitys vuodelle 1990 on mielestäni peruslinjaltaan hyvin epäsosiaalinen. Tästä otan esille muutamia esimerkkejä.

Ennen kaikkea pienituloisiin kohdistuvaa liikevaihtoveroa on tarkoitus korottaa ja ilmeisesti pysyvästi. Kansalaisten perusturva ei parane eikä varsinaista perusturvauudistusta edes suunnitella. Kodinhoidon tukijärjestelmää ei kehitetä. Kansaneläkeuudistuksen neljäs vaihe romutetaan. Sairausten ja työttömyyden ajan vähimmäisetuuksiin esitetään vain pakolliset indeksitarkistukset. Budjettikirjan mukaan uusiksi veronmaksajiksi ovat valtiolle tulossa myös kunnat, jotka ilmeisesti panevat vahingon kiertämään, ja maksajiksi viime kädessä joutuvat tavalliset kuntalaiset.

Tässä puheenvuorossa tulen pääosin keskittymään kunnallistalouteen liittyviin erityiskysymyksiin ja eräisiin Lapin kannalta tärkeisiin yksityiskohtiin.

Kesäkuussa 1989 allekirjoitettiin valtion ja kuntien välinen järjestelyasiakirja. Asiakirjassa oli sovittu mm. siitä, että kuntien ylimääräinen sosiaaliturvamaksu poistetaan ja kuntien osallistuminen yksityisen hammashuollon kustannuksiin lopetetaan. Edellistä ei ole poistettu ja hammashuollon kustannusosuutta nostetaan. Valtiovalta on jälleen kerran kuntien kannalta osoittautunut varsin epäluotettavaksi sopimuskumppaniksi. Se on pettänyt kunnille kirjallisesti antamansa lupaukset. On valitettavaa, että koko järjestelyasiakirjamenettely näyttää romuttuvan, ja mielestäni vastuun siitä kantaa nimenomaan valtiovalta. Järjestelyasiakirjamenettely on ollut voimassa vuosia, ja minusta sillä on kyllä saavutettu sekä kuntien että valtion kannalta erittäin hyviä tuloksia.

Todettakoon, että korotetusta sotu-mak-susta aiheutuu kunnille noin 500 miljoonan markan ylimääräinen nettorasite. Yksityisen hammashuollon kustannukset kunnille ovat noin 30 miljoonaa markkaa. Varsinainen sokki kunnille on ollut kaavailtu 1,5 miljardin markan suhdannevero, josta aiheutuu 0,6 pennin korotuspaine kuntien veroäyriin hintaan. On arvioitu, että suhdanneveron seurauksena noin 150 kuntaa joutuisi korottamaan veroäyriä hintaa. Tämähän on myös hallituksen tarkoitus, ja tähänkö hallitus pyrkii? Niissä kunnissa, joissa lainamäärät ovat korkealla ja maksuvalmius heikko, on veroäyriä korotus ainoa mahdollinen, jos suhdannevero säädetään.

Suhdannevero on mielestäni myös periaatteelliselta kannalta varsin erikoinen ratkaisu. Esityshän lähtee siitä, että valtiolla on kuntiin nähden verotusoikeus. Varsin mielenkiintoista on, miten perustuslainsäädännön varsinaiset asiantuntijat suhtautuvat lakiesityksen säätämisyjärjestykseen. Meille on kerrottu, että suhdannevero on tarkoitus eduskunnassa säätää nimenomaan verolakina.

Keskustan eduskuntaryhmä ei hyväksy suhdanneveroa ja tulee tekemään kaikkensa, jotta mahdollinen lakiehdotus hylättäisiin. Suhdannevero soveltuu kaiken lisäksi erittäin huonosti kuntien tähänhetkiseen taloudelliseen tilanteeseen, sillä kuntien saamat veroennakot ovat viime kuukausien aikana olleet laskussa ja kuntien taloudellinen asema heikentynyt.

Tässä yhteydessä ihmettelen myös sisäministeri Rantasen melko matalaa profiilia.

Ennen kaikkea kuntien etujen puolustamisen pitäisi olla kuntaministerille keskeinen asia. Täällä eduskunnassa on penähty ministeri Rantaselta vastausta siihen, miksi valtiovalta irtisanoutui, voi sanoa yksipuolisesti, järjestelyasiakirjamenettelystä ja siinä sovitusta periaatteista. Minusta olisi kohtuullista, että ministeri Rantanen eduskunnassa kävisi kertomassa ne perusteet ja syyt, minkä takia tästä menettelystä ja järjestelyasiakirjan periaatteista on luovuttu.

Vielä eräitä näkökohtia kuntien kannalta. Kuntien harkinnanvaraisiin rahoitusavustuksiin ei budjetissa esitetä lainkaan korotusta, vaan summa pysyy edelleen 30 miljoonana markkana. Tarvittavan summan tulisi olla vähintään 50 miljoonaa markkaa, jotta valtiovalta kykenisi korvaamaan pienten valtionapujen yhdistämisestä aiheutuneet menetykset kunnille. Budjetin perusteluissa on kerrottu, että nämä menetykset korvataan kunnille sikäli kuin menetykset ylittävät 0,15 penniä veroäyriä kohti. Tämä varattu summa ei riitä ja on todennäköistä, että tältäkin osin valtio pettää kunnille antamansa lupaukset. Tämän hallituksen aikana liki 200 kuntaa on jo korottanut kunnallista veroäyriä hintaa. Hallituksen toimenpiteistä johtuen suunta näyttää edelleen jatkuvan.

Erityinen kunnallistalouteen liittyvä lappilainen huoli on se, että useita Lapin läänin kuntia uhkaa kantokykyluokan nousu. Tämä on yllättävää sen takia, että tämän eduskunnan aikana on kantokykyluokituskilakia muutettu siten, että verokertymän ohella myös palvelujen tuottamiseen liittyvät erityistekijät tulisi huomioida kuntien kantokykyluokkaa määrättäessä.

Valitettavasti kantokykyluokitusuimikunnassa ei painotuksia ole riittävästi muutettu lain edellyttämään suuntaan, vaan luokitusta ollaan jälleen kerran vahvistamassa ennen kaikkea kuntien verotulojen perusteella. Sen seurauksena 2—3 lappilaista kuntaa on nousemassa korkeampaan kantokykyluokkaan. Näiden kuntien osalta on kyse merkittävistä valtionosuuksien menetyksistä.

Herra puhemies! Vuoden 1989 tulo- ja menoarviossa myönnettiin Lapin tie- ja vesirakennuspiirille tiehankkeisiin 130 miljoonaa markkaa. Ensimmäisen vuoden budjetissa vastaava summa on 117 miljoonaa markkaa, eli reaalisesti Lapin tiemäärärahat vähenevät noin

20 miljoonaa markkaa. Tänä vuonna on työllisyysvaroja ollut käytettävissä teiden tekoon noin 100 miljoonaa markkaa. Ensi vuonna osoitetaan teiden tekoon työllisyysvaroja, näin on kerrottu, noin 40 miljoonaa markkaa.

Aikaisempina vuosina Lappi on saanut noin puolet tietekoon osoitetuista työllisyysvaroista, ja edellä olevan perusteella on ennakoitavissa, että Lapin tietekorahat vähenevät, kun lasketaan budjettivarat ja työllisyysvarat, noin 50 miljoonaa markkaa. Mielestäni vähennys on perusteeton ja epäoikeudenmukainen Lapin kannalta. Hallitus korottaa polttoaineveroja ja tietekorahoja koko maassa, mutta rankaisee samanaikaisesti Lappia vähentämällä tien tekoon osoitettuja määrärahoja erittäin paljon.

Päätieverkoston kehittäminen on Holkerin hallituksen linja, ja samalla alempiasteisten teiden kehittäminen ja kunnostaminen lyödään laimin. Esimerkiksi polkuteiden rakentamiseen varatut rahat on poistettu kokonaan budjetista. Aina ennen ne ovat sinne kuuluneet. Lapissa on menty jopa niin pitkälle, että aikaisemmin tulo- ja menoarviossa aloitettuja hankkeita on kokonaan keskeytetty. Näin en tiedä koskaan ennen tehdyn.

Lappi ei hyväksy hallituksen epäoikeudenmukaista tiepolitiikkaa. Aikamoinen pettymys oli myös se, ettei Rovaniemen lentoaseman rakennustöitä tänäkin budjetin yhteydessä aloiteta. Tosin ministeri Suominen on käynyt Lapissa lupaamassa lentoasematoimien aloittamista, mutta jatko näyttää siten, kuinka ministeri Suominen lupauksensa lunastaa.

Pettymys on myös se, että läänin kehittämisraha on jäänyt valitettavan alhaiselle tasolle. Läänin kehittämisrahoista on saatu erittäin myönteisiä kokemuksia, ja uskon, että näitä rahoja hyväksi käyttämällä kunnat voivat oikean suuntaisesti panostaa elinkeinöelämän kehittämiseen.

Jottei tämä puheenvuoro menisi pelkääjän valitteluksi, hallitukselle on annettava myös tunnustusta. Myönteisenä seikkana on syytä todeta, että porotalouslaki on tulossa eduskuntaan. Ilmeisesti se annetaan eduskunnalle hallituksen toimesta tämän viikon aikana. Näin porotalouteenkin saadaan kokonaisvaltainen rahoitusjärjestelmä maatalouden tapaan. Hallitus lupaa myös muutoksia maidon kaksihintajärjestelmään. Nämä

muutokset ilmeisesti tuovat parannusta Lapin maatalouteen ja maitotiloille, ja se Lapissa on otettu myönteisesti vastaan.

Herra puhemies! Budjettiin sisältyvien epäkohtien korjaamiseksi Lapin kansanedustajat ovat yhdessä tehneet lukuisia aloitteita. Toivomme, että koko eduskunta voisi tukea näitä aloitteita.

Ed. Metsämäki: Herra puhemies, herrat! Kun edellä olen kuunnellut ed. Kääriäisestä alkaen kymmentä kepulaista puheenvuoroa lähes peräjälkeen, tuntuu aivan siltä kuin tulisimme eri planeetoilta tai ainakin asuisimme eri maissa. Demagogisuuksessaan monet niistä olivat mahtavia ja ilmeisesti myös lähinnä tulevan viikonvaihteen tupailtoja varten tehtyjä. Harva meistä suomalaisista taisi pystyä tunnistamaan oman arkitodellisuutensa niistä kauhukuvista, joita kepun edellä esitetyissä puheenvuoroissa maalailtiin. Enpä olisi uskonut, että se yhteiskunta, jota kepu hallituksesta käsin oli rakentamassa yhtäjaksoisesti yli 50 vuotta, oli tehty niin heikolle pohjalle, ettei se tämän enempää ole kestänyt. Pitänee kuitenkin uskoa, kun se niin monella suulla peräjälkeen täällä todistettiin.

Herra puhemies! Itse asiaan. Tasapainoinen talous ja inflaatiokehityksen pysäyttäminen ovat keskeisiä elementtejä hyvinvointiyhteiskuntaa rakennettaessa. Taloudellisen tasapainon järkkyyssä ja inflaation laukattessa on vaikeata turvata julkisen sektorin toimintaa, joka meidän kaltaisessa yhteiskunnassa turvaa kansalaisen perusoikeudet ja yhteiset palvelut.

Hallitus on ensi vuoden tulo- ja menoarvioesityksellään lähtenyt tiukkaan taistoon vaihtotaseen vajetta ja inflaatiota vastaan. Viime vuosien kehitys on selvästi horjuttanut taloutemme ulkoista tasapainoa ja ollut omiaan kiihdyttämään inflaatiota. Hallitus on valinnut aseikseen säästämisasteen nostamisen ja investointien hillinnän. Hallitus pyrkii erilaisilla toimenpiteillä kannustamaan kansalaisia säästämiseen esimerkiksi säilyttämällä verottomien talletustilien verokohtelun nykyisellään ja yksinkertaistamalla verollisten talletustilien verotusta.

Hallituksen budjettiesitys sisältää myös useita muita säästämistä edistäviä toimenpiteitä. Yritysten eläkemaksut nousevat. Toimenpide edistää sekä säästämistä että lisää

mahdollisuuksia huolehtia tulevista eläkevas-
tuista. Perustettava valtion eläkerahasto on
myös osa säästämistä. Tämän lisäksi se on
myös tärkeä periaatteellinen ratkaisu, joka
huomattavasti edesauttaa tulevien eläkevas-
tuiden hoitamista. Julkista säästämistä par-
haimmillaan on tulo- ja menoarvion ylijää-
mäisyys. 13 miljardin markan tuloylijäämä
on varmasti hyvään tarpeeseen tulevaisuutta
ajatellen. Nykyisenlaisen, pitkään jatkuneen
korkeasuhdanteen jälkeen on aina varaudut-
tava huonompiin aikoihin.

Ainoa osa budjettiin liittyvistä säästötoi-
menpiteistä, johon henkilökohtaisesti suhtaa-
dun kielteisesti, on kuntiin kohdistettu suh-
dannetalletus. Vaikka periaatteessa olenkin
samaa mieltä hallituksen kanssa siitä, että
kuntien menot ovat nousseet liian nopeasti,
en näe suhdannetalletuksen tapaista ratkai-
sua oikeaan osuneena. Se tulee johtamaan
veroäyrin korotuksiin ja/tai lisääntyvään vel-
kaantumiseen kuntien kohdalla. Jos koko
puolitoista miljardia markkaa siirtyisi äyrin-
hoitoihin, olisi sen vaikutus 0,6 äyripennä.

Kun verotuksen kokonaisratkaisuun jo si-
sältyy suurituloisia suosiva marginaalivero-
ratkaisu ja korkeintaan suhteellisesti jakau-
tuva liikevaihtoveron korotus, olisi valtion
toimesta johtuvalla kunnallisveroäyrin koro-
tuksella selviä tulonjakovaikutuksia. Rahat
kerättäisiin suhteellisesti ottaen eniten sieltä,
missä on vähiten kulutusmahdollisuuksia.
Useissa kunnissa on jo tällä hetkellä tilanne
sellainen, ettei veroäyrin korotus ole mahdol-
linen. Näin suhdannetalletus vaikeuttaisi
myös entisestään kuntien palvelutuotantoa ja
lakisääteisten tehtävien hoitoa.

Sitä vastoin budjettiin liittyvä ja eilen
opposition toimesta vain loppuvuodeksi hy-
väksytty rakennusverolaki on oikeaan osu-
nut toimenpide. Rakennusala on aivan sel-
västi ylikuumentunut lähes koko maassa.
Talouden säätelyssä kaikkivoivat markkina-
voimat eivät rakennusosalalla olekaan pysty-
neet tasaamaan suhdanteita, vaan tilanne on
ryöstäytynyt pahasti käsistä. Seuraukset ovat
tuntuneet rakentamisen hinnoissa, mistä eri-
tyisesti asunnon tarvitsijat ovat joutuneet
kärsimään. Rakennusverolain vaikutuksia
tulee kuitenkin seurata tarkasti, ja mikäli
aihetta ilmaantuu, tulee hallituksen ryhtyä
toimenpiteisiin joko lieventämällä lakia tai
parhaassa tapauksessa purkamalla se koko-
naan.

Hallituksen budjettiesitystä on käydyssä
keskustelussa arvioitu sekä tiukaksi että löy-
säksi aina sitä mukaa, kuka kulloinkin on
puheenvuoron käyttänyt. Itse kuulun niihin,
jotka, kuten valtiovarainministerikin, pitävät
budjettiesitystä suhteellisen tiukkana. Oppo-
sition puheet ja arviot budjettiesityksen löy-
syydestä voidaan jättää omaan arvoonsa, sen
tällä käytty keskustelu on selvästi osoittanut.
Opposition käyttämien puheenvuorojen to-
teutuminen merkitsisi useiden miljardien me-
nojen lisäyksiä. Kun samalla esitetään ve-
roasteen tuntuvaa alentamista, on vaikeaa
ymmärtää, kuinka tällainen talouspolitiikka
olisi toteutettavissa. Ei sillä ilmeisesti aina-
kaan talouspolitiikan nobelille ylletäisi.

Värderade talman! Nästa års budgetför-
slag innehåller en ny skatt, nämligen miljö-
skatten. Avsikten är att man genom olika
förbrukningsavgifter samlar in över 1 000
miljoner mark. Så långt är allting väl.

Mina dubier eller farhågor om den nya
skattens verkningar och betydelse kommer
sig därav att man inte kan se en skymt av de
inkomna skattemedlen i miljöministeriets
budgetförslag. Där finns inga nya initiativ av
betydelse, med undantag av anslaget för
miljösamarbetet med Polen. Enbart en
minskning av användningen av fossila bräns-
len som man strävar efter räcker inte till. På
det principiella planet finns det inom alla
partier en allmänt positiv attityd till miljö-
frågor. Det verkar dock vara svårt att
omsätta de positiva attityderna till praktisk
handling. Trots det har jag ännu inte tappat
tron utan hoppas att man under kommande
år och i kommande budgeter tar sig an de
allt viktigare miljöfrågorna. Annars finns det
risk att partiernas positiva miljöuttalanden
enbart kommer att uppfattas som publikfrie-
ri.

Arvoisa puhemies! Uusmaalaisena ja eri-
tyisesti länsi-uusmaalaisena olen lukenut bud-
jettikirjaa erityisellä mielenkiinnolla tie- ja
rautatiemäärärahojen osalta. Näiden määrä-
rahojen vähyys alueella on viime vuosina
ollut pahin kehityksen jarru. Koko läntisen
Uudenmaan kehityksen kannalta on kantatie
53:n asema keskeinen. Erityisen suuri merki-
tys sillä on Hangon kaupungille, onhan se
ainoa kaupunkiin johtava maantieyhteys. Tie
on huonokuntoinen, kapea ja mutkikas vä-

lillä Skogby—Hanko. Tie on myös erittäin voimakkaasti liikennöity. Liikenteestä suuri osa on Hankoniemellä sijaitsevan teollisuuden ja Hangon sataman kuljetuksia. Sataman kautta tulee Suomeen vuosittain yli 110 000 autoa, jotka kuljetetaan edelleen maantiekuljetuksina Hangosta määräpaikkoihinsa.

Vuoden 1989 alusta aloitti Speditor Oy reittiliikenteen Hangon ja Kielin välillä. Tämä on huomattavasti lisännyt raskasta liikennettä kantatie 53:lla. Hangon ja Trave-münden välillä liikennöivät junalautat kuljetavat vuosittain 12 000 puoliperävaunua, jotka kulkevat kantatiellä molempiin suuntiin. Vuonna 1990 asetetaan liikenteeseen kolmas junalautta, joka tulee kasvattamaan yhtiön kuljetuskapasiteettia noin 50 prosentilla. Tämä puolestaan lisää entisestään liikennettä kyseisellä tiellä. Määrärahan saaminen tien suunnitteluun ja töiden aloittamiseen onkin eräs kaikkien tärkeimpiä länsi-suomalaisia kysymyksiä.

Värderade talman! Statsjärnvägarnas persontrafik från Hangö till Karis och vidare till Helsingfors och Åbo har varit föremål för bittra kommentarer och diskussioner under den gångna sommaren. SJ:s beslut att ändra ett tågpar till s.k. specialexpresståg med 15 marks platsbiljett har upprört sinnen på den resande allmänheten. För den extra femtonmarken kan man få en kopp kaffe med tilltugg, men tågen går varken snabbare eller har bättre komfort än tidigare. Inte ens sittplats är garanterad trots platsbiljetten. Hela tilltaget verkar att vara ett sätt att få in mera pengar utan att erbjuda någonting i stället.

Från SJ:s sida har man antytt att frågan löser sig automatiskt när elektrifieringen av kustbanan blir färdig. Då kan Helsingfors närtrafik utsträckas ända till Karis. Kruket i det här resonemanget ligger däri att det finns alldeles för litet pengar i nästa budgetförslag för elektrifieringen av kustbanan. Med den takten blir det inte några snabba förbättringar för västnylänningarna.

Till sist en liten fråga som många kanske anser vara en bagatell. Riksdagen godkände i november 1988 den s.k. fiskeriinkomstlagen som berör cirka 1 500 yrkesfiskare. I samband med behandlingen av lagen godkände riksdagen följande kläm: "Riksdagen förut-

sätter att regeringen i samband med statsförslaget för 1990 gör ett förslag om att de anslag som behövs för tillämpningen av fiskeriinkomstlagen ändras till förslagsanslag." I budgetförslaget för nästa år har regeringen inte hörsammat riksdagens enhälliga vilja utan bibehållit anslaget som reservationsanslag och det dessutom på för låg nivå. Det kommer inte att räcka till för fullt prisstöd som fiskarna är berättigade till. Om man inte ändrar anslaget till förslagsanslag kommer den nuvarande situationen och osäkerheten bland fiskarna att fortsätta. Det är svårt att förstå fiskeriminister Ole Norrbacks avog inställning till frågan. Han om någon borde arbeta för yrkesfiskarna.

Lopuksi monen mielestä ehkä pieni asia, koskeehan se vain noin 1 500 ammatinharjoittajaa, kalastajia. Vuoden 1988 marraskuussa hyväksyi eduskunta ns. kalastustulolain. Lain käsittelyn yhteydessä hyväksyi eduskunta seuraavan ponnen: "Eduskunta edellyttää, että hallitus tekee vuoden 1990 tulo- ja menoarvioon ehdotuksen kalastustulolain soveltamiseen tarvittavan määrärahan muuttamisesta arviomäärärahaksi." Nyt käsiteltävässä ensi vuoden tulo- ja menoarviossa ei hallitus ole toteuttanut eduskunnan yksimielistä kannanottoa. Määräraha on edelleenkin siirtomääräraha. Tämän lisäksi se on alimitoitettu. Se ei tule riittämään kalastajille lain mukaan kuuluviin korvauksiin. Mikäli määrärahaa ei muuteta arviomäärärahaksi, tulee nykyinen kalastajien kannalta epävarma tilanne jatkumaan. On vaikea ymmärtää kalastusministeri Ole Norrbackin kielteistä asennetta asiassa. Hänen, jos kenenkään, tulisi ymmärtää kalastajien vaikeuksia.

Ed. Pekkarinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Siuruainen: Herra puhemies! Budjetin käsittely ei ole vain vuotuisten lukujen arviointia vaan myös yhteiskuntapolitiittista linjojen vetämistä. Pääministeri Holkerin punamustan hallituksen kolmas budjettiesitys on kuin sadun Liisa Ihmemaassa. Toisinaan Liisa on paisunut suureksi ympäristöönsä verrattuna. Toisinaan Liisa on kääpiömäisen

pieni kisailemaan suuressa ympäristössään. Liisa on ani harvoin sopivan kokoinen vaa-dittavaan tilanteeseen. Epäsuhde koskee sekä budjetin tulo- että meno-osaa. Ottaminen ja antaminen ei kohtaannu aina oikein suhdan-nepolitiikan, talous- ja työllisyyspolitiikan, aluepolitiikan sekä sosiaali- ja ympäristöpo-litiikan näkökulmista.

Hallituksen budjettiesityksestä on vaikea löytää dynaamista jujua, tapaa, jolla Suomea luotsattaisiin määrätietoisesti kansainvälises-sä muutosympäristössä. Budjetista on vaikea löytää linjakkaita painotuksia aloille, joilla Euroopan yhdyntyessä ja Itä-Euroopan ta-louden liberalisoituessa Suomi luotsattaisiin vahvoille elinkeinoaloille. Hallituksen olisi tarkasteltava Euroopan taloudellista karttaa ja tilastoja sekä arvioitava, mikä tulee ole-maan Suomen rooli kansainvälisen työnjaon syntyessä, mitä vahvoja aloja meidän on erityisesti kehitettävä, millä aloilla joudum-me omilla päätöksillämme suojelemaan ra-kenteitamme.

Budjettiesityksen suurimpana heikkoutena on epädynaaminen rutiininomaisuus, jossa ei ole kannettu huolta Suomen talouselämän kilpailukyvyn tulevaisuudesta. Visioita sisäl-tävän talouspolitiikan asemesta näkyvät enemmänkin nykyisen hallituksen sisä- ja puoluepoliittiset painotukset. Kolmannen budjetin jälkeen havaitaan Holkerin hallituk-sen politiikan voittajat ja häviäjät. Voittajia ovat maan vauraat alueet, ylikorostettuun asemaan nostetut eräät kapeat elinkeinolo-hkot, hyvätuloiset ja hyvin koulutetut väestö-piirit. Häviäjiä sen sijaan ovat maatalous, maaseutu, kehitysalueet, köyhät kunnat, köyhät ihmiset ja alimmat sosiaaliryhmät. Suomen pinta-alasta merkittävä osa on köy-hää aluetta. Uusköyhän väestön määrä on huolestuttavasti lisääntynyt myös kaupun-geissa. Ympäristön, jos minkään, toivoisi voittavan budjetin yhteydessä, mutta kohde-verot näyttävät menevän enemmänkin ylei-seen kulutukseen.

Suomen tulevaisuus kansainvälisessä työn-jaossa perustuu pääasiallisesti metsiin ja met-säteollisuuteen, metalliteollisuuteen, väestön korkeaan ammattitaitoon eräillä erityisaloilla ja puhtaan luonnon antamiin tuotanto- ja matkailumahdollisuuksiin. Mahdollisuuksien saavuttaminen edellyttää tasapainoista alueellista kehitystä. Vahvojen alojen terveen yrittäjätoiminnan kautta pysyy hyvä kilpailu-

kyky. Yhteiskunnassa syntyy näin talouden ylijäämää kattamaan yhä enemmän varoja kysyvän sosiaalipolitiikan hoitoa. Näkyykö budjetissa näitä kansantalouden ja sosiaali-politiikan perustavoitteita? Ei riittävästi, vaikka nyt tarvittaisiin tavoitteiden määrit-telyä siitä, miten tulevista suhdanne- ja markkinatilanteen muutoksista hyvin selvit-täisiin.

On muistettava, että Suomi on varsin periferinen kansantalous. Työtä ja toimeen-tuloa antavien teollisuusketjujen toiminnan edellytyksiä ei ole riittävästi tässäkin bud-jetissa turvattu. Tosin kiitosta on hallituksel-le annettava mm. metsänparannusvarojen kohtuullisesta lisäämisestä ja teollisuuden ympäristöinvestointien liikevaihtoveron hel-potuksesta. Teknologiatason kohottaminen ja koulutuksen lisääminen on budjetissa myös tälle yhteiskunnalle hyvää, samoin pai-notukset Suomen kansainvälistämiseen aina-kin informaatiotasolla.

Sen sijaan rakennusveron ulottaminen myös pohjoiseen matkailun ja palvelujen rakentamiseen on hallituksen kohtalokas vir-he pyrittäessä vahvistamaan Suomen roolia osana Euroopan viimeisintä erämaata. Poh-joisen matkailukohteet ovat keskuksia, joi-den kehitys antaa mahdollisuuden vetää uu-simuotoisia työkohteita hyvinkin kaukaa Eu-roopan työnjaon syntyessä. Ilman hyviä hotelleja, majoitustiloja, tenniskenttiä, golf-ratoja tai laskettelukeskuksia Keski-Euroo-pan stressaantuneet, työtä kovasti kokevat varakkaat henkilöt eivät siirrä osavuotista työtään pohjoiseen. Kehitys vaarannettiin rakennusverolla tai sitä ainakin siirrettiin. Hallituksen pitäisi tässä suhteessa avoimin silmin seurata työn ja vapaa-ajan uudelleen nivoutumista eri puolilla maailmaa. Nehän limittyvät yhä enemmän toisiinsa. Tämä an-taa suomalaiselle pohjoista myöten myös mahdollisuuksia.

Tasapainoisen alueellisen kehityksen näkö-kulmasta hallitus tekee kohtuuttoman vir-heen autioittaessaan maaseutua, rappeuttaes-saan alemmaa tieverkkoa ja heikentäessä haja-asutusalueiden palveluja. Paikallinen väestö ja työvoima on välttämätön maata-lous- ja metsätöihin kaikkialla maassa, luon-non hoitoon, matkailuun ja paikallisiin pal-veluihin. Tiukan maitokiintiön ja raivausve-ron jatkaminen Lapin ulkopuolellakin vielä on varmin tae tyhjentää pohjoinen maaseutu

myös turve- ja puuenergian tuotannosta. Voikin tilanteesta todeta, että ellei suo sula välittömästi, kurki kuolee pikapuoliin. Pienimuotoinen yritystoiminta ilman runkomaataloutta ei pidä kehitysalueita asuttuna. Tämä totuus on toistettu tässäkin salissa vuodesta toiseen. Kustannusten lisävastuun sysääminen maatilataloudelle katkaisee elinkeinon selkärangan kehitysalueilta alkaen. Maatalouteen ja maaseutuun ei osoiteta täysimääräisesti niitä kehittämispänsyöksiä, joista maatalous 2000 -ohjelmassa on periaatteessa sovittu.

Holkerin hallituksen aluepolitiikka perustuu tämänkin budjetin toimenpiteissä harhaisiin käsityksiin. Kehitysalueille ulotetaan pääkaupunkiseudun kasvun hillitsemisen toimenpiteitä. Eräänä esimerkkinä tämä: Etelän ministerit kuvittelevat, että pohjoisessa tulo-rakenne ja tulotaso ovat samat kuin etelässä. Toisaalta aluepoliittisia toimenpiteitä ulotetaan yhä lähemmäksi pääkaupunkiseutua. Tässä en tarkoita erityistoimenpiteitä etelän rakennemuutosalueiden hoitamiseksi. Tämähän on luonnollisesti tehtävä.

Hallituksen aluepolitiikassa ovat puurot ja vellit lirahtaneet pahemman kerran sekaisin. Hallituksen politiikka tarvelee omaleimaisen maakuntien Suomen, joka on perusta myös tulevalle kehitykselle. Todelliset aluepoliittiset toimet, joita lainsäädäntö antaa, kaatuvat myös määrärahojen niukkuuteen, niin kuin vuositain on nähty.

Hallituksen todelliseksi päänsäryksi on kassautunut asuntopolitiikka. Tarvitaan rikas maa ja rikkaat ihmiset, jos samalle sukupolvelle voidaan rakentaa 3—4 kertaa: ensin maaseudulle, sitten kuntakeskuksiin ja nyt pääkaupunkiseudulle lisättynä vapaa-ajan asunnoilla. Mitä enemmän hallitus toimenpiteillään kiihdyttää rakennemuutosta, sitä ahtaammalle ihmiset ajetaan asunto- ja velkatilanteensa kanssa ja sitä ahtaammalle joutuu myös kansantalous. Julkisin varoin pitää rinnan rakentaa uusi infrastruktuuri ja ratkaista liikenne-, ympäristö- ja sosiaaliset ongelmat. Noususuhdanne ja löysä raha on mahdollistanut höllän elämänmuodon toteuttamisen, mutta lama ja kireä talous jo lähiaikoina pakottavat arvioimaan tilanteen täysin uudelleen myös tämän hallituksen toimesta. Ellei pääkaupunkiseudun työpaikkakasvua vihelletä tuokioksi poikki, ei mikään hallitus tässä maassa selviä asunto- ja

palveluongelmien ratkaisemisesta puristamatta kehitysalueita tyhjiksi.

Punamustan hallituksen kolmas budjetti on hyvin epäsosiaalinen. Marginaalivero suosii suurituloisia. Erityisesti yksinhuoltajat ja lapsiperheet joutuvat entistä kireämmälle. Sen, mitä hallitus kerskuu antaa, kiristää se hiljaa takaisin liikevaihtoveron ja maksujen kautta. Hyvien vuosien saldosta ei jää eläkeläisille, veteraaneille, opiskelijoille ja työttömille kovin paljon jakojäännöstä. Vähimmäistoimeentuloturvan säätäminen kaikille kansalaisille jää edelleen toteutumatta. Lapsiperheet voivat odottaa hallitukselta vaalikauden viimeisimpänä vuotena peräti 226 prosentin reaalikorotusta lapsilisiin, jotta vaalikauden ennakkolupaus täytyisi. Näin ovat eräät politiikan huomioitsijat laskeskelleet.

Hallitukselle on annettava kiitosta mielenkiinnosta ympäristöpolitiikkaan. Pelkkä rahan kerääminen ympäristöveroina valtion kassaan ei kuitenkaan auta itse potilasta. Kerättävä, arviolta noin miljardin markan ympäristöveron tuotto on tämän vuoksi ohjattava ympäristövaurioiden korjaamiseen ja luonnonhoitotöihin, juuri siihen tarkoitukseen, mihin nämä rahat kerätään.

Kulutustottumukset on ensisijaisesti edullia ohjattava kestäväan ympäristötalouteen. Verosanktion käyttö tulisi ottaa esille silloin, kun ympäristökysymyksiä muuten ei saada hoidetuksi. Ympäristöoveroperusteet, joita on hallitus ensi vuodelle suunnitellut, ovat löysät ja puutteellisesti harkitut. Kiitosta hallitukselle on annettava rehellisestä päänavauksesta kansainväliselle ympäristöyhteistyölle, mitä meillä toki on edelleen voimakkaasti jatkettava.

Herra puhemies! Valtion tulo- ja menoarviossa on runsaasti tuloperusteita ja meno-kohtia, joita ei voi ymmärtää tasapainoisen kehityksen ja sosiaalisen tasa-arvoisuuden näkökulmasta. Lisärahoitusta edellyttää mm. maaseudun kehittäminen ja maatalousneuvonta, kuivatusmäärärahat, vieläkin metsänparannusvarat, läänin kehittämisrahat, kuntien avustaminen, myöntämisvaltuudet yritystoiminnan aluetukeen, lasten kotihoidon tukeminen ja kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen käynnistäminen. Näihin on varoja löydettyä budjetin muista kohdista.

Kehitysalueiden julkiset investoinnit ovat vähäiset ja tiemäärärahat riittämättömät.

Tärkeintä kuitenkin olisi, että kunkin vuoden budjetti olisi suhdannetilanteeseen sopiva, rakentuisi pitkäjänteiseen talouspolitiikkaan ja tukisi maan ja sen eri sosiaaliryhmien tasaveroista ja tasapainoista kehitystä.

Ed. Westerlund: Fru talman! Det är två frågor som jag i anslutning till budgeten speciellt vill framföra några synpunkter på. Den ena gäller polisväsendet, ordningsmakten, och den tilltagande kriminaliteten och den andra frågan gäller livsmedelsprodukternas prisutveckling som jag vill anlägga några synpunkter på.

Resurserna för ordningsmaktens, polisväsendets, upprätthållande och utveckling har inte närmelsevis beaktats i nästa års statsförslag i förhållande till det föreliggande behovet. Att endast några tiotal nya tjänster beaktats i budgetförslaget måste ses som ytterst otillfredsställande. Den starkt tilltagande kriminaliteten och brottsligheten är i högsta grad oroande och frågan måste med det snaraste åtgärdas. Mord och dödsfall förorsakade av grov misshandel påvisar en kraftigt ökande trend. De tillgängliga uppgifter som nu föreligger ger vid handen att misshandelsfallen och de fall som betecknas som grov misshandel under innevarande år jämfört med fjolåret ökat med inte mindre än 15 respektive 12 procent. Därtill har speciellt under den senaste tiden kriminalitet och våldsbrott bland ungdomar, alltså 15—18-åringar, ökat på ett sätt som rimligt sagt måste betecknas som skrämmande. För dessa gruppers del måste separata åtgärder vidtas ur helt andra perspektiv än vad som hittills gällt för dessa åldersgrupper. Frånsett att manskapsresurserna är otillfredsställande och önskemålet om kvarterspolisövervakning än så länge är en from förhoppning syns bestämmelserna och förordningsreglerna, vilka i princip reglerar polisens verksamhetsbetingelser, som i grunden felaktiga. Som kriminalpolischefen Rauno Ranta nyligen konstaterat upptar det teoretiska utredningstvånget av alla även obetydliga kända brottsfall och liknande brott en orimlig del av polisens arbetskapacitet, som alltså inte räcker till att åtgärda den verkligt svåra kriminaliteten.

Kriminalpolischefen har helt rätt då han hänvisar till att regeringen borde gå i författning om att åstadkomma ett klarare åtgärdsprogram med bestämda regler.

Främst är det just regeringens skyldighet att genom erforderligt, forcerat kommittéuppdrag eller genom tillsättande av smärre arbetsgrupper sträva till förnyad och sålunda reformerad målsättning. Medborgarnas fysiska trygghet är i dag tack vare den starkt tilltagande brottsligheten i högsta grad otillfredsställande. Människornas fysiska trygghet måste ses som den grundrättighet den bör vara och som under alla förhållanden borde vara garanterad. Så är situationen dessvärre inte i dag, varför det i skyndsam ordning krävs åtgärder, och det just från regeringen, nu och så snabbt som möjligt.

Sitten muutamia näkemyksiä elintarvikkeiden hinnanmuodostuksessa ja sen syistä. Ne olisi selvitettävä. Jo usean vuoden ajan jatkunut elintarvikkeiden hintoja koskeva julkinen keskustelu on osoitus kysymyksen tärkeydestä sekä siitä, ettei asiaa ole edelleenkaan selvitetty tarpeellisen laaja-alaisesti ja perusteellisesti. Käynnissä olevien Gatt-kieroksen sekä EY:n ja Eftan välisten lähestymisneuvottelujen edetessä nousee tarve elintarviketalouttamme koskevaan kokonaisselvitykseen yhä ajankohtaisemmaksi.

Selvitystehtävä on kuulunut elinkeinohallitukselle ja kuuluu edelleen sen tehtäviä jatkaville kuluttaja- ja kilpailuviranomaisille. Avoimeksi jääneitä kysymyksiä on edelleen liian monia. Parhaillaan istuvan, elintarvikepoliittista ohjelmaa valmistelevan toimikunnan tuleekin nähdäkseni antaa konkreettinen selvitys elintarvikkeiden hinnanmuodostuksesta ja syystä siihen, miksi olemme nykyisessä tilanteessa.

Kuluttajan on saatava tieto siitä, mikä lisäarvon muodostus johtaa viljelijän myymistä 80 pennin perunoista 5—6 markan kilohintaan kaupan tiskillä, tai miksi markan jauhoista leivotusta leivästä on perusteltua maksaa 8 markkaa. Tämä on siis tämän päivän tilanne. Tähän saakka on esitetty mielipiteitä ja ajatuksia, että on lähinnä viljelijäväestön syy, että elintarvikkeitemme hinnat ovat niin korkeat kuin ovat. Kuitenkin on muistettava, että peruselintarvikkeiden osuus on prosentuaalisesti hyvin vähäinen, mitä minä tulen koskettelemaan ainakin osittain seuraavassa.

Kuten tunnettua, on viljelijän saama osuus elintarviketalouden rahavirroista vain 11 prosenttia. Tiloilta käytettyjen tuotantopa-

nosten osuus, siis se rahavirta, joka suuntautuu tiloilta ulospäin, on lisäksi 17 prosenttia koko elintarvikkeiden rahavirrasta. Kyseistä viljelijän oman tulo-osuuden ilmaisu on julkisuudessa kritisoitu ja syytetty maataloutta jopa asioiden vääristelystä. Arvostelijoille voidaan kuitenkin huomauttaa, että millään muulla ryhmällä ei ole elintarviketjetussa lakisääteistä neuvottelumekanismia, joka määrää tulo-osuuden. Liukumat tai suhdannevaihtelujen aiheuttamat hinnan muutokset karsitaan armotta seuraavissa maataloustuloneuvotteluissa tulotasoa määrittäessä. Viljelijä ei siis pääse hyötymään markkinatilanteista missään tilanteessa.

Markkinatalous on tunnetusti tehokkain tapa pitää kustannukset kurissa. Kilpailun toimivuuden varmistaminen edellyttää mahdollisimman hyvää tietoa markkinoista. Siitä syystä on esittämäni selvitystyö nyt tärkeä. Toinen kilpailun toimivuuden edellytys on se, että markkinoiden pelisäännöt ovat rehdit ja että pelikentän portit ovat avoimet niin uusille kuin vanhoille kilpailijoille.

Elintarvikkeiden jakelujärjestelmässä kiinnittyy huomio erityisesti siihen, että yksityiskauppiainden alalle tulon esteet näyttäivät lisääntyvän vuosi vuodelta. Uusien kauppapaikkojen kartellinomainen jako liittyy usein kunnallispolitiikkaan. Itse kauppapaikat ovat yhä useammin tasoltaan palatseihin verrattavia ja arvatenkin raskaita investointeja.

Julkisuuteen tulleiden tietojen perusteella arvioituna on teollisuuden, keskusliikkeiden ja vähittäiskaupan välinen sopimuskäytäntö omiaan pikemminkin rajoittamaan kuin edistämään kilpailua ja alentamaan hintoja. Mikäli tiedot kauttalaskutuskartelleista, kynysraha- ja markkinatukivaatimuksista, vastavuoroisuus- ja uskollisuusehdoista jne. pitävät paikkansa, riittää kilpailuviranomaisille työkentää lähitulevaisuudessa varmasti.

Rouva puhemies! Markkinatalouden toimivuus edellyttää hyvän informaation ja pelisääntöjen lisäksi neuvotteluvoimaltaan heikoimpien osapuolien suojelua yhteiskunnan toimin.

Jag har här i det föregående redogjort för synpunkter som anknyter sig till prissättning-
en på våra livsmedelsprodukter och konstaterar som exempel: vad beror det på att den potatis som odlare i dag erhåller cirka 80

penni per kg för säljs från butiksdissen för ett pris av 5—6 mark per kg? I stort sett är det fråga om en 11-procentig andel av livsmedelsprodukternas pris som odlaren får, icke mera.

Det finns hur många exempel som helst som man kunde anföra. Vad beror det på att en 80 pennis andel av kostnaderna för baslivsmedlens del vid utförsäljning kostar åtta gånger mera? Här är hela den här kedjan av mellanhänder och förädlingskostnader som har förorsakat det stegrade priset. Om det ligger i någons intresse med information och öppenhet i de här frågorna så är det icke minst inom jordbrukarkretsar. Vi har ingenting att dölja, tvärtom har vi allt intresse av en öppen information och en information som skall vara tillgänglig med jämna mellanrum som tidsmässigt inte får vara alltför långa.

Vi har haft särskilda prisutredningsorgan som tidvis har arbetat ända sedan slutet av 60-talet. Det var förresten en av mina första motioner i riksdagen som godkändes just med anledning av att prisutvecklingen skulle undersökas. Dessvärre kan man säga att kommittéarbetet icke vad informationen beträffar verkar så effektivt som man hade väntat sig. Det som nu skulle behövas med tanke på den nya tidens krav är ett speciellt, permanent prisuppföljningsorgan som på bred bas regelbundet offentliggör livsmedelsprodukternas prisförändringar och deras beståndsdelar. Det skulle vara ytterst viktig konsumentupplysning, den allra viktigaste som människorna nu vill ha. Det vet vi, att de inhemska livsmedelsprodukterna är världsbäst till kvaliteten, men det är också viktigt att i synnerhet få kännedom om den andel av priset som tillkommer baslivsmedelsproducenterna. Och ett organ som jag här nämnde, ett prisuppföljnings- och utredningsorgan som också samtidigt erhåller erforderliga, ekonomiska resurser, för vi vet att offentliggörande av uppgifter i massmedia såväl i television som i tidningspressen är dyrbart, det kräver pengar.

Totesin lopuksi, että ei ole ainoastaan tärkeää, että me tiedämme, että me täällä Suomessa kulutamme laadultaan maailman parhaita elintarvikkeita. (Ed. Metsämäki: Ja maailman kalleimpia!) — Oho, eihän se näinkään ole. — Mutta sen takia juuri, kun

ainakin jotkut ihmiset ovat saaneet sellaisen käsityksen, että meidän tuotteet ovat niin kalliita, meidän on informoitava, minkä takia hintakehitys ja -taso on sellainen kuin se on. Totesin juuri, että ainoastaan 11 prosenttia elintarvikkeiden hinnoista tulee loppujen lopuksi viljelijän hyväksi, ei ollenkaan sen enempää. Mutta täällä uskotaan niin mahdollisuuksien paljon, ja tämä usko on aivan toista kuin tieto. Siitähän se johtuu. Edustaja, joka esitti välihuudon, hän tietää varsin hyvin, että näin on. Useimmiten on valitettavasti vielä hoidettu poliittista propagandaa tämän kaltaisia ajatuksia levittämällä.

Todettakoon esimerkiksi, että Etelä-Euroopasta on tuotu elintarvikkeita. Niihin on käytetty tällaisia aineita, jotka sisältävät vieraita aineita, kahdeksankertainen määrä suomalaisiin verrattuna kasvinsuojelutarkoituksessa. Japanissa on tietääkseni maailman korkein luku. Jos vertaamme meidän lukuumme, se on 19-kertainen. Täällä Suomessa käytämme hieman alle yhden tehokilon hehtaaria kohden näitä aineita, mikä lähinnä tapahtuu rikkaruohotorjunnan yhteydessä.

Ed. Taxell merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuohon elintarvikkeiden hintaan haluan huomauttaa, että jos eivät ne ole Suomessa maailman kalleimpia, niin ovat ne kyllä Euroopan kalleimpia, eikä se johdu pelkästään maatalouden osuudesta. Meillä on monta muutakin porrasta, jotka ovat vastuussa siitä, että elintarvikkeiden hinnat ovat niin huikeat.

Meillä ei ole jalostusasteessa minkäänlaista kilpailua. Kuljetuksessa meillä ei ole minkäänlaista rationalisointia. Rekat kulkevat täysin toiseen suuntaan ja tyhjinä toiseen suuntaan, kun keskusliikkeet eivät osaa tässä asiassa säästää. Kauppa käyttää mainontaan mielettömiä summia, nimenomaan elintarvikkeiden mainontaan. Tässä on eräitä syitä siihen, että suomalaiset elintarvikkeet ovat todella liian kalliita. Nämä ominaisuudet, esimerkiksi elintarvikkeiden mainonta ja huono rationalisointi, ovat hyvin suomalaisia. Sellaisia syitä elintarvikkeiden korkeaan hintaan muualla maailmassa ei löydy.

Ed. Metsämäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Westerlund on siinä aivan oikeassa, että maataloustuottajan perustuotannosta samaa osuus ei ole se, joka ratkaisee elintarvikkeiden loppuhinnan, vaan se on tässä ketjussa aivan jossain muualla. Siinä suhteessa olemme samaa mieltä. Mutta on aivan mielenkiintoinen asia, kun ed. Westerlund otti jauhot tässä erääksi esimerkiksi. Nyt, kun Suomessa tuli hyvä ruissato ja kotimaisen rukiin osuutta jauhatuksessa lisätään, tämä tulee nostamaan noin markalla kilo ruisjauhojen hintaa vain siitä syystä, että meillä tuottajahinta, joka maksetaan maanviljelijöille, on sen verran korkeampi kuin ulkomaisen rukiin. Tämä tästä.

Jos jatketaan jalostuksesta, mikä on sen osuus hinnoissa, viittaen ed. Westerlundin puheenvuoroon markkinatalouden ja markkinavoimien siunauksellisista vaikutuksista, Suomessahan eivät markkinavoimat pääse vaikuttamaan, koska jalostus on lähes yksinomaan maataloustuottajien omistamien yhteisöjen monopoli. Tämä on eräs hyvin tärkeä syy siihen, minkä takia meillä on niin korkeat elintarvikkeiden hinnat kuin ne ovat.

Ed. Vihriälä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mönkäre totesi, että meillä ei ole kilpailua elintarvikkeiden jalostuksessa. Minusta olisi nyt hyvä syy todeta taas kertaalleen se, miten lihapuolella meillä nimenomaan lihan hinnat ovat viime viikkoina ja kuukausina voimakkaasti nousseet. Juuri tämän hallituksen aikana on luotu sinne kilpailua, perustettu uusia teurastamoja, jolloin meillä on liikaa teurastamokapasiteettia. Tätä kautta lihan hinnat ovat kohoittomasti kohonneet. Tässä tilanne nähdään, että tällä tavalla hallitus on vapaalla kilpailulla ollut nostamassa elintarvikkeitten hintoja.

Ed. Siitonen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kilpailu alkutuottajalta kuluttajalle todella puuttuu. Puutun vain pariin asiaan. En saata ymmärtää sitä maaorjuuden kaltaista olotilaa, jossa vähittäiskauppias elää tukkuliikkeeseen nähden. On hämmästyttävää, mikä sopimus voi olla niin vahva, että se pakottaa vähittäiskauppiaan ostamaan vain yhdeltä tukkukaupalta. Tämä on mielestäni asia, johon on syytä puuttua.

Toinen asia on ohjehinnat. Jos menee parturiin tai kampaajalle, hinnan korotuksesta ilmoitetaan hyvin usein hieman häpeillen todeten, että liitolta ovat tulleet uudet hinnat. Se on mielestäni myös sellainen asia, johon olisi syytä puuttua. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ohjehinnat ovat kokonaan kiellettyjä. On hämmästyttävää, että teollisuus tai tukkukauppa voi päättää sen, millä vähittäiskauppias myy. Valitettavasti ohjehinnat usein tarkoittavat sitä, että niistä ei kovinkaan paljon myöskään alaspäin mennä.

Nämä ovat sellaisia asioita, joista olisi syytä keskustella silloin, kun kilpailun edistämisestä halutaan puhua.

Ed. Westerlund (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totta kai koska elämme täällä pohjoisessa kolkossa maailmassa, jonkin verran kalliimmaksi elintarvikkeet täällä tulee tuottaa. Senhän me jokainen tiedämme. Mutta juuri siitä syystä, että säät tai vuodenaikat — tarkoitan kesä, syksy, talvi, kevät — nämä vaihtelut ovat niin voimakkaita, se juuri vaikuttaa siihen, että me emme tarvitse niin paljon suoja-aineita, jotka tarvitaan muualla, eteläisemmissä maissa. Jonkin verran kalliimmaksi se tietysti tulee. Että tämä ruissato, mikä oli kohtuullisen hyvä tänä vuonna, vaikuttaisi siihen, että leipä kallistuisi, ei oikein pidä paikkaansa. Kyllä ed. Metsämäki liioitteli siinä mielessä.

Minä voin muuten kertoa, että äskettäin on tehty sen kaltainen ehdotus, että kotimaisen vehnän osuus jauhatuksessa nostettaisiin 90 prosenttiin. Me voisimme nostaa sitä jopa 100 prosenttiin, mutta tiedätkö, minkä takia ei? Koska meillä on huonompilaatuista ulkomailta tuotua viljaa, joka meidän täytyy käyttää nyt pois. Siitä se johtuu.

Ed. Metsämäki totesi, että meillä ei olisi tarpeeksi kilpailua. Minkä takia meillä ei ole? Ed. Metsämäki varsin hyvin tietää, mitkä liikkeet ja ketjut ovat ensimmäisinä olleet viime vuosien aikana myymässä pois sekä meijeriteollisuutta että lihateollisuutta — juuri ne ketjut, jotka ideologisesti ovat ed. Metsämäkeä hyvin lähellä. Tässä on ainakin yksi syy, minkä takia kilpailu on hieman vähentynyt.

Ed. Metsämäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Westerlund ansiokkaasti kertoi niin kesät kuin talvet ja syksyt

ja kevät, ja on aivan selvää, että sellaisessa maassa kuin Suomi maataloustuotteiden tuottaminen on vaivalloisempaa ja vaikeampaa ja tulee kalliimmaksi kuin jossain muualla. Mutta se ei kuitenkaan selitä sitä lopputuotteen hintaa, että sen pitää olla niin paljon korkeampi kuin muissa Euroopan maissa.

Sitten tähän ruisasiaan. Tietoni, kotimaisen jauhatuksen lisäämisen vaikutuksesta hintoihin tulee kauppamylyiltä ja Valtion viljavarastolta saamistani papereista. Siellä todettiin molempien, niin kauppamylyjen kuin Valtion viljavarastonkin taholta, että hyvä ruissato ja kotimaisen jauhatuksen lisääminen tulee nostamaan myllyiltä lähtevän jauhokilon hintaa noin markalla. Ja kun jauhokilon hintaa nostetaan noinmarkalla, kyllä se varmasti tulee leipomoilla näkymään myös ruisleivän hinnassa.

Ed. Westerlund (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! On aika ihmeellistä, että ed. Metsämäki ei voi myöntää, että ne muut olosuhteet vaikuttavat tähän elintarvikkeiden hintakehitykseen. Maanviljelijöiden osuus peruselintarvikkeista on ainoastaan 11 prosenttia. Ainoastaan kaupan osuus ja jakelun osuus ovat huomattavasti yli 20 prosenttia. Elintarviketeollisuuden, siis niiden, jotka jalostavat meidän tuotteemme, osuus on lähes 30 prosenttia. Siis aikamoinen määrä. (Ed. Metsämäki: En minä sitä kiistä!) Sitten meillä on vielä verorasitukset, jotka edelleen rasittavat elintarvikkeiden myyntihinnassa suurin piirtein 7 prosentilla. Syyt ovat siis aivan muualla kuin peruselintarvikkeiden tuottajissa. Katson mielelläni, että saisimme nämä asiat selvitettyä. Toivottavasti se voi tapahtua myös ed. Metsämäen myötävaikutuksella.

Ed. Metsämäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vielä kerran: Kun jauhokilo on vasta myllyltä lähdössä eteenpäin ketjuun, jossa sitä edelleen jalostetaan, ns. lisäarvoa siihen ei silloin ole vielä järin paljon voinut tulla. Ei voida puhua silloin kolmistakymmenistä ja muista prosenteista, jotka ed. Westerlund otti esille. Ainoastaan voidaan puhua siitä, että kotimaisen rukiin lisääminen jauhatuksessa on se, joka vaikuttaa jauhokilon hintaan.

Ed. Westerlund (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Otettakoon yksi esimerkki. Ranskanleipä maksaa tänään — minä en nyt muista ihan täsmälleen, riippuu siitä mistä sitä ostetaan — noin kuuden markan tienoilla, jopa seitsemän markkaa jossain. Mutta jauhון rahallinen osuus tästä on suurin piirtein 50—60 penniä. Toisin sanoen, vaikka jauhot annettaisiin ilmaiseksi, niin ranskanleivän hinta ei oleellisesti alenisi.

Ed. Myller: Arvoisa puhemies! Tämä ruoan hintakeskustelu on erittäin mielenkiintoista, ja sitä olisi varmasti jatkettu vaikka kuinka kauan, mutta ei voi välttyä siltä, että ainakin osittain ja moniltakin osin suomalaisilla on niin hyvä elintaso, etteivät useat suomalaiset edes kiinnitä huomiota siihen, että Suomessa on maailman kallein ruoan hinta.

Suomella menee juuri nyt kovin hyvin, ja samalla suomalaisilla, niin että elintasoa todella voitaisiin vaikka muille jakaa. Mutta nimenomaan juuri jakamisessa ongelma piileekin. Valitettavasti vaikuttaa siltä, että mitä enemmän varallisuutta kertyy, sitä kauemmas yhteisvastuu kaikkoo. Nyt on jopa niin, että väestön valtaosan hyvät tulot ovat uhka kansantaloudelle. Rahaa on liikaa kulutuksessa ja suuri osa tästä rahasta on lainarahaa. Kun kannamme huolta inflaatiosta ja vaihtotaseen vajeista, niin eikö juuri nyt olisi se aika, jolloin hyvin toimeentulevien ihmisten olisi ollut osoitettava solidaarista mielenlaatua paitsi pienituloisimmille myös kansantaloudelle. Nyt olisi ollut aika jäädyttää suurituloisten tulonlisäykset, vaikkapa 120 000 markkaa vuodessa ansaitsevien olisi ollut nyt tyydyttävä siihen, että heidän tulonsa olisivat pysyneet ennallaan, ja sitä vastoin erilaisia tulonsiirtoja, verohelpotuksia jne. olisi tullut lisätä tätä markkamäärää alemmille tuloille. (Ed. Laaksonen: Hallitus tekee nyt juuri päinvastoin!) — Valitettavasti näin on! — Jos näin olisi toimittu erilaisten korotusten kohteeksi olisivat tulleet nimenomaan matalapalkkaiset naisalat ja heihin verrattavat tulonsaajaryhmät.

Tietysti tätä politiikkaa voitaisiin harjoittaa solidaarisella tulonjakopolitiikalla. Mutta silloin luonnollisesti täytyisi pitää huolta siitä, että hyvin toimeentulevat toimialat eivät pääsisi vastuustaan luistamaan, vaan myös heiltä voitaisiin ulosmitata voittoja. En

jaksa kuitenkaan uskoa, että työmarkkinajärjestöistä tällaista solidaarisuutta löytyy, ainakaan lähivuosina. Toivon, että tilanne kypsy pikkuhiljaa. Tämän vuoksi käyttökelpoisin tulonjakoväline on edelleen progressiivinen verotus. Aivan kuten jo totesin, helpotukset olisi suunnattava nimenomaan alle 120 000 markkaa saaville.

Ylemmille tulonsaajaryhmille ei ole tänä vuonna ollut mitään syytä jakaa verohelpotuksia. Vielä viime vuonna voidaan jotakin järkeä nähdä suurempituloisten verohelpotuksissa, koska noista ryhmistä saatiin luontoisetuuksien verotuksen kiristämisestä ainakin jonkin verran takaisin. Onkin sanottava, että juuri tällä hetkellä sosialidemokraatit ja kokoomus ovat varsin vastakkain näkemysissään veroratkaisuissa. Sosialidemokraatit olivat ehdottomasti ylimpään tuloryhmään tehtyjä taulukkotarkistuksia vastaan ja pienija keskituloisten verohelpotusten puolesta. Kuten tunnettua ei tämä linja sopinut kokoomukselle. En ole kuitenkaan voinut välttyä sen pohtimiselta, miksi kokoomus piti suurituloisten verohelpotuksia niin tärkeänä, kun kuitenkin heidän kannattajistaan ei kovin suuri osa voi kuulua tähän tulonsaajaryhmään. Päinvastoin myös kokoomuksen kannattajista suuri osa kuuluu maan hiljaisiin hoitoalalla vuorotyötä tekeviin naisiin, naisiin toimistossa ja muissa palvelutehtävissä, eikä suinkaan heidän asiaansa paranneta suurituloisten verohelpotuksilla.

Verotuksen toinen puoli on luonnollisesti se, mitä verotuksella saadaan aikaan ja mihin veroja kerätään. Yhä enenevässä määrin valtion tuloja tarvitaan nimenomaan juuri hoitotyön palkkoihin, lisävirkeihin ja hoito- ja palvelualoilla matalapalkkojen tasokorotuksiin. Yhä enemmän alkaa olla kysymys myös hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämisestä. Menot tätä varten eivät tulevaisuudessa tule ainakaan vähenemään. Sosiaali- ja terveysministeriön tutkimusosastolla on laskettu, että nykyisten etuuksien tasolla reaaliset sosiaalimenot kaksinkertaistuvat vuoteen 2000 mennessä ja kolminkertaistuvat vuoteen 2030 mennessä, mutta kansantuotteen tässä laskelmassa oletetaan kuitenkin kasvavan niin, että nykyisen 23 prosentin sijasta sosiaalimenot bruttokansantuotteesta vuonna 2000 olisivat 25 ja vuonna 2030 33 prosenttia. On selvää, että pelkästään nämä näköalat edellyttävät sitä, että valtion tuloista

huolehditaan. Peruskysymys on se, kuinka vastuu jaetaan oikeudenmukaisesti.

Hyvinvointiyhteiskunnan haasteita on myös se, kuinka palvelut tulevaisuudessa tuotetaan. Kenenkään etujen mukaista ei luonnollisesti voi olla tuhlaaminen. Tästä syystä valtionosuusjärjestelmiä tulee kehittää niin, että ne antavat yhä suuremman osan käytännön työhön liittyvästä päätöksenteosta kunnille itselleen. Tällä hetkellä ainakin vielä näyttää siltä, että jonkinlaista valtion kontrollia erityisesti peruspalvelutuotannossa tarvitaan, jotta voidaan taata se, että palvelut tulevat kaikissa kunnissa riittävinä ja tarpeeksi kattavina.

Edelleen olisi mietittävä, mitä muita mahdollisuuksia palvelujen tuottamiseen on. Silloin luonnollisesti erilaiset ihmisten omat toimintamuodot tulevat kysymykseen. Se, miten esimerkiksi erilaisia järjestöjä, ihmisten omaa aktiivisuutta voidaan käyttää hyväksi, miten löydetään sellaisia keinoja, jotka nimenomaan antavat ihmisille itselleen mahdollisuutta vaikuttaa siihen, millä tavalla palveluja tuotetaan ja mitkä ovat palvelujen sisällöt.

Nimenomaan sosialidemokraattien ajamana on yhteiskunnassa harjoitettu viime vuosina hyvinkin voimakasta tulontasauspolitiikkaa sosiaalisilla tulonsiirroilla. On sosiaali- ja terveysministeriössä tehdyn selvityksen mukaan todettu, että näin on voitu ainakin jonkin verran parantaa yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta niin, että tehdyn selvityksen mukaan 1981—1985 tulonsiirtoja saaneiden kotitalouksien suhteellinen tulotaso suhteessa muihin kotitalouksiin oli jonkin verran noussut, eli selvästi tulonsiirroilla on ollut sosiaalista tasa-arvoa lisäävä vaikutus.

Löytyy kuitenkin yksi ryhmä, jonka tulotaso ei ole noussut. Se on työllisyyspäivärahan varassa elävät ihmiset. Useissakin puheissa on tähän ryhmään kiinnitetty huomiota. On ollut varsin aiheellista huomion kiinnittäminen niitten ihmisten tilanteeseen, jotka joutuvat elämään pienimmällä työttömyyspäivärahalla. Tähän liittyy eräs ongelma, joka on suuri niille, joita se kohtaa, mutta rahallisesti korjattavaksi kovin pieni, eli se, että kun peruspäivärahalla oleva työtön sairastuu, joutuu hän tuon sairauden ajan elämään vielä puolta pienemmällä tulolla. Luulen, että tämä on yksi niitä kohtia, jotka olisi mitä pikaisimmin saatava korjattua.

Yhteiskunnassamme oleva huono-osaisuus ei aina kuitenkaan pelkästään liity rahaan eikä raha aina kykene kaikkia ongelmia ratkaisemaan, mutta aivan selvää on, että rahalla useimmiten voi hankkia sitä, mikä auttaa pois ahdingosta. Usein huono-osaisuuden ainakin yksi syy tai seuraus on asunnottomuus, ja usein tuota kierrettä voidaan lähteä purkamaan nimenomaan siitä puolesta, että olisi osoittaa asunto. Esimerkiksi vaikkapa alkoholistin kuntouttaminen ei riitä, jos hänelle ei hoitajakson jälkeen ole tarjota muuta kuin katu ja entinen seura.

Tämän hetken yhteiskunnallinen ilmapiiri ei kuitenkaan ole paras mahdollinen ymmärtämään kaikkein huono-osaisimpia, mutta olen sitä mieltä, että yhteiskunnan sivistystaso mitataan sillä, kuinka se kykenee huolehtimaan niistä, joilla ei mene hyvin, eli kysymys tulee olla siitä, miten onnistumme tämän ennennäkemättömän hyvinvoinnin aikana jakamaan hyvinvointia niin, että kaikilla yhteiskunnan jäsenillä on todelliset elämisen mahdollisuudet.

Kun näin miettii, joutuu väkisin pohtimaan sitä, onko nyt kokoomuksen ja sosialidemokraattien yhteishallituskoalitiolla todellisia mahdollisuuksia tasa-arvoiseen tulonjakopoliittikkaan. Mutta heti perään joutuu toteamaan, että valitettavasti meillä ei ole kovin paljon muita vaihtoehtoja tällä hetkellä. Vasemmiston kannatus, vaikka siihen lisättäisiin vielä vihreittenkin kannatus, ei yhdessäkään riitä tällä hetkellä siihen, että hallitusvastuu tälle ryhmittymälle voitaisiin ottaa. En usko, että pelkästään sosialidemokraatit ovat syy-päitä tällä hetkellä siihen, että yhteistyö keskustan kanssa ei tunnu luontuvan, ei nyt eikä ehkä ihan tulevaisuudessa.

Arvoisa puhemies! Varakkaimpien yhteiskuntakerrostumien kulutusvauhdin hillitsemistä vaatii myös koko maapallomme ekologia. Taloudessamme kertyviä varoja on käytettävä myös rajojemme ulkopuolella turvaamaan tätä kautta myös omat mahdollisuutemme terveelliseen ja saasteettomaan ympäristöön. Tähän työhön on jo konkreettisesti ensi vuoden tulo- ja menoarviossa lähdetty, ja on ollut hyvä seurata, että myös Kuolan suunnalla on Suomessa ajatuksia tämän suuntaiseen yhteistyöhön.

Ed. Laaksonen (vastauspuheenvuoro):
Arvoisa rouva puhemies! Ed. Myller tarkas-

teli yhteiskunnallista tilannetta monien vähävaraisten ihmisten näkökulmasta ja pohdiskeli sosialidemokraattien sekä kokoomuksen yhteistyötä varsin ristiriitaisella tavalla. Ne tavoitteet, jotka hän pienituloisten ihmisten näkökulmasta asetti, ovat todella vakavassa ristiriidassa sen käytännön politiikan kanssa, jota tämä sosialidemokraattien ja kokoomuksen yhteishallitus tänä päivänä harjoittaa.

Ensinnäkin mitä tulee tähän ruoan hintakeskusteluun, hän mainitsi, että tänä päivänä elämme niin hyvin, että kukaan ei kiinnitä ruoan hintaan huomiota. Toteaisin, että ainakin kesällä kaupassa käydessäni havaitsin, että moni pienituloinen eläkeläinen hyvin valikoiden teki ostoksia ruokatiskiltä, kyseli eilispäivän leipää, josko saisi vähän halvemmalla, vähän samalla tavalla katseli makkaratiskiä jnp. Näitä vähätuloisia ihmisiä on, jotka joutuvat pakosta tekemään tämän arvon, kun kukkarossa kerta kaikkiaan rahaa ei ole.

Mitä tulee veropolitiikkaan, kun hän sanoi, että sosialidemokraattien ja kokoomuksen veropoliittiset näkemykset ovat vastakkaisia, niin joka tapauksessa tosiasiaksi jää se, että sosialidemokraatit menivät rähmälleen kokoomuksen vaatimusten edessä hyväksyessään ne veropoliittiset linjaukset, joita on tehty. Liikevaihtoveron väliaikainen korottaminen ja sen lisäkorottaminen johtaa noin 3 miljardin markan lisälaskuun. Samoin on tulossa alkutuotevähennys maataloustuotteille. Se tietää 350 miljoonaa markkaa. Samoin kahvin liikevaihtoverokorotus tietää 250 miljoonaa markkaa lisälaskua, eli tällaista tämä käytännön yhteistyöpolitiikka on.

Mitä hyvinvointivaltion tulevaisuuteen tulee, hän puuttui siihen, että kysymys on sen säilyttämisestä. Minä sanoisin niin, että on kysymys myös näköalattomuudesta, jos puhutaan pelkästään säilyttämisestä. Hallituksella ei ole näkökulmaa, millä tavalla tätä hyvinvointivaltiota tulisi kehittää niin, että kaikkein pienituloisempien ja vähävaraisempien ihmisten asemaa tässä maassa parannettaisiin.

Ed. Myller (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todellakin on niin, että meillä on paljon ihmisiä, joille suomalainen ruoan hinta on todella liian korkea, mutta

samalla on niin, että meillä on paljon niitä ihmisiä, joita ei näytä hätkäyttävän suuri-kaan ruoan hinta. Nimenomaan näillä, joilla on tuloja, on myös valtaa ja sananvaltaa, ja tämän vuoksi niiden ihmisten hätä, jotka kaikkein pienimmillä tuloilla joutuvat tulemaan toimeen, ei kuulu tämän päivän yhteiskunnassa. Tämä oli se ajatus, jonka halusin tuoda esille.

Onpa rähmällään tai kontallaan, on sanottava, että tässä asiassa budjettineuvotteluissa kokoomus voitti sosialidemokraatit.

Mutta hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämisestä puhuin vain siinä, kun pohdin, kuinka paljon menoja jopa tämän palvelutason säilyttäminen vaatii. Sen vuoksi ei voida ruveta puhumaan siitä, että verotuloja voitaisiin vähentää, vaan on kysyttävä sitä, miten verotuloja kerätään entistä oikeudenmukaisemmin. Nimittäin valtion tulojen vähentämisestä ei voi olla kysymys, jos hyvinvointiyhteiskuntaa rakennetaan.

Ed. Laaksonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen ed. Myllerin kanssa samaa mieltä siitä, että verotuloja todellakaan ei voida vähentää, jos tätä yhteiskuntaa kehitetään. Pikemminkin kysymys on verotuksen rakenteesta, keneltä veroja peritään, peritäänkö niiltä, joilla maksukykyä on, ja tässä mielessä tämä hallitus ei ole lainkaan suuntautunut tähän tarkasteluun, vaan nimenomaan niille, joilla on maksukykyä, annetaan lisää helpotuksia ja kaikkein pienituloisimmille tulee lisärasituksia.

Aivan kuten ed. Myller totesi, on todella valitettavaa, että esimerkiksi työttömyysturvan peruspäivärahaan tulee vain inflaatiota-soiset korotukset, samoin sairausvakuutuksen päivärahaan. Mielestämme näihin asioihin olisi pitänyt tehdä todella merkittävä peruskorotus ja siihen tällä hetkellä suomalaisessa yhteiskunnassa on varaa, mutta ei näytä olevan poliittista halua päätöksenteossa.

Ed. Myller (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Verotuksen rakenteesta sanoisin vain sen verran, että toki siellä on sellaisiakin rakenteellisia muutoksia, jotka ovat auttaneet pienituloisia ja keskituloisia, vaikkapa verotettavan tulon alarajan nousu, mutta erityisesti se, mikä on verouudistuksessa hyvää, on, että yhtiöverotuksen hyvi-

tysjärjestelmän kautta myös yhtiöt ja osakeyhtiöt joutuvat veronmaksuun, mitä ne eivät tällä hetkellä ole tehneet. Se on erittäin hyvä asia tässä verouudistuksessa.

Ed. Rinne (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ruoan hinta on kallis, mutta tästä on jäänyt toinen puoli aika vähälle keskustelulle. Uskallan ottaa nyt voikilon esimerkiksi, kun ed. Puska on poissa, sillä tykkään kovasti voista, koska se suorastaan liukastaa verenkiertoa rasvaisena aineena. On aivan ratkaisevaa se, että tällä palkalla on aivan sama, mitä voikilo maksaa, sillä ei ole mitään merkitystä esimerkiksi meille, mutta sen sijaan pitkäaikaistyöttömälle, jonka tulot kuukaudessa jäävät noin 1 500 markkaan, se on kallis. Samanaikaisesti kun keskustellaan ruoan hinnasta, pitää muistaa se, kenelle se on kallis ja kenelle se on halpa.

Ed. Laaksonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Myönnän sen, että ed. Myller on aivan oikeassa siinä, että on tapahtunut joitakin verotuksellisia tarkistuksia valtion tuloveroasteikossa, 36 000:sta raja nousee 38 000:een. Tämä on tietysti positiivista. Näin voidaan kai todeta. Mutta on myös sitten niin, että esimerkiksi avustuskassojen täydennyspäivärahat ovat menossa verolle, ja se on erittäin kielteistä ja valitettavaa.

Ed. Nordman: Värderade talman, arvoisa puhemies! Statsförslaget bidrar inte med några nya dyra sociala reformer. De ryms inte inom utgiftsramarna eftersom social- och hälsovården tillåts kosta staten 7 procent och socialskyddet bara 5 procent mera än i årets budget. Men en rad förbättringar i socialskyddet sker nog nästa år. Det har säkert även oppositionen märkt, men jag kommer att nämna några av dem för säkerhets skull.

Valtion tulo- ja menoarvioesitys ei tuo uusia, kalliita sosiaalisia uudistuksia. Niille ei ole tilaa menokehyksessä, kun sosiaali- ja terveydenhuollon sallitaan maksavan 7 ja sosiaaliturvan vain 5 prosenttia enemmän kuin kuluvan vuoden budjetissa. Joukko sosiaaliturvan parannuksia tapahtuu kuitenkin ensi vuonna.

Den bästa utdelningen kan barnfamiljerna räkna med, vilket är nog så naturligt och motiverat. Rättigheten för föräldrar till barn under tre år att erhålla en kommunal dagvårdsplats eller hemvårdsstöd tvingar helt enkelt till satsningar. Men det kommer nog att behövas mycket god vilja i kommunerna och hos myndigheterna för att uppfylla lagens löften och sannolikt krävs det tilläggsåtgärder under året, vilket regeringen också antyder och förmodligen tvingas till.

Ruotsalainen eduskuntaryhmä on johdonmukaisesti korostanut, etteivät vanhemmat päivähoidossa olevat lapset saa joutua kärsimään pieniin lapsiin kohdistuvasta huolenpidosta. On myös syytä varoittaa henkilöstön, ryhmän suuruuden, tilojen ja vastaavien osalta kunnissa tehtävistä hoitoa heikentävistä hätäratkaisuksista ja joustavista järjestelyistä. Lain täyttämistä ei saa tehdä itsetarkoitukseksi, vaan lapsiin kohdistuvan huolenpidon tulee olla edelleen keskeistä päivähoitossa.

Kotihoiton tuessa tapahtuu nyt vain ruutiintarkistus. Minusta perusosan korottaminen on perusteltua, jotta hoitomuodon valinnassa vallitsisi todellinen valinnanvapaus. Nyt monet ongelmakunnat joutuvat ottamaan käyttöön omat tuntuvat hoitolisät, jotta kotihoitoa voitaisiin käyttää merkittävästi vaihtoehtona.

Osittaisen hoitovapaan jatkaminen on perusteltua, mutta on tärkeää huomauttaa siitä, että korvaus on aivan liian pieni, jotta vanhemmat voisivat lyhentää työviikkoaan.

Det är hög tid för att moderskapsunderstödet utsträcks även till adoptivföräldrar. Men den här åtgärden är långtifrån tillräcklig. Adoptivföräldrar förtjänar allmänt taget samma villkor som biologiska föräldrar med ledighet, föräldrapenning och dylikt, även om ett äldre barn som det ofta handlar om vid adoption, ställer andra krav än ett nyfött barn. Men i bland är de här kraven till och med större. Enligt uppgift bereder social- och hälsovårdsministeriet ytterligare åtgärder i den här riktningen, vilket är motiverat.

Oppositionen kritiserar socialbudgeten bl.a. för att folkpensionsreformens fjärde skede inte får sin början. Nu lovas i budgeten bara små förbättringar som gäller tilläggsdelen och bostadsbidraget i akt och

mening att gynna framför allt pensionärer med de lägsta pensionerna och samma syfte tjänar den förhållandevis stora förhöjningen av det extra fronttillägget som sker med hjälp av den här budgeten.

Vi hör nog till dem som anser att det behövs ytterligare förbättringar i fråga om folkpensionen, bl.a. i samordningen av makarnas pensioner och av indexjusteringen, men anser ändå att ett sådant fjärde skede som ursprungligen föreslogs inte längre är motiverat, det här på grund av de förändringar som redan har skett i socialskyddet och som också planeras. Förändringar bör koordineras med andra socialpolitiska åtgärder.

En välkommen åtgärd är att en arbetslös som insjuknar kommer att få en höjd sjukdagpenning. Det nuvarande förhållandet med betydligt lägre sjukdagpenning än arbetslöshetsersättning är oskäligt.

Enligt det här förslaget skall flyktinkvoten höjas till ungefär 500 och det rimmar väl med den inställning som finns i finlandssvenska kommuner i dag. Staten lovar i det här sammanhanget att stå för de extra kostnader som mottagandet medför i kommunerna under de första åren. Erfarenheterna visar likväl att ersättningen för grundskoleundervisningen inte räcker till för mindre grupper flyktbarn.

Herra puhemies! Oppositio arvostele sosiaalibudjettia mm. siitä, ettei kansaneläkeudistuksen neljäs vaihe käynnisty. Nyt luvataan vain pieniä parannuksia lisäosaan ja asumistukeen tarkoituksena ennen kaikkea pienempiä eläkkeitä saavien eläkeläisten aseman parantaminen. Samaa tarkoitusta palvelee myös suhteellisen suuri ylimääräisen rintamalisän korotus. Minä kuulun kyllä niihin, joiden mielestä kansaneläkkeeseen tarvitaan edelleen parannuksia koskien mm. puolisoiden eläkkeiden yhteensovittamista ja indeksitarkistuksia. Kuitenkin mielestäni alun perin ehdotetun kaltainen neljäs vaihe ei ole enää perusteltu. Muutoksia on koordinoitava yhdessä muiden sosiaalipoliittisten jo suoritettujen ja valmisteilla olevien toimenpiteiden kanssa.

Tervetulleena toimenpiteenä on myös pidettävä sairastuvan työttömän sairaspäivärahan korottamista. Nykyinen tilanne, jossa sairaspäiväraha on huomattavasti työttö-

myyskorvausta pienempi, on kestämaton.

Sosiaali- ja terveydenhuollon omavastuusuuksien korottamista perustellaan sillä, että menojen kasvua on hillittävä ja että keski-vertosuomalaisilla on varaa siihen. On korostettava, että vaikeassa taloudellisessa asemassa onkin saatava apua muilla tavoin, erityisesti suuriin ja raskaisiin lääkehoitoihin ja muihin välttämättömiin kuluihin.

On tunnustettava, että budjettiin sisältyy vain vähän niitä toimenpiteitä, joita me esitimme eduskunnan ns. perusturvatyöryhmässä viime keväänä — ei juuri mitään. Vaatimukset parannuksista vaikeimmassa asemassa olevien tilanteeseen, perustoimeentuloturvaan ja muihin ehtoihin, kasvavat kyllä nykyisen yhteiskunnallisen kehityksen ja tällaisen budjettiehdotuksen vuoksi.

Hallituksen tärkeänä tehtävänä on saada lääkäritarjonta tasapainoon. Suuri lääkäripula kansanterveystyössä tekee tarkoituksenmukaisen hoidon porrastamisen mahdottomaksi, ja siitä tulee näin ollen kalliita ratkaisuja yhteiskunnalle. Pahimmilla pula-alueilla kunnat joutuvat lisäksi suorittamaan lisäkorvauksia lääkärijärjestelyistä ja ostamaan yksityisiä palveluja. Kun terveydenhuollon valtakunnallisen suunnitelman mukaan palvelujen ostaminen helpottuu, tämä ei saa johtaa valtion vastuun vähenemiseen toimivan terveydenhuollon järjestämisestä kunnissa eikä palvelujen kallistumiseen niiden käyttäjille.

I statsförslaget finns elva tjänster reserverade för specialisering i allmän medicin och psykiatri och löfte om att utreda möjligheterna att förlägga delar av den kliniska undervisningen till sjukhus och hälsocentraler utanför universitetsorterna.

Det här är nödvändiga åtgärder som kommer att gagna själva undervisningen och rekryteringen i områden med läkarbrist. Helsingfors universitet är som bekant ansvarigt för den svenska utbildningen i landet. Det är hög tid att man på det hållet i det universitetet visar samma intresse och ansvar för regionernas behov som andra universitet visar. Läkarbristen är allra värst i svenska Österbotten och lär inte kunna avhjälpas utan att delar av utbildningen förläggs dit.

Det är positivt att regeringen lovar minska regleringen av social- och hälsovårdens byggnadsprojekt och en friare användning av tjänster som kommunerna beviljas. Men

tjänstetilldelningen inom hälsovårdssektorn är fortfarande otillräcklig. Som exempel kan nämnas att Vasa län inte närmelsevis får de tjänster man ansökt om trots att antalet tjänster inom hälsovården ligger klart under landets medeltal.

Ed. Saarinen: Arvoisa puhemies! Lähes 140 miljardin markan budjettiesitys mahdollistaa keskustelun sekä puolesta että vastaan. Omalta osaltani totean, että hallitus on puuttunut kansantalouttamme vaivaaviin ei-toivottuihin lieveilmiöihin varsin järein ottein. Budjetin avulla on tarkoitus hillitä sekä inflaation kiihtymistä että vaihtotaseen alijäämän kasvua. Molemmat tavoitteet ovat kannatettavia silläkin uhalla, että hallituksen esittämät keinot ovat kansantaloudellisin perustein joiltakin osin ristiriitaisia yksityistalouden toiveiden kanssa.

Näyttääkin siltä, että hallitus pyrkii ylijäämäisellä budjettiesityksellään ikään kuin säästämismallin. Pidänkin onnistuneena, että vallitsevissa suhdanneolosuhteissa juuri valtio näyttää mallia, sillä kuten olemme huomanneet, huolta huomisesta tai vastuuta yhteisestä taloudestamme eivät ole kantaneet sen paremmin yritykset kuin juuri yksityiset henkilötäkään. Pankkien luotontyrkytystoiminta on monessa tapauksessa johtanut ylivelkaantumiseen kaikkine haittoineen. Jotkut meistä ovat eläneet jo nyt yli varojensa, ja pahin voi vielä olla edessäpäin. Säästämisasteikin on romahtanut, ja senkin vaikutus on kansantaloutemme kannalta kovin onnetonta.

Uusmaalaisena kansanedustajana haluan tältä paikalta lausua kotiläänini puolesta joitakin ajatuksia. Ensinnäkin vuoden 1990 alusta on alle kolmevuotiaan lapsen vanhemmilla oikeus valita ja saada lapsen hoidon järjestämiseksi joko kunnan järjestämä hoitopaikka tai kotihoidon tuki. Lainsäädännön velvoitteiden toteuttaminen edellyttää kunnilta voimakasta taloudellista panostusta, jotta lastenhoito saataisiin järjestetyksi. Kunnat joutuvat vastaamaan pienten lasten hoidon järjestämisestä huomattavalta osin omarahoitteisesti ilman valtionosuutta. Tämä johtuu päiväkotirakentamiseen osoitetun valtionosuuteen oikeuttavan kiintiön pienuudesta sekä valtakunnallisen lasten kotihoidon tuen alhaisuudesta. Valtakunnallinen lasten kotihoidon tuki, perusosa 1 300 markkaa

kuukaudessa, ei mahdollista perheiden valinnan oikeutta. Tämän johdosta päivähoidon vajekunnat tulevat yleisesti lakisääteisen kotihoidon tuen lisäksi maksamaan niin kutsutua kuntalisää niille vanhemmille, jotka haluavat pienten lasten hoitopaikaksi kodin päiväkotihoidon asemesta.

Kuntalisien avulla arvioidaan kotihoitohallukkuuden kasvavan oleellisesti alle kaksi vuotiaiden lasten vanhemmilla. Tämä edellyttää noin 4 000 markan kotihoidon tukea perhettä kohden kuukaudessa. Uudenmaan läänissä on tämän vaihtoehdon mukainen kotihoidon tuki vähentänyt 0–3-vuotiaiden paikkavajetta viime vuoden joulukuun vajeesta, joka oli tuolloin 4 675, 2 000 paikalla elokuun 1989 tilanteeseen. Vaje on siis näinäkin päivinä luokkaa 2 600 paikkaa. On täysin kohtuutonta, että kunnat joutuvat omalla kustannuksellaan turvaamaan pienten lasten vanhempien oikeuden valita lapsensa hoitomuodon. Tämän johdosta myös näihin kuntalisiin tulisi suorittaa valtionosuus. Uudistus lisää kunnille suoritettavia valtionosuuksia noin 180 miljoonalla markalla vuodessa. Tätä voidaan pitää varsin edullisena ratkaisuna, sillä vastaava yleinen tasokorotus maksaisi valtiolle peräti puolitoista miljardia markkaa.

Edellä olevaan liittyen totean, että Uudenmaan kuntien päiväkotihankkeisiin tarvittaisiin ensi vuonna noin 230 miljoonaa markkaa. Vuodelle 1990 on lisäksi annettu ennakkoratkaisu viidestä muusta sosiaalitoimen hankkeesta. Niiden kustannukset ovat noin 30 miljoonaa markkaa, ja kun läänin kiintiö on vain 122 miljoonaa tarvittavasta 260 miljoonasta markasta, vuosia 1990–1994 koskeva suunnittelukierros muodostuu siten erittäin vaikeaksi. Takaiskuna on pidettävä myös sitä, että jo ministerienkin suulla luvattu vanhempainrahakauden jatkaminen yhteen vuoteen jää toteutumatta.

Edellä mainitulla perusteella toistankin Uudenmaan maakuntaliiton budjettikannanotosta sen kohdan, jossa todetaan, että ”Uudenmaan peruspalveluihin osoitetut varat ovat riittämättömät”. Uudenmaan lääni ei muutoinkaan saa oikeutta läänien välisessä vertailussa. Esimerkiksi myös liikenteellisesti erikoislääninä oleminen edellyttäisi valtakunnallisen vetovastuun tunnistamista ja tunnistamista. Valtakunnallisten hankkeiden ei tulisi rasittaa läänimme määräraha-kiintiötä,

vaan tulisi nähdä kokonaistarve ja yhteinen hyöty.

Liikenteestä puheen olleen olisi toivottavaa, että nk. suoritebudjetointi saisi jatkosakin enemmän jalansijaa. Tällöin noteerattaisiin nykyistä paremmin mm. Uudenmaan suuret liikennemäärät. En voi olla alkuunkaan tyytyväinen siihen, että TVL:n Uudenmaan piirin esittämistä hankkeista voidaan toteuttaa vain puolet. Erityisen vaikea tilanne on esimerkiksi Länsiväylän suunnalla.

Omituisena olen pitänyt myös sitä keskustelun sävyä, mikä on liittynyt Uudenmaan läänin aseman puolustamiseen ja sen tasavertaisuuden kehittämisyhteyksiin. Maan muiden osien asioiden puolesta puhutaan sydän syrjällään ja maakuntien edustajien lähetystöihin suhtaudutaan erittäin myönteisesti, mutta esimerkiksi vantaalaisille karvalakkilähetystöille saatetaan lähinnä hymähtää ja viitataan muka etelän kuntien vaurauteen. Koenkin, että meidän uusmaalaisien on myös ryhdistädyttävä ja käytettävä nykyistä paremmin maamme ykkösläänin 49 kansanedustajan vaikutusvaltaa. Myös meillä on sekä oikeus että velvollisuus pitää läänimme puolia.

Hallituksen budjettiesitys nostaa näkyvästi pintaan myös valtion ja kuntien välisen kustannusten jaon. Kunnilta perittävä pakollinen suhdannetalletus ei mielestäni ole valtion budjetin kannalta merkittävä tasapainotuserä. Vastaavan asian voi hoitaa, jos niin halutaan, esimerkiksi varauksia pienentämällä. Jos ja kun kaiken aikaa voimakkaasti velkaantuneet kunnat joutuvat ottamaan uutta lainaa selviytyäkseen suhdannetalletusvelvoitteestaan, niin on lähinnä jouduttu ojasta allikkoon.

Valtio on muutoinkin suhtautunut peruskuntiin nuivasti ja siirtänyt sille perinteisesti kuuluneita kustannuksia kuntien vastattavaksi. Ristiriitaista on esimerkiksi ollut se, että kunnille määrätään lakisääteisiä tehtäviä ja kun kunnat sitten yrittävät kaikin tavoin selviytyä velvoitteistaan, niitä moititaan jopa jonkinlaisesta kulutusjuhlasta.

Valtion luotettavuutta sopimuskumppanina rasittaa myös se, että valtio ei itse kykene vastaamaan lakisääteisistä velvoitteistaan peruskuntien suuntaan. Oletan, että useimmilla kansanedustajilla on kunnallispoliittinen tausta, mutta aivan liian harvoin tältä paikalta kuuluu peruskunnan ääni. Missähän

vaiheessa kunnan edustajan rooli muuttuu valtion etujen suojelijaksi ja jopa valtion etujen ajajaksi? Meidän olisi tarpeen useammin muistaa omat juuremme.

Arvoisa puhemies! Lopuksi vielä muutama sana liikunnasta. Tältä osin budjettiesitys on kovin aneeminen. Se on ilmeisesti peräti vuosikymmenen huonoin. Juhlapuheissa kaikki arvostavat liikuntakulttuuria, urheilujoidemme menestyessä löytyy uskomaton joukko menestyksen tekijöitä ja jakajia. Vastikään suoritettun tutkimuksen mukaan vain urheilujärjestöt ovat viime aikoina kyetneet lisäämään jäsenmääriään ja sekä toimintansa laatua että määrää. Niillä on siis tänäkin päivänä kiinteä ja hyvin luonnollinen yhteys maamme nuorisoon. Näin voivat nykyään, valitettavasti, sanoa varsin harvat järjestöt.

Liikuntatoimen tuottamien palveluiden hinta, laatu ja määräsuhteet ovat myös vertaansa vailla, verrattakoon puheena olevia suoritehintoja mihin tahansa kulttuurisektorin palveluihin. Miljardien luokkaa oleva vapaaehtoinen työ olisi ansainnut osakseen edes inflaatioprosentin mukaisen kasvukertoimen. Urheilun ja nuorisotoiminnan tukemiseen esitettyä neljän prosentin lisäystä onkin pidettävä hyvin epäurheilijamaisena tekona, ja se kuvaa hyvin valitettavalla tavalla budjetin laatijan asenteita liikuntakulttuuria kohtaan.

Ed. Rinne (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Saarinen pahoitteli, että monenlaiset karvalakkilähetystöt ovat saaneet täällä hyviä tuloksia aikaan. Pitää hankkia se karvalakki. Olen kuullut, että muutamat Vantaan jupit ovat tulleet tänne jopa paljain päin ja monet pipo päässä, mutta eihän sillä tuloksia saada.

Ed. Savela: Rouva puhemies! Tämä on suorastaan hämmästyttävää. Maamme kokonaistuotanto nousee kuluvan vuoden aikana neljän prosentin vauhdilla. Työttömyysaste hipoo 3,5 prosenttia. Kapasiteetti ainakin tärkeimmillä tuotannonaloilla on täydessä käytössä. Työvoimapula on tosiasia. Sosiaalinen toiminta kansainvälisestikin ajatellen on yksi maailman huipuista.

Muun muassa nämä ovat maassamme vallitsevia tosiasioita, tarkastelipa niitä kuka tahansa. Me kyllä myönnämme, että tietysti korjaamisen varaa yksittäisillä alueilla on,

mutta noin yleisesti asiaa tarkasteltuna. Myönteisen kehityksen on ennustettu jatkuvan tulevanakin vuonna. Ei tämä voi olla niin totaalista epäonnistumista nykyhallituspolitiikalta kuin esimerkiksi oppositio väittää. Kun kuitenkin lukee ja kuulee mm. eduskunnassa budjettikäsittelyn aikana käytyjä puheenvuoroja, ei voi välttyä johtopäätökseltä, että kaikki menee maassamme liki päin seiniä. Joitakin poikkeuksia tietysti toki edellä esittämästäni on, ja heille osoitan heidän antamastaan tunnustuksesta kiitoksen.

Edellisellä viikolla luin eräästä alueeni sanomalehdestä artikkelin, jossa toisella kädellä todettiin budjetin olevan löysä, toisella kädellä oltiin vaatimassa monia varmasti hyvinkin tähdellisiä lisäyksiä budjettiin, samoin kuin tässä salissa hetki sitten. Budjetti on kuitenkin kokonaisuus, jota kokoonnauhattaessa joudutaan tasapainottelemaan niin tulo- kuin menovirtojenkin kanssa. Olisi erittäin mielenkiintoista kuulla, miltä budjetin osalta suoritetaan vähennyksiä, jos jollekin toiselle lisätään. Vai onko opposition tarkoitus verojen kiristäminen tai valtion velan kasvattaminen? Tyhjistä esitettyihin vaateisiin vastinetta ei voida nyhjäistä.

Myönnän kernaasti sen, että budjettiin sisältyy kohteita, joiden käsittelyn olisin toivonut etenevän toisin. Esimerkiksi kotihoidon tuen perusosan korotus olisi ja sen jatkossa tulee ollakin niitä tekijöitä, joihin on kiinnitettävä aivan erityistä huomiota. Kotihoidon tuen korottaminen on edelleen yksi kokoomuksen perhepolitiikan keskeisistä tavoitteista. Tästä tukimuodosta on myös luotava todellinen vaihtoehto perheille. Kotihoidon tuki on lisäksi kunnallista päivähoitoa huomattavasti taloudellisempi, ja lasten oman edun mukaistakin se on.

On hyvä, että lapsilisiin saatiin jälleen merkittävä korotus. Sekin on tosiasia, että verouudistusta toteutettaessa syntyi välinpuotojen ryhmä. Tämä on todettu, tunnustettu ja ryhdytty korjaaviin toimenpiteisiin.

Perusturvan paraneminen on nytkin käsiteltävänä olevassa budjetissa nytkähtänyt vähän eteenpäin. Kiusaamaan jäävät perusturvassa edellä mainittu kotihoidon tukikysymys, opintotuen tasokorotuksen riittämättömyys ja veteraanien asian keskeneräisyys. Sotaveteraanien sosiaaliturva kylläkin mm. ylimääräisen rintamalisän muodossa osoittaa

nykyhallituksen taholta tahtoa hoitaa kyseessä olevaa kipeää asiaa, vaikkakin asian hoitamisessa tyydyttävään tasoon alkaa olla kiire, sillä kohta varat saa suunnata muihin tarkoituksiin. Parannustoimenpiteet olisi ollut aloitettava paljon aikaisemmin.

Verouudistuksen voidaan todeta etenevän tässä kakkosvaiheessa oikean suuntaisesti. Minä sanoisin, että kyllä tästä hyvä tulee. Vuonna 1980 bruttoveroasteemme oli 32,8 prosenttia, vuonna 1986 se oli 37,3 prosenttia ja vuonna 1987 veronpalautuksilla oikaistuna 36,6 prosenttia, eli bruttoveroaste nousi nykyistä hallitusta edeltävinä muutamana vuotena noin 4 prosenttiyksikköä. Bruttoveroasteen nousu on nyt pysäytetty ja laskusuunta on näkyvissä. Toistan: kyllä tästä vielä hyvä tulee.

Sotilaallisen maanpuolustuksen alalla suorituskykyä pidetään sen organisaation puitteissa, josta lakimme säättävät. Tämän organisaation tärkeimmän osan muodostavat siinä työskentelevät henkilöt. Tämänkin organisaation kehittämiseen on eittämättä tarvetta. Tulevaisuudessa virkanimikeuudistusten ja tehtävien tasapaino tulee saada aikaan. Samoin upseerien ja toimiupseerien keskinäinen palkkaus ja komennus- ym. palveluetuuksien suhde tulee uudistusta toteutettaessa tasapainottaa.

Yrittämisen olosuhteet maassamme ovat varsin hyvät. Meteli, joka pari vuotta sitten nostatettiin työelämän uudistusta koskevissa asioissa, on osoittautunut kuplaksi. Yhtäkiä ei tullutkaan vallankumousta tällä alalla. Näyttää siltä, että yritysverouudistuksen yhteydessä sama toistuu.

Aluepolitiikan terävin kärki on suunnattu tiedon, taidon sekä tuotekehityksen tärkeille aloille. Näillä toimilla on saatu syntymään myös halua omaehtoiisiin ponnistuksiin ja luottamusta omiin mahdollisuuksiin myös ns. kehitysalueilla. Omaehtoinen toiminta on alkanut viime aikoina orastaa eri puolilla maata. Siksi minun on ollut mahdoton yhtyä esimerkiksi siihen esitykseen, joka liittyi rakennusveroon. Sillä samanaikaisesti kun monilla toimenpiteillä on herätetty luottamusta yhteiskuntaamme, näillä toimenpiteillä, jotka liittyvät tähän verotusmuotoon, tätä luottamusta on järkytetty.

Budjetti kuitenkin kokonaisuutena huolimatta kaikista niistä viitteistä, joita täällä on esitetty, kohtelee maamme eri osia varsin

tasapuolisesti. Kyllä me ns. kehitysalueillakin henkitoreissamme tänäkin päivänä olemme. Me kuitenkin voimme esittää luonnollisesti sellaisia tekijöitä, joissa on puutetta, joissa on korjaamisen varaa ja joihin asioihin meidän on myös eduskuntatasolla tartuttava.

Arvoisa puhemies! Luottaen siihen, että maamme, joka on hyvä maa, hallitaan edelleenkin kaikkia meitä yhteisesti tyydyttävällä tavalla, totean, että meidän työme ei pääty tähän. Homma jatkuu tästäkin eteenpäin.

Ed. Hacklin: Arvoisa puhemies! Oppositio on väittänyt vuoden 1990 budjettia liian löysäksi — sama virsi kuin viime syksynä. Toisaalta oppositio on kuitenkin ilman mitään erityistä kritiikkiä tai vastuuta esittänyt melkoisia lisäyksiä kertomatta, mistä rahat otetaan tai miten hoidetaan liian väljän rahankäytön aiheuttama inflaatio ja sen seurannaisvaikutukset, esimerkiksi työttömyyden kasvu.

Puhun näistä opposition lupauksista siksi, että olen saanut tuolta maaseudulta hyvin selkeitä terveisiä, joissa todetaan, että nyt on keskustan antokäsi liian pitkällä eli luvataan epärealistisen paljon. Kuitenkin vuosikymmeniä hallitusvastuuseen tottuneita kentän keskustalaisia tuntuu hämmentävän ja pelottavanakin moinen lupausen vastuuttomuus.

Vakaa ja vankka talous takaa suomalaisille perusturvallisuuden. Erityisen tärkeää vakaan talouden suoma turva on pieni- ja keskituloisille, joilla mahdollisuudet oman talouden varajärjestelmiin ovat pienet. Tämän vuoksi peruspalvelut turvaava talouskehitys on sosialidemokraateille aina ollut ykkösasia. Näin on myös tämän budjettiesityksen kohdalla.

Ylikuumentunutta taloutta pyritään hillitsemään leikkaamalla kuitenkin perushyvintä, peruspalveluita. Päinvastoin kuin useimmissa muissa Keski-Euroopan maissa palvelusektori kehittyy mm. terveydenhoidon ja sosiaalipuolen virkojen lisäyksen avulla.

Budjettiesityksessä toteutuneet sosialidemokraattien tavoitteet on kattavasti todettu sosialidemokraattien ryhmäpuheenvuorossa, joten en niitä toista. Sen sijaan totean omasta mielestäni pari suurinta miinusta — niitäkin budjetista löytyy, sillä täydellistä budjetia lienee mahdoton rakentaa.

Suurin miinus on kokoomuksen ajama

marginaaliveron alennus, joka kohdistuu ylempiin tuloluokkiin. Se ei alkuunkaan vastaa sosialidemokraattien tulonjaollisia käsityksiä. Pettymystä tässä asiassa hiukan kompensoi ylimääräinen veronpidätys suuremmissa tuloluokissa.

Toinen miinus on se, ettei ole tarpeeksi kiinnitetty huomiota kaikkein pienituloisimpien asemaan, niiden joiden pienet tulot ovat valtionverotuksen ulkopuolella. Monet näistä pienituloisista ovat ahkeria, vastuuntuntoisia naisia, yksineläjiä. Seuraavassa budjetissa tulee olla näiden ihmisten aika.

Kolmantena miinuksena pidän sitä, ettei nyt kalliin asuntolainan tehneille pienituloisille asuntovelallisille annettu aikaa, vaan korkovähennyksen omavastuuosuus kasvaa.

Arvoisa puhemies! Koulutus ja kulttuuri ovat Suomen kaltaisessa kehittyneessä hyvinvointivaltiossa tulevaisuuden kannalta elintärkeitä asioita. Me emme menesty millään sektorilla määrän vaan ainoastaan laadun avulla. Kun akuutti työttömyysongelma näyttää ainakin osin helpottaneen, tulevat elämänlaatukysymykset yhä tärkeämmiksi. Koulutus-, kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluilla on yhä enemmän kysyntää.

Budjetissa koulutus on saanut kohtuullisen osan. Aikuiskoulutuksessa organisaation kehittäminen ja aikuisten opintotuen jatkaminen ja muuttaminen arviomäärärahaksi on myönteistä. Kun ammatilliset kurssikeskukset aikanaan muuttuvat aikuiskoulutuskeskuksiksi, tulisi kuitenkin muistaa myös ammatillisten koulujen aikuiskoulutusosastot tasa-arvoisina aikuiskoulutuksen antajina, myös silloin kun rahaa jaetaan. Ammatillisten koulujen verkko on laaja ja kattava, ja sen tarjoamat mahdollisuudet on pystyttävä hyödyntämään aikuiskoulutuksessa täysipainoisesti.

Opettajankoulutuksen ja jatkokoulutuksen merkitystä ei voi liikaa painottaa. Miinuksena on todettava, etteivät ammattiopettajien teollisuusharjoittelumäärärahat vastaa tarvetta. Kuitenkin juuri opettajien tulisi olla hyvin perillä oman alansa kehityksestä ja muutoksista.

Ammatillisen koulutuksen tulisi myös nykyistä paremmin edistää tasa-arvoa. Vain koulutuksen ja asenteiden muuttumisen kautta työmarkkinoiden jakautumista mies- ja naisvaltaisiin aloihin voidaan lieventää. Ammatilliset koulut tarvitsevat tasa-arvo-

ohjelmia sekä uusia tuulia opetuksensa markkinoinnissa ja opetuksen kohdentamisessa, aivan kuten viime keväänä julkistetussa ammattikasvatushallituksen tasa-arvotyöryhmän raportissa todetaan.

Arvoisa puhemies! Oman vaalipiirini osalta haluan vielä tässä lyhyessä puheenvuorosani todeta muutaman asian.

Kaksi Keski-Suomessa pitkään ykköstarvoitteena ollutta asiaa tämä budjetti saattaa vihdoin alkuun. Tampereen—Pieksämäen radan sähköistys ja Keitele—Päijänne-kanavan rakentaminen alkavat. Molemmat merkitsevät Keski-Suomelle paljon.

Jo aloittanut intercity-yhteys Helsingistä Jyväskylään pääsee täyteen vauhtiinsa sähköistyksen myötä, ja keskisen Järvi-Suomen matkailu taas saa uuden valtin kanavasta, joka tietysti myös palvelee metsäteollisuuden intressejä.

Myös Jyväskylän yliopisto saa kohtuullisen osan. Kauan kaivattu kemian laitoksen rakennushanke ja kiihdytinlaboratorio etenevät, vain suurimmat asiat mainitakseni.

Sen sijaan Keski-Suomen tiet eivät ole saaneet armoa. Alempiasteisen tiestön hoitamiseen ei varoja heru, ja monet pienehköt, mutta liikenteellisesti tärkeät hankkeet eivät etene varoja puuttuessa. Mainitsen esimerkkinä vain kotikaupungistani Jämsästä keskustasta Kaipolan tehtaille johtavan 6 kilometrin tien, jolla raskas liikenne ja polkupyörät ja kävelijät liikkuvat vaarallisesti yhdessä huonokuntoisella, kapealla tiellä. Korjaus ja kevyen liikenteen väylä ovat oleellisen tärkeitä ja tarpeen. Uusi siistauslaitos aloittaa tänä syksynä, ja tielle edellisen kuormituksen lisäksi tulee vielä jätetäpaperikuljetukset.

Viimeiseksi mainitsen Keski-Suomen uudesta suuresta yhteisestä hankkeesta, joka on Jämsänkoskelle perustettava metsämuseo ja metsätietokeskus. Metsämuseosäätiön hallitus on kokouksessaan päättänyt tämän instituutin sijaintipaikaksi Jämsänkosken sillä perusteella, että seudulla on nähtävissä metsän kasvun ja käytön koko kirjo taimesta ja sen hoidosta paperiksi asti. Jämsänjokilaaksoissa on sadan vuoden paperiteollisuusperintee. Sijainti on keskellä Suomea, ja sekä Jämsänkosken kaupunki että naapurikunta Jämsä ovat halukkaita omaan satsaukseen. Niinpä budjetissa esitetty suunnittelumääräraha tulee korottaa 400 000 markkaan ja

sijoituspaikaksi Metsämuseosäätiön valtuuston päätöksen mukaisesti kirjata Jämsänkoski.

Ed. Laaksonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Hacklinille ja kolmelle häntä edeltäneelle, jotka olivat kaikki hallituspuolueitten edustajia, toteaisin, että he syyttivät oppositiota siitä, että oppositio tekee vastuuttomia muutosehdotuksia. Mutta kun kuunteli hallituspuolueitten edustajien puheenvuoroja, joutuu toteamaan ja hämmästelemään sitä, että kaikilla heillä oli huomattava lista erinäköisiä puutteita, heikkouksia ja parannuksia tähän budjettiin.

Kun vielä ottaa huomioon sen, että erään hallituspuolueen puoluesihteerin kerkesi tekeään 150 raha-asia-aloitetta, joissa on 3,5 miljardin esitys, ja kun olen kirjannut tässäkin keskustelussa mm. sellaiset asiat, että kehitysalueet elävät henkitoreissaan, opintotuen määrä on riittämätön, kuntien suhdan-netalletus on huono asia, liikuntabudjetti on vuosikymmenen huonoin, se on epäurheilijamainen teko, ja erään hallituspuolueen edustajan taholta todettiin, että eduskunnan perusturvatyöryhmän esityksestä, joka keväällä valmistui, ei ole tippaakaan tässä budjetissa, niin sovittaisiinko nyt tässä vaiheessa, että minä osaltani oppositiosta lupaan tukea kaikkia näitä hyviä ehdotuksia, joita hallituspuolueitten edustajat ovat täällä julkisesti korostaneet, että nämä viedään läpi. Minä luulen, että aika hyvä budjetti tulisi tältä pohjalta. Jätettäisiin tämä keskustelu jo siitä, onko oppositio vastuuton vai ei, vähemmälle.

Ed. Hacklin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin muistuttaa äskeistä vastauspuheenvuoron käyttäjää siitä, että nimenomaan totesin, että kun budjetit tehdään vuosittain, mikään niistä ei ole täydellinen. Omat miinukseni esitin puheenvuorossa sen takia, että taas kohta aletaan valmistella seuraavan vuoden budjettia, ja halusin nämä asiat kirjatuksi.

Ed. Louvo: Arvoisa puhemies! Valtion ensi vuoden budjetti on tässä lähetekekskelussa herättänyt kuumia tunteita niin puolesta kuin ennen kaikkea vastaan, erityisesti opposition taholta. Lyhytnäköisesti voisikin

ajatella, aivan niin kuin täälläkin on esitetty, miksei nyt, kun meillä menee hyvin, voisi tehdä esimerkiksi laajoja perusturvaan kohdistuvia uudistuksia. Voisi kysyä, onko aivan välttämätöntä valtion kerätä rahaa 11 miljardia markkaa valtion eläkerahastoon, muuten ensimmäisen kerran, ja lyhentää valtion velkaa nettomääräisesti lähes 4 miljardia markkaa. Voisi edelleen kysyä, niin kuin täällä on tehty, onko nyt aivan välttämätöntä panna myös kunnat ja yritykset säästämään mm. eläkerahastoihin ja kantaa kunnilta suhdanneveroa sekä kannustaa ja pakkottaa myös yksityisiä ihmisiä säästämään. Kuitenkin taloudellisen tilanteen tunnusluvut vaihtotaseongelmineen ja inflaatiopeikkoinen puhuvat sen puolesta, että tämä kaikki on järkevää, vaikka onkin karvasta joiltakin osin.

Yksityisille ihmisille kiihokkeita ja porkkanoita säästämiseen budjettiesityksellä on onneksi annettavana mm. omaisuustulovähennyksen muodossa. Tällä tiellä pitäisi edelleen jatkaa.

Budjetin merkittävimpiä asioita olevan verouudistuksen jatkaminen vähentää myös kautta linjan ihmisten ja yrittäjien välitöntä verotusta, minkä pitäisi jatkossa kannustaa työnteekoon ja yrittämiseen kaikissa tuloluokissa yhä enemmän.

Myös työnantajien kansaneläkemaksun alentaminen puolella prosentilla on oikean suuntainen toimenpide. On järjetöntä, että yritykset maksavat kaikkia koskevaa perusturvan rahoitusta. Vastaavalla liikevaihtoveron puolen prosentin nousulla pannaan nyt myös tuonti osallistumaan sosiaaliturvan rahoitukseen. Tämä on oikeudenmukaisempaa suuntausta, mistä olen itsekin täällä monesti puhunut. Tällä tiellä, työnantajien sosiaaliturvamaksujen alentamisessa, on jatkettava hallitusohjelman mukaisesti.

Valtion osuus kansaneläkelain rahoituksesta tosin nyt kasvaa lähes 500 miljoonaa markkaa. Sen sijaan sairausvakuutuslaista johtuvista menoista valtion osuus pienenee 750 miljoonaa markkaa johtuen yleisestä hyvästä tulokehityksestä ja verokertymistä sekä sairausvakuutusmaksun säilyttämisestä tämän vuoden lopun korotetulla tasolla. Tässä, juuri tässä onkin todella nyt syytä kysyä, onko sairausvakuutusmaksun korotetun tason säilyttäminen aivan välttämätöntä.

Voi myös ihmetellä, oliko välttämätöntä valtion rikkoa kuntien ja valtion välillä jo kesällä allekirjoitettua järjestelyasiakirjaa, jossa mm. oli sovittu kuntien sairausvakuutusmaksun alentamisesta 1,25 prosentilla, jolloin se olisi ollut sama kuin valtion ja sen laitosten sekä kunnallisten liikelaitosten sairausvakuutusmaksu. Eikö kuntien työttömyysturvan verollepanosta saamaa hyötyä voitaisi järkevämällä tavalla ulosmitata?

Toinenkin ärtymystä herättänyt asia oli järjestelyasiakirjassa sovittu poistettavaksi, nimittäin kuntien osallistuminen nuorten aikuisten hammashuollon korvausten maksamiseen. Järjestelmä on osoittautunut erittäin byrokraattiseksi, ja siitä on mm. kuntien nostamia oikeusjuttuja vireillä. Eduskunta on myös nyt kahtena vuonna peräkkäin ollut kuntien ja Kansaneläkelaitoksen kanssa samaa mieltä ja yksimielisesti hyväksynyt järjestelmän purkamista velvoittavan perustelulausuman tämän rahoitusjärjestelmän mielettömyydestä ja siitä, että muussa sairausvakuutuksessa tällaista rahoitusjärjestelmää ei ole kuin järjestelmällisessä hammashuollossa. Mutta vieläkin, vaikka eduskunta siis kahtena vuonna peräkkäin on hyväksynyt asiaa perustelulausuman, ei tässäkin budjetissa muutosta tullut. Olen siitä itse erittäin pahoillani, ja koska rahoitusjärjestelmän korjaus ei merkitsisi valtion menojen lisäyksenä kuin noin 30 miljoonaa markkaa, toivoisin budjetin käsittelyssä asiaan vielä palattavan.

Menotalouden kireys näkyy budjetissa monessa muussakin kohdassa, mm. rakenneuudistuksen, oman läänini Kymen läänin kohdalla, jossa lehdet ovat hyvin huolestuneita kirjoituksia kirjoittaneet. Varsinkaan Pohjois-Kymenlaakson osalta budjetti ei anna juuri mitään. On säästetty budjetissa siellä, missä on voitu.

Lakisääteiset velvoitteet, kuten esimerkiksi työllisyyslain täysimääräinen toteuttaminen, on toki hoidettu, ja se maksaakin erittäin paljon. Vaikka työttömyysaste onneksi on vuosikymmenen alhaisimpia — tällä hetkellä peräti 3,6 prosenttia — työllisyyden hoidon määrärahat kasvavat tämän vuotiseen verrattuna 16 prosenttia. Myös kehitysyhteistyömäärärahat nielevät suuren, aikaisemmin sovitun YK:n suositaman 7 prosentin osuuden bruttokansantuotteesta. Taloudellisen kasvun ja hyvinvointimme lisäystä kuvastaa hyvin se, että kun tänä vuonna tämä asetettu

ja saavutettu tavoite merkitsi noin 2,8:aa miljardia markkaa, ensi vuonna summa kasvaa jo 3,6 miljardiin markkaan eli noin 28 prosenttia. Kehitysyhteistyö on toki tärkeä, ja kansainväliset sitoumuksemme tulee hoitaa. Yhä painokkaammin kuitenkin tässäkin, kuten muillakin aloilla, toivoisi eri hankkeissa otettavan huomioon myös terveys- ja ympäristönäkökohdat.

Sosiaali- ja terveysministeriön suuressa 38,5 miljardin markan pääluokassa budjetin kireys näkyy erityisesti. Kun koko budjetin loppusumma kasvaa 12 prosenttia tämän vuotiseen verrattuna, sosiaali- ja terveysministeriön osuus kasvaa vain 7 prosenttia, josta sosiaaliturvan osuus kasvaa 5 prosenttia ja terveydenhuollon 12 prosenttia. Ilahduttavaa on mm., että terveydenhuollossa leikkausjonoja aiotaan selvästi lyhentää lisäämällä ostopalveluja, joita lisätään myös sosiaalipalvelujen alalla. Sen sijaan paljon kriittistäkin keskustelua eduskuntakäsittelyssä jatkossakin tulevat varmasti aiheuttamaan niin sosiaali- kuin terveydenhuoltopalvelujen omavastuusuusien nousut. Toisaalta budjetissa ensimmäisen kerran esitetyt luvut yhteiskunnan palvelujen todellisista kustannuksista toivottavasti herättävät keskustelua myös maksujen oikeudenmukaisemmasta suuntaamisesta ja siitä, että tarkasteltaisiin kaikkien palvelujen maksuja.

Sosiaalisektorin määrärahojen vähäinen nousu budjetissa johtuu osaksi siitä, että päivähoidon virkoja tullaan aikaistamaan tälle vuodelle, mikä tietenkin on tärkeää samoin kuin se, että ylipäättään kuitenkin sosiaalipalvelujen osuus on noussut 16 prosenttia. Harmillista sen sijaan on, ettei lasten päivähoidon voimakkaassa kehittämisessä ole tasapuolisesti kohdeltu kotihoidon tuen määrärahoja, jotka ovat saaneet vain indeksitarkistuksen mukaisen korotuksen. Tämän syksyn kokemukset pääkaupunkiseudulta ovat osoittaneet, niin kuin täällä jo useasti on todettu, päivähoitojonojen hyvin merkittävästi lyhentyneen, kun kunnat ovat nostaneet kunnallista kotihoidon tukea. Valtionkin kokonaismenot lasten päivähoidon kustannuksissa voisivat mitä todennäköisimmin laskea, jos luotaisiin enemmän todellista valinnan mahdollisuutta kehittämällä myös lasten kotihoidon tukea, jota voi käyttää myös hoitoapulaisen palkkaamiseen tai yksityisen hoidon järjestämiseen.

Ilon aiheita sosiaaliturvan puolella on ylimääräisen rintamalisän nostaminen 12,5 prosenttiin kansaneläkkeen lisäosan määrästä. Tätä prosenttilukuahan rintamaveteraansian neuvottelukuntakin esitti, joskin he esittivät uudistuksen voimaan tulemistä jo vuoden alusta. Valtion taloudellinen tilanne vain joka vuosi tahtoo olla sellainen, että monet erinomaiset uudistukset ajoittuvat aina loppuvuoteen, niin tämäkin uudistus vasta valitettavasti ensi vuoden lokakuun alkuun samoin kuin lapsilisien 15 prosentin korotus. Osa lapsilisien noususta monilapsisille perheille ajoittuu tosin jo maaliskuun alkuun.

Myös tänä vuonna lapsilisien nousu ajoittuu lokakuun alkuun samoin kuin sotainvalideille erittäin merkittävä sotilasvammalain mukaisen elinkoron etuoikeuttaminen kansaneläkkeen lisäosaa määrättäessä. Nykyinen epäoikeudenmukaisuus, joka syntyi kansaneläkeuudistusta vuosikymmenen alussa tehtäessä, on herättänyt valtavasti katkeruutta sotainvalidien keskuudessa. Siihen astihan elinkorkoa oli lainsäädännössä kohdeltu haittakorvauksena, joka ei vähentänyt muita sosiaalietuuksia. Nyt lokakuun alusta siis tämä kauan odotettu korjaus astuu vihdoinkin voimaan näin parantaen erittäin monen pienituloisen sotainvalidin asemaa. Valtion ensi vuoden budjetissa lisääntyvätkin sotilasvammakorvausten menot peräti 235 miljoonaa markkaa. Osaksi tähän lisäykseen vaikuttaa myös se, että vanhoja, jo hylättyjä tapauksia on voitu lainmuutoksen myötä ottaa uudelleen käsiteltäviksi. Hallitus on juuri antamallaan asetuksella parantanut myös tapaturmaviraston mahdollisuuksia nopeuttaa hakemusten käsittelyä.

Sotainvalidien kuntoutus- ja hoitolaitoksiin tullaan budjetissa myös osoittamaan kymmenen uutta virkaa, ja myös sotainvalidien puolisoiden kuntoutusmäärärahoja lisätään. Tästä sektorista voimme siis todella iloita, joskin mm. kaikkien veteraanien kuntoutusmäärärahojen lisäämiseen on yhä kasvava tarve. Näihin määrärahoihin toivoisin vielä eduskuntakäsittelyssä lisäystä.

Erään sosiaaliturvaan ja verotuksen yksinkertaistamiseen liittyvän parannuskokonaisuuden jääminen pois budjetista surettain minua erityisesti, ja siitä haluan vielä sanoa muutaman sanan. Olin itse mukana toimikunnassa, jonka tehtävänä oli miettiä sairaukskuluvähennyksen mahdollisen poistami-

sen aiheuttamaa korvaustarvetta sairaille ihmisille. Toimikuntahan ei ehdottanut sairauskuluvähennyksen poistamista mutta kylläkin listasi suuren määrän sosiaaliturvan parannuksia, jotka oikeudenmukaisemmin kuin sairauskuluvähennyksen antama noin 1,1 miljardin markan tuki antaisivat suoraa tukea sairaille ihmisille. Parannus olisi ollut mm. sairausvakuutuksen kehittäminen yli 800 miljoonalla markalla. Kehittämiseen olisi sisällytynyt sairausvakuutuksen korvaustaksojen nostaminen nykyisestä alennustilasta, kaikkien aikuisten ottaminen järjestelmällisesti hammashuollon sairausvakuutuskorvausten piiriin, silmälasien korvaaminen sairausvakuutuksen kautta sekä joukko pienempiä sairausvakuutuksen parannuksia kuten diabetes- ja reumapotilaiden jalkojen hoito, josta täälläkin syntyi keväällä vilkasta keskustelua, kohdehieronta, toimintaterapia, puheterapia, vain joitakin mainitakseni.

Toimikunnan mietinnöstä on annettu nyt pääasiassa myönteisiä lausuntoja. Mielenkiintoista on ollut, että jo toimikunnan työn aikana myös suurimmat työmarkkinajärjestöt suhtautuivat hankkeeseen hyvin myönteisesti. Jotkin ammattiryhmät tosin ja ainakin gallupien mukaan suuri joukko ihmisiä suhtautuvat tähän vain kovin epäluuloisesti. Ihmiset ovat tottuneet vuodelta 1947 peräisin olevaan sairauskuluvähennykseen ja luulevat saavansa siitä paljon suurempaa hyötyä kuin todellisuudessa saavat. Nythän valtaosa eläkeläisistä esimerkiksi ei hyödy sairauskuluvähennyksistä lainkaan verotettavan tulon alarajan noustua jälleen ensi vuoden budjetissa, nyt 38 000 markkaan valtionverotuksessa. Myös paljon sairastaville suora tuki olisi huomattavasti edullisempi etenkin, kun inflaatiotarkistusta ei nytkään tehty sairauskuluvähennykseen. Vähennyksestä nyt saatava hyöty on niin pienentynyt, että se olisi pitänyt nostaa 4 000 markkaan tänä vuonna, jotta se vastaisi 1960-luvun puolivälin tasoa.

Ministeri Liikasen selitys siihen, miksei asiaan nyt puututtu, oli kieltämättä aika hyvä. Hallitus on halunnut säilyttää veroperusteet suunnilleen samanlaisina ensi vuonna kuin tänä vuonna, jotta verotuksen muutos olisi vertailukelpoinen. Toivon kuitenkin jatkossa, että kansa tässä asiassa alkaisi itse vaatia parannusta oikeudenmukaisempaan suuntaan samoin kuin ne tahot, jotka asian tärkeyden ymmärtävät. Aihe olisi mitä sopi-

vin mahdollisiin tupo-neuvotteluihinkin. Onhan sairausvakuutusta nyt käsiteltävänä olevassa ensi vuoden budjettiesityksessä niin kuin jo tänäkin vuonna mm. korvaustaksojen osalta jonkin verran kehitetty, mutta nämä uudistukset ovat kuitenkin pisara meressä verrattuna niihin parannuksiin, joihin sairauskuluvähennyksen poistaminen antaisi taloudelliset mahdollisuudet.

Arvoisa puhemies! Uusia vaatimuksia sosiaaliturvan kehittämisessä meille jatkossa asettavat myös monet hallituksen budjettiesityksen antamat lupaukset esimerkiksi ns. puoliso-vähennyksen poistamisesta vuonna 1991. Tämä on erittäin tärkeä uudistus, jota monet eläkeläiset hartaasti odottavat. Toivon sydämeistäni, että meillä taloudellinen tilanne kehittyy sellaisena, että se antaa mahdollisuuksia myös sosiaali- ja terveydenhuollon yhä oikeudenmukaisempaan kehittämiseen ja että terveysnäkökohdat otettaisiin myös ympäristönsuojelussa nykyistä paremmin huomioon. Näin voimme yhteisvoimin luoda yhä paremmat, turvallisemmat ja terveellisemmät elinolosuhteet niin meille kuin tuleville sukupolvillekin.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yksi korjaus ilmeiseen lapsukseen ja sitten yksi kommentti.

Kehitysyhteistyötavoite lienee 0,7 prosenttia bkt:stä eikä 7 prosenttia, niin kuin ed. Louvo sanoi. Se olisi aika hyvä, jos se olisi 7 prosenttia. En vastustaisi lainkaan, jos se niin olisi — huom. järkevästi käytettynä, ei nykyisellä tavalla käytettynä.

Toinen asia. Ed. Louvo esityksensä alkupuolella kuvasi talouselämän tunnuslukuja ja faktoreita aika hyvin. Hän kuitenkin päätyi minun ymmärtääkseni sellaiseen tulokseen, että tässä talouspoliittisessa tilanteessa ei ollut perusteita meidän perusturvatyöryhmämme ehdotusten toteuttamiseen. Aina-kaan ne eivät ole toteutumassa. Tämä on mielenkiintoista siinä mielessä, että silloin, kun meillä hyväosaisilla menee hyvin, meidän hyvistä tuloistamme ja annistamme valtiolle ei voida antaa vähempiosaisille heille kohtuudella kuuluvaa osaa, joka sekin osa on varsin vaatimaton. Minusta nimenomaan tässä tilanteessa tämä sosiaalinen tulonsiirto olisi ehdottomasti pitänyt suorittaa, ja se olisi ollut vähintäänkin kohtuullista tässä tilanteessa.

Ed. Louvo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuoroni ed. Pulliaiselle. Ensinnäkin myönnän, että kyseessä oli lapsus. Totta kai kehitysyhteistyömäärärahat ovat 0,7 prosenttia bruttokansantuotteesta.

Myönnän myös, että ed. Pulliainen käsitti minut aivan oikein. Vaikka tuntuu karvaalta, että sosiaali- ja terveydenhuollon sektorin budjettia ei ole voitu kasvattaa enempää, minä ymmärrän sen, koska taloudellinen tilanne on se, että nyt on viisasta säästää ja ylikuumenemista talouselämässä hoitaa. On aivan järkevää, että valtio näyttää esimerkiksi sillä, että se säästää myös itse ja panee yritykset ja ihmiset, jotka voivat, säästämään. Jatkossa toki meidän on voitava — ja tänä vuonna me varmasti luomme sellaisia olosuhteita, että voimme — perusturvaakin kehittää. Se on aivan ehdottoman tärkeää ja välttämätöntä.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos verotuksellisia keinoja olisi riittävästi harkittu ja mm. ympäristövero olisi saatettu sille tasolle, jonka taloudellinen tilanne hyvin mahdollistaa, ja jotta niillä olisi se vaikutus, joka niillä pitää olla, se olisi antanut vapausasteita toimia juuri sosiaalisten uudistustenkin hyväksi niin kuin yhteinen työryhmämme yksimielisesti esitti. Kaikki tämä olisi ollut mahdollista. Se olisi myös merkinnyt omalla tavallaan säästämistä, omalla tavallaan talouden ylikuumenemisen pienentämistä ja olisi vaikuttanut myönteisesti tulevaisuuteen sekä olisi ollut sosiaalisesti oikeudenmukaista.

Ed. Valli (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ylikuumenuneessa tilanteessa on todellakin syytä korostaa myös sitä, että valtio pitkästä ajasta ryhtyy myös vähentämään valtion velkaa. Sillä on oma merkityksensä sitten, kun korkeasuhdanneaika on ohitse. Muistutan ed. Pulliaista hänen oman lääninsä maaherran, entisen valtiovarainministerin Ahti Pekkalan tunnetuista sanoista: ”Otettu velka on siirretty vero.” Näin nämä rahat tulevat aikanaan vastaan. Tässä tilanteessa on järkevää todella pienentää valtion velkaa.

Ed. Louvo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliaiselle haluan tode-

ta vielä haittaverosta, että tällä hetkellä, niin kuin ne nyt on esitetty budjetissa, ne ovat enemmän fiskaalisia. Myönnän, että niissä varmasti on kehittämistä ja ne ovat silloin järkeviä, jos ne myös todella palvelevat ympäristönsuojelua. Mutta ne haittaverot, joista nyt on alku tässä budjetissa, ovat enemmän fiskaalisia. Epäilen, että ne eivät palvele kovin paljon ympäristönsuojelua eivätkä kovin paljon edistä säästämistään.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lyhyesti vain, että todellakin nyt kuvassa mukana olevien ympäristöverojen tuotto menee kokonaan fiskaalisiin tarkoituksiin. Niillä ei ole mitään heijastusta, ei penninkään heijastusta ympäristönsuojeluun.

Ed. Kauppinen: Arvoisa rouva puhemies! Äsken keskusteltiin haittaverosta. Olen aivan samaa mieltä, että niillä ei ole käytännössä minkäänlaista merkitystä itse sen tarkoituserän kannalta, mihin niillä pitäisi pyrkiä, vaan ne ovat nimenomaan fiskaalisia veroja.

Kommentoin myös tähän alkuun muutamalla virkkeellä tänään käytyjä keskusteluja mm. elintarvikkeiden hinnoista. Siitä jäi oikeastaan paha maku suuhun. Palaan asiaan vähän tuonnempana.

Ed. Savelan puheenvuoron johdosta sanoisin, että ei Suomen maassa kokonaisuutena niin huonosti oppositionkaan mielestä mene, mutta budjettiesitys on epäsosiaalinen. Tosin se on hiukan parempi kuin edellinen, mutta ei niin ruusuinen kuin hallituspuolueet antavat ymmärtää.

Arvoisa rouva puhemies! Nyt keskustelun alla olevasta budjetista on käytetty jo lähemmäksi sata puheenvuoroa. Olen samalla kannalla kuin keskustalaiset ovat aiemmin esittäneet. Erityisen tärkeänä pidän mm. edustajien Pekkariisen ja E. Ahon puheenvuoroja verotuksellisista ja perhepoliittisista näemyksistä sekä ed. Kietäväisen analyysiä budjetin kuntavaikutuksista.

Mitä budjetin epäsosiaalisuuteen tulee, voisin konkretisoida tilannetta perheemme esimerkillä, mutta jääköön se kuitenkin tekemättä. Kiitän kuitenkin hallituspuolueita. Valittaen on kuitenkin todettava, että kokoomus ei ole pystynyt pitämään pintaansa

kotihoidon tuen kehittämisessä niin lasten kuin vammaisten ja vanhustenkin hoidon osalta.

Imheteillä täytyy myös sitä käytäntöä, että valiokunnissa päätettäessä perhettä ja yksityisiä kansalaisia koskevista asioista, mm. hoitoratkaisuista, ei kuunnella yleensä asioiden parhaita asiantuntijoita eli lapsia, vammaisia, vanhuksia jne. ja heidän perheenjäseniään, jotka olisivat hoitajia niissä tilanteissa. Me täällä koemme olevamme parhaita asiantuntijoita kyseisissä asioissa ja niissä asioissa, joihin emme kenties koskaan ole itse saaneet minkäänlaista henkilökohtaista kosketusta, vaan meillä voi olla vain pelkkä ideologinen eli ohjaava näkemys.

Jos ajatellaan taloudellisiakin vaikutuksia, niin on täysin vertailukelpoista hoitoa kotihoito verrattuna laitospäivähoitoon. On itsestään selvää, että on tilanteita, joissa laitoshoidon on paras mahdollinen ja ainoa vaihtoehto. Valintaoikeus tulee olla niillä yksilöillä, joita ratkaisut koskevat. Muussa tapauksessahan on kyse oikeastaan vapauden riistosta: toimitetaan vasten tahtoaan johonkin laitokseen esimerkiksi lasten päiväkotilaitokseen itkevä huutava lapsi, joka ei siellä viihdy lainkaan. Kyse on oikeusturvasta.

Ottaisin erityisesti esiin myös ns. lasten vankilakysymyksen eli koulukodit, joita tähän tarkoitukseen nykyään käytetään. Niitähän käytetään mm. poikkeavasti käyttäytyvien lasten pakkohoitopaikkoina, kun yhteiskunta ei ole muuta heidän kohdallaan voinut. On tuomitavaa, että lapset ja nuoret, jotka tarvitsisivat erityistä henkilökohtaista huomiota, turvallisuutta ja hyviä uusia aikuisihmissuhteita, suljetaan samanlaisessa henkissä tyhjyydentilassa olevien tovereidensa kanssa pakkoasumaan ja -olemaan.

Vaikka henkilökunta olisi kuinka hyvä tahansa, suorastaan erinomaista, kasvun ja kehityksen suotuisa miljöö on hyvin poikkeuksellinen ja ei ainakaan psykologisesti-kaan häiriötilaa korjaa. Tutkimusten mukaan ns. koulukotikasvatettujen nuorten selviytyminen yhteiskunnassa ei ole ongelmantonta. Liian suuri määrä näistä viattomina syntyneistä, mutta onnettomien yhteensattumien summana koulukotiin joutuneista sortuu rikoksen poluille. Tämän pitäisi olla eduskuntaakin puhuttelevaa.

Mihin edellä olevalla oikeastaan pyrin?

Suoraan sanoen koulukotijärjestelmän täydelliseen korvaamiseen yksilötasoisella esimerkiksi sijaiskotitoiminnalla. Kenenkään ei kuitenkaan tarvitse luulla, että nyky-yhteiskunnassa kukaan tai ainakin vain harvat tekevät pyyteetöntä vapaaehtoistyötä, vaan siitä pitäisi maksaa todellisen työn arvon mukainen korvaus. Lisäksi niitä perheitä, jotka osallistuvat tähän työhön, tulisi tukea vaikeassa kasvatustyössä myös valmentamalla ja kouluttamalla heitä riittävästi. Tarkoitus ei ole luoda mitään uutta bisnestä, vaan antaa selvä tunnustus arvokkaasta työstä, joka koituu yhteiskuntamme parhaaksi. Silloin ei pidä unohtaa myös riittävän sosiaaliturvan kehittämistä hoitotyöstä vastaavalle henkilölle.

Arvoisa rouva puhemies! Palaisin haitta-veroasiaan. On ilahduttavaa, että eduskunnassa on puhuttu aikaisempina päivinä jo kaukolaskeumista, ympäristöhaitoista jne. Vielä viisi vuotta sitten varsin useat psykiatrit eivät ymmärtäneet mitään näistä asioista, suorastaan eivät tuon taivaallista. Mikäli he nyt olisivat olleet kuuntelemassa tämänkin eduskunnan keskustelua tänä syksynä, luulin, että pakkohoitoon vietäviä täältä löytyisi heidän mielestään useitakin. — Kokemusta tästä tilanteesta muuten on.

Nyt haittavero muodostaa kustannusrasituksen ilman selvää ohjausvaikutusta. Perheet maksavat, elinkustannusindeksi nousee, ja inflaatio laukkaa. Eniten kärsivät ne ruokakunnat, joissa on useampia jäseniä. Kuluttajalla ei ole muuta mahdollisuutta kuin maksaa. Harvoin on vaihtoehtoisia valintamalleja tai mahdollisuuksia. Kärki olisi haittaverossa pitänyt kohdistaa haittaa tuottavien laitosten kontolle maksettavaksi ja lisäksi valvottava, ettei rasitetta siirretä hintoihin.

Maanviljelystä on voimakkaasti arvosteltu. Ongelma on lannoitteiden tuotantopäässä ja viljelijäväestön koulutuksessa, jossa on vain pyritty tuotannon maksimoimiseen. Asiantuntijatkinhan ovat olleet eri mieltä ja mahdollisesti tietämättömiäkin viljelymenetelmistä, lannoituksen määrällisestä tarpeesta, lannoitteiden käyttäytymisestä maaperässä jne. Tähän saakka niin vihreät kuin SDP:kin ovat syytelleet viljelijäväestöämme. Syltityhdas löytyy kyllä muualta.

Tällä syyttelyllä on viljelijät yritetty nujertaa ja pitää teollisuuden ongelmat keskuste-

lujen ulkopuolella. Onneksi tilanne on nyt kääntymässä, kun jokainen pitää ympäristöasioita tärkeinä. On kuitenkin kohtuutonta, että viljelijäväestö aiotaan laittaa lannoitteiden haittaverojen ainoaksi maksumieheksi. Johdonmukainen linja olisi kuitenkin lannoitteiden tuottajan verottaminen ja hinnan noston sulkua haittaveron osalta ja viljelijöiden koulutustason nostaminen.

Samaa tulkintaa voidaan käyttää myös polttonesteitten kehittämisen suhteen haittaverovastuun tason löytämiseksi. Samoin kuin muunkin ympäristöä rasittavan tuotannon suhteen on paineita kohdistettava siihen päähän, missä on tuotannon suunnittelu- ja kehittämisvastuu. Silloin tuotantolaitoksella olisi tarvetta kehittää uutta teknologiaa, vaihtoehtoisia tuotteita jne. Tällöin ohjaavat vaikutukset olisivat huomattavasti nopeammat kuin pelkillä hinnankorotuksilla ajatelluilla kulutustottumusten muuttamisella.

Arvoisa herra puhemies! Ruoan hintakeskusteluissa ovat SDP ja muutkin tahot ajoittain syytelleet voimakkaasti viljelijöitä. Kesän kuluessa kuitenkin mm. maatalousministeri selvitti maan valtaohjelmassa ansiokkaasti leivän hinnanmuodostusta. Ottamatta enempää sitä esiin totean vain joitakin seikkoja.

Ensinnäkin viljelijän osuus oli siinä varsin pieni. Toisin sanoen sillä ei ole käytännön merkitystä hinnanmuodostuksessa, vaikka täällä vähän on tänäänkin toista väitetty. Toisekseen maallamme tyypillinen, muissa maissa ainakin vastaavassa muodossa tuntematon tullikartellijärjestelmä jäi kokonaan huomioiden ulkopuolelle. Elintarvikkeiden myyntihinnasta voi olla 30 prosenttia tai enemmänkin tukkujen kautta laskun kierrätyssysteemin osuus ilman, että tuote tai sen raaka-aine käy yhtään kertaa tukkuliikkeessä. Kolmanneksi liikevaihtovero ja sen kertaantuminen sekä valmistuskustannusten ja kuljetusten muu raskas verotus on omiaan kohottamaan hintoja.

Mikäli edellä olevat voitaisiin poistaa elintarvikkeiden ja muidenkin peruselämäntarvikkeiden sekä asuntotuotannon osalta, olisi hintojen aleneminen todellinen ja pärjäisimme myös ulkomaalaisten matkailukohdemaana varsin hyvin kansainvälisessä kilpailussa.

Arvoisa puhemies! Ed. Andersson puuttui puheenvuorossaan psykiatrisen hoidon ja koulutusvirkojen tarpeisiin. Minäkin näkisin, että psykiatrien koulutustasoa lisättäisiin

sekä laadullisesti parannettaisiin. Täydennyskoulutuksella ja sapattivuosilla pitäisi estää psykiatrien jo ulkoisen olemuksenkin leimautuminen vaikean työn seurauksena luomalla heille mahdollisuuksia olla kosketuksissa muidenkin kuin vaikeasti häiriintyneiden kanssaihminen kanssa.

Lisäksi valvonnalla pitäisi seurata tilannetta, että psykiatria erikoisalana ei ala olla lääkäreiden suojatyöpaikka, kuten se joissakin tapauksissa saattaa nykyäänkin olla. Tiedän kollegoita, jotka jouduttuaan lääkeliikkeen tai mielenterveysongelmiin hakeutuvat tai joutuvat työhön psykiatriisiin sairaaloihin. Ovathan he siellä tarkan valvojan silmän alla, tarkassa kontrollissa tosin.

Allekirjoittaneellekin — oikeuskanslerin toimesta laittomaksi todettujen toimien johdosta pakkopidätettynä olleelle — väläytettiin täällä Helsingissä mahdollisuutta erikoistua psykiatriaan. Ilmeisesti olisin saanut erikoistumispaikan ilman jonotussysteemeitä. Torjuin tämän ehdottomasti. En tiedä, yritettiinkö minut sitoa kollegiaalisuuden verkoon vaiko pysyvään seurantajärjestelmään. Se jäi minulle täysin epäselväksi. En halunnutkaan sitä selvittää silloin.

Edellä mainittu menettely on mielestäni hyvin arveluttavaa ja kuvastaa psykiatrien koulutustason lisäämisen ja riittävän lääketieteellisen työkierron luomisen tarvetta. Odotankin mielenkiinnolla uutta mielenterveyslakiesitystä eduskunnan käsittelyyn. Sen luonnos ei ainakaan sisältänyt oikeastaan potilaan oikeusturvan paranemista. Lääkärin oikeusturva kyllä vahvistuisi mitä ilmeisemmin. Esityksen kangistuminen valmisteluvaiheessa on ihmeteltävää, tai oikeastaan ei, jos vertaamme kansainvälisiä paineita yhdenvertaiseen ihmisoikeuksia kunnioittavaan lainsäädäntöön.

Arvoisa puhemies! Sen mitä täällä on puhuttu pienyrittäjien, joihin myös kuuluvat viljelijät, lomien järjestelyistä ja sosiaaliturvan parantamisesta, täysin allekirjoitan. Samoin aliurakoitsijoiden palkkatulon turvaaminen pääurakoitsijan konkurssitapauksissa on saatava pikaisesti kuntoon lainsäädäntöteitse, ettei pienyrittäjä tai itsenäinen ammatinharjoittaja joudu kohtuuttomaan tilanteeseen ilman omaa syytään.

Naistyöntekijävaltaiset, etenkin pienet, alle 20 työntekijää käsittävät yritykset ovat joissakin tapauksissa suurissa vaikeuksissa joh-

tuen kustannuksista, jotka johtuvat naisten ja lasten aseman parantumisesta. Niitä ovat lähinnä äitiys- ja vanhempainlomien aikaiset vuosiloma-, eläke- ym. vastaavat kustannukset. Läheskään kaikissa tapauksissa niitä ei voi ottaa hinnoittelussa huomioon. Yrityksen talous voi pelkästään näistä syistä joutua kriittiselle rajalle ja jopa yritys konkurssiinkin.

Tämä on omiaan johtamaan jo työhönototilanteessa 16—42-vuotiaitten naisten piilo-syrjintään ja kyseessä olevan ryhmän työttömyyden kasvuun. Näin ollen katsonkin, että pieniä, 16—42-vuotiaita naisia työllistäviä yrityksiä tulee yhteiskunnan tukea taloudellisesti äitiys- ja vanhempainloma-ajan ja vuosiloma-ajan ja eläkekustannusten osalta 50 prosentilla kyseessä olevista maksuista.

Mitä terveydenhuollon kehittämistarpeisiin tulee, en ala toistella kaikkea samaa, jota jo muut lääkäri-kansanedustajat ovat esiin useita kertoja tuoneet.

Arvoisa herra puhemies! Totuuden nimesä on sanottava, että budjetissa on parannusta edelliseen nähden, mutta se on epäoikeudenmukainen.

Ministeri Halonen: Herra puhemies! Odotin kansanedustaja Kauppisen puheenvuoron päättymistä juuri sen vuoksi, että ajattelin että kuunneltuani jonkin verran eri ryhmien puheenvuoroja ja lisäksi sitten vielä perehdyttyäni uudelleen ryhmäpuheenvuoroihin olisi ehkä aiheellista jonkin verran vastata niihin asioihin, joita on tullut budjetin sosiaalipoliittisesta luonteesta. Toivon, että ne, jotka olivat pyytäneet vastauspuheenvuoroja, voivat sitten jatkaa oikeastaan samasta tilanteesta keskustelua. Luulisin, että saman tapaisia asioita on kuitenkin esillä.

Mitä tulee opposition ryöpytykseen budjetista, se on tietysti hyvin oletettavaa, tavaltaan opposition virka. Lainaamatta ed. Laaksosta, joka oli kai suunnilleen huolestunut siitä, pysyvätkö hallituspuolueiden kansanedustajat kiltisti hallitusta kiittämässä vai onko heilläkin oikeus arvostella, haluaisin kuitenkin todeta, että mielestäni oppositiossa on nähtävissä selviä eroja. Nimittäin ei voi välttyä siltä, että tulee verranneeksi keskustapuolueen kansanedustajien puheenvuoroja siihen, mitä he vastikään kuitenkin puhuivat ja tekivät ollessaan hallituksessa.

Sen sijaan SKDL:n etäisyys on hieman pidempi siihen, mitä SKDL teki silloisessa hallituksessa. Toisaalta ehkä oma näkökulmani aiheuttaa sen, että mielestäni SKDL on jossain määrin johdonmukaisempi ollut oman linjansa rakentelussa kuin keskustapuolue.

Keskustapuolueen kansanedustajat ovat yksi toisensa jälkeen pyrkineet selvittämään aivan kuin ryhmäpuheenvuorossakin sitä, että nykyinen hallitus ei pidä sanaansa lapsiperheiden aseman parantamisessa. Haluaisin tässä mielessä ottaa jälleen kerran esiin tosin hyvin vanhan, mutta jatkuvasti esiintuodun asian, nimittäin lapsilisien kehittämisen tämän hallituksen aikana. Tässä suhteessa mielestäni on hyvä pitää perusasiat esillä. Tunnettu SDP:n puoluesihteerin Erkki Liikanen väitteli televisiossa lapsilisien korottamisesta.

Verrattaessa sitä, mitä nykyinen hallitus on tehnyt, mielestäni pohjaksi voidaan ottaa tuon televisioväittelyn aikainen lapsilisien taso. Se oli ensimmäisestä lapsesta 181 markkaa kuukaudessa, ja ainakin minun yksinkertaisen laskuoppini mukaan, jos halutaan tietää, paljonko on kaksinkertaistaminen tai sitten kolminkertaistaminen, aloitetaan tästä epäedullisimmasta vertailukohdasta eli ensimmäisestä lapsesta ja kerrotaan 181 kahdella. Nyt kun katsotaan, miten siitä lähtien lapsilisät ovat nousseet, niin kuten olen aikaisemmin eri yhteyksissä tuonut esille, mielestäni tasainen linja olisi ollut tässä budjetissa nyt 20 prosentin korotus. Jotta kuitenkin päästäisiin lukuun 181 markkaa x 2, niin seuraavassa budjetissa, siis budjetissa vuodelle 1991, tämän korotuksen pitäisi olla 23,5 prosenttia. Jos kuitenkin tehtäisiin siten, että katsottaisiin myös useampilapsisia perheitä, jotka saavuttavat tämän kaksinkertaisuuden jo aikaisemmin, niin ehkä hieman pienemmälläkin prosentilla tultaisiin toimeen.

Jos sitten halutaan pitää kiinni siitä, että verotuksessa tulevat edut lapsiperheille muutetaan suoraksi tueksi, mikä on mielestäni hyvä linja ja mitä myös käsittääkseni lähes kaikki eduskuntaryhmät, ovat ne sitten olleet hallituksessa tai oppositiossa, ovat olleet tukemassa, silloin on mahdollista, kuten aikoinaan hallituspuolueiden edustajat sanoivat, myös lapsilisien kolminkertaistaminen.

Omalta osaltani olen ollut iloinen siitä, että mm. oma eduskuntaryhmäni otti kesällä kantaa siihen, että he edelleen haluaisivat

jatkaa tällä kolminkertaistamisen linjalla. Se ei kuitenkaan ole sosiaali- ja terveysministeriön käsissä, vaan valtiovarainministeriön käsissä, koska he päättävät verotuksesta. Meidän käsissämme on se, kuinka paljon uutta riihikuivaa rahaa tarvitaan lapsilisiin, ja pikkuisen ylittäen sen, mitä aikoinaan puoluesihteerin Liikanen lupasi, mielestäni kaksinkertaistaminen uudella riihikuivalla rahalla puuttumatta verotusetuihin tai verottamatta lapsilisiä on siis mahdollista, jos nyt tehdään nämä korotukset ja seuraavan keran on tämä 23,5 prosenttia. Ja sen voi jokainen laskea ilman tietokonetta ihan kuivamustekynälläkin!

Mitä sitten tulee siihen, onko uskottavaa, että eduskunnan, hallituksen ja kansalaisten pitkäjänteisyys verouudistuksen suhteen olisi todennäköinen, siitä on monenlaisia mielipiteitä ja hallitus joutuu tähän ottamaan nyt talven aikana kantaa, sillä jos halutaan veroetuudet siirtää suoraan lapsilisiin, päätökset siitä on tehtävä seuraavan talven aikana.

Mielestäni suora tuki on aina parempi kuin verovähennys, mutta tässäkin suhteessa ei kai kannata olla liian puhdasoppinen. Se mitä olen oppinut sairauskuluvähennyksestä, on, että vaikka se nykyisellään on epäoikeudenmukaisempi, se nähtävästi on kovasti rakastetumpi kuin suora tuki, joka mielestäni nykyisenä aikana pitäisi olla teknisesti mahdollista tehdä.

Mitä sitten tulee keskustapuolueen huoletta siitä, onko kotihoidon tukea kehitetty tarpeeksi, voin vain vakuuttaa jälleen kerran sen, että tässä suhteessa ministeri Pesolalla ja minulla ei ole eroa. Olemme molemmat pyrkineet omalta osaltamme kotihoidon tuen kehittämiseen. Hänelle kuuluu perusosa, koska hän on vakuutuksesta vastaava ministeri, ja minulle puolestani kuuluvat kotihoidon tuen lisäosat ja muut, sanoisinko, rakenteelliset asiat. Ei minusta ole mikään salaisuus sanoa, että kyllä aivan varmasti olisimme mielellämme ottaneet vastaan enemmänkin vielä lapsiperheille tulevaa tukea kuin tämä budjetti sisältää.

Mutta vertaaminen päivähoitoon ei tee aivan oikeutta. Päivähoito on nyt sillä tasolla, mikä on viisivuotissuunnitelmassa, ja mielestäni oli järkevää ja aiheellista aientaa niitä resursseja, joita oli tarkoitettu ensi vuodelle käytettäväksi tänä vuonna, sen vuoksi että

monet kunnat, myös keskustapuolueen johtamat kunnat, ovat aientaneet hankkeitaan tänä vuonna vielä päästäkseen vuodenvaihteessa vanhan hallituksen tarkoittamaan ja toivomaan tilanteeseen eli että 1.1.1990 olisi myös päivähoito kunnossa pienimpien lasten osalta.

Jotta hallitus nyt olisi kerrankin pitänyt sanansa sen suhteen, että jos kunnat kerran aientavat hankkeitaan, niin hallitus tulee mukaan antamalla valtion tuen näille aientetuille hankkeille, oli mielestäni täysin johdonmukaista siirtää näitä valtion tukimuotoja ja myös tämän vuoden puolelle ja ne tulevat myös toteutumaan lisäbudjetissa. Ensi vuoden osuus tarvitsee vielä lisäselvityksen, ja sen hallitus on luvannut tehdä. Näin ollen meillä kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa siihen myös talven aikana. Olen itse sanonut julkisuudessa niin, että mieluummin kuin tässä reaaliajassa elämisessä olisin tietysti ottanut runsaammin rahaa, mutta näilläkin tullaan toimeen, kun tarkkaavaisesti ja aktiivisesti toimitaan.

Mitä sitten tulee maksuihin sosiaali- ja terveydenhuollon puolella, niin sosiaali- ja terveysministeriön puolelta on hyvin selkeä linja se, että verotus on kaikkein johdonmukaisin, selkein ja yksinkertaisin tapa suoriutua tämän alueen kustannuksista. Omalta puoleltani haluaisin nimenomaan verotuksen kautta näitä palveluja kustannettavaksi, mutta en oikein usko siihen, että keskustapuolue olisi sydämessään samaa mieltä. Ainakaan sen aikaisempi politiikka ei ole ihan tähän sopivaa.

SKDL:n osalta voin sanoa, että kansanedustaja Helle on tapansa mukaan ollut hyvin värikäs eikä ainakaan hampaaton, mutta toisaalta voin sanoa myös oman pettymykseni, mitä ryhmäpuheenvuoroon tulee. Nimittäin vaikka vanhempainraha on mainittu yhtenä monien hyvien joukossa, ja lapsilisiin on kerrottu tehtävän aloite keskustapuolueen kanssa, joka mielestäni ei ole kyllä tässä suhteessa kovin luotettava kumppani, niin eipä ole päivähoito paljon ehtinyt SKDL:n ryhmäpuheenvuoroon vaikuttaa. SKDL puhuu kyllä kauniisti matalapalkkalistoista ja niiden palkkakehityksestä. Tässä me jaamme toiveet siitä, että hoitotyöstä ja hoivatyöstä maksettaisiin jatkossa enemmän, mutta en ollenkaan usko, ettei SKDL, joka tuntee hyvin sekä työväenliikkeen poliittisen

että ammatillisen puolen, tietäisi myös sitä, miten palkoista neuvotellaan. Se, miten siihen varaudutaan budjetin puolella, niin kuin SKDL:n edustajat hyvin tietävät, on varautumista budjetin taholta ja sitten työmarkkinaneuvottelut ovat erikseen, ja mikäli ammattiyhdistyskommunisteihin on luottamista, niin ainakin heidän mielestään tämä neuvottelu-oikeus on loukkaamaton.

Mitä sitten tulee hallituspuolueiden puheenvuoroihin, oikeastaan sen, mitä jo sainoin kotihoidon tuesta keskustapuolueen osalta, voi kyllä kohdentaa myös kokoomuksen ed. Eva-Riitta Siitosen puheenvuoroon, joka muutoin sinänsä oli varsin monipuolinen. Kotihoidon tuki ei ole minkään sosiaalidemokraattisen jarrutuksen vuoksi ollut nyt tässä muodossa kuin on budjettiesityksessä. Sellaisesta vanhakantaisesta riidasta on jo aikaa sitten päästy. Kysymys oli painopisteesittelusta budjetin eri sektorien välillä, ja me nyt olemme tässä tilanteessa. Uskon kuitenkin, että kaikki, jotka sosiaalipolitiikassa ovat pidempään mukana olleet, ovat valmiita myös todistamaan sen puolesta, että jos tässä budjetissa onnistutaan pääsemään aikaisempaa paremman asuntopolitiikan alkuun, sen pitäisi olla mitä parhaita perhepolitiikkaa. Itse olen tässä mielessä maltillisesti pyrkinyt puhumaan oman sektorini puolesta, mutta muistaen sen, että ainakin pääkaupunkiseudulla, josta ed. Siitonen nimenomaisesti kantoi huolta, asuntopolitiikka on kaikkein keskeisin kysymys.

Sen sijaan olisi tietysti toivonut, että vanhempainloma olisi ollut enemmänkin esillä, koska vanhempainloma on tietysti se asia, joka toivottavasti saa nyt sitten työmarkkinajärjestöjen kanssa käytävissä keskusteluissa myönteistä tuulta, koska vanhempainloma on erittäin suosittu lapsen kotona tapahtuvan hoidon muoto ja varmasti vaikuttaisi myös kuntien kustannuksiin sekä kotihoidon tuen että päivähoitojärjestämisen suhteen, sillä myös kotihoidon tuki maksaa. Vanhempainloma nykyisessä Kelan rahoitustilanteessa sen sijaan olisi nimenomaan valtion muukaantuloa kunnan kustannusten puolelle.

Olisin ollut, herra puhemies, oikeastaan pettynyt, jos SMP ei olisi puuttunut pakolaispolitiikkaan. (Ed. Aittoniemi: Niskanen on ollut oikealla linjalla!) Se on ollut sen verran paljon esillä SMP:n puolelta jo aikaisemmin, että kai johdonmukaisen linjan yl-

läpitäminen budjetissa sisältää myös sen, että pakolaisista puhutaan kielteisessä sävyssä SMP:n puolelta myös budjetin yhteydessä.

Haluaisin kuitenkin kiinnittää hyvin vakavasti, mutta asiallisesti huomiota siihen, että Suomessa pakolaisten määrä on varsin pieni verrattuna muiden ulkomaalaisten määrään. Me olemme nostaneet rauhallisesti, mutta määrätietoisesti tänne otettavien kiintiöpakolaisten määrää, ja tässä seison hallituksen linjan takana. Mielestäni on myös erittäin tärkeää osoittaa, että meidän linjamme on osa sitä ulkopoliittista linjaa, jolla me kannamme vastuuta maailman väestöstä kokonaisuudessaan omalta pieneltä osaltamme.

Suomi on ollut kaikissa tilanteissa tuke-massa YK:ta sen puolesta, että pakolaisuutta ei syntyisi. Se on ollut aina valmis myös osoittamaan ensisijaisen sijoituspaikan siihen lähikulttuuriympäristöön, missä pakolaiset ovat aikaisemmin asuneet. Mutta niin kuin me molemmat tiedämme, sekä ed. Aittoniemi että minä, aina tämä ratkaisu ei ole mahdollinen, ja sen vuoksi tietysti myös kolmansia maita tarvitaan.

Suomi on myös ilmoittanut oman halukkuutensa Balkanin tilanteen selvittämisessä, ja siihen myös meidän viimeaikaiset päätöksemme ovat perustuneet.

Mitä tulee Romanian unkarilaisten tilanteeseen, myös sen suhteen Suomi on antanut, kuten on jo tuotu esille, omaa tukeaan, ja olemme myös tässä suhteessa YK:n käytettävissä, mikäli apua tarvitaan.

Kuitenkin minusta tuntuu, että keskustelu suomalaisista ja ulkomaalaisista yleensä ja myös suomalaisista ja pakolaisista kaipaasi sen asian muistamista, että vaikka Suomi onkin pieni kansa, niin emme me toki ole minkään ylivoimaisen tehtävän edessä näine tavoitteinemme, mitä meillä nyt tällä hetkellä on myös budjettiin kirjattu.

Sosiaali- ja terveysministeriö on toki vain se ministeriö, joka varautuu pakolaisten vastaanottoon ja pyrkii tekemään sen mahdollisimman hyvin, niin hyvin, että vastakkainasettelua ei tapahtuisi meidän suomalaisten ja uusien suomalaisten välillä. Mutta uskoisin, että jokainen julkisuuden henkilö tuntee tässä suhteessa oman vastuunsa.

Mitä sitten tulee ruotsalaisen kansanpuolueen täällä käyttämään puheenvuoroon, niin pitkälti voin yhtyä niihin ajatuksiin, mitä ympäristöstä ja myös pakolaispoliti-

kasta tässä suhteessa on puhuttu. Olen myös iloinen siitä, että vanhempainlomaan on kiinnitetty huomiota, joka on myös meidän sosiaali- ja terveysministerien tavoitteena. Sen sijaan haluaisin tässä yhteydessä todeta, että lasten ja nuorten rikollisuudesta puhuttaessa on ehkä hyvä erottaa iltapäivälehtien myyntitaktiikka ja toisaalta sitten ne ongelmat, jotka todella meillä lastensuojelussa on.

Olen iloinen siitä, herra puhemies, että eduskunta on jo ilmoittanut oman halunsa siihen, että selontekoa lastensuojelusta tullaan odottamaan jo lokakuussa, ja hallitus on omalta osaltaan valmistautunut laajaan ja perusteelliseen keskusteluun siitä, miten lastensuojelulainsäädännön uudistukset ovat toteutuneet kentällä ja miten tästä eteenpäin olisi mentävä. Tässä mielessä myös ne muut puheenvuorot, joissa mm. ed. Kauppinen täällä kosketteli koulukotia ja eräitä muita erityishoitomuotoja, tulevat varmasti silloin monipuolisesti esille. Toivon, että voimme valistaa ja neuvoa silloin hyvinkin toinen toisiamme ja vaihtaa tästä asiasta mielipiteitä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täytyy sanoa, että olisin ollut omasta ja ryhmän puolesta myös pettynyt, jos ministeri Halonen ei olisi osoittanut meidän näkemyksellemme lainkaan huomiota. Minä huomautan, että siinä puheessa, jonka pidin ryhmän puolesta, olen korostetusti vaatinut myös sitä, että tänne laillisesti otettujen pakolaisten täytyy saada sama turva kuin on omilla kansalaisilla. Toisin sanoen me tuomitsemme jyrkästi kaiken väkivallan, niin henkisen kuin ruumiillisenkin väkivallan, tänne laillisesti vastaanotettuja pakolaisia kohtaan, ja polttopullojen heittelijöiden ja väkivallan harjoittajien paikka on Kakolan vankilassa, jos semmoinen on enää olemassa, ellei sitä ole jo lopetettu. Samalla kuitenkin huomautan siitä asiasta, että meidän mielestämme nimenomaan ensiarvoisen tärkeätä on huolehtia omien kansalaisten turvasta, esimerkiksi sosiaaliturvasta, johon ei tässä budjetissa valitettavasti kovinkaan paljon kyllä huomiota ole kiinnitetty.

Samalla totean myös, että jos Suomen maaseudun puolueen ja esimerkiksi allekirjoittaneen taholta ei olisi nostettu pakolais-

poliittista keskustelua suomalaisessa yhteiskunnassa, olen aivan varma, että budjetissa mainittu pakolaiskiintiö olisi tänä päivänä 1 000 tai 1 500 henkilöä, mutta nyt poliitisten päättäjien on ollut pakko huomioida kansan ääni tässä asiassa ja lähteä järkipäiselle linjalle. Minä kuitenkin huomautan siitä, että budjetissa on tältä osin yksi virhe, joka jäi minulta huomaamatta budjettipuheenvuorossani. Kun siellä sanotaan, että ensi vuonna otetaan "noin 500 pakolaista", me vaadimme, että se muutetaan ilmaisuksi "enintään 500 pakolaista". Tässä asiassa ei ole mitään tarvetta eikä mitään mahdollisuutta lipsua mihinkään suuntaan.

Ed. Sääliynoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin mielelläni vastannut ed. Kauppinen puheenvuoroon, mutta ministeri Halonen sen verran ärsytti minua omalla puheenvuorollaan, joka oli oikein mielenkiintoinen kuulla. Ensinnäkin vähän ihmettelin sitä, että hänellä on kanttia siirtää tavallaan SKDL:n niskaan vastuuta lasten päivähoitokysymyksestä, joka ennen kaikkea on varmasti sieltä ministeriöstä hoidettava eikä SKDL:n ryhmästä. Mutta ministeri Halonen varmasti tietää, että meidän ryhmämme tulee kyllä kaiken tukensa antamaan kaikille niille hyvälle esityksille, joita sieltä tulee.

Mitä sitten suoraan tukeen tulee, nyt taitaa olla niin, että hallitus on menettänyt uskottavuutensa. Kansa ei oikein luota lupauksiin suorasta tuesta. Sen sijaan se luottaa enemmän vanhaan koettuun, joka sekin on kyllä rapistunut näitten vuosien aikana. Tällaisista hyvinvointipalveluista nimittäin yhteisvastuu on kaiken aikaa kaventunut, omavastuu on kasvanut, ja mm. kuntien kautta ihmiset ja varsinkin pienituloiset ihmiset joutuvat yhä enemmän maksamaan niistä palveluista, joita yhteiskunta on velvolinen kansalaisilleen järjestämään. Siis tämä hajaantuminen maksuosuuksista on kyllä enemmänkin nyt siirtymässä ihmisten omalle kontrolle kuin yhteiskunnan vastuulle, ja tätä SKDL ei voi hyväksyä. Tätä me vastustamme.

Myös ed. Kauppinen esille nostama ajatus psykiatrisen hoidon tason laskusta on todella huolestuttava, mutta yhtä lailla huolestuttavat myös koko terveyspalvelujärjestelmän ongelmat. Milloin aikapommi räjähtää? Ja

ihmettelyn, että terveyskeskuksissa kyetään hoitamaan asioita niin, että eivät kaikki joudu psykiatriseen hoitoon.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy antaa tunnustus ministeri Haloselle, että hän otti pakolaisasian esille. SMP:n ottaessa voimakkaasti kantaa pakolaisasiaan joissakin piireissä on ehkä väärin ymmärrettykin SMP:n kanta, mutta se on ollut omiaan herättämään tiettyllä tavalla rasistisia ajatteluja suomalaisten piirissä, ja minusta se on meille, suomalaiselle sivistyskansalle, erittäin häpeällinen. Meillä täytyy olla yhteisvastuu, niin kuin ministeri Halonen sanoi, kaikista ihmisistä niissä rajoissa kuin meidän pieni kansamme voi sen asian hoitaa. Näkisin, että pakolaisvastainen avoin keskustelu saattaa tuoda hallitsemattomia ilmiöitä esiin. (Ed. Aittoniemi: Pitäisikö keskustelu kieltää?) — En sano, että pitäisi kieltää, mutta keskustelun avaajien täytyy ottaa huomioon, että sillä voi olla vaikeita seuraamuksiakin.

Sitten koulukotiasiaan ja muiden erityishoitomuotojen toteuttamiseen. Minusta on erittäin pikainen tarve panna pontta pyttyyn, niin että nämä asiat todella lähtevät rullaamaan eteenpäin, koska kyse on sinänsä perusläähtökohdiltaan viattomista lapsista, jotka ovat jostakin syystä joutuneet vaikeille poluille. Toisaalta taas tunsin okaa sydämesäni seikasta, jonka ministeri Halonen mainitsi: keskustan epäluotettavuudesta perhepoliittisten asioiden hoitamisessa. En kyllä itse ole tällaista havainnut. Siinä mielessä koin hiukan yliampuvaksi tämän sanonnan.

Ed. Laaksonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Halonen tuntee tavattoman hyvin SKDL:n sosiaalipoliittisen historian. Vaikka ryhmäpuheenvuorosta päivähoitopaikkojen tilanne jäi puuttumaan, niin voin vakuuttaa, että SKDL tässä suhteessa ei ole linjojaan ja kantojaan kuitenkaan muuttamassa. Me olemme tätä korostuneesti pitäneet esillä monissa muissa yhteyksissä ja useissa puheenvuoroissa, jotka täällä on aikaisemmin käytetty. Tulemme antamaan tässä suhteessa kaiken tukemme niille pyrkimyksille, että lapsille päivähoitopaikkoja tässä maassa aivan riittävästi tarjotaan.

Mitä tulee työehtosopimustilanteeseen ja sen korostamiseen ryhmäpuheenvuorossamme, halusimme viestittää ennen muuta sitä, että kun terveydenhuoltoalalle on tulossa lisää uusia virkoja, me näemme, että terveydenhuoltoala on kuitenkin eräin ja merkittävinkin osin todella matalapalkka-ala ja sinne pitää saada kunnolliset palkan korjaukset. Me tiedämme, ettei se ole tässä salissa ratkaistavissa oleva asia, mutta haluamme kuitenkin viestittää, että ellei terveydenhuoltoalalle matalapalkka-ihmisille tule kunnan palkankorotuksia, on tavattoman vaikea saada ihmisiä terveydenhuollon alan tehtäviin, jotka toimivat ihmisten parhaaksi näissä laitoksissa, missä työskentelevät.

Ministeri Halonen: Herra puhemies! Minusta on erittäin hyvä, jos ed. Aittoniemi todella jatkaa selkeästi väkivallan vastustamislinjansa esiin tuomista. Se on erinomaisen hyvä asia, ja toivotan myös tervetulleeksi siihen läheisempään yhteistyöhön, mitä meillä on tukiperheiden ja tukihenkilöiden luomiseksi pakolaisten vastaanotossa, koska he luovat juuri sen ruohonjuuritason ilmaston, jossa voidaan turvallisin mielin elää. Tässä mielessä tervetuloa mukaan.

Mitä tulee edustajien Säilynojan ja Laaksonen toteamuksiin päivähoidosta, niin pistän ne mielihyvin mieleeni ja toivon, että tämä talven aikana on käytettävissä oleva voima.

Ed. Kauppiselle sanoisin, että se, minkä vuoksi sanoin näin kitkerästi keskustapuo-lueeseen päin, johtuu siitä, että katselinpa niitäkin lukuja, joita silloin yhteisen hallituskauden aikana oli mm. lapsilisän prosenttikorotusten osalta, ja sitä, miten nyt kohdeltiin itse asiassa näitä vanhoja tavoitteita vaalien jälkeen. Mielestäni linja ei saa muuttua siitä, onko oppositiossa vai hallituksessa. Faktat ovat faktoja.

Ed. Antvuori: Herra puhemies! Haluan kiinnittää huomiota kahteen asiaan. Toinen koskee sosiaalipoliittikkamme tulevaisuutta ja toinen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusten saantia tulevaisuudessa.

Sosiaali- ja terveyspolitiikkamme on kehittynyt 20 viime vuoden aikana valtavasti. Vuonna 1960 bruttokansantuotteesta sosiaalimenot olivat 9,6 prosenttia, vuonna 1980 niiden osuus oli jo 21,1 prosenttia, ja tämän

vuoden talousarviossa osuus on noin 25 prosentin luokkaa. Ilmeisesti määrälliset tavoitteet onkin saavutettu. Sosiaalipoliitikamme periaatteena on ollut huono-osaisten suhteellisen aseman parantaminen. Huono-osaisuudella on tarkoitettu lähinnä taloudellista huono-osaisuutta, köyhyyttä. Elintasomme on noussut. Olemme vauraampia kuin koskaan. Kuitenkin viime vuosina yhä useampi kansalaisista on joutunut turvautumaan huoltoapuun. Köyhyys on suhteellista, ja köyhyyden luonne on muuttanut jatkuvasti muotoaan. Sosiaalipoliittisia ratkaisuja on tehty vuosien mittaan tavallaan näköalattomasti. On tehty kuin tilkkutäkkiä, lisäksi aina sinne, missä pahiten on repsottanut. Niinpä sosiaalipoliittiset lääkkeet ovat olleet osittain kaksijakoisia. Toisaalta osa avuntarvitsijoista on elänyt aivan toimeentulon äärirajoilla, ja yksi osa on kokenut lääkkeitä jopa houkutteleviksi. Joidenkin mielestä keinot ovat olleet jopa loukkaavan holhoavia. Sosiaalipoliittiset ratkaisut ovat olleet vaikeita ja tärkeitä asioita, ei yksinomaan taloudellisessa mielessä, vaan erityisesti kansalaisten hyvinvoinnin kannalta.

Tänä päivänä on varmasti syytä miettiä, mitä on huomisen sosiaalipoliittikka. Onko edelleenkin pääpaino kulutusmahdollisuuksien tasaamisella, vai onko meillä aivan uudenlaiset haasteet? Mitä merkitsee tulevaisuudessa huono-osaisuus? Millaisia vaatimuksia jälkiteollisesta yhteiskunnasta siirtyminen tietoyhteiskuntaan tuo tullessaan? Merkitseekö köyhyys seuraavien 5—10—20 vuoden sisällä entistä enemmän yhteiskunnan ulkopuolelle joutumista eikä vain elämän aineellista niukkuutta? Onko niin, että tulevaisuudessa arkielämässä edellytetään erityisesti henkistä hallintakykyä, uudenlaisia kansalaistaitoja? Miten huomisen huono-osaisten pystyvät ajamaan etujaan, jos huono-osaisuus kohtaa yhtä heterogeenisempia joukkoja, yksilöitä, jotka eivät jaksa organisoidusti ajaa etujaan? Entä mitä tapahtuu, jos arvomaailma muuttuu yhä useamman kansalaisen mielessä muotoaan, jos työnteko ei enää olekaan se tärkein elämänsisältö, vaan jos halutaankin hypätä entistä aikaisemmin elintasokilpailun rattaista ja etsiä pehmeämpiä arvoja, jos vapaa-aika saa yhä suuremman merkityksen? Ennustaminen on vaikeata tai lähes mahdotonta. Sen voi kuitenkin sanoa, että tänä päivänä on vastatta-

va moniin kysymyksiin, koska näissä asioissa laiva kääntyy hyvin, hyvin hitaasti ja toisaalta olemme siinä tilanteessa, ettei tilkkutäkin tekoa voi enää jatkaa. Se on taloudellisesti mahdotonta, ja se ei huomisen päivän huono-osaista lämmitä.

Toinen tärkeä ja vaikea tulevaisuuden kysymys on sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuus. Parin vuosikymmenen kuluessa suurten ikäluokkien aalto tulee vaikuttamaan merkittävästi palvelujen kysynnässä. Ainakin hoidettavia tulee riittämään, mutta riittääkö hoitajia, on kysymys, johon on vastattava tänään. Kukaan ei kiellä hoitotyön arvoa, mutta yhteiskunnan arvomaailman todellisuudesta kertovat karua kieltään hoitotyötä tekevien palkanauhat. Ratkaisu sosiaali- ja terveydenhuollon ongelmiin on nyt ja erityisesti tulevaisuudessa yksiselitteisesti palkkatason tuntuva korottaminen.

Me emme täällä eduskunnassa varsinaisesti voi vaikuttaa palkkaratkaisuihin, mutta mielestäni meidän on selvästi otettava kantaa ja selvästi otettava myös vastuuta. Ay-liike ei tätä ongelmaa kykene ratkaisemaan, koska sieltä ei erityisesti perinteisiltä miesvaltaisilta liitoilta löydy solidaarisuutta naisvalta-aloja kohtaan.

Lastenhoitaja ansaitsee kuukaudessa 6 248 markkaa. Linja-autonkuljettaja ansaitsee kuukaudessa 7 823 markkaa. Bussinkuljettajalla on tehtävässään vastuu matkustajien turvallisuudesta liikenteessä. Edellytyksenä on ABCD-ajokortti. Koulutus annetaan palkallisena työpaikalla. Kuljettajista on miehiä 96 prosenttia. Lastenhoitajan työnä on huolehtia ja kasvattaa lapsia, huomisen aikuisia. Hänellä on tehtävänsä monipuolinen, keskimäärin puolentoista vuoden koulutus. Alalla on naisia 99 prosenttia. Sairaanhoidaja ansaitsee 7 516 markkaa kuukaudessa, peruskoulunopettaja 9 880 markkaa.

Sairaanhoidaja työskentelee epäsäännöllisessä vuorotyössä jokaisena vuorokauden aikana ja jokaisena viikonpäivänä keskimäärin 38,7 tuntia viikossa. Hänellä on opistotasoinen koulutus, joka nykyisin kestää noin 3,5—4,5 vuotta. Sairaanhoidajista on naisia 98 prosenttia. Peruskoulunopettaja tekee tärkeää työtä lasten ja nuorten parissa. Hänellä on hyvä koulutus, opetusvelvollisuus 25,5 tuntia viikossa. Opettajakunta on nykyään naisvaltainen, 66 prosenttia, mutta historial-

lisesti miesvaltainen. Tarkoituksella en ottanut esimerkkejä hyvin kärjistyneiltä äärialueilta.

Uskon, että me kaikki tiedämme nämä ongelmat ja tiedämme myös varsin hyvin, miten vaikea henkilökuntapula on jo tänä päivänä erityisesti pääkaupunkiseudulla. Tämän päivän nuori ei hakeudu nyt eikä tulevaisuudessa sosiaali- ja terveydenhuollon koulutukseen, vaikka ammatit olisivat kuinka arvostettuja, ellei niistä saa kunnon lik-saa. Onko oikein, että heikoimmin palkatut naiset pannaan vuodesta toiseen tekemään ja kestämaan työtä, jota muut eivät tekisi eivätkä kestäisi hetkeäkään, eli esimerkiksi huolehtimaan tylsistyneistä, pidätyskyvyttömistä vanhuksista?

Puolustusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Ed. Antvuoren hyvän sosiaalipoliittisen puheenvuoron jälkeen siirryn bruttaalisti toiseen puheenaiheeseen. Aion puhua puolustuspolitiikasta. Siitä puhutaan aika harvoin eduskunnassa. Minä olen henkilökohtaisesti aina valmis osallistumaan keskusteluihin maanpuolustuksesta ja turvallisuuspolitiikasta. Siinä tarkoituksessa olen pyytänyt puheenvuoron. Toivon, että puolustuspoliittinen keskustelukin olisi analysoivaa ja eteenpäin suunnattua.

Kring försvaret råder en viss hemlighetsfullhet. Det finns också en betydande del fördomar kring försvaret. Dessutom finns det en stor tvärsäkerhet när folk uttalar sig om de försvarspolitiska frågorna.

Jag ville gärna säga att försvarspolitiken är svår därför att det inte finns några klara regler att följa. Ett försvar i Finland är ett självständigt lands livsförsäkring och det måste vara utgångspunkten. De försvarspolitiska bedömningarna skall göras utgående från världen omkring oss och det är en sådan analys jag försöka göra.

Meille on viime aikoina tarjottu valoisia uutisia asejärjestelmien purkamisesta ja joukkojen supistuksista. Television saattelemina vyöryvät panssarit entisiltä sijoituspaikoiltaan romuttamoihin ja ohjukset murskaantuvat. Lehtiotsikoiden ulkopuolelle jäävät kuitenkin tiedot siitä, että suurvaltojen strategiset perusedut ovat säilyneet muuttumattomina, että vähennykset koskevat ensi sijas-

sa luonnollisen vanhenemisen kokevia aseita ja että aseistuksen modernisointi jatkuu suurvalloissa johdonmukaisesti. Uusia sukelusveneitä rakennetaan, ja entistä tehokkaammat pommikoneet ovat tulossa sarjatuotantoon. Määrälliset supistukset eivät vaikuta aseistuksen laadulliseen kehitykseen hiltsevästi ainakaan vielä.

Kehitystrendinä on nähtävissä asevoimien sotilaallisen iskukyvyn lisääntyminen. Suhteellista puolustuskyvyn heikkenemistä ei juuri tapahdu. Kehittyvällä tekniikalla huolehditaan tuhovoiman säilymisestä.

Aseidenriisunnalla saattaa olla sisällöllisesti ja joillakin maantieteellisillä alueilla jopa täysin nurinkurisia seurannaisvaikutuksia. Esimerkiksi mahdollisen Start-sopimuksen lopputuloksena voi olla se, että lentokoneisiin ja merialueille sijoitettujen risteilyohjusten ja pommikoneiden ominaispaine nousee. Tämä tarkoittaisi lisähaasteita Pohjolan ilmatilan puolustamiselle. Tätä emme toivo, mutta meidän on ehkä elettävä tämän tosiasian kanssa.

Optimistista maailmankuvaamme voivat horjuttaa myös tiedot siitä, että jo noin 20 valtiolla suurvaltioliittoutumien ulkopuolella on hallussaan tai kehitteillä ohjuksia, joiden kantomatka on jopa 3 000 kilometriä. Kansallisuuskiistat ja sodat jatkuvat ympäri maailmaa. Euroopassa, erityisesti Itä-Euroopassa tapahtuvien muutosten turvallisuuspoliittisia seurauksia on vaikeata ennakoida.

Kaikki edellä luettelemani tekijät ja monet muut kuten esimerkiksi räjähdysmäinen väestönkasvu, nälkä- ja ympäristötuhot ovat tosiasioita, joilta emme voi ummistaa silmiämme myönteisenkään liennytyskehityksen aikoina. Liennytys suurvaltasuhteissa ja edistysaskeleet aseidenriisunnan alalla ovat tietysti kaikin puolin myönteisiä piirteitä kansainvälisessä politiikassa. Suomi seuraa ja on mukana edistämässä luottamusta, turvallisuutta ja rauhaa lähinnä Etyk-prosessin ja YK:n puitteissa. Samoja päämääriä palvelee turvallisuuspolitiikkamme.

Suomen turvallisuuspolitiikkaa ei hoideta eikä voi hoitaa kulloistenkin kansainvälisten tai taloudellisten suhdannevaihtelujen mukaan. Pitkäjänteisyys ja vakaus ovat avainsanoja niin ulko- kuin puolustuspolitiikassa. Sopimusvelvoitteiden täyttämisedellytyksistä on huolehdittava. Saavutettua ja tunnustettua ulkoista luottamusta linjamme ja ase-

mamme pysyvyyteen ei ole mitään syytä horjuttaa. Vain tosiasioihin perustuva selkeä realismi voi olla perusteena puolustuspoliittisille päätöksille.

Budjetti antaa selkeän signaalin sekä ulospäin että omille kansalaisillemme siitä, miten aiomme asiamme hoitaa. Maanpuolustuksemme osuus budjetista on jo monta vuotta ollut noin 5,5 prosentin tasolla. Bkt-osuus on ollut noin 1,5 prosenttia. Tämä on kansallinen henkivakuutusmaksumme.

Mainitsemani luvut, jotka ovat Euroopan alhaisimpia, eivät tietenkään ole eivätkä voi olla kiinteitä sääntöjä. Näillä voimavaroilla on kuitenkin pystytty ylläpitämään sotilaallista valmiutta. Pelkkiin lukuihin ei voi tuijottaa, vaikka ne voivat olla eräänlainen suuntaa antava ohjenuora. Raju poikkeaminen tältä linjalta alaspäin tai ylöspäin voi horjuttaa vakaata turvallisuuspoliittista tilannetta Pohjolassa ja antaa kuvan siitä, että harrastaisimme spekulatiivista puolustuspolitiikkaa. Taloudelliset suhdanteet eivät myöskään saa olla puntari, jonka heilahdukset heijastuvat puolustusbudjettiin. Kun kehitys maamme ulkopuolella ei nyt anna perusteita uudelleenarvioinneille, on meidän huolehdittava siitä, että maanpuolustuksemme voi todella antaa uskottavan tuen ulkopoliittikallemme.

Stabilitet och trovärdighet kännetecknar vår säkerhetspolitik och därmed också vår försvarspolitik. I ett snabbt föränderligt Europa är neutrala länder som Finland en klart stabiliserande faktor, vilket erkänts av alla. Radikala förändringar av vår försvarspolitik just nu är ägnade att rubba tilltron till stabiliteten.

Frågan om när avspänningen i Europa skall sätta konkreta spår i vår försvarspolitik hålls ständigt levande. Ännu har det inte funnits anledning att avvika från vår linje, men beredskap att vidta åtgärder finns. Den försvarspolitiska delegationen är en viktig instans, där militära bedömningar kan bli föremål för en kontinuerlig och bred politisk bedömning. Någon vilja att hålla våra försvarsanslag på en för hög eller för låg nivå finns inte.

On hyvä tietää että olemme suurempaa aseistariisuntameteliä pitämättä hylänneet 1970- ja 1980-luvulla noin 170 000 käsiasetta,

lähes 4 000 tykkiä ja kranaatinheitintä ja noin 12 tonnia ampumatarvikkeita. Vain murto-osa on korvattu uusilla. Kun tämä yhdistetään maavoimien tarpeeseen parantaa mm. liikkuvuuttaan ja miesten suojaa ja lisätään vielä tähän ensi vuosikymmenellä vääjäämättä lähestyvä vanhojen torjuntahävittäjien uusinta, voimme olla tilapäisen tasokorotuksen edessä. Ennakoimalla olisi tämäkin asia hoidettavissa.

Tulevat lentokonehankinnat ovat jo nyt aiheuttaneet laajaa keskustelua, vaikka kaikkien tiedossa oli jo nykyisten hankintahetkellä, että koneet vääjäämättä vanhenevat 1990-luvulla. Käyttöaika päättyy, kun valmistajan ilmoittamat lentotuntikatot on saavutettu. On muistettava, että tehokkaallakaan ilmaluvonnalla ei ole merkitystä, ellei kyetä tunnistus- ja torjuntatoimenpiteisiin. Tähän pystytään vain ja ainoastaan tehokkaalla hävittäjätorjunnalla. Ilmapuolustusta ei voida hoitaa vain ohjuksilla. Ohjus ei tunnista, se vain tuhoaa. Kattava ohjusjärjestelmä olisi sen lisäksi monin verroin kalliimpi. Hävittäjiä siis tarvitaan.

Haluaisin todeta, että puolustusvoimamme ja maanpuolustuksemme kokonaisuutena ovat oikeastaan paremmassa kunnossa kuin ansaitsisimme käyttäen mittapuuna uhrattuja voimavaroja. Puolustusvoimien sisäisten järjestelyjen avulla on tehty ja tekeillä kaikki se, mitä mielekkäästi on ollut mahdollista voimassaolevista tehtävistä tinkimättä.

Turvallisuuspoliittiset velvoitteet kohdentuvat veronmaksajiin. Onnistuneen politiikan tuloksista taas voi jokainen suomalainen iästään, asemastaan tai mielipiteistään riippumatta tasapuolisesti nauttia ja keskittyä oman elämänsä ja hyvinvointinsa rakentamiseen. Mitä paremmin omat asiamme hoidamme ja mitä luotettavampina meitä maailmalla pidetään, sitä paremmin voimme ottaa huomioon myös toisten edut ja osallistua täysipainoisesti kansainvälisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseen.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minun mielestäni sota, joka meitä tänä päivänä Suomessa uhkaa, on se kemiallinen sota, jota me ihmiset käymme luontoa vastaan. Se on todellinen tuho, todellinen vaara, johon meidän pitäisi kaikki resurssimme panna.

Haluan sanoa tässä yhteydessä, että en ole

maanpuolustusvihamielinen enkä -kielteinen. Kuitenkin samaan aikaan kuin muualla Euroopassa ja maailmalla trendi on siihen suuntaan, että pyritään pienentämään puolustusmenoja, niin Suomessa ne ovat nousseet noin 10 prosentin vauhtia joka vuosi. Tämä on minun mielestäni väärä suuntaus. Olen tänään ollut mukana julkistamassa kansalaisjärjestön aloitetta, jonka mukaan pitäisi pyrkiä siihen, että 10 prosenttia maanpuolustusmenoista karsittaisiin ja nämä varat käytettäisiin ympäristönsuojeluun meidän maassamme ja naapurimaassamme. Minun mielestäni on kyllä konkreettisempaa ja tärkeämpää isänmaallisuutta tänä päivänä ajatella sitä, että säilyttämme ympäristöä ja luontoa tuleville sukupolville.

Luulen, että toimiva maanpuolustus voidaan ylläpitää ilman kalliita hävittäjälentokoneita. On ollut myös puhetta siitä, että esimerkiksi lyhentämällä varusmiespalvelua jonkin verran saataisiin aivan yhtä hyviä tuloksia. Sillä voitaisiin jonkin verran säästää menoja.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei minullakaan mitään maanpuolustusta vastaan ole, mutta tulin jollakin tavalla surulliseksi kuullessani arvoisan puolustusministerin äskeisen puheenvuoron alkuosaa, jossa suurin piirtein sanoma, jonka otin vastaan, oli sellainen, että itse asiassa hyökkäysvoimien teho on vain eri puolilla supervalloissa lisääntynyt, siis tehokkuuteen on kovasti satsattu. Kuitenkin voidaan kääntää toisinpäin: jos samanaikaisesti kustannukset ovat reaalisesti laskeneet, silloin siellä on pystytty tehokkuuden lisäämiseen alhaisemmilla kustannuksilla. Retorinen ulvahdus kuuluu: Eikö se ole mahdollista Suomessa, jos se on mahdollista muualla?

Toisekseen minusta on erittäin olennaista, minkälaisia signaaleja me lähetämme täältä Suomesta. Meidän puolueettomana maana, ystävällisissä suhteissa ympäri maailmaa oleviin valtioihin, pitäisi lähettää rauhan signaaleja eikä mitään muita signaaleja näissä asioissa.

Kolmanneksi kysymys on rajallisten resurssien käyttämisestä. Kysymys on siitä, mikä on ensisijaista, mikä on välittömin uhka Suomelle. Minun mielestäni välittömin uhka Suomelle, Suomen luonnolle, ovat saasteet, joitten laskeumaan maahamme pitäisi

mahdollisimman nopeasti reagoida ja satsata ensisijaisena kohteena.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minäkin maanpuolustuksellisiin asioihin otan kantaa lähinnä kahdesta syystä, ensinnä siksi että asiat ovat ajankoh-
taisia, kun esikoinen oli alkuvuodesta kutsunnoissa, ja toisekseen sain tällä viikolla postissa sotilaslääkietieteen ensimmäisen suomenkielisen kirjan. Näin ollen minä puutunkin lähinnä yksilötasolle eli asevelvollisen asioihin.

Ilahtuneena olen havainnut, että nyt ovat tulossa eduskuntakäsittelyyn asevelvollisten oikeusturvan paranemiskysymykset; toivotavasti ne saadaan nykyvaatimuksia vastaavalle tasolle.

Toisaalta haluaisin kiinnittää huomiota siihen seikkaan, että asevelvollisten perusterveydenhoitosysteemi ei ilmeisestikään ole oikein pelannut, koska sieltä tulee silloin tällöin palautetta muulle terveydenhuoltooskto-
rille, ja siinä tulee esiin, että siellä jonkinlaisia laiminlyöntejä tai taitamattomuutta on ollut. Sekin pitäisi saattaa nykyvaatimusten mukaiselle tasolle.

Sitten kolmanneksi menneenä kesänä on keskusteltu asevelvollisten käyttämisestä lastenhoitoon. Minusta tämä on kyllä varsin tuomittavaa. Siihen ei tietenkään puolustusministeri ole ollut osasyylinen, vaan tietysti tämä virike on sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta lähtenyt. Kyllä minä näkisin, että asevelvollisilla on muuta tehtävää sinä aikana kuin olla palkattomassa pakkotyössä.

Neljänneksi ottaisin esille varusmiespalvelusajan pituuden ja nimenomaan siten, että tingittäisiin sitä pituutta lyhyemmäksi koulutuksen tasoa ja tehokkuutta lisäämällä.

Puolustusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Oli hauskaa, että tuli ainakin näin paljon reaktioita puheenvuoroni jälkeen.

Minä yhdyn niihin, jotka sanovat, että ympäristön hoito on tämän päivän aivan tärkeimpiä asioita ja siihen pitää satsata resursseja. Mutta jos halutaan puhua pelkästään turvallisuuspolitiikasta ja puolustuspolitiikasta, niin silloin pitää tehdä arviointia ympäröivästä maailmasta sillä alalla ja niiden keskustelujen pohjalta päättää, miten paljon resursseja tarvitaan. Minä olisin toivonut analysoivia puheenvuoroja juuri siitä,

onko tämä taso oikea, ei verrattuna ympäristöpolitiikkaan, vaan nimenomaan turvallisuuspolitiikkaan; onko taso oikea, ja ellei, niin mistä syystä. Tällaista keskustelua tarvitaan tässä maassa huomattavasti enemmän, ja minä toivon, että tämän tyyppistä keskustelua voidaan käydä juuri eduskunnassa, joka on se varsinainen foorumi, kun turvallisuuspolitiikasta puhutaan. Minä olen aina valmis osallistumaan tähän.

Ed. Pulliainen kiinnitti huomiota suurvaltojen resurssien käyttöön ja tehokkuuteen. Se on totta, että kun myönnetään vähemmän resursseja suurvalloissa, niin ne joutuvat käyttämään resursseja tehokkaammin. Niin on meillä varmaan myös varaa, ja siihen pyrimme mm. organisoimalla puolustushallintoa uudelleen käyttämään resursseja vielä tehokkaammin. Minusta sekin on ihan hyvä.

Minä yhdyin myös siihen, että on kysymys siitä, minkälaisia signaaleja lähetämme maailmalle, kun puhutaan turvallisuuspolitiikasta. Minusta vakaus, pitkäjänteisyys ja luotettavuus ovat avainsanoja turvallisuuspolitiikassa ja myös puolustuspolitiikassa. Tämä on tärkeätä minusta erityisesti nopeasti muuttuvassa Euroopassa. Jos halutaan väittää, että jos Suomi vähentää puolustusbudjetin määrärahoja, rauhan signaali olisi selvempi, sitä minun on vähän vaikeata ymmärtää. Suomen puolustusbudjetti on 30 vuoden aikana ollut aivan alhaisimpia koko Euroopassa, mutta mikään muu maa ei ole toistaiseksi, viitaten Suomen puolustusbudjetin määrärahoihin, alentanut omia puolustusbudjetin määrärahoja. Tämä signaali on ollut siinä mielessä vailla merkitystä. Vain neuvotteluteitse, osallistumalla YK:n rauhanturvaamisoperaatioihin, Etyk-prosessiin ja muuhun sen tyyppiseen voimme rakentaa rauhaa.

Haluan vielä korostaa, että minun käsitykseni mukaan puolustusvoimat on tämän maan henkivakuutus, itsensänsä maan henkivakuutus. Kun katsotaan ympäröivää maailmaa, voidaan myös tehdä sellaisia johtopäätöksiä, että niistä on ollut hyötyä. Mutta kun katsotaan tulevaisuuteen, niin toivon, että poliittinen keskustelu enemmän koskisi juuri turvallisuuspolitiikkaa ja turvallisuuspolitiikkaan liittyviä seikkoja, koska me tarvitsemme tässä maassa enemmän sitä keskustelua, vapaampaa, avoimempaa. Ei tämä ole juuri mitään salaista, vaan tässä on kysymys meidän turvallisuudestamme tulevaisuudessa.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Norrback kaipasi keskustelua turvallisuuspolitiikasta, mutta haluaisin vielä palata aiheeseen, jonka ed. Kauppinenkin otti esiin, eli varusmiespalvelukseen, sen pituuteen ja sen rooliin suomalaisessa yhteiskunnassa.

Itse olen kiinnittänyt huomiota siihen, että kun periaatteessa kaikki suomalaiset miehet joutuvat varusmiespalvelukseen, niin paitsi että se on aikamoinen menoera meidän budjetissamme, se muokkaa suomalaisen miehen maailmankuvaa ja ajattelutapaa tiettyyn suuntaan, ehkä hahmottaa koko tätä meidän maailmaamme myös militaristisemmin. Tässä mielessä pidän myönteisenä sitä, että on otettu viime vuosina esille muita vaihtoehtoja, olivat ne sitten lastenhoitoa tai ympäristönsuojelua, joita nuoret miehet asevelvollisuusiässä voisivat tehdä yhteiskunnan hyväksi.

Kaipaisin jossakin yhteydessä tässäkin salissa perusteellista keskustelua siitä, onko todella tämän tyyppinen asevelvollisuusjärjestelmä Suomessa paikallaan vai voitaisiinko puolustuslaitoksen tarpeet hoitaa jonkinlaisen palkka-armeijan tai eräänlaisen vapaaehtoisuuteen perustuvan asevelvollisuuden turvin. En vastusta sitä, että Suomen kansalaiset, miehet ja naiset, suorittavat jonkinlaisen yhteiskuntapalvelun, mutta näen, että se pitäisi suorittaa niissä asioissa, jotka ovat kaikkein tärkeimpiä ja kipeimpiä yhteiskunnalle tällä hetkellä, ja silloin puhuttaisiin kyllä ympäristönsuojelusta tai sosiaalialasta, ei perinteisestä maanpuolustuksesta.

Puolustusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Minä henkilökohtaisesti vastustan jyrkästi palkka-armeijaa. Minusta tämän maan itsenäisyys ja tämän maan puolustus on koko kansan asia eikä vain niiden, jotka mahdollisesti ovat sen tyyppisestä toiminnasta kiinnostuneita. Tämä on eräs periaatteellinen näkökohta.

Nuorilla miehillä on jo mahdollisuuksia palvella eri tavalla, ilman aseita puolustusvoimissa ja siviilipalvelusmiehinä. Tämä on mahdollista. Tämä on minusta perusoikeus. Demokratiassa pitää antaa nuorille miehille oikeus olla toisinajattelevia tämän tyyppisissä asioissa. Vaikka en välttämättä aina heitä ymmärrä, niin arvostan suuresti, että

ihmisillä on vakaumusta tämän tyyppisissä asioissa.

Sitten minusta on tärkeätä, että varusmiesten koulutusta tehostetaan. Minä yhdyn niihin, jotka väittävät, että aikaa ei käytetä tarpeeksi tehokkaasti. Kun kerran nuoret miehet antavat tietyn ajan omasta elämästään valtiolle, se pitää käyttää tietysti mahdollisimman tehokkaasti. Jos on mahdollista lyhentää aikaa, minulla ei olisi mitään sitä vastaan. Tällä hetkellä minusta sitä ei ole, ja eduskunta on äsken hyväksynyt uuden lain koskien nimenomaan palvelusaikaa, joka astuu voimaan ensi vuoden alusta.

Varusmiehet voivat auttaa yhteiskunnassa, kun tarvitaan työvoimaa, mutta minusta emme voi luoda pysyviä systeemejä esimerkiksi niin, että nuoret pojat olisivat päiväkoedeissa. Minusta se keskustelu osoittaa enemmän sitä, että sosiaalihallitus oli huonosti valmistautunut uuteen tilanteeseen, kun pitää turvata päivähoitopaikka jokaiselle alle kolmevuotiaalle lapselle. Siihen ei ollut valmistauduttu, ja kun huomattiin kolme kuukautta ennen lain voimaan astumista, että nyt tarvitaan lisää voimia, silloin huudettiin armeijaa apuun. En tiedä sitten, rakennetaan ko rauhaa ja rauhankasvatusta sillä tavalla, mutta haluan vain sanoa, että kun eräs kenraali pari vuotta sitten ilmoitti, että pitää tuoda sotilasopetusta päiväkoteihin, vastustin sitä. Ja kun sosiaalihallituksen pääjohtaja vaatii suurin piirtein sitä samaa, en ole muuttanut kantaa, vaan suhtaudun edelleenkin kriittisesti sen tyyppiin esityksiin.

Jos on niin paljon aikaa muihin tehtäviin, silloin on parempi lyhentää varusmiesaikaa ja antaa pojille mahdollisuus itse päättää, mitä he haluavat tehdä.

Ed. Saari merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Viinanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On erittäin hyvä kuulla edelleenkin ministerin sanomana, että varusmiehille eivät lastenhoitoasiat varusmiesaikana sovi. Mutta ne, kenelle ne sopivat, ovat siviilipalvelusmiehet. He joutavat varsin hyvin päiväkoteihin viettämään aikaansa.

Ed. Ahonen: Herra puhemies! Kun puolustusministeri Norrback hyvin ansiok-

kaassa puheenvuorossaan peräänkuulutti sitä, että meidän puolustuspolitiikallamme pitää olla uskottavuutta, sen pitää olla pitkäjänteistä, maltillista, tasapainoista, ja hän peräänkuulutti sitä, minkälaisia signaaleja me mihinkin suuntaan annamme, niin minä haluaisin palauttaa eräitä signaaleja herra puolustusministerille.

Mitä ensinnäkin tulee puolustumäärärahojen tasoon, ne ovat tällä hetkellä noin 5,5 prosenttia budjettimme loppusummasta, bruttokansantuotteesta noin 1,5 prosenttia, ja niillä on ollut taipumus lihoa suoritettujen tilausvaltuuksien johdosta aina enemmän kuin ylipäättään budjetin loppusumma. Minusta tämä ei ole tähän aikaan sopiva ilmiö edes Suomessa. Kun muualla puolustusmenoja pyritään supistamaan, pyritään tehokkuuteen ja pyritään käyttämään kansalliset resurssit paremmin, meillä Suomessa tämä ei näytä onnistuvan.

Tahdon tällä kertoa, että ensimmäinen signaali, jonka haluan puheenvuorossani tuoda esiin, on se, että tätä tasoa ei tule kasvattaa edes tilapäisesti, ei edes siitä syystä, että ilmavoimat haluaa uuden laivueen. Niitten määrärahojen puitteissa, jotka tulevana vuosina puolustustarkoituksiin osoitetaan, hankinnat on suoritettava, ei edes tilapäistä nousua.

Herra puhemies! Aikaisemmin erään toisen puheenvuoron yhteydessä ed. Pulliainen käytti puheenvuoron, jonka edessä minä jouduin toteamaan, että kyllä ”maailmassa on monta ihmeellistä asiaa, jotka hämmästyttää, kummastuttaa pientä kulkijaa”. Kun hän viittasi tulossa oleviin haittaveroihin ja sanoi, että niillä ei ole penninkään arvoa ympäristönsuojelun kannalta, hän täydellisesti unohti kyllä sen, että tämän vastapainona on tulossa lievennyksiä liikevaihtoverotukseen ympäristönsuojeluinvestointien osalta arviolta noin 500 miljoonaa markkaa ensi vuodelle. Joten nyt tuli sitten todistettua, että 500 miljoonaa ei ole penninkään vertaa.

Kun on seurannut tätä budjettikeskustelua ja tätä edeltänyttä keskustelua eduskunnassa mm. paljon kiistaa ja parranpärinää aiheuttaneen rakennusverolain osalta, on tullut jotenkin semmoinen mielikuva ja käsitys, että kaikki maailman ongelmat kulminoituvat Suomen valtion vuoden 1990 tulo- ja menoarvioon, että kaikki maailman ongel-

mat pitäisi ratkaista yhdessä iskulla ensi vuoden budjetissa. Tämä on ehkä vähän kärjistäen sanottu, mutta valitettavasti tällainen mielikuva hyvin helposti syntyy niitten puheenvuorojen perusteella, joita budjetista on tässä salissa asian johdosta lausuttu.

Varmaan meillä itse kullakin ensi vuoden tulo- ja menoarviossa on sekä risujen että jossakin kohdin jopa ruusujenkin antamiseen aihetta. Ainakin minua henkilökohtaisesti ensi vuoden budjetissa ilahduttaa erityisesti se, että se on ensimmäinen budjetti kuuteen vuoteen, joka ei ole velkarahan varaan rakentuva, vaan kun nyt selvästi yhteiskunnassa rahaa ja varallisuutta on, budjetin ylijäämäisyyden kautta voidaan siirtää vääjäämättä jossakin vaiheessa eteen tulevien huonojen vuosien tasoittamiseksi resursseja, ja se on selvästikin asia, joka kannattaa noteerata myönteiseksi.

Mitä sitten budjetin sisältöön tulee, eräitä yksityiskohtia. En nyt lähde tekemään listaa siitä, mikä on huonoa, mikä hyvää, mutta eräitä esimerkkejä kuitenkin haluan nostaa esille. Ensimmäinen minua suuresti ilahduttava aihe on se, että näyttää siltä, että ensi vuoden budjetin myötä me pääsemme yhteiskunnan asuntorakentamisen osalta kirjoittamaan uutta lukua. Ensinnäkin toivon, että perustettava asuntorahasto tulee merkitsemään sen poskettoman byrokratian lieventymistä ja jopa purkua, jota meidän vanha aravajärjestelmämme on edustanut, koska se on ollut erittäin kankea systeemi ja merkinnyt sitä, että siinä on tapahtunut jopa niin, että määrärahoja on jäänyt järjestelmän jäykkyyden johdosta käyttämättä, parhaina vuosina suuruusluokkaa 300 miljoonaa markkaa, kuten me kaikki täällä aikaisempien vuosien keskusteluja käyneinä muistamme.

Toivon, että asuntorahasto merkitsee myös sitä, että päästään kaavamaisesta rakennusten aloittamisaikataulusta, joka nyt on hyvin voimakkaasti ollut sidottu aravalakiin niin, että rakennetaan monta kertaa ajankohtana ja tavalla ja sellaisella syklillä, joka merkitsee ylimääraisiä kustannuksia ja jäykkyyttä eikä palvele asunnontarvitsijoita eikä niitä tahoja, jotka asuntotuotannosta hyötyvät. Olen iloinen siitä, että asuntorahasto vihdoinkin käynnistyy.

Toinen ilon aiheeni on se, että ensimmäisen kerran eduskunnassaoloajanani rauta-

tieinvestointien taso selvästi kohoaa. Tämä on ilon aihe siitäkin syystä, että rautateiden ote tänä päivänä palveluihin ja tulevaisuuteen näyttää aivan erilaiselta kuin kolme neljä vuotta sitten, jolloin näytti siltä, että VR:n tärkein tehtävä on tuhota rautatielaitos tästä maasta, panna radat rullalle ja kiskot museoon. Nyt näyttää uusi iloisempi ilme olevan edessä. Erityisen iloinen olen siitä, että ensimmäisen kerran monien vuosien kamppailun jälkeen rantaradan määrärahat ovat suurin piirtein, voi sanoa lähestulkoon, sitä luokkaa kuin on edellytetty ja myös sitä luokkaa, että sillä voidaan koko vuosi perusparannustyötä tehdä, ettei työmaata tarvitse taas loppuvuodesta sulkea.

Ilon aihe on myös se, että sähköistysohjelma on saanut uutta tuulta siipiensä alle. Kun vielä viisi vuotta sitten silloinen rautatiehallituksen pääjohtaja ilmoitti, että ei ikänä rantarataa tulla sähköistämään, nyt ensi vuoden budjetissa on oikeastaan pyytämättä 20 miljoonan markan aloitusmääräraha rantaradan sähköistämiseen. Tälle linjalle toivon pikaista jatkoa ja kiihtyvää tahtia.

Iloinen olen myös siitä, huolimatta eräistä muista ongelmista, jotka liittyvät perhepolitiikkaan, että lapsilisät kuitenkin nousevat luvattulla tavalla eli ensi vuonna tulee jälleen 15 prosentin lisäys. Tätä linjaa täytyy jatkaa myös tulevina vuosina. Toivon mukaan myös verotuksen kautta annettavasta lapsiperheiden tuesta päästään sellaiseen ratkaisuun, että se voitaisiin antaa suorana tukena, joka olisi lapsiperheiden kannalta ehdottomasti paras vaihtoehto.

Ei budjetti tietysti niin kauheasti kehumista kaipaa. Sieltä puuttuu sellaisia asioita, jotka ovat varsin suurtenkin risujen arvoisia. Kun eduskunnassa viime keväänä käsiteltiin hallituksen ulkomaankauppapoliittista selonteoa, selonteon yhteydessä hallitus antoi lupauksen maakaasuputken jatkorakentamisesta länsirannikolle. Tulevan vuoden budjetista ei kuitenkaan löydy tavuaakaan länsirannikon maakaasuputkesta. Siihen ei ole sen kummemmin mainintaa kuin rahaakaan. Ehkä rahaa se ei välttämättä vielä ensi vuonna tarvitsekaan, mutta jonkinlainen kirjaus on mielestäni välttämätöntä suorittaa. Kun ei siihen hallitus kykene, eduskunnan täytyy se tehdä. Maakaasuputki on meille energiapoliittisesti, ympäristöpoliittisesti ja kauppapoliittisesti tärkeä hanke, ja valmiu-

det sen rahoittamiseen on oltava silloin, kun hankkeen liikkeellelähtö tulee ajankohtaiseksi. Toivon, että tähän asiaan valiokuntakäsittelyn aikana perusteellisesti paneudutaan ja tehdään tarvittavat johtopäätökset sekä kirjataan asia myös budjettimietintöön.

On eräitä muitakin harmin aiheita, joista voisi sanoa jopa, että eduskunnan yli tietyssä mielessä ollaan kävelemässä. Eduskunta on eräistä asioista useaan otteeseen, viimeksi nimenomaan tämän vuoden budjettimietinnön yhteydessä, lausunut edellytyksiä, joita ei ole noteerattu ensi vuoden budjetin valmistelussa. Haluaisin, että eduskunnan kannanottoja, kun ne valtion tulo- ja menoarviosta annettuun mietintöön kirjataan, otettaisiin myös valmistelussa huomioon. Näyttää siltä, että varsinkin virkamiehet ovat erittäin kielteisiä, ainakin flegmaattisia, saamattomia ja haluttomia millään tavalla edistämään niitä asioita, joista eduskunta on mielensä lausunut.

Muun muassa joukkoliikenteen edellytysten parantamisesta eduskunta varsin perusteellisen keskustelun jälkeen lausui ponnen, jossa se edellytti, että joukkoliikenteen edellytyksiä parannetaan. Näitä edellytyksiä ei ole ensi vuoden tulo- ja menoarvioehdotukseen kirjattu. Ei mitään. Päinvastoin linja jatkuu sellaisena, että jos ei tämä talo pysty asiaan puuttumaan, todennäköisesti satoja maaseutulinja-autovuoroja tullaan ensi vuoden aikana lopettamaan, koska ei ole mitään edellytyksiä niiden jatkamiseen. (Oikealta: Onko kuljetettavia?) — Siellä on kuljetettavia, mutta täytyy olla myös edellytykset hoitaa järkevällä tavalla. Ei sen aina tarvitse olla 52-paikkainen bussi, jolla niitä linjoja hoidetaan, mutta ne pitää hoitaa järkevällä tavalla, ja sitä eduskunta on edellyttänyt.

Samoin eduskunta on edellyttänyt kahteen otteeseen sitä, että valtion ja kuntien kesken kustannusjako mm. katuverkon ja yleiseen tieverkkoon liittyvän yhdyskuntaverkon ylläpitämisessä selvitetäisiin. Mitä tapahtuu ensi vuoden budjettiehdotuksen osalta? Inflaatiotarkistus tulee rakennuslain 136 a §:n mukaisesti avustuksiin kunnille, kaupungeille, eli kurjuus tulee jatkumaan entisestään, ja tällä tavalla siirretään kunnille kuulumattomia kustannuksia tieverkon ylläpitämisestä kunnille. Tästä asiasta myös eduskunta on lausunut jo kahteen otteeseen.

Niin ikään eduskunta viime joulukuussa

budjettimietinnössään totesi, että tiemäärärahojen tasoa on ehdottomasti nostettava, jotta meillä tieverkkoa voidaan kehittää sillä tavalla, että se palvelee kokonaisuutta ja että se ylipäänsä pysyy tämän päivän liikennöintivaatimusten edellyttämässä kunnossa ja että sitä voidaan myös kehittää. Täytyy todeta, että ensi vuoden osalta uusiin teihin osoitettuja määrärahoja on kohtuullisella tavalla korotettu mutta sen sijaan kunnossapitomäärärahat laahaavat edelleen jäljessä. Meistä jokainen tietää sen, mistä nämä rahat ovat pois. Päätiet pidetään jonkinlaisessa kunnossa, mutta kaikki tason alentuminen kohdistuu siihen tieverkon osaan, jonka vaikutuspiirissä asuu 85 prosenttia meidän kansalaisistamme. Toki liikennesuoritteesta 85 prosenttia kulkee pääteillä, mutta pääteillekään ei pääse, ellei alemman asteinen tieverkko ole myös kunnossa. Tähän on mielestäni nyt syytä puuttua. Jos eivät kerran eduskunnan päättämiä asioita virkamiehet ota valmistelussa huomioon, mitä virkaa meidän päätöksillämme täällä on? (Eduskunnasta: Ei mitään!)

Budjetin käsittelyn yhteydessä ja myös ennen sitä keskusteltiin varsin pitkään rakennusverosta. Itse en tuohon keskusteluun osallistunut muuta kuin huuli pyöreänä seurasin argumentointia, joka oli aika ontuvaa, osin jopa hupaisaakin. Jokainen meistä tietää, että rakennusala on kiistatta ylikuumenunut koko maassa. Tiedossani on tapauksia joka puolelta Suomea, joissa esimerkiksi omakotirakentaja on joutunut keskeyttämään rakennustyömaansa siitä syystä, että ei saa ovia tai ikkunoita tai muita rakentamiseen tarvittavia tarvikkeita siitä syystä, että kahdeksan, yhdeksän kuukauden toimitusajat ovat aika tavanomaisia. Nimenomaan tämä vaikeutuminen, ylikuumeneminen on heijastunut asuntorakentamiseen. Lähellä omaa kotikaupunkiani on ollut keskeneräinen rivitalo jo kolme kuukautta siitä syystä, että ei ole rakennustarvikkeita saatavana.

Edellä mainitusta syystä pidän rakennusverolakia suhdannepoliittiseen tilanteeseen erittäin oikeaan osuneena ja onnistuneena. Jos nyt vielä ajatellaan kohteita, jotka siitä jäävät ulkopuolelle, 1 000 m² liiketilaa, moniko teistä tietää, kuinka monta neliötä tämä huone on pinta-alaltaan? Se on 490 m², eli kaksi kertaa tämän kokoinen liiketila on rakennusverosta vapaa, tai 5 000 m² kontto-

ripinta-alaa, kymmenen kertaa tämän huoneen kokoinen konttorirakennus on rakennusverosta vapaa. Se kohdistuu juuri siihen osaan rakentamista, joka on tarpeellista nyt pistää jäihin, jotta saadaan resursseja sekä tarvikkeita sellaiseen rakentamiseen, joka on kaikkien ihmisten kannalta välttämättöminä.

Sen sijaan budjettiesitykseen liittyy kuntien suhdannevero, joka on mielestäni ajatuksellisestikin rakennettu täysin poskeilleen. Jos tällaisella juustohöylällä vedetään viipale kailta kunnilta pois, miten käy niiden kuntien, jotka keskimääräistä huomattavasti korkeamman veroäyryn hinnan varassa rakentavat talouttaan ja jopa usein valtion harkinnanvaraisen avustuksen varassa toteuttavat omaa talouttaan? Millä tällaisen kunnan on mahdollista säästää, kun 14,5 penniä äyristä menee lakisääteisiin asioihin? (Vasemmalta: Sitä olisi kiva kysyä hallitukselta!) — Me kysymme sitä, minäkin tässä parasta aikaa. — Sen ymmärrän, että niille kunnille ja kaupungeille, jotka toimivat pankkiireina ja jopa miljardikaupalla sijoittavat kassavarojaan päiväluottomarkkinoille korkealla korolla toisten kuntien lainattavaksi ja maksettavaksi ja kulutukseen, voisi pistää vähän jäitä talouteen mutta ei tällä tavalla kuin nyt on esitetty. Vastustan ehdottomasti ja tiedän, että perusteet tulevat kestämään.

Niin ikään tämän vuoden alusta säädettiin päivärahat ja eräät matkakorvaukset verotettavaksi tuloksi saajalle. Kulunut vuosi on nyt kuitenkin osoittanut, että tämä on käytännössä byrokraattinen, monimutkainen järjestelmä ja epäoikeudenmukainen, joten olen sitä mieltä, että päivärahojen ja matkakorvausten verotusta on tarkasteltava uudelleen kokemusten valossa nyt, kun verolakeja tänä syksynä valiokunnissa ja eduskunnassa käsitellään.

Niin ikään sairauskassojen tulevaisuus on uhattuna, koska niiden verovapaus, joka on koskenut lisä- ja täydennyspäivärahoja, on poistumassa. Se merkitsee sitä, että näiden kassojen toimintaedellytykset viedään yhdellä ainoalla päätöksellä. Se koskee yli 300 000: ta palkansaajaa, jotka itse maksavat nämä ylimääräiset etuutensa saamatta vähentää niitä verotuksessa. Tämäkin on huomionarvoinen seikka. Tätä asiaa myös on syytä tarkastella ainakin niin, että riittävän pitkä ylimenokausi säädetään, jotta he voivat so-

peuttaa tulevan toimintansa muuttuneisiin olosuhteisiin.

Herra puhemies! Asiaa olisi ollut paljonkin jäljellä, mutta kun lamppu vilkuttaa, lopetan.

Ed. Mäkipää (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ahonen mainitsi, että budjettikirjassa ei puhuttaisi joukkoliikenteestä mitään. Jotta hän voisi tarkistaa sen, sivulla Y 30 lukee mm. seuraavaa: ”Henkilöliikenteessä on tavoitteena tarjota hyvät ja turvalliset liikennöimismahdollisuudet ja edistää joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä. Joukkoliikenteen peruspalvelujen turvaamiseksi maksetaan linjaliikenteelle tukea erityisesti harvaanasutuilla seuduilla.” Ei siis kaikki linja-autoliikenne varmaan vähene.

Ed. Saari (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Ahosen puheenvuoroa kuunnellessa joutuu todella kysymään, minkä puolueen edustaja mahtanee olla kysymyksessä. Hänen puheensa oli todella mielestäni viisasta ja järkevää erityisesti siltä osin, kun hän käsitteli joukkoliikenteen resursseja, tiemäärärahojen suuntausta ja tätä kuntiin kohdistettavaa juustohöyläysteemiä.

Mieleni tekisi todella esittää lämmin kiitos ed. Ahoselle. Mutta kun epäilen, että se saattaisi olla kuolemansuudelma hänelle, jos keskustalainen häntä kehuu, toki siitä pidätäydyn. Mutta kun ed. Mäkipää myöhemmin pyrki osoittamaan ed. Ahosen puheen paikansapitämättömäksi joukkoliikenteen osalta, todettakoon, että samalla kun hallitus esittää joukkoliikenteen tukemiseen ja säilyttämiseen 25 miljoonan markan lisäystä, samassa kirjassa hallitus esittää samalle joukkoliikennesysteemille lähes 100 miljoonan markan kustannusten lisäämistä TEL-maksujen korotuksena, polttoaineen valmisteveron korotuksena ja liikevaihtoveron korotuksen muodossa. Kuluvan vuoden tasoon verrattuna ensi vuoden budjetti tältä osin aiheuttaa joukkoliikenteen resursseihin noin 50 miljoonan markan aukon.

Ed. Viinanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Ahonen puheensa alkusi esitti käsityksensä puolustusmäärärahoista ja totesi, että edes tiedossa olevien suurhankintojen aikana puolustusmäärärahoja ei tule lisätä edes tilapäisesti. Se on aika hämmästyttävä käsitys, sillä kun näillä puolustus-

määrärahoilla hankintoja suoritetaan noin kolmanneksella tuosta 7,5 miljardin budjet-tiosuudesta, ei siitä ole siirrettävissä mainit-tavaa osaa tällaisen ehkä 10 miljardin han-kintaan. Sitä ei pystytäkään toteuttamaan millään pikkurahalla.

Näin ollen olisinkin nähnyt, että kun nyt verokertymä ja valtion budjetti on näin roimasti ylijäämäinen, voitaisiin perustaa vallan mainiosti ensi vuonna ja parina seu-raavana vuonna eräänlainen hävittäjärahasto, johon siirrettäisiin näitä miljardeja pik-kuhiljaa varastoon, ja hoidettaisiin tämä hävittäjäkauppa kuntoon.

Meidän on ihan turha kuvitella, että Suo-mesta on joksikin aseistariisunnan malli-maaksi muille. Kyllä sen jälkeen kun ne uudetkin hävittäjät on loppuunajettuja, pa-lataan sitten siihen asiaan. Ehkä se asia on silloin ajankohtaisempi.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä kiitän ed. Ahosta siitä, että hän kiinnitti huomiota erääseen epätarkkuuteen vastauspuheenvuorossani ed. Louvon puheenvuoroon. Nimittäin tarkoitin sanoa niin, että ei ole ollut heijastusta ym-päristöministeriön pääluokan määrärahoi-hin, ei ole ollut, ei myönteisessä eikä kieltei-ssä mielessä, koska nuo määrärahat ovat pysyneet suurin piirtein samalla tasolla.

Ympäristönsuojelullista merkitystä toki toivottavasti kaikilla ympäristöveroilla jon-kin verran on. Mutta sitten tähän tapaan, millä tavalla ed. Ahonen tätä ongelmaa lähestyi: Hän lähestyi sillä tavalla, että hän vertaa myönteisesti siihen potentiaaliseen odotukseen voida verottaa liikevaihtoverolla ympäristönsuojeluinvestointeja. Ja jos sitä ei tehdä, niin sen rahoittamiseen tarvitaan ym-päristöveroilla kannettavia veroja. Minä en lähesty asiaa tällä tavalla, mutta pidän myönteisenä sitä, että ympäristönsuojeluin-vestoinneilla ei ole liikevaihtoveroa ja että verohelpotus annetaan katalysaattoreille, niin kuin hallitus aivan oikein esittää.

Sitten vielä yksi asia. Hän kiinnitti huo-miota siihen järjestelmään, jolla kunnilta perittäisiin suhdannetalletuksia. Hän käytti tällamoista juustohöylävertailua ja totesi, että se on varsin krouvi menettely. Niin se on se rakennusverolakikin. Sekin on krouvi menettely. Sekin on juustohöylä, joka vetää samalla tavalla kaikki maan kolkat, myös

kehitysalueet, niiltä osin kuin siihen ei ole aihetta.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy positiivisena piir-teenä todella ed. Ahoselle todeta, että hän otti niinkin oppositiomyönteisen kannanoton liikenteen määrärahoihin. Minä kiinnittäisin huomiota erityisesti rautateitten investointien lisäämiseen. Siellä positiivisena näen, että rautateitä kehitetään. Mutta toivoisi, että niitä kehitettäisiin vieläkin radikaalimmalla tavalla niin, että rautateitten henkilöliikenne nimenomaan palvelisi ihmisiä eikä olisi niin, että ihmiset täytyy olla rautatietä varten, niin kuin tänä päivänä on. Jos jollakin välillä kulkee yksi junavuoro aamuin, yksi vuoro illoin, se ei kyllä nykyihmisiä enää palvele. Ollaan silloin jo melkein sata vuotta jäljessä.

Toinen on sitten ratapihojen turvallisuus. Nyt on sattunut jo ilmitulleitakin onnetto-muoksia. Mutta sen voin sanoa, että meillä Pieksämäellä lajitteluratapihalla sattuu hyvin usein ns. vähältä piti -tilanteita. Niitten asioitten eteen kyllä täytyisi hyvin voimak-kaasti toimia, etenkin kun katastrofiharjoi-tukset aikoinaan tehtiin, niin merkkiaineen haju oli ensimmäisenä pääensiapuantopaikas-sa elikkä aluesairaalassa, joka olisi silloin, jos olisi tositilanne ollut, ollut toimintakyvytön.

Ihan eri asia on kokonaan se, että meiltä edelleenkin Suomen maasta puuttuu koko-naisvaltainen liikennepoliittinen suunnitelma. Sillä pitäisi olla jo kiire. Mikään selonteko ei suunnitelmaa korvaa.

Ed. Ahonen (vastauspuheenvuoro): Ar-voisa puhemies! Ensinnäkin ed. Pulliaiselle toteaisin, että hänen vastauksensa oli osittain semantiikkaa, sanan taituruutta, johon minä tietenkään en täysin pysty, johon hän kyllä professorina pystyy. Mutta veroilla on tietys-ti se merkitys, että ne ohjaavat kulutusta. Se on yksi tarkoitus näillä veroilla. Toisaalta näillä liikevaihtoverohelpotuksilla on tarkoi-tus kannustaa tekemään sellaisia investointe-ja, jotka ovat ympäristömme tilalle hyödyksi. Minusta tämä on vähän tällamoinen piiska —porkkana-linja, mutta ne ohjailukeinot, joita on käytettävissä, ovat näitä.

Ed. Mäkipäälle sanoisin, että me tutkimme hyvin tarkkaan joukkoliikennekysymyksen viime syksynä, kun teimme tämän vuoden budjettia. Tiedän pilkulleen ja voin sanoa,

että miljoonan tarkkuudella, mitä tämä budjettiratkaisu tulee merkitsemään joukkoliikenteelle. Tämä on katastrofitilanne. Sen takia minä otin tähän niin voimakkaasti kantaa.

Nämä hyvät tarkoitukset, jotka siihen on kirjattu, ovat ihan niin kuin meidän valtiovarainvaliokunnan mietinnöstä viime syksyltä, mutta ne markat, jotka siellä ovat: toisella kädellä annetaan, toisella kädellä otetaan enemmän takaisin. Tämä kokonaisratkaisu, joka kohdistuu nyt joukkoliikenteeseen, on sellainen, että sitä ei yksinkertaisesti voi niellä, vaan siihen on pakko kyllä eduskunnassa puuttua.

Ed. Viinaselle toteaisin, että on pari vanhaa kansan viisautta, jotka minusta pätevät tähänkin tilanteeseen. Ensimmäinen on se, että "joka säästää saadessaan, niin sillä on ottaa tarvitessaan". Samaa voisi osoittaa myös puolustusvoimien suuntaan: kaikkia rahoja ei välttämättä ole aina pakko tuhlaa, vaan säästetään sitten niitä suuria hankintoja varten, niin kuin sammakko pojalleen sanoi, että "syö säästään savea, sillä maailmalla on pitkä sivu". Olen ehdottomasti ja edelleen sitä mieltä, että mitään tasokorotusta hävittäjähankintoihin en tule hyväksymään.

Ed. Viinanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Näinhän tietysti on, että ed. Ahonen ei niitä hyväksy, mutta ihmettelen, millä ne sitten aiotaan hankkia, jos me noista 2,5 miljardin suuruusluokan materiaalin hankintamäärärahoja laiminlyömme ehkä neljäksi viideksi vuodeksi ja käytämme ne sitten hävittäjähankinnan rahoitukseen. Kysynpä vain, missä kunnossa Suomen puolustusvoimat ovat, jos niitten materiaalihankinnat laiminlyödään neljäksi viideksi vuodeksi. Emme me semmoisella armeijalla ainakaan mitään tee, jolla ei ole kättä pidempää käytettävissään.

Jos me emme hävittäjiä hanki, rahoita sitä kunnolla, niin meillä on myös yya-sopimus, joka asettaa meille velvoitteet pitää kunnollinen riittävän kokoinen hävittäjälaivue kunnossa. Vai oletteko valmiit sitten hylkäämään koko yya-sopimuksen? Siitä olisi mielenkiintoista kuulla, mutta kysyä ei sovi. Emme me millään torrakoilla pysty hävittäjiä korvaamaan. Se on ihan päivänselvä asia.

Puolustusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Suurin osa hankintamäärärahoista

hävittäjiä varten mahtuu kyllä normaaleihin budjetteihin, mutta oletan, että jos muuten halutaan pysyä hankinnoissa samalla tasolla kuin nyt, joudutaan tilapäisesti ensi vuosikymmenen puoleksivälissä nostamaan tasoa jonkin verran.

Minä peräänkuulutin analyysiä siitä, mistä syystä halutaan alentaa tai nostaa määrärahoja puolustusvoimille. Minä en ole vielä kuullut mitään analyysiä, vaan joku on väittänyt, että halutaan vähentää, koska muut sen tekevät. Se ei minusta vielä oikein riitä. Sitä paitsi se ei pidä paikkaansa. Minusta kun tehdään turvallisuuspoliittinen analyysi ja siitä osana puolustuspoliittinen analyysi, sen perusteella pitää vetää sen tyyppisiä johtopäätöksiä, voidaanko alentaa vai pitääkö nostaa. Tätä keskustelua ei juuri käydä yhteiskunnassa eikä eduskunnassa.

Minä olen vähän huolissani siitä, että se piiri, joka syventyy maanpuolustusasioihin ja sen puolen turvallisuuspolitiikkaan, on liian pieni. Minä näkisin mielelläni, että se laajenisi, jotta me saisimme vilkkaampaa keskustelua tästä. Mutta se vain, että väitetään eikä esitetä perusteluja, niin sillä tavalla ei voida edistää mitään yhteiskuntakeskustelua, ja sen tyyppisiin puheenvuoroihin olen jonkin verran pettynyt.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron ed. Viinasen ensimmäisen vastauspuheenvuoron johdosta. Minun mielestäni ed. Ahonen varsin maltillisella tavalla otti kantaa armeijan puolustusmäärärahoihin, mutta, ed. Viinanen, teidän sanoitte, että rahaa pitää sijoittaa jopa varastoon, jotta voitaisiin hävittäjiä hankkia. Minusta tuo kanta on omituinen mm. sen vuoksi, että koko Euroopassa on liike asevarustelun rajoittamisen suuntaan. Eduskunnassa on syntynyt liike, joka tarkoittaa puolustusmäärärahojen 10 prosentin suuruista supistamista, koska on muita tärkeitä tarpeita, mm. luonnonsuojelun, ympäristöpolitiikan tarpeita.

Kun ed. Viinanen jälkimmäisessä puheenvuorossaan viittasi materiaalihankintojen välttämättömyyteen, tosiasia on se, että meillä on uusia tilaushankintavaltuuksia viime vuosina hyväksytty erittäin runsaasti. Kaikkein eniten juuri tältä osin on tapahtunut määrärahojen nousua. Mielestäni ed. Viina-

nen nyt aivan tarpeettomasti tässä yhteydessä puhuu yya-sopimuksesta. Usein muissa yhteyksissä se tuntuukin unohtuvan.

Ed. Vihriälä: Herra puhemies! Ensi vuoden tulo- ja menoarvioesitys on saanut julkisuudessa melko kriittisen vastaanoton ja voi todeta, että ed. Ahosen puheenvuorossa oli myös niitä näkökohtia, miksi tätä budjettiesitystä on hyvin voimakkaasti arvosteltu.

Toisaalta on todettava kyllä, että budjetin laatiminen nykyiselle Holkerin hallitukselle on ollut todella helppoa, koska valtiolle kertyy tavattoman runsaasti rahaa ensi vuoden aikana. Tulo- ja varallisuusveron tuotto kasvaa 12 prosenttia, liikevaihtoveron tuotto 24 prosenttia ja muiden verojen tuotto 25 prosenttia. Budjetti kasvaa tämänvuotisesta 12,5 prosenttia, mutta maa- ja metsätalousministeriön pääluokka vain 4 prosenttia. Maa- ja metsätalouden osuus valtion menoista on enää 7,1 prosenttia, mikä on alhaisempi luku kuin koskaan aikaisemmin.

Hallituksen maatalouspoliittinen linja on valitettavasti hyvin tyly ja kylmä. Se kuihduttaa maaseutua. Puheet elävästä maaseudusta, joita runsaasti pidettiin viime vuoden aikana, eivät osoittautu todeksi, kun tutkii budjettikirjaa. Kuvaavaa ehkä myös hallituksen linjalle on se, että maaseudun ja maatalouden suhteen budjetin esittelypuheenvuorossa herra valtiovarainministeriltä ei liennyt sanaakaan maaseudun ja maatalouden ongelmiin. Tosin maa- ja metsätalousministeri Pohjala käytti eilen hyvin asiantuntevan puheenvuoron maatalouden ongelmakentästä.

Yleisperustelujen mukaan keskeisenä tavoitteena maatalouspolitiikassa on ensi vuoden aikana tuotannon supistaminen kotimaista kulutusta vastaavaksi. Uuden maataloustulolain mukaan valtion vientilasku vähenee ensi vuonna runsaalla 400 miljoonalla markalla, mutta samanaikaisesti valtiovalta vähentää siirtoa maatilatalouden kehittämisrahastoon 50 miljoonalla markalla. On todettava, että siirto vielä vuonna 1987 maatilatalouden kehittämisrahastoon oli 435 miljoonaa markkaa, mutta ensi vuodelle siirto on vain 250 miljoonaa markkaa. Tämä on erittäin valitettavaa maatalouden kehityksen kannalta.

Täällä on puhuttu rakennustoiminnan ylikuumenemisestä, mutta toteaisin tässä sen,

että tämä ei varmastikaan voi koskea maataloutta tässä maassa. Rakennuslupia on tämän ensimmäisen puolen vuoden aikana myönnetty 11 prosenttia vähemmän maatalousrakentamiseen. Navetoiden, sikaloiden, kanaloiden ja kaikkien tuotantorakennusten peruskorjaus ja uusrakentaminen on lähes täysin pysähtynyt. Maatalous 2000 -komitea esitti, että meillä tulisi vuonna 2000 olla 30 000 navettaa tässä maassa. Meillä vuosittain nyt peruskorjataan 500–600 navettaa, mikä merkitsee sitä, että navetoiden keski-ikäsi tulee 50–60 vuotta. Jokainen meistä tietää sen, että kyllä nämä tuotantorakennukset 50 ja 60 vuoden kuluttua ovat täysin käyttökelvottomia maatalouden ja kotieläin-tuotannon harjoittamiseen.

On juuri suoritettu eräs tutkimus, joka osoittaa ennen kaikkea sen, että tuotantorakennusten, etenkin navetoiden, huono kunto on keskeinen syy maidontuotannon lopettamispäätökseen. Voi todeta, että nimenomaan viiden viime vuoden aikana navetoiden rakentaminen on vähvasti supistunut, kun on maidon kaksihintajärjestelmä ollut voimassa. Keskustan ryhmä on tehnytkin ryhmäaloitteen, jossa se esittää 100 miljoonaa markkaa lisäsiirtona maatilatalouden kehittämisrahastoon.

Herra puhemies! Maatalouden kannalta myös veropolitiikka ensi vuotta ajatellen on suoraan turmiollinen. Nouseehan lannoitovero, valkuaisvero. Uuden maataloustulolain perusteella aletaan periä voin vientimaksua 3 penniä litralta jokaisesta meijeriin toimitetusta maitolitrasta, ja myös liikevaihtoveron korotus tuntuu voimakkaana maatalouden tuotantotarvikkeissa ja myös maatalouden kulutusmenoissa. Tämä meidän on syytä tässäkin todeta.

Edelleen ennen kaikkea on mukana paljon puhuttu fosforivero, jota peritään maatalouden lannoitteissa 60 miljoonaa markkaa. Luulen niin, että tämä uusi fosforivero on vasta alkua, ja syytä on uskoa, että tulevina vuosina tämän tyyppisiä veroja viljelijöille entisestään lisätään. On varmaan totta, että fosforilannoituksen suhteen meillä on muutokseen varaa ja mahdollisuuksia ja niitä pitää tehdä, mutta mikäli hallitus asettaa tällaisen ylimääräisen veron nimenomaan viljelijäväestön kannettavaksi, ensimmäinen edellytys sille on se, että vero luetaan täysimääräisenä maatalouden kustannuksiin ja

saatu tuotto, mitä tästä verosta kertyy, käytetään ennen kaikkea maatalouden ympäristönsuojeluinvestointien rahoittamiseen.

Tässä suhteessa budjettikirja on myös tavattoman heikko. Siinä esitetään maatalouden ympäristönsuojeluinvestointeihin vain 1,8 miljoonaa markkaa ja avustusprosentti on 20. Ennen kaikkea näitä avustuksia on ollut erittäin vaikea saada, koska avustuksen saanti on voinut tapahtua vain tiettyjen vesistöjen voisi sanoa valuma-alueilla. Mielestäni näitä säännöksiä tulisi viipymättä muuttaa ja korottaa avustusprosentti 50 prosenttiin ja ennen kaikkea myös poistaa tuloja omaisuusrajat näiden avustusten myöntämisperusteista. Erityisen tärkeää olisi se, että tämä säännöstö koskisi koko maata samalla tavalla. Silloin sillä olisi myös ympäristön kannalta jotakin merkitystä.

Kuivatusmäärärahat ovat myös kohtuuttoman pienet tässä uudessa budjettikirjassa, vain 18 miljoonaa markkaa. Maatalouden kehittyminen tietysti koko maassa, mutta erittäin tärkeänä pidän sitä Pohjanmaan jokilaaksoissa, häiriintyy kyllä puutteellisen peruskuivatuksen takia, ja näitä määrärahoja tulisikin nyt eduskuntakäsittelyn aikana pystyä nostamaan valtiovarainvaliokunnassa ja tuomaan sitten sen suuntainen mietintö tänne suureen saliin.

Herra puhemies! Maatalouden tutkimuksen ja neuvonnan määrärahat eivät myöskään kasva. Keltainen kirja tuntuu kurittavan maaseudun neuvontakeskuksiin tulevaa neuvontaa. Hallitus esittää myös kumottavaksi lain pienviljelijäin karjantarkkailuyhdistysten ja sonninpitoyhtymien valtionavustuksista sekä päätöksen maatalouden edistämisjärjestöjen valtionavuista.

Lain sekä valtioneuvoston päätöksen kumoaminen on mielestäni hyvin merkittävä asia. Tähän saakkahan karjantarkkailutoiminnalla on ollut lain antama turva. Tämä turva poistuu nyt, ja valtioneuvosto lupaa budjettiesityksen perustelujen mukaan antaa uuden päätöksen tuen jakamisperusteista. Mutta koska momentin loppusumma ei kasva lainkaan ja koska neuvonta elää erittäin merkittävässä muutosprosessissa, olisi mielestäni välttämätöntä, että eduskunta vielä tarkkaan harkitsisi, onko hetki pienviljelijäin karjantarkkailuyhdistysten ja sonninpitoyhtymien valtionavustuksista annetun lain kumoamiseen nyt otollinen vai tulisiko tätä

asiaa harkita uudelleen, kun maatalouden neuvonta on muodostunut näihin maaseudun neuvontakeskuksiin. Tällä on yllättävän suuri merkitys ennen kaikkea pienille karjatiloilta tässä maassa.

Herra puhemies! On avoimesti annettava tunnustusta tässä budjetin lähetekeskustelussa maan hallitukselle siitä, että metsänparannusvaroihin on saatu suhteellisen hyvä korotus ensi vuodelle. Tämä korotus ei suinkaan täytä Metsä 2000 -ohjelman tavoitteita, mutta suunta on joka tapauksessa aivan oikea. Myös on todettava, että metsäverotuksen suhteen sopimukset, jotka metsänomistajat ja valtiovalta kesällä tekivät, on mielestäni ainakin tähän saakka pidetty, ja ennen kaikkea metsäverotuksessa tapahtuvat ensiharvennuksen verokevennykset ovat hyviä ja myös se, että metsien kahdeksas inventointi tulee voimaan vasta sitten, kun se on kokonaisuudessaan koko maassa toteutettu.

Myönteisenä pidän myös sitä päätöstä, joka nähtävästi on valtioneuvostossa tänä päivänä tehty maidon kaksihintalain suhteen, eli että tänne eduskuntaan tuodaan vielä maidon kaksihintalain muutosesitys, jonka mukaan jos tänä vuonna tuotettu maitomäärä ylittyy 10 000 litran verran sallitun kiintiön määrästä, siitä perittäisiin markkinointimaksua vain 50 penniä 2,05 markan sijasta litralta. Tämä on todella tervetullut parannus, jos näin tulee käymään, ja toivonkin, että eduskunta voisi tämän lakiesityksen mahdollisimman nopeasti käsitellä. (Ed. Aittoniemi: SMP:n ajama asia!)

Herra puhemies! Haluan puuttua myös tähän käytyyn elintarvikekeskusteluun, ja virikkeen tämänsuuntaiselle puheenvuorolle antoi tänä päivänä silmiini osunut eräs leh tileike, jossa kauppa- ja teollisuusministeriön kansliapäällikkö Bror Wahlroos iskee maataloutta todella kovilla iskuilla. Elintarvikeliiton liittokokousvaalit ovat pikapuoliin, ja sosialidemokraattien vaalilehdessä on haastateltu kansliapäällikkö Wahlroosia. Haluaisin lainata tässä hänen käyttämiään ajatuksia ja myös kysyä, onko sosialidemokraattinen puolue nyt näiden ajatusten takana. On yllättävää, että kansliapäällikkö Wahlroos niin voimakkaasti on kiinnostunut meidän elintarviketuotantomme ja maatalouden kehitysnäkymistä, kun mielestäni hänellä olisi yllin kyllin töitä nyt siellä oman ministeriönsä tärkeillä kohteilla ja niissäkin hän voisi

olla valvomassa nimenomaan valtion ja koko suomalaisen yhteiskunnan etua.

Kansliapäällikkö Wahlroos toteaa seuraavasti tämän vaalilehtisen mukaan: "Elintarviketeollisuutta täytyy pystyä katsomaan elintarviketeollisuutena eikä jonkinlaisena suomalaisen maatalouden talutusnuorassa käyvänä pienenä koiranpentuna." Edelleen hän jatkaa: "Jotta voisimme saada jotakin aikaan elintarvikkeiden hinnan osalta, on uskallettava käydä käsiksi koko tähän systeemiin. Se merkitsee minun mielestäni sitä, että meidän on siirryttävä asteittain pois tästä korkeahintajärjestelmästä, jossa hinnoilla annetaan tuloa maanviljelijöille, siihen, että suurempi osa maanviljelijän tuloista tulee suoraan budjetin kautta."

Erityisesti seuraavien kahden lainauslauseen takia sopii kysyä, ovatko sosialidemokraattinen puolue ja sosialidemokraattiset elintarviketyölläiset näiden ajatusten takana: "Nyt pitää luoda sellainen tunne elintarviketyöläisten keskuudessa, että p....., me pärjäämme ilman suomalaista maataloutta." Ja edelleen lainaus jatkuu: "Minusta meidän pitäisi palata siihen sosialidemokraattiseen maatalouspolitiikkaan, joka oli sosialidemokraattisessa puolueessa vallalla 1950- ja 60-luvuilla."

Todella haluaisin kysyä, onko sosialidemokraattinen puolue tällaisten ajatusten takana. Jos näin on, niin pidän sitä erittäin valitettavana, kun kuitenkin olen ymmärtänyt näin, että sosialidemokraattisessa työväenliikkeessä on arvostettu tässä maassa myös kotimaista maataloustuotantoa.

Herra puhemies! Vielä muutama näkemys budjetista. Oman maakuntani Vaasan läänin ja Etelä-Pohjanmaan osalta totean myönteisenä sen, että Tampereen yliopistoon on voitu perustaa lahjoitusvaroin yleislääketieteen professuuri ja tämän ansiosta voidaan lääketieteellistä koulutusta Etelä-Pohjanmaan keskussairaalassa Seinäjoella aloittaa. Toisaalta on todettava se, mitä ed. Ahonen täällä totesi tiemäärärahojen suhteen, että Vaasan tiepiirin kohdalla nimenomaan kunnossapitomäärärahat tulevat alenemaan, ja se merkitsee tietenkin sitä, että haja-asutusalueen tieverkon kehittyminen ei tapahdu niin kuin me toivoisimme.

Rakennusveron kohdalta on myös muistettava erityisesti Vaasan lääni alueena. Vaasan läänihän on valtiovallankin taholta to-

dettu kriisilääniksi. On perustettu oikein arvovaltainen kriisityöryhmä, jonka puheenjohtaja, ministeri Norrback, on täällä paikalla, joten voi todeta sen, että nimenomaan rakennusveron kohdalta olisi nyt ollut tärkeää, että Vaasan lääni olisi jäänyt tämän veron ulkopuolelle. Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Pietarsaaren ja Vaasan kauppakamarit ovat kaikki yksimielisesti meille kansanedustajille ja päättäjille esittäneet, että laki on tässä tilanteessa kohtuuton Vaasan lääninä ajatellen.

Herra puhemies! Vielä budjettikirjan sosiaalipääluokkaan. On syytä todeta, että ensi vuoden kirja tässä suhteessa on epäsosiaalinen. Siihen ei sisälly ainuttakaan merkittävää kansalaisten perusturvaa parantavaa uudistusta.

Ainoa sosiaalipoliittinen uudistus on ylimääräisen rintamalisän korotus 7,5 prosentista 12,5 prosenttiin kansaneläkkeen lisäosasta. Tämä on tietenkin parempi kuin ei mitään. Tästä on kiitos annettava. Mutta ajattelen asiaa näin, että nyt kun valtion kassaan kertyy todella rahaa, eikö löytyisi tästä salista poliittista talvisodan henkeä, yksituumaisuuden henkeä, että veteraanien, kotirintamanaisten, sotaleskien ja muidenkin sodassa kärsineiden asema voitaisiin hoitaa kerralla kuntoon. Näiden ihmisten määrä vähenee niin nopeasti, että minusta siihen olisi nyt mahdollisuuksia ja tässä mielessä keskustan kansanedustaja Matti Majjala on jättänyt raha-asia-aloitteet sekä rintamalisän, että ylimääräisen rintamalisän korottamiseksi.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan todeta ed. Vihriälän samoin kuin eräiden muidenkin puhujien väitteeseen siitä, että tiemäärärahat olisi kohdennettu jollakin tavalla virheellisesti ensi vuoden budjetissa, että ensi vuoden budjetissa aloitettavat uudet kohteet ovat valtaosin kohdistetut toisin kuin aikaisemmin nimenomaan sivutieverkoston kunnostamiseen. Näin ollen väitteet siitä, että sivutieverkostoa ei olisi otettu huomioon, eivät pidä paikkaansa.

Ed. Mönkäre: Herra puhemies! Ed. Vihriälä tivasi, ovatko sosialidemokraatit samaa mieltä kuin kansliapäällikkö Wahlroos elintarvikkeitemme hinnasta ja maatalous-

politiikasta. Kansliapäällikkö Wahlroos on mielestäni esittänyt erittäin raikkaita mielipiteitä yleensä maatalouspolitiikastamme ja maataloustuestamme, mutta en tiedä, että hän olisi vielä sosialidemokraattisen puolueen jäsen tai edustaisi meidän maatalouspoliittista linjaamme. Se, että hänen haastatteluaan on käytetty meikäläisen väen vaalilehdessä osoittaa, että kaikenlaisia mielipiteitä halutaan tuoda esille sosialidemokraattien vaalilyöissä.

Suomalaisten elintarvikkeiden hinta, asuntojemme ja yleinen elämismme kalleus on alkanut herättää ihmisiä. Viime kesän kuluessa ihmeteltiin, kuinka suomalainen kuluttaja on passiivinen, aina valmis maksamaan kaiken sen mitä pyydetään tinkimättä ja kyselemättä. Siinä yhteydessä haukuttiin niin kuluttajaviranomaiset kuin kuluttajajärjestökin ja viime kädessä yksityiset kuluttajat. On hyvä, että keskustelu on herätetty. Täytyy kuitenkin todeta, että kuluttajajärjestöt ovat näistä asioista puhuneet jo vuosia. Aika ei vain ole tuntunut olleen aiemmin kypsä. Ehkä nyt tapahtuu, kun isot pojat valtiovainministeriä myöten ovat lähteneet asialle. Kuluttaja, salaperäinen, kaikki vaan ei kuukaan, on tänään tärkeä henkilö. Onhan kuluttajat asetettu vastuuseen jopa vaihtotaseen vajeesta. Varmaan se onkin syy, miksi kuluttajan asiat kiinnostavat nyt jo valtiovainministeriötäkin.

Tänä syksynä kuluttajaneuvosto järjesti yhdessä Lastensuojelun Keskusliiton ja kouluhallituksen kanssa Koululaisista kriittisiä kuluttajia -seminarin. Kouluhallitus myönsi, että meillä ei ole valtakunnallista kuluttajavalistusoppimateriaalia. Elinkeinoelämä on havainnut tämän aukon ja kiirehtinyt tuotamaan omaa valistusmateriaaliaan, joka on tietysti sen omasta näkökulmasta tuotettua. Tutkimuksen mukaan 2/3 opettajista on käyttänyt tätä valmista aineistoa, joka kuluttajaneuvoston teettämän tutkimuksen mukaan on pääosin pelkkää mainosta, jolla ei ole objektiivisen oppimateriaalin kanssa mitään tekemistä. Kuluttaminen rasittaa elinympäristöämme. Kuluttajalla on melkoinen valta vaikuttaa tuotteiden laatuun. Ympäristötekijöiden huomioon ottaminen kuluttajakasvatuksessa tänään on olennainen asia. Kouluissa nuoria on kasvatettava tietenkin taloudellisiksi, säästäväisiksi ja valikoiviksi kuluttajiksi. Tärkein asia on kuitenkin ym-

päristökasvatus. Tuotetta valitessamme meidän pitäisi tietää, onko sen valmistus riistänyt luonnonvaroja, kuluttanut kohtuuttomasti energiaa, onko tuotteen käyttö terveydellemme vaarallista tai lisääkö tuotteen hävittäminen ympäristömme jätekuormaa? Tuote, joka hyväksyttävästi läpäisee nämä kriteerit, voisi minun mielestäni saada ympäristöystävällisen tuotteen tunnuksen eli eko-merkin.

Koulujen kuluttajavalistukseen tulisi liittää perustietoa myös suomalaisen elintarvikkeen hinnanmuodostuksesta. Maatalous vastaa elintarvikkeiden hinnanmuodostuksesta noin kymmenesosasta. Maatalouden ylikoneistamisesta ja liikalannoituksesta on luovuttava. Jalostusasteessa meillä ei ole kilpailua. Kävimme siitä jo tänään keskustelua täällä. Kauppa käyttää mielettömiä summia rahaa mainontaan. Elintarvikkeita mainostetaan vuosittain 2 000 miljoonalla markalla. Me jokainen maksamme ne mainosmarkat omasta pussistamme. Jakeluportaassa tapahtuu tuhlausta ja tyhjäkäyntiä. Eri keskusliikkeiden rekat kuljettavat tavaraa ilman rationaalisoitua ja kulkien toisen puolen matkasta tyhjinä. Pelkkä suomalainen palkkataso ei selitä elintarvikkeiden hintoja. Kilpailulainsäädäntöä voisi myös lisäkorjata pikaisesti.

Kuluttajan toiveuni eurooppalaisesta hintatasosta Suomessa ei synny pelkällä Euroopan taloudellisen yhdentymisen päätöksellä. Tarvitaan monia yhdensuuntaisia päätöksiä, yhteistä tahtoa ja ongelmien selvittämistä. Nämä päätökset eivät voi enää odottaa. Kuluttajan kärsivällisyys alkaa olla loppu.

Tässä budjetissa on tehty kuluttajahallinnon osalta tärkeitä ja oikeansuuntaisia päätöksiä. Askel kohti yhtenäistä kuluttajavirastoa on otettu. Budjetissa perustetaan kuluttajavirasto, elintarvikevirasto ja kuluttajatutkimuskeskus samalla, kun elinkeinohallitus lakkautetaan.

Kuluttajatutkimuskeskus aloittaa nyt minimivoimin. Se on saanut 19 virkaa. Lähimmän kolmen vuoden kuluessa sen tulee saada lisävirat. On arvioitu, että noin 40 virkaa kaikkiaan tarvittaisiin yhteensä, jotta ainakin tutkimuksen vaatiman tason kriittinen koko saavutetaan.

Kauneusvirheenä kuluttajahallinnon uudistuksessa on palkkaerot saman viraston vastaavien työntekijöiden välillä. Kuluttajavalituslautakunnan ja kuluttaja-asiamiehen

toimiston henkilöstöllä palkat ovat kahta palkkaluokkaa pienemmät kuin elinkeinohallituksesta ja kilpailuvirastosta kuluttajahallintoon siirtyvillä. Tällaiset virheet on poistettava jo ihmisten työmotivaationkin takia.

Kuluttajatutkimukseen on budjetissa rahaa. Sitä tarvitaankin, että kunnollista hintavertailua pystytään tekemään. Kuluttajavalistuksen määrärahat ovat nyt 900 000 markkaa ja kolminkertaiset edelliseen vuoteen verrattuna. Vertailun vuoksi on kuitenkin todettava, että valtio saa tuloja miljoonia markkoja väestörekisteritietojen myynnistä yrityksille. Siitä rahasta, joka saadaan, kun kuluttaja myydään mainonnan kohteeksi, vain murto-osa käytetään objektiiviseen kuluttajavalistukseen.

Meillä on perätty kuluttajien vallankumousta, aktiivista kuluttajaliikettä, jollaista liikehdintää muualla maailmassa on jo syntynyt. Esimerkiksi Englannissa on kuluttajien vihreä liike, joka on tuottanut tietoa ympäristöystävällisistä tuotteista ja aktivoinut ihmisiä vaativiksi kuluttajiksi. Nyt tarvitaan meilläkin aktiivista paikallistason toimintaa. Kuluttajajärjestöillä on luontaista valmiutta tämäläisyyden toiminnan herättelemiseen. Sitä toimintaa on tuettava myös taloudellisesti. Suomalainen kuluttaja tarvitsee tietoa voidakseen toimia aktiivisesti.

Ympäristöasiat ovat budjetissa saaneet painotusta, joskaan eivät määrällisesti riittävästi niin kuin täällä on useasti jo tuotu esille. Erityisen tärkeää on kansainvälisen ympäristönsuojeluyhteistyön kehittäminen. Puolan kanssa aloitetaan energiansäästö- ja ympäristönsuojeluyhteistyö. Rikinpoistolaitteiden rakentamista hiilivoimalaitoksiin tuetaan samoin kuin kaukolämmön laajentamista.

Suomi on toiminut rikkipäästöjen vähentämisessä itse esimerkillisesti ja onkin edellä kansainvälisiä sitoumuksiaan. Tällä hetkellä olemme tilanteessa, jossa Suomen rikkilaskeumasta yhtä suuri osa eli 30 prosenttia tulee omista lähteistä ja Neuvostoliitosta. Siis Suomessa rikkilaskeumasta Neuvostoliitto tuottaa yhtä ison osan kuin Suomi itse. Pelkästään omilla toimenpiteillämme emme enää pääse nopeasti eteenpäin. Tarvitaan todella tehokasta yhteistyötä itäblokin maiden kanssa. On selvää, että arktisessa ympäristökokouksessa suomalaisten on selkeästi

tuotava esille se tieto ja huoli, joka meillä ympäristöasioissa on. Hyssyttelyllä ei tässä asiassa ole enää sijaa.

Etelä-Karjalassa on Ilmatieteen laitoksen tutkimusten mukaan havaittu maamme oloissa laajin mäntyjen näkyvien osien vaurio. Alue on 800 hehtaaria. Koko Kymen läänin rikkilaskeumasta 25 prosenttia tulee omista lähteistä, mutta yhtä paljon tulee Leningradin alueelta. Lahjoittaisimme mielellämme rajan taakse suodattimia, jotta saisimme Etelä-Karjalan hengitysilmaa puhdistettua.

Itäblokin maiden ympäristöongelmat ovat nyt julkisuuteen tulleiden tietojen mukaan suoranaisia ympäristökatastrofeja. Viron palavan kiven alueella on tämän vuoden alusta 90 lasta menettänyt hiuksensa. Puolassa nuorilla miehillä tavataan astmaa 12 prosentilla, kun vertailuaineistossa Suomessa astmaa on 4 prosentilla. Araljärvi on niin saastunut, että alueella on äitejä kielletty imettämästä. Alueen lapsikuolleisuus on maailman suurimpia. Me tiedämme myös, mitkä ovat itäisten naapurimme mahdollisuudet kehittää ympäristönsuojeluaan omissa taloudellisissa vaikeuksissaan. On selvää, että näin suuret vaikeudet on voitettavissa vain kansainvälisellä yhteistyöllä. Saattaa olla itsekästä vaatia, mutta näyttää siltä, että Suomen pitäisi suunnata paljon ympäristönsuojelua puola lähinaapuriin. Siitä olisi omalle ilmanpuhtaudellemme parhaat seuraukset.

Tällä en kuitenkaan tarkoita, että voisimme jotenkin olla ylpeitä omista saavutuksista. Esimerkiksi vesiemme fosforipitoisuuksista maatalouden osuus on noin 40 prosenttia, kun metsäteollisuus vastaa 20 prosentista. Typpipitoisuuksissa ero on suurempi. Maatalouden lannoitteet tuottavat vesistöjen tyytystä 57 prosenttia ja metsäteollisuus 8 prosenttia. On korkea aika tehdä tälle alalle jotain. Metsäteollisuus on hoitanut jätevesiensä puhdistuksen kohtuullisen hyvin. Lannoitevero on tässä tilanteessa vähintäänkin tervetullut. Ylilannoituksesta on pikaisesti päästävä eroon.

Viime aikoina on yhä enemmän alettu ymmärtää ympäristön ihmisen terveydelle aiheuttamat riskit. Terveyshaitat voivat olla äkillisiä ja voimakkaita, kuten on nähty useissa kemikaalionnettomuuksissa. Esimerkiksi Bhopalin lannoitetehtaan räjähdyksessä kuoli suoranaisesti 2 000 ihmistä ja vammau

tui 200 000. Lontoon ilmansaasteonnettomuus, smog, vuonna 1952 tappoi myös suoraan ihmisiä. Terveysvaikutukset voivat olla myös pitkäaikaisia, syntyy keuhkoputkentulehdusta, astmaa, syöpää, immuunivasteen heikkenemistä, hermostovaurioita jne. Epäsuorat vaikutukset terveydelle tulevat, kun ihminen tuhoaa luontoa, polttaa sademetsiä ja tuottaa ilmakehään hiilidioksidia aiheuttaen ilmaston lämpenemisen. Ympäristöä tuhoamalla tuhotaan elämän jatkumisen edellytykset koko maapallolla. Maapallo kestää tätä menoa enää sata vuotta.

Herra puhemies! Omat ponnistelumme ympäristönsuojelussa ovat välttämättömiä, mutta eivät yksin riittäviä. Vain kansainvälisellä yhteistyöllä pystytään ratkaisemaan maapalloa uhkaavat katastrofit. Olemme tulleet uudenlaisen solidaarisuuden vaatimuksen eteen. Kehittyneiden maiden on annettava apua sinne, missä sitä nyt kipeästi tarvitaan, ja tingittävä omastaan.

Ed. Lindroos: Arvoisa puhemies! Lähetekeskustelu tulevan vuoden valtion tulo- ja menoarvioksi alkaa nyt olla todennäköisesti loppusuorallaan. Puheenvuorojen selvä kaksijakoisuus linjalla hyvä ja huono on toisaalta luonnollista hallituksen ja opposition välistä keskustelua, mutta toisaalta juuri tuo kaksijakoisuus hämmästyttääkin suuresti. Samasta kirjasta annetaan vastakkaiset arvostelut kritiikin tekijästä riippuen.

Sosialidemokraattien ryhmäpuheenvuoro alkoi kysymyksellä, eikä suomalaisen huoneentaulun teksti voisi olla "Muruja ovat elon murheet, suurin osa onnea". Näiden vuosien linja yhteiskunnallisten palveluiden tuotannossa elomme murheet ja onnet, valittiin sinä hetkenä, kun kämmenet paukahtivat yhteen nykyisen hallituspohjan sopimisen merkiksi. Valittu linja ei näytä merkkiäkään horjumisestaan. Se tehdään, mikä on luvattu, tehdään niin kuin miehet ainakin. Mielekkäimmin minun mielestäni ovat asiansa hoitaneet monessa suhteessa hallituksemme porvarillisimmat voimat. Tällä sanonnalla en missään tapauksessa tarkoita yksinomaan kokoomuslaisia, ruotsalaista kansanpuoluetta tai SMP:tä.

Budjetista mielestäni puuttuu solidaarisuus. Siitä välinpitämättömyyttä todella heikkojen, varattomien ja syrjäytyneiden suhteen. Siinä aliarvioidaan keski- tai

jopa huipputuloista ammattimiestä ja -naista. Sitä minun mielestäni se porvarillisuus on. Erityisen hyvää huolta on kyllä kannettu yhteiskunnan hyväosaisista kuten esimerkiksi minusta, jolla on omassa käytössäni työtä, toimeentuloa, turvallisuutta, asunto ja erilaisia mahdollisuuksia on hyvinkin runsaasti. Työmarkkinoiden keskusjärjestöt ovat varsin selväsanaisesti myös moittineet budjettiesitystä sen epäsolidaarisuudesta. Moittimisen kärkiniminä ovat olleet mm. SAK:n Raimo Kantola ja toimitsija Juhani Surakka. Itse haluaisin nyt todella näkeväni heidät tukemassa mm. meitä sosialidemokraattisia kansanedustajia omilla näkemyksillään ja hamaan loppuun asti, etteivät puheet olisi yksinomaan ns. kentän hoitamista, mihin sinänsä en kyllä edes itse usko. Mutta toisaalta kuitenkin pelottaa. Kentän hoitamiseksi aikoinaan jäivät puheet lakkosakoista, sähköverosta ja työttömyyseläkeiän muuttamisesta jne. Nyt ei ole mielestäni varaa käydä kaikilta kohdin samoin.

Arvoisa puhemies! Budjettiehdotuksen konalaisvaltainen verotuksen tiivistyminen ja lähes kaiken kattavuus aiheuttaa jatkossa siirtymisen, sanoisinko, jopa ohjelmoituun veronkiertoon. Ne keksivät ja kehittävät konstit, joilla on siihenkin varat ja koulutus, siis yhteiskuntamme hyväosaiset. Selvät, toisaalta myös luonnolliset spekulatiot ovat jo nyt käynnissä, jos toteutuvat esimerkiksi työnantajien maksamien aterioiden korvausten veronalaisuus sekä mm. ulkomaan päivärahojen verottaminen. Muun muassa ateriaedun verottamisella astutaan mielestäni askel taaksepäin kohti vanhaa sämpylälinjaa, romutetaan vuosia kestänyt terveitten elämäntapojen ja ruokatottumusten rakentaminen työelämässä. (Ed. Anttila: Oikein!) Irti mahapalkasta sinänsä voi olla tavoite, mutta tavoite ei koskaan saa olla saavutettujen etujen myyminen.

Erittäin suuri asia on avustuskassojen maksamien lisä- ja täydennyspäivärahojen muuttaminen veronalaiseksi tuloksi. Sekin on täällä salissa tänä iltana jo todettu. Se päätös tuhoaa monen avustuskassan mahdollisuudet sekä vuosikymmenien aikana rakennetut järjestelmät. Se todella vaikeuttaa ja jopa lopettaa toimintoja, ellei ainakin kyetä siirtymiselle sopimaan useamman vuoden ylimenokautta. Jos tulo- ja menoarvion rakenne sekä tavoitteellinen linja olisivat

olleet oikeaan osuneita jo edellisvuosina, korjaustarpeet yleisesti ottaen olisivat mm. taksapolitiikassa suunnilleen inflaation tasoiset. Nyt taksamuutokset osaltaan kavaltaivat tämän ehdotuksen epätasa-arvoisuuden. Tässä muutamia esimerkkejä, sellaisia, joilla ei ole inflaation kanssa, korkeakaan, mitään tekemistä.

Sairausvakuutuskorvausten omavastuuosuuksien korotuksilla nykäistään takaisin etuusmenojen lisäys, saatetaanpa nykäistä vähän enemmänkin. Muuttuvista summista voisi luetella eräitä aivan näin esimerkin vuoksi. Sairaudesta johtuvan tutkimuksen ja hoidon omavastuuosuus muuttuu 30 markasta 40 markkaan käynniltä. Se on plus 33,3 prosenttia. Lääkkeiden omavastuuosuus 30 markasta 35 markkaan kerralta, sekin on plus 16,6 prosenttia. Matkakustannusten omavastuuosuus muuttuu 25 markasta 30 markkaan matkalta, se on plus 20 prosenttia. Mitähän miettivät sairaat korotusprosentteista? Mitähän miettivät mm. dialyysihoidossa jatkuvasti käyvät 20 prosentilla kohoavista matkakustannuksista?

Kaiken kaikkiaan kuitenkin valtionosuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista vähenee vuoden 1989 tasosta 750 miljoonalla markalla. Valtion osuudeksi jää 1 176 miljoonaa markkaa, kun sairaat nyt itse maksavat noin 60 prosenttia näistä menoista.

Arvoisa puhemies! Vielä haluan esille lukuja, jotka eivät toisaalta edes voi jäädä kenenkään kuulijan muistiin. Sairastuminen kallistuu myös muuta kautta. Terveyskeskuspalveluista ja erikoissairaanhoidon palveluista perittäviä maksuja korotetaan vuoden alusta siten, että mm. hoitopäivämaksu nousee 65 markasta 80 markkaan. Sekin on runsaat 23 prosenttia. Poliklinikkamaksu nousee 50 markasta 60 markkaan, se on 20 prosenttia. Tämän lisäksi hammashuollon maksut korottuvat keskimäärin 30 prosenttia. Mitähän tästä miettivät perinteiset terveyskeskuspalveluitten käyttäjät, köyhimmät, iäkkäämmät, jo eläkkeellä olevat ihmiset?

On tietysti irvokasta ja ehkä jopa vähemmän arvokastakin puuttua tällaisiin asioihin, kun valtiovallan hoidosta suunnitelmia tekevät samanaikaisesti puhuvat kuntien kieriskelevän rahaissaan kuin pahnakasassa, kun yksityistalouksien väitetään viettävän jatkuvaa joulua kulutusjuhlien nimellä, kun ei

kuulemma ole köyhiä eikä heikosti toimeentulevia. On vain tasaisen hyvin jalostettu keskiluokka.

Tähän samaan hengenvetoon minun sitten henkilönä pitäisi olla erityisen kiinnostunut jostakin ihmeen kirjasta, kirjantekijöistä tai sen sisällöstä tai sitten heristää sormeani, ollako lentokentällä vai kentän ulkopuolella. Ja katin kontit! Sanoisinpa sen toisinkin, kun vain tohtisin.

Kaikella tällä olen sanomassa sitä, että valtion tulevan vuoden tulo- ja menoarviossa on varmasti asioita, jotka kestävät katseen, hyviäkin asioita, mutta epätasa-arvoinen se todella mielestäni on. Tuskinpa se siitä saannotavasti muuttuu. Syytä muuttumiselle kyllä sinänsä olisi.

Me kansanedustajat edustamme ainakin valtiosäännön mukaan Suomen kansaa. Tämän edustuksen taso on sitten, totta kai, meistä itsestämme johtuvaa. En voi väittää koko budjettia millään tavoin kelvottomaksi. Ei se sellainen olekaan, mutta olisi toisaalta kansalaisten pettämistä, jollei muodostaisi todellista kuvaa itselleen.

Saamani kuva tästä budjettiehdotuksesta velvoittaa toimimaan siten, että budjetin epätasa-arvoinen linja muuttuisi tasa-arvoisemmaksi, edes vähän.

Aivan lopuksi haluan tähdentää sitä, ettei valtiovallalla ole oikeutta rasittaa kuntataloutta harkitsemattomasti. On pidettävä mielessä, etteivät kaikki kunnat ole tasa-arvoisessa asemassa keskenään, eivät maantieteellisesti eivätkä taloudellisesti. Perinteiset ns. yhden piipun kunnat sekä sellaiset kunnat, joissa työskentelevät matalapalkkatyöntekijät, ovat taloudellisesti rasittuneita. Veroöyrien kasvun odotetaan tänä vuonna jäävän monessa kunnassa jopa huomattavasti alle inflaatiokehityksen. Siinäpä sitä eriarvoisuutta on riittävästi paikattavaksi.

Ed. Ryytänen: Arvoisa puhemies! Nykyistä hallitusta muodostettaessa sitä luonnehdittiin Etelä-Suomen hallitukseksi ja hyväosaisten hallitukseksi. Se oli osin kohtuutonta, eihän hallitus ollut ehtinyt vielä kunnolla sopia hallitusohjelmastaan. Kuva hallituksesta muodostettiin ministereiden asuinpaikkakuntien ja heidän edustamiensa taustavoimien perusteella.

Nyt kun hallitus on tehnyt kaksi budjettia ja kolmas on edessämme, on pakko tunnus-

taa, että nämä ennakkoarviot pitivät hämmästyttävän hyvin paikkansa. Hallituksen kolmas budjetti seuraa yhdessä asiassa tarkasti edellisten jälkiä. Se on hyväosaisten kansalaisten ja hyväosaisten alueiden budjetti. Se on epäsosiaalinen. Se suosii eriarvoisuuden kasvua ihmisten ja alueiden välillä.

Ensi vuoden talousarvioesityksessä on kahteen edelliseen nähden aivan oikean suuntainen peruslinja. Se on selkeästi ylijäämäinen, ja siinä pyritään hillitsemään määrätietoisesti talouden ylikuumenemista. Perusvirhe on kuitenkin tehty ja kahtena edellisvuonna eikä sitä pystytä korjaamaan paniikkijarrutuksella. Talouden ohjaustoimet ovat selvästi myöhässä ja hätäisen tuntuisesti valittuja. Tehdyt virheet pannaan nyt mak-suun hehtaari-pyssyllä ampuen. Hyväosaisten ryhmien ja alueiden hyödyt maksatetaan koko kansalla, vieläpä selvästi huono-osaisen kustannuksella.

Verouudistuksen jatkamista valtion tuloverotuksen progressiota purkamalla edelleen yläpäähän selvästi painottaen on täysin käsittämätön talouspoliittinen linjaus tässä suhdannevaiheessa ja budjetin perusajatusta vasten katsottuna. Oliko todella poliittisesti välttämätöntä antaa vielä suurituloisimmille kansalaisille ja vauraimmille alueille lisäpotkua, vaikka ylikuumenemista yritetään toisella kädellä jarruttaa miltei paniikkioittein?

Holkerin hallituksen kolmannen budjetin yleislinjauksen olisikin odottanut täyttävän ylijäämäisyyden rinnalla toisen keskeisen luonnehdinnan, sosiaalisuuden, tasa-arvoisuuden, hyvinvoinnin jakamisen tasaisemmin alueiden ja ihmisten välille. Viimeksi mainittuja luonnehdintoja se ei valitettavasti täytä, vaan päinvastoin on epäsosiaalinen. Tämä mielestäni on budjetin suurin virhe ja väärinarviointi. Nimittäin totuus on se, että suhdannevaihteluissa hyvinvointi läikähtää aina kasapäin noususuhdanteessa. Vauraimmat alueet ja ihmiset hyötyvät ja heikoimmat vastaavasti suhteellisesti menettävät. Tämän vankkumattoman taloudellisen lain seurauksena poliittisen järjestelmän velvollisuus ja voisi sanoa, että lopulta sen koko oikeutus, vaatisi juuri hyvinvointipoliitiikan määrätietoista painottamista talouden voimien vastapainoksi suosimaan heikko-osaisia korkeasuhdanteessa.

Parin kolmen viime vuoden aikana Suomen poliittiset päättäjät eivät ole voineet

suojaautua tasa-arvopoliitiikan vaatimusten edessä heikon talouden taakse. Kysymys on ollut tahdosta, ja hallituksen tahto on todella näkynyt. Se on pikemminkin vauhdittanut hyvinvoinnin keskittymistä yksiin käsiin ja entuudestaan vauraimmille alueille kuin hillinnut talouselämän luontaisesti toimivaa mekanismia, joka juuri on keskittyvä kehitys.

Merkittävämmät virheratkaisut sisältyvät nähdäkseni edellä mainittuun veropoliitiikkaan sekä toisaalta hillintäkeinoiksi suunniteltuihin kuntien suhdanneveroon sekä rakennusten investointiveroon. Sosiaalipoliittisesti suurin pettymys on tietysti perusturvratkaisun jäädyttäminen edelleen, vaikka maaseudun puolue ja ed. Riihijärvi ehtikin asettaa esimerkiksi kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttamisen peräti hallituskysymykseksi ja ehtipä hän kerätä siitä pisteetkin jo etukäteen. Tässä asiassa me olisimme todella suoneet, että SMP olisi onnistunut hallituksen sisällä saamaan vaatimuksiaan läpi.

Perusturvan jäädyttäminen tässä tilanteessa jo yksin budjetin 13 miljardin ylijäämää vasten on täysin käsittämätön ja poliittisesti raskauttava linjanveto. Pienimpien eläkkeiden ja vähimmäispäivärahojen korottamisen ohella kotihoidon tuen kehittäminen olisi ollut välttämätön ja kiireellinen toimenpide lapsiperheiden valinnanvapauden turvaamiseksi.

Kulttuuripuolella suurin pettymys on ns. kulttuurimarkan heikko kehitys esimerkiksi vaikka liikunnan saamaan tukeen verrattuna, läänien taidetoimikuntien rahoituksen vähäisyys ja kulttuurilain mukaisten virkojen valtionosuuksien kasvun pysähtyminen. Maakuntien oman kulttuurin tukeminen ja omien mahdollisuuksien löytäminen olisi todella samalla tehokasta aluepolitiikkaa. Nyt monet olevat resurssit jäävät varojen puutteessa hyödyntämättä, vireyttä ja viihtyisyyttä lisäävä kulttuuri-ilmapiiiri kehittymättä.

Arvoisa puhemies! Veropoliitiikkaan vielä mennäkseni toivoisin käytävän syvempää periaatteellista keskustelua uudistusten suunnasta, sillä valtion tuloveron keventäminen samanaikaisesti pääomatulojen keventämisen kanssa murentaa lyhyessä ajassa koko verotuksen keskeiset periaatteet eli tulon tasauksen kansalaisten välillä. Valtionveron painoarvon nopea keveneminen samaan aikaan,

kun liikevaihtoveron ja tasasuuruisen kunnallisen veron painoarvo kasvaa, siirtää nopeasti verotuksen painopistettä alaspäin tuloasteikolla. Olemmeko valmiit hyväksymään tämän tilanteessa, jossa tulo- ja varaliskuuserot Suomessa kasvavat nopeammin kuin ehkä koskaan koko sodanjälkeisenä aikana?

Samaan tapaan kuin välittömän ja välillisen verotuksen suhde ja painotus hakeutuvat aivan uudelle tasolle eri tulonsaajaryhmien kesken ja välillä, samaan suuntaan jauhavat myös budjetin sisältämät talouden hillintäkeinot. Koko maahan hätäpäissään heitetyt suhdannevero ja rakennusvero lisäävät tosiasiassa eriarvoisuutta alueiden ja kuntien välillä. On aivan selvä asia, että vauraammat kunnat selviävät suhdanneveroista vain kevyellä jarrun hipaisulla, sitä eivät kuntalaiset edes huomaa. Mutta köyhissä kunnissa — ja veroäyrihän on tänä vuonna nousussa jo ainakin sadassa kunnassa — mahdollinen suhdannevero on pakko siirtää suoraan äyriin hintaan.

Maatalouden heikkojen satojen ja tuotannon supistusten seurauksena taantuvien äyrikertymien vuoksi varsin monet maalaiskunnat ovat esimerkiksi Kuopion läänissä tehneet viime vuosina useiden miljoonien markkojen tappiollisia tilinpäätöksiä. Ne eivät kyllä todellakaan tarvitse pakkosäästöä vaan ylimääräistä valtionapua selvitäkseen edes jotenkuten jaloilleen.

Täsmälleen samanlaista hehtaariammuntaa talouden hillinnässä toteutetaan rakennusverolla. Ymmärrän, että se on suunniteltu ulotettavaksi koko maahan lähinnä hallinnollisista ja veroteknisistä syistä. Sinänsä oikea toimenpide olisi kuitenkin pitänyt voida kohdentaa paremmin esimerkiksi vain kasvukeskuksiin ja paikkakunnille, missä asuntojen ja rakentamisen hinta on karannut käsistä.

Budjetti on pienille kehitysaluekunnille täysin kohtuuton. Edellä mainittujen talouspoliittisten ohjaustoimien lisäksi niitä rasittaa hallituksen käynnistämä valtionapujen uudistus. Käytännössä se toimii kuntauudistuksen tienraivaajana. Heikot kunnat pakotetaan yhteen jättämällä tunnustamatta erilaisen rakenteen ja erilaisen veronmaksukyvyn vaikutukset talouteen.

Kuntien yhdistäminen tuo kuitenkin varsin laihaa lohdun, vain näennäishyötyjä.

Tietyt perustoiminnot on joka tapauksessa pakko hoitaa syrjäisilläkin alueilla niin kauan kuin siellä asuu ihmisiä. Haja-asutusalueiden korkeammat kulut vain hukkuvat suurissa yksiköissä näkymättömiin, mutta eivät sinänsä poistu minnekään. Kuntien yhdistämisessä on kyse vain eräänlaisesta silmäkääntötämpusta. Vai aikooko hallitus kenties romuttaa syrjäisten alueiden palvelut tyystin?

Vastaava kielteinen kierre uhkaa syrjäseutuja tierahoituksen muodossa. Pääteille suuntautuva tierahoitus nopeuttaa syrjäseutujen kuihtumista, ja näin eriarvoisuus kansalaisten välillä kasvaa. Päätiestön rahoitus on irrotettava erilleen ja taattava alempitasoisen tiestön suhteellinen osuus kaikissa tiepiireissä riippumatta päätiestön kulloisistakin rakennushankkeista.

Kaikkienensa budjetti on edellisten kahden budjetin vanki. Siinä yritetään kyllä paikata tehtyjä talouspoliittisia virheitä, mutta se kuitenkin vauhdittaa hyväosaisten vaurastumista ja huono-osaisten köyhtymistä sekä yksilö- että aluetasolla.

Ed. Valli (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jäin ihmettelemään, ymmärsinkö oikein ed. Ryyänän kannanottoa pääomatuolojen jakamisesta yrittäjäpuolisoiden kesken. Hallitushan esittää näiden tulojen jakamista tasan yrittäjäpuolisoiden kesken. Sehän tukee parhaalla mahdollisella tavalla sukupuolten tasa-arvoa. Onko ed. Ryyänän puheenvuoro nyt ymmärrettävä niin, että keskustapuolue jatkaa edelleen entistä latuaan, jättää yrittäjäperheessä vallan ja rahan miehelle?

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kriittisessä puheenvuorossaan ed. Mirja Ryyänen sivusi hyvin lyhyesti taidebudjettiesitystä. Kun hän kuitenkin tuossa yhteydessä moitti mm. läänien taidetoimikuntien taiteen edistämismäärärahojen pientä nousua, niin on syytä todeta, että ne nousevat tässä budjettiesityksessä 10 prosentilla, 20 miljoonaan markkaan.

Ed. Kautto: Arvoisa puhemies! Uutena kansanedustajana on ollut mielenkiintoista seurata käytyä lähetekeskustelua. Sen perusteella ei uskoisi elävänsä ns. konsensus-Suomessa. Ikävintä mielestäni on ollut eräiden keskustalaisten puheenvuoroissa tehtyt

vastakkainasettelut Uudenmaan ja muun Suomen kesken. Tuntuu huvittavalta, että suurimpina mestareina toimivat ne, jotka eivät edes vaivaudu tutustumaan Uudenmaan asukkaiden ongelmiin. Sen sijaan me uusmaalaiset emme aio jatkossakaan vastustaa muun Suomen asukkaiden elinolosuhteiden kehittämistä. Me tunnemme heidän elämäntilanteensa, onhan suurin osa meistä sieltä kotoisin ja myös jatkuvasti sinne yhteydessä.

Omassa puheenvuorossani haluan lähteä siitä näkökulmasta, että olen vielä ainakin toistaiseksi seurustellut enemmän kansan kuin kansan edustajien kanssa. Haluan myös valottaa Uudenmaan asukkaiden elinoloja niille, jotka eivät tunne muuta kuin tien eduskuntatalolta lentokentälle.

Käsiteltävänä olevassa budjetissa peruslähtökohta on oikea. Talous on pidettävä kurissa ja varauduttava huonompaan huomiseen. Myös asuntopoliittiset lähtökohdat, lapsiperheiden tukeminen ja kuluttajanäkökannat ovat mieltäni lämmittäviä, mutta haileasti. Miksi näin? Siksi, että haluan kysyä, onko paljon puhuttu verouudistus sittenkin vain huijausta. Verouudistuksella haluttiin keventää kansalaisten taakkaa, ja sitä taakan kevennystä luvataan lisää ensi vuodelle ihan rikkaita myöten, jotka eivät sitä mielestäni välttämättä tarvitsisi. Mutta mikä toisella kädellä ojennetaan, se toisella otetaan.

Esitys sisältää kuntiin kohdentuvan suhdannetalletusveron. Kunta ei kuitenkaan ole mikään itsetarkoitus, vaan kunta olemme me. Suhdannetalletusvero tulee toteutessaan aiheuttamaan palvelurakenteeltaan keskeneräisille kunnille taloudellisia vaikeuksia, lisälainoja ja pahinta: useissa tapauksissa veroäyrin korotuksia. Tällöin verouudistus mitätöityy: tosiasiaassa verotus nousee, ja kunnallisveron luonteesta johtuen se osuu jälleen kipeimmin heikommassa asemassa oleviin.

Minua on häirinnyt, ei vain täällä, vaan yleisessä keskustelussa aiemminkin se, että koko Uusimaa kuitataan vain Kehä III:n eteläpuoleisilla alueilla. Uusimaa on kuitenkin samoin kuin muutkin läänit koostuma hyvin erilaisista kunnista. Uusimaa onkin monella tavalla läpileikkaus koko Suomen tilanteesta, ongelmat ja vahvuudet vaihtelevat.

Kauniaisten kaupungin palvelutaso ja taloudellinen tilanne on täysin erilainen kuin esimerkiksi tällä hetkellä ripeimmin asukasmääriään kasvattavissa kunnissa Pukkilassa, Mäntsälässä ja Järvenpäässä. Samoin Helsingin palvelutilanne on kovin erilainen, paljon vahvempi kuin uusien kaupunkien Espoon tai pääkaupunkiseudun köyhän miehen — vai pitäisikö sanoa uuden naiskaupunginjohtajan aikana köyhän naisen. Köyhän naisen kukkarossa suhdannevero merkitsisi lähes 60:tä miljoonaa markkaa. Se on aivan liikaa, kun ottaa huomioon kuntalaisten elämisen olosuhteet ja palvelutasomme keskeneräisyyden.

Uusmaalaisen suuri enemmistö ei myöskään ole kauniaislaisten ja roopeankkojen risteytyksiä tai jälkeläisiä, vaan kovassa arjessa tietään taivattavia pieni- ja keskituloisia. Mutkana matkalla on kaikkien taivastelemat asuntojen hinnat, vuokrat — jos jollakin ihmeellä yleensä vuokra-asunnon on saanut — lasten päivähoito-ongelmat, mahtavat ruoka- ja elinkustannukset, aikaa vievät työmatkat. Eläpä siinä ja ole onnellinen, jos samanaikaisesti makset opinto- ja kodinperustamisvelkoja asuntovelkojesi lisäksi.

Älä uusmaalainen ihmeessä sairastu! Se tulee todella kalliiksi, sillä kunnallisen terveydenhuollon kurimuksessa joudut todennäköisesti turvautumaan, ah, niin palvelualttiiseen, mutta tyyriiseen yksityiseen lääkäria-semaan.

Yksi olennainen piirre Uudenmaan nopeasti kasvaneissa kunnissa on poikkeuksellinen väestörakenne. Meillä on paljon nuoria. He ovat rikkaus, mutta he vaativat myös hoivaa ja koulutusta. Ja he osaavat myös itse tuottaa lapsia. Tätä uusmaalaisista omavaraisu-tuotantoa, syntyvyyttä, ei mielestäni olekaan otettu riittävästi huomioon arvioitaessa alueemme tarpeita.

Mutta samalla kun puhumme lasten ja nuorten ongelmista, on muistettava, että meillä on myös kuntia, joissa on paljon vanhuksia. Ja kun me suuret ikäluokat kartutamme maailmassa ainoata tasapuolisesti jaettua pääomaa, ikävuosia, niin 2000-luvulla Uudenmaan todellinen ongelma onkin päivähoidon järjestäminen meille, kovassa elämänruletissa dementoituneille vanhuksille.

Palvelujen rakentamisen keskeneräisyys ei kuitenkaan ole tällä hetkellä ainoa vaikea ongelma, pelkät seinät kun eivät ihmisiä hoida. Ymmärrän hyvin ne vaikeudet, joissa

ihmiset joutuvat elämään, kun ei ole työtä, mutta yhtä vaikeaa ja ongelmallista on myös se, että on työvoimapulaa. Henkilökunnan puute kohdentuu lisäksi kaikkein kipeimmin sosiaali- ja terveydenhuollon sektoreille. Myös opetustoimen alueelle kaivataan pätevää henkilökuntaa. Näiden sektoreiden ongelmia ei ratkaista ainakaan sillä, että äidit jäävät yksioikoisesti kotiin hoitamaan vain omia lapsiaan.

Kuntasektorin henkilöstöpula on myös laukaissut varsinaisen kilpalaulannan eri kuntien kesken. Asiassa on se hyvä puoli, että matalapalkkaista hoitotyötä tekevien naisten palkkaus nousee. Mutta se ei toki ratkaise itse ongelmaa, se vain siirtää ongelmaa kunnasta toiseen. Toivonkin sydämestäni, että hyväksytty rakennusvero edesauttaa asuntojen rakentamista, joka osaltaan auttaisi ongelmamme ratkaisua.

Mutta meidän nuortemme ammattikoulutuksesta on myös pidettävä huolta. Meilläkin ja meidän nuorillamme on oikeus omaan kotiseutuunsa.

Arvoisa puhemies! Toivon, että puheenvuorollani pystyin edes hieman valottamaan sitä, kuinka me Uudellamaalla elämme ja koemme budjettiesityksen kohdentumisen. Toivon myös, että turha aluepoliittinen vastakkainasettelu näivettyisi kepulaiseksi muumioksi.

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kautto toi puheesaan ilmi niitä seikkoja, joita olemme muutamien uusmaalaisten kanssa yhdessä pohtineet, nimittäin sen, että ongelmia on eri puolilla maata, mutta erilaisia. Oikeastaan voin ylpeänä kertoa Pohjois-Karjalasta ja omasta kotiseudustani, että päivähoito on kunnossa, terveyskeskuspalvelut pelaavat kohtuullisesti, asuntoja on. Sen sijaan meillä ei ole työtä, ei työpaikkoja.

Niin kuin sanoin, ongelmat ovat erilaisia, mutta yhdessä niitä on hoidettava. Sen takia yhdyin ed. Kauton näkemyksiin siitä, että vastakkainasettelua pääkaupunkiseudun ja kehitysalueiden välillä ei tule olla, vaan kaikkien ongelmat on hoidettava.

Ed. Koistinen: Herra puhemies! En ole koskaan voinut ymmärtää enkä myöskään hyväksyä vastakkainasettelua maaseudun ja taajamien välillä. Kummatkin kuuluvat elä-

mään, kumpiakin tarvitaan, ja ne täydentävät toinen toisiaan. En myöskään voi ymmärtää enkä hyväksyä maan eri osien eriarvoista kohtelua ja painoarvojen kohdistamista määrättyihin osiin maata. Tässäkin meidän on muistettava se, että erilaisuus on toisaalta myös täydentävä tekijä.

Pohjaksi puheenvuorooni mutta en suoraanaisesti arvosteluksi, vain muistutukseksi, luen otteen hallitusohjelmasta: "Hallitus lupaa harjoittaa aluepolitiikkaa, joka mahdollistaa maan eri alueiden tasapuolisen kehittymisen, ja tavoitteena tässä on turvata kansalaisille työ, asunto ja peruspalvelut maan kaikissa osissa." Lisäpöytäkirjassa lukee edelleen samasta asiasta: "Hallitus tehostaa toimenpiteitä ongelma-alueilla sekä ponnisteluja Itä- ja Pohjois-Suomen myönteisen taloudellisen ja työllisyyskehityksen jatkamiseksi." Edelleen vielä lainaus hallitusohjelmasta jatkuu: "Hallitus tukee pien- ja perheviljelmäpohjaista maataloutta."

Nyt kuitenkin hyvin usein kysytään, onko tapahtunut niin kuin hallitus ohjelmassaan on suunnitellut varmasti hyvässä mielessä, hyvällä tahdolla. Onko näin käynyt? Alueellinen kehitys on näet viime vuosina kärjistynyt maassamme pääkaupunkiseudun imiessä ihmisiä ja kasvuvuomaa syrjäseuduilta. Alueellisen kehityksen tasapainottamiseksi näin kehitysalueelta olevana kansanedustajana olisi mielestäni hallituksen kiireellisesti huolehdittava siitä, että maaseutu saataisiin todella pysymään elävänä. Täällä on aikaisemmin tänä päivänä mainittu elävä maaseutu -vuosi. Yhdyin täysin esitettyihin mielipiteisiin. Tämä vuosi oli juhlapuheiden vuosi, mutta mitään konkreettista tästä vuodesta ei ole jäänyt jäljelle. Tätä konkreettisuutta pitäisi saada. Siihen ovat avaimet meidän maamme nykyisellä hallituksella.

Miksi maaseutu tulisi pitää elävänä ja miten? Maaseutu tuottaa peruselintarvikkeet myös taajamiin. Siinä se perusasia on. Ei taajamissa kyetä elämään, ellei maaseutu ole sen tukena ja turvana. Kokonaisuus muodostuu tästä. Miten maaseutu pidetään sitten elävänä? Ensimmäisenä kohtana tai yhtenä hyvin tärkeänä kohtana mielestäni on se, että runkoasutuksen maaseudulla muodostavat toimivat maatilat. Niille on siis luotava elinmahdollisuudet. Tämä edellyttää voimassa olevien rajoitusten välitöntä poistamista esimerkiksi kehitysalueilta. Tämä on juuri

sitä erilaisuutta ja myös asioiden eteenpäin viemistä tässä maassa lukemani hallitusohjelman mukaisesti kunkin alueen etujen mukaisesti.

Sain käsiini elokuussa julkistetusta Tilastokeskuksen yritys- ja tulotilastosta osan, josta selviävät puolisoiden veronalaiset tulot valtionverotuksessa maataloilla vuodesta 1976 vuoteen 1987. Siitä käy ilmi, että vuodesta 1983 vuoteen 1987 viljelijän ja puolison veronalaiset tulot ovat nousseet koko maassa 37 prosenttia, Uudellamaalla 35 prosenttia mutta Kainuussa, jota edustan, vain 30 prosenttia. Alueellisessa vertailussa tulotaso jääkin alhaisimmaksi juuri Kainuussa. Sen putoaminen yleisestä kehitysvauhdista johtuu siitä, että tuotannon rajoitustoimenpiteiden tuotantorakenteen kehitystä rajoittavaa vaikutusta Kainuun maataloilla ei ole voitu korvata sivuansioilla eikä esimerkiksi matkailun tuomilla lisätuloilla, kuten lähempänä kasvu- ja matkailukeskuksia aina pohjoista Suomea myöten on voitu tehdä.

Kainuun maataloudessa yhdeksän markkaa kymmenestä tulee nautakarjasta, ja totuus on, että karjatalouden rakennekehitys on pahiten kesken juuri Kainuussa. Elokuussa Kajaanissa olleessa ns. eloistunnossa kansliapäällikkö Uronen mainitsi: "Vaikka olen ollut luomassa maidon kaksihintajärjestelmää — sitä tarvittiin aikanaan — olen sitä mieltä, että se on nyt tehtävänsä tehnyt ja tulisi olla rohkeutta purkaa se asteittain pois." Tätä me odotamme Kainuussa. Tätä me odotamme sen vuoksi, että mahdollisuudet toimia maataloilla ovat hyvin vähissä muuten kuin harjoittamalla karjataloutta.

Rajoitustoimenpiteiden aiheuttama epävarmuus estää sukupolvenvaihdosten syntyä, sillä nuoret osaavat tänä päivänä katsoa eteensä, ja kun heillä ovat nähtävillä juuri tilan vastaanottaneet velkavankeudessaan "kimuroivat" naapuristossaan, ei se ole innostamassa näitä nuoria saman kaltaisiin elinolosuhteisiin. Ymmärrän täysin sen, että sukupolvenvaihdosten määrä tässä tilanteessa ei ole kovinkaan suuri eikä kasvava. Mutta siitähän alkaakin sitten hyvin monitahoinen ongelmavyöhyke, joka heijastuu ulos maatilalta. Se kertaantuu aina taajamiin asti.

Toisena tärkeänä maaseudun elävänäpitemiskeinona on mielestäni taattava maaseudulle peruspalvelut, koulu. Ellei jokaisella pienellä kylällä ole koulua, voi olla yhteisiä

kouluja naapurikylien kanssa yhdessä, sillä nyt on jo nähty ne seuraukset, jotka ovat olleet taajamiin kehitetyissä suurissa massakouluissa ja sinne kuljetetuissa oppilaissa. Tämä on heijastunut myös heidän perheisiinsä.

Postipalvelut tarvitaan myös maaseudulla, kauppapalvelut ja sitten tänä iltana jo monta kertaa esillä olleet liikenneolosuhteet. Kun ajattelen oman maakuntani tiemäärärahoja, ei niissä ole hurraamista. Ei niillä kovin hyvin teiden kunnossapitoa hoideta. Myös joukkoliikenteen kehittämisessä on parantamisen varaa.

Eräs asia, josta hyvin vähän puhutaan maaseudulla ja silloin, kun puhutaan maaseudusta, on lasten päivähoito. Ajatellaan, että lapset tulevat siellä hoidettua. Niin ne ovat tulleet vuosikymmenet hoidettua siellä, mutta käyttäisin tätä kohtaa, en ainoastaan maataloilla hyväksi otettavaksi vaan myös tavallaan aasinsiltana siihen, että maaseutu voi olla hyvä asuinpaikka myös sieltä taajamissa työssä käyville ihmisille. Olen ollut omassa maakunnassani mukana liian monessa tilanteessa, jossa kylälle muuttavat ihmiset panevat painoarvon sille, minkälaiset palvelut siellä ovat ja esimerkiksi lastenhoitomahdollisuus.

Toisaalta myös kolmas seikka, joka pitää maaseudun elävänä, on mielestäni se, että maaseudulle on saatava sinne soveltuvaa yritystoimintaa varsinaisen runkoasutuksen rinnalle ja sen tueksi. Nämä yrittäjät valitsevat myös paikkakuntansa ja sijoittumisensa sen mukaan, minkälaiset peruspalvelut milläkin kylällä, milläkin osalla maaseutua ovat, eli päivähoitoasia ei ole vähäinen, sillä ei ole vähäinen merkitys. Se on erittäin tärkeä. En puutu päivähoitoon sen pidemmälle, koska siitäkin ja sen monitahoisuudesta on jo niin paljon tässä salissa puhuttu.

Nyt on sitten kysymys yritystoiminnan kohdalla siitä, saadaanko yrityksiä tulemaan maaseudulle. Hallitus on ensi vuoden budjetin varannut määrärahan yritysten siirtymiseen pois pääkaupunkiseudulta, mutta toisaalta yritykset, jotka ovat työvoimavaltaisia, ovat tällä hetkellä hyvin epävarmoja yleensäkin toimintansa suhteen juuri niistä toimenpiteistä, jotka tällä hetkellä kohdistuvat niihin. Tässä on huomioitava vain esimerkiksi sosiaaliturvamaksujen korotukset, joita on kaksi kertaa tänä vuonna suoritettu. Nyt on luvattu, että ne pudotetaan alas

takaisin, liikevaihtoveron korotukset jne. Se luo epävarmuutta samalla tavalla kuin maataloilla tuotannonrajoitukset luovat. Nämä toimenpiteet luovat epävarmuutta myös yrittäjäkuntaan, ja toden totta haluaisimme, että yritystoiminta pääsisi eteenpäin.

Olen pintapuolisesti käsitellyt mielestäni keskeisimpiä asioita, jotka ovat hyvin tärkeitä silloin, kun puhutaan konkreettisista toimenpiteistä maaseudun elävänä pitämisessä — ja nimenomaan tuo järjestys: runkoasutus toimivilla maataloilla, peruspalvelut ja siinä mukana monipuolinen työvaltainen yritystoiminta.

En ole halunnut laajemmin puuttua moniin asioihin, koska kymmenissä puheenvuoroissa on jo niihin puututtu puolesta ja vastaan. Mielestäni ei tässäkään kovaa vastakkainasettelua pitäisi olla vaan asioihin pitäisi löytyä mahdollisimman suotuisat päätökset neuvottelemalla.

Koulutus on yksi rakennemuutosyhteiskunnan keskeisistä asioista. Siihenkin olisi paneuduttava erittäin voimakkaasti niin, että koulutus kattaisi tasapuolisesti koko maan kaiken tasoisena. Esimerkiksi maakuntani Kainuu tarvitsee ammattikorkeakouluopetusta, muuta korkeakoulutasoista opetusta sekä keskiasteen koulutusta eri aloilla. Sen puolesta tulisi pitää kiirettä ja huolta.

Sosiaalipolitiikka on monitahoinen ja laaja asia. Sitäkin on täällä käsitelty hyvin laajasti. Haluan puuttua eräisiin kohtiin siinä. Me monista asioista muistutamme myös sosiaalipolitiikan puolella juhlapuheissa, mutta soitiemme veteraanit ja invalidit perheineen aiheellisesti mielestäni ovat jo tavallaan menettämässä uskonsa siihen, että heidän työtään maamme vapauden hyväksi haluttaisiin arvostaa. Olen jo kuulevinani joittenkin siellä ääneen miettivän, onko ensi vuoden budjetissa varattu lisämäärärahoja. On kyllä, mutta eikö nyt voitaisi toteuttaa nämä korotukset sen suuruisina, että ne todella auttaisivat näitä ihmisiä? Totuushan on, että kauan tämä asia ei enää ole ajankohtainen luonnollisista syistä. On meidän kunniavelkamme näille ihmisille, että saamme asua tänä päivänä vapaassa maassa ja täällä vapaasti puhua, kaikenlaista.

Perhepolitiikka kokonaisuudessaan on mielestäni epäsosiaalinen. Vaikka lapsiperheille toisaalta annetaan, toisaalta otetaan, niin että monta kertaa valitettavasti perhe

jääkin miinuksen puolelle. Kansaneläkkeen neljäs vaihe on näköjään päätetty jäädyttää tämän hallituksen toiminta-ajaksi. Budjettiriihen puheet olivatkin ilmeisesti sen laatuista, että ne aiheuttomasti aiheuttivat toiveikkuutta jopa joittenkin hallituspuolueittenkin piirissä.

Nuoriso, opiskelijat, odottavat jatkuvasti, että heidätkin huomioitaisiin. He ovat tulevaisuutemme. Liian moni opiskelija joutuu jatkamaan opiskeluaikaansa sen vuoksi, että opintotuki ei ole ajan tasalla. Opintorahan osuus mielestäni pitää saada nostettua 50 prosenttiin. Se on osaltaan lyhentämässä opiskeluaikoja.

Vielä lyhyesti lopuksi kuntataloudesta. Haluan tässä kiittää edustajia Lindroosia ja Ahosta siitä totuudesta, minkä he lausuvat kunnilta perittävästä suhdanneverosta. Kun on kehitysalueelta, missä kuntien veroäyrit ovat jo tällä hetkellä maamme korkeimpia ja kun on painetta muutoinkin veroäyrien kohtamiseen, tämä on osaltaan nostamassa veroäyriä niin suureksi, että pakkoliittymiin on varmasti aiheutta monien kuntien mielestä. En vain ymmärrä, minkälainen kauppa siitä tulee, kun kaksi köyhää kuntaa iskeytyy yhteen. Siitä tulee yksi iso köyhä kunta. Kuten täällä jo aikaisemmin mainittiin, eivätkä ne ongelmat siinäkään lopu, ne vain peittyvät joksikin aikaa muiden asioiden joukkoon.

Kaiken kaikkiaan ensi vuoden valtion tulo- ja menoarvio on aika tavalla eriarvoisuutta herättävä, eri-arvoisuutta muodostava, eli mielestäni hallituksella on töitä vielä runsaasti tuon hallitusohjelman kohtansa toteuttamisessa.

Ed. Kettunen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun ed. Koistisella näyttää olevan eräissä asioissa epätietoisuutta, haluan hänelle ilmoittaa, että kaikki nykyiset maatalouden rajoituslait on kehitetty ja ajettu voimaan Suomen keskustan ministerin toimesta. Keskustapuolueen Kainuun piiri antoi täyden tukensa silloiselle ministerille Yläjärvelle näissä asioissa. Minulla on kuitenkin sellainen käsitys, että nykyisellä hallituksella on tarkoitus tehdä kuitenkin näissä asioissa avauksia parempaan suuntaan. Tämä on käsitykseni mukaan mahdollista nyt, kun Suomen keskusta ei ole hallituksen sisällä näitä korjauksia vastustamassa.

Kun ed. Koistinen on niin nuori parlamentaarikko, ymmärrän hänen puheensa sisälön. Hän ei voi olla tietoinen siitä, mitä keskusta eduskunnassa ja hallituksessa mm. ajalla 1983—1987 teki.

Ed. Koistinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vastauksena ed. Kettuselle haluaisin sanoa, että odotin tätä vastauspuheenvuoroa. Haluankin pyytää, että tämä hallitus, tämä hyvä hallitus, nyt hoitaa todella näitä asioita kuntoon. Siksi minä lainasin hallitusohjelmää. Nyt on kulunut jo niin pitkä aika, että tämä hallitus ei voi sanoa, että me emme ole ehtineet. Kohta loppuu tämä eduskuntakausi (Ed. Rinne: On niin paljon syntejä, ettei ehdi panna kuntoon!) ja on kiire toteuttaa nämä toimenpiteet.

Ed. J. Roos: Arvoisa puhemies! Esitellessään budjettia valtiovarainministeri Erkki Liikanen totesi työn olevan ihmisen perusoikeus. Näinhän tietysti onkin. Maasamme on kuitenkin noin 100 000 ihmistä vailla työtä. Tämän asian tuntui kokoomuksen ryhmäpuheenvuoron käyttäjä unohtaneen todetessaan maamme potevan vain työvoimapulaa. Vaikka myönnänkin hallituksen onnistuneen jo aiemmin säädetyn työllisyyslain turvin pienentämään työttömyyttä, en pidä perusteltuna sitä ajatusta, jolla nykyinen hallitus työllisyysmäärärahoja supistaa. Juuri harkinnanvaraisten työllisyysmäärärahojen supistaminen poistaa tietyt mahdollisuudet mm. työvoimaviranomaisilta puuttua ajoissa peliin ja estää työttömyyden muodostuminen pitkäaikaistyöttömyydeksi.

Kun työllisyyslakia säädettiin, uskoin sen keskeisimpänä ajatuksena olevan juuri täystyöllisyyden saavuttamisen. Ymmärtämykseni mukaan myös maamme erittäin hyvä taloudellinen tilanne olisi antanut mahdollisuudet harkinnanvaraisten työllisyysmäärärahojen lisäämiseen ja näin ihmisten työllistämiseen. Kun samaan aikaan kuitenkin puhumme työttömistä sekä työvoimapulasta, on väistämättä ongelmana näiden asioiden kohtaanto. Jotain tarvis tehdä. Mielestäni se jotain on aikuiskoulutusjärjestelmämme kehittämisen sellaiseksi, että voimme nykyistä huomattavasti joustavammin puuttua kulloisiinkin tilanteisiin. Tuntuu siltä, että tämä asia on jäänyt hyvin vähäisen pohdinnan

kohteeksi. Tässä jos jossain juuri työvoimaviranomaiset ovat avainasemassa, ja tämä edellyttää panostusta työvoimahallinnon virkojen lisäämiseen.

Kun tässä lyhyessä puheenvuorossa ei ole mahdollisuutta syleillä kaikkia niitä ongelmia, joita budjettikirja pitää sisällään, pyrin pitäytymään vain muutamissa niistä. Kun verouudistus käynnistettiin, puhuttiin pienijä keskituloisten verotuksen keventämisestä. Nyt kuitenkin juuri nämä ovat useimmissa tapauksissa joutuneet myös verouudistuksen maksajiksi. Kun toisella kädellä annetaan, kuten edellinenkin puhuja totesi, toisella otetaan. On syytä mainita, että esimerkiksi Metallityöväen Liitto on todennut, ettei valtion budjetti auta keskitetyn tuloratkaisun syntymistä, vaan budjettiesitys on tulonjakovaikutuksiltaan mm. metallin jäsenistön asemaa heikentävä. Saman tapaisiin ajatuksiin on yhtynyt myös SAK.

Viime syksyn tapahtumat tuovat elävästi mieleen päivärahojen verotuskiistan. Nyt suunnitellaan myös ulkomaan päivärahojen verovapauden rajoittamista asteittain kolmen vuoden siirtymäkauden aikana. On tietysti oikein ja kohtuullista, että komennustyöntekijöille karttuu esimerkiksi eläketurva verotettavasta päivärahasta. Kuitenkin on muistettava, että he työskentelevät usein varsin poikkeuksellisisissa olosuhteissa, poissa normaalista perhe-elämästä, poissa yleisistä muista osallistumis- ja harrastamismahdollisuuksista. On luonnollista, että tämä laskee myös heidän elämisensä laatua. On myös huomattava, että pääsääntöisesti he eivät asu hoteleissa eivätkä saa ilmaista aamiaista, puhumattakaan ilmaisista lounaista tai illallisista. Kaiken kaikkiaan heidän kohdallaan ei voida puhua ylikompensoituneesta päivärahasta.

Toinen varsin räikeä epäkohta liittyy tulo- ja varallisuusverolain 57 §:ään, josta aiotaan kumota kohta 19. Tämä tuo tullessaan sairaskassojen maksamat päivärahat verotuksen piiriin. Mikäli ja, kaiken todennäköisyyden mukaan, kun tämä lain muutos toteutetaan, tietää se sairaskassojen toiminnan loppumista. On käsittämätöntä, että hallitus puuttuu tämän suuntaisiin asioihin. Sairaskassathan ovat pääosin työntekijöiden itsensä ylläpitämiä. Niiden toimintaperiaatteisiin kuuluu, että jokainen työntekijä maksaa palkastaan sairaskassalle tietyn summan ja sairastues-

saan saa sairaskassalta korvauksia käydessään erilaisissa tutkimuksissa ja hoidoissa tai yleensä käydessään lääkärillä.

Kuten totesin, mikäli nämä päivärahat tulevat veronalaisiksi, joutuvat kassat luonnollisesti korottamaan jäsenmaksujaan niin paljon, että toiminnan pyörittäminen käytännössä tulee mahdottomaksi. Toivonkin, että kun tämä asia tulee eduskunnassa käsitteilyyn, se pystytään täällä muuttamaan, ja näin pystyisimme takaamaan sairaskassoille omat toimintaedellytyksensä. Kun on puhuttu myös kolmen vuoden ylimenokaudesta, se on tietynlaista asian siirtämistä. Minusta tämän asian verotukselle pitää sanoa kylmästi ei, ja sehän voidaan päättää ymmärtämykseni mukaan täällä. Muihin kuten esimerkiksi työnantajan maksamien ateriakorvausten verotettavuuteen tulen puuttumaan lähemmin asian käsittelyn yhteydessä.

Ihmisen elämähän muodostuu kolmesta keskeisestä asiasta: työstä, asumisesta ja ympäristöstä. On hyvä, että hallitus on kiinnittänyt suurta huomiota asuntopoliittisiin tavoitteisiin. Toivon, että vuoden 1990 alussa perustettava asunto-olojen kehittämisrahasto pystyy myös konkreettisesti toimimaan. Vaikka maahamme rakennetaan 20 000 uutta asuntoa, se ei poista asunto-ongelmaa. Näistä 20 000 asunnosta 14 000 tulee olemaan vuokra-asuntoja. Myös vuokra-asuntojen vuokrat ovat kohtuuttoman korkeat.

Kärjistynein on ongelma nuorten parien kohdalla. Sellaisia asuntoja, jotka olisivat kohtuullisella tavalla heidän ulottuvillaan, ei ole saatavissa. Asuntojen hinnat ovat nousseet niin korkeiksi, että on aiheellista puhua katastrofista. Katastrofi on täydellinen varsinkin vähävaraisten kansalaisten kohdalla, mutta suhteellisen hyvätuloinenkin havaitsee itsensä vähävaraiseksi, kun on aikeissa hankkia itselleen asunnon. Usein nuorilla pareilla on myös muita kuluja, joita pitää hoitaa normaalien asuntolainojen hoidon ohella, kuten muillakin ihmisillä, esimerkiksi opintolaina ja lasten päivähoitomaksuja ym.

Asuntojen kohtuuttoman hintojen nousun ehkäiseminen on mielestäni välttämätöntä. Sen syihin on päästävä käsiksi. Asuntojen hintoihin vaikuttaa luonnollisesti kuntien tehoton maapolitiikka. Siihen vaikuttaa myös rakennusaine- ja -tarviketeollisuuden puutteellinen kilpailu. Kokonaisuudessaan asuntojen huikea hinnannousu on esimerkki siitä

tietynlaisesta tehottomuudesta, johon tämäkään hallitus, kuten edeltäjänsäkään, ei ole pystynyt vaikuttamaan. Markkinavoimat eivät kykene ratkaisemaan asumisen ongelmia varsinkaan sellaisilla alueilla, joilla asuntojen kysyntä ja tarjonta eivät ole tasapainossa. Näiden ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan valtiolta huomattavasti aktiivisempaa asuntopolitiikkaa.

Kun edelleen ollaan vielä kaavailemassa mm. lasten päivähoitomaksujen, sairaaloiden hoitopäivä- ja poliklinikkamaksujen korotuksia, on kai kiistatta todettava, että pelaamme varsin kovilla panoksilla, jossa voittajia eivät ole ainakaan pienillä eläkkeillään tai työtuloillaan toimeentulevat ihmiset.

Ei niin paljon pahaa, ettei jotain hyvääkkin. Varsin mielenkiintoinen ja oikean suuntainen veropoliittinen ratkaisu on painopisteen siirtyminen ympäristön- ja luonnonsuojelun kysymyksiin. Nyt esitetyllä ympäristönsuojeluinvestointien ja -materiaalien liikevaihtoveron poistamisella edistetään teollisuuden panostuksen lisäämistä ympäristönsuojeluhankkeisiin. Useisiin valtion veroihin esitetään erillistä ympäristöpoliittisiin syihin perustuvaa lisäveroa, jonka tarkoituksena on joko ohjata kulutusta ympäristöystävällisempään suuntaan tai vaikuttaa kulutuksen kasvua hillitsevästi.

Arvoisa puhemies! Mielestäni on hyvä, että vihdoin on ymmärretty, mitä ympäristön turvaaminen edellyttää. On kuitenkin todettava, että esimerkiksi luonnonsuojelualueiden hankintaan varatut 60 miljoonaa markkaa ovat varsin vähäinen summa. Sillä ei järin suuria alueita pystytä hankkimaan. Toistamatta sen enempää budjettikirjassa olevia ympäristönsuojeluun liittyviä kysymyksiä totean kuitenkin kansainvälisen ympäristönsuojelun yhteistyön merkityksellisyyden. Kaikkia kansainvälisen ympäristönsuojelun yhteistyön keinoja on syytä edelleen kehittää.

Kun aloitin puheenvuoroni valtiovarainministerin toteamuksella, haluan sen myös siihen lopettaa. Ministeri Liikanenhan totesi, että "kyllä mutta" -vastaukset eivät johda mihinkään. Periaatteessa ei voi olla puolesta, jos on käytännössä vastaan — pitää täysin paikkansa. Pelkät suuret puheet eivät riitä, tarvitaan myös käytännön tekoja ja näyttöjä siitä vastuusta, jolla tulevaisuuteen suhtaudumme, sekä myös vastuusta heikommassa

asemassa elävistä ihmisistä ja myös heidän elämänlaatunsa turvaamisesta.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! SMP:n eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuorossa sivusin yleisesti sitä negatiivista tilannetta, joka liittyy rikollisuuden merkittävään kasvuun maassamme viimeisen vuoden aikana, sekä eräitä syitä, joiden eduskuntaryhmä katsoi olevan liitoksessa tähän ilmiöön. Koska minulla ei ollut aikaa siinä yhteydessä puuttua tähän asiaan syvemmmälti eikä mahdollisuutta lainkaan kosketella liikenneturvallisuuskysymyksiä, käytän tämän puheenvuoron näihin asioihin liittyen.

Käytettävissä olevien tilastojen mukaan rikollisuus on tämän vuoden kahdella ensimmäisellä vuosineljänneksellä lisääntynyt maassamme merkittävästi verrattuna vuoden 1988 kahteen ensimmäiseen vuosineljännekseen. Pahoinpitelyjä rekisteröitiin maassamme mainittuna aikana edellisenä vuonna 6 527 ja tänä vuonna 7 455, lisäystä siis lähes tuhannen tapauksen verran. Törkeitä pahoinpitelyjä oli viime vuonna 962, tänä vuonna 1 075. Varkauksia vuonna 1988 oli 43 416 ja tänä vuonna 54 199. Lisäys varkauksien osalta on noin 11 000:n luokkaa. Törkeitä varkauksia vastaavasti 1988 oli lukumääräisesti 1 415 ja tänä vuonna 1 885. Ryöstöjä, törkeä ryöstö mukaan luettuna, viime vuonna 804, tänä vuonna noin 900.

Myös muiden rikosten osalta suuntaus on saman tyyppinen lukuun ottamatta — yllätys, yllätys — huumausainerikoksia, joissa iloksemme on huomattavissa noin 15 prosentin lasku, sikäli kuin olen saanut oikeat tilastot. Kysymys on siis luvuista. Kahden ensimmäisen vuosineljänneksen osalta kumpanakin vuonna ennakkotiedot kertovat, että kun verrataan viime vuoden kahta viimeistä neljännestä tämän vuoden suuntaukseen — nythän on vasta puolet vuoden 1989 loppupuolesta kulunut — suuntaus on huomattavasti huolestuttavampi.

Arvoisa puhemies! Jo sellaisinaan nämä tilastot osoittavat sen todennäköisyyden, että merkittävä tekijä kehityksen kulkuun on, miten runsaasti yhteiskunta on satsannut resursseja eri alueiden rikostutkintaan. Huumetutkinta ei ole kärsinyt siitä resurssipulasta, josta on kysymys muussa rikostutkinnassa, ja se myös näkyy kehityksen kulussa. Huumerikos on niin paljon yhteiskuntaa

hätkähdyttävä, että kun joku poliisin edustaja vaatii lisää resursseja, niitä välittömästi sinne annetaan joko olemassa olevista resursseista tai valtiovallan taholta uusina resursseina.

Esitutkintalain voimaan tullessa tämän vuoden alussa tutkintaan liittyvä pidätysaika lyheni 17 vuorokaudesta 7 vuorokauteen. Lähitulevaisuudessa pidätysaikaa tultaneen ja ilman muuta tullaankin lyhentämään edelleen 3 vuorokauteen. On selvää, että sellaisissa tutkimuksissa, joissa pidättäminen on välttämätöntä ja perusteltua, tutkinta-aineisto on saatava kokoon, ainakin tiettyyn vaiheeseen, lyhyemmässä ajassa kuin puolessa aikaisemmasta. Tästä johtuen tällaisen jutun tutkintaan on tänä päivänä satsattava myös henkilöresursseja kaksinkertaisesti aikaisempaan verrattuna. Näin nämä jutut pystytään tutkimaan samalla tehokkuudella kuin ennen, mutta muut, joiden tutkinnasta nämä resurssit on irrotettava, jäävät toisasteiseen asemaan. Tämä on johtanut jopa siihen, että tietty osa rikosilmoituksista joudutaan ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen siirtämään suoraan mappiin, eli odottamaan parempia aikoja, joita ei koskaan tule, tai odottamaan sitä, että joku tulee omasta aloitteestaan tunnustamaan tai asia selviää itsestään jonkin ketjujutun yhteydessä.

Kansalainen, joka on ilmoituksen itseensä kohdistuneesta rikoksesta tehnyt, olettaa, että poliisi tutkii hänen, veronmaksajan, tekemäänsä ilmoitusta täysitehoisesti. Totuus on kuitenkin toinen ja tulee lähitulevaisuudessa olemaan yhä toisempi, jos mitään korjauksia ei tapahdu. Poliisi vastaa kysyjälle, joka kysyy ”onko minun rikoksessani tapahtunut mitään selvyyttä”, ”ei ole vielä”. Vastaus on kerrasta toiseen sama. Ainoa paperi, joka asiasta on syntynyt, on rikosilmoitus, joka on siellä mapissa, ei hyllyllä.

Näin syntynyttä tilannetta kuvaa parhaiten se, että pidätettyjen ja erityisesti vangittujen määrä on merkittävästi laskenut ja vankiloidemme vankimäärä suhteellisen pienessä ajassa vähentynyt lähes 1 000 vangilla. Vapaina ”työelämässä” rikollista ammatiaan harjoittamassa on nyt siis 1 000 rikollista enemmän kuin aikaisemmin. Juuri tästä syystä rikoslukujen voimakas kasvu on syntynyt. Siinä ei tarvita mitään arveluja tai mietiskelyjä, se on puhtaan laskelmallinen lopputulos. Tästä eteenpäin vaikutukset ker-

taantuvat, koska rikollisuus tavallaan ruokkii itse itseään. Kun, kuten aikaisemmin mainitsin, pidätysaikaa lähiaikana lasketaan nykyisestäään, tilanne nykyisillä resursseilla heikkenee entisestään.

Esitutkintalain säätämisen yhteydessä viime eduskunta uskoi asiantuntijoita ja sääti lain perusteluissa, että esitutinnan tarpeisiin oli vuoteen 1991 mennessä perustettava 450 esitutkintavirkkaa ja poliisin muut resurssitarpeet oli tyydytettävä erikseen. Paikallispoliisin ja keskusrikospoliisin virkoja on saatu ensi vuosi, siis tämä budjetti, mukaan luetuna vajaat 230. Siihen lukumäärään on laskettu lähes kaikki ”poliisin virat” vahtimestareista autorasvariin ja siivoojaan saakka.

Kuten aikanaani ryhmäpuheenvuorossa totesin, ministeri Liikasen saituus ja ministeri Louekosken kriminaalipoliitikka niittävät satoa tänä päivänä ja seuraavien vuosien aikana entistä enemmän. Siitä ei päästä mihinkään, vaikka sitä ei varmasti kukaan usko, koska täällä puhutaan poliisin suulla. Mutta uskotte parin vuoden kulussa kyllä, kun muistatte, mitä nyt puhutaan. Tähän kehitykseen, tarkoitan rikollisuuden kasvuun, ei pystytäkään enää vaikuttamaan lyhyellä aikajaksolla, koska tilanne on röstäytynyt käsistä tietyllä tavalla.

Arvoisa puhemies! Sitten toiseen asiaan. Monet ihmettelevät maantiellä ajaessaan, mihin ovat joutuneet liikkuvan poliisin partiot, ja siunailevat liikenteen kurittomuutta osallistuen tietysti samaan kurittomuuteen, minä niin kuin muutkin. Liikenteen puolella onnettomuusluvut osoittavat selvää kasvua. Lukuun ottamatta paria läänää — oikeastaan yhtä läänää — liikkuva poliisi on jopa 50-prosenttisesti, jopa ylikin, valjastettu suorittamaan normaalia paikallispoliisin työtä, koska paikallispoliisi ei enää miehistöpulan vuoksi pysty selviytymään tehtävistään. Tämä samoin kuin liikkuvan poliisin tulevaisuutta koskevien ratkaisujen jatkuva lykkäminen ei voi olla myöskään paras mahdollinen virike mainitun poliisiyksikön työmotivaation kannalta. Ei ole siis ihme, vaikka autoilija voi ajaa kymmeniätuhansia kilometrejä näkemättä liikennettä valvovaa virkamiestä. Liikkuvan poliisin teho verrattuna siihen, kun se oli erikoispoliisi ja työskenteli täydellä teholla, ei ole enää kuin keskimääräisesti 30 prosenttia liikenteen valvonnassa.

Eikä tätäkään tarvitse uskoa, kun poliisimies, tavallaan entinen, puhuu sitä täältä, mutta pitääköpä hyvät kansanedustajat silmänne auki, kun kuljette tuolla tien päällä. Näettekö te siellä poliisiautoja? Kyllä omat silmät sanovat, onko siellä vai eikö siellä ole. Jos siellä ei mitään näy, niin ei siellä ole myöskään valvontaa.

Poliisin resurssien lisäämisellä kautta linjan, ei yksinomaan esitutinnan puolella, on nyt kiire, jos aiotaan välttyä todelliselta rikollisuuden aalloilta sekä saada kohtuullinen kuri palautettua myös liikenteessä. Tähän liittyen pitäisi julkituoda myös päätös siitä, mikä on liikkuvan poliisin tulevaisuus. Osoittaa päätöksentekijöiden selkärangatto muutta, jos yhtä ainoata päätöstä Suomessa ei saada aikaan. Aikanaan keskusrikospoliisin osa oli sama. Onneksi tämä yksikkö on toistaiseksi saanut rauhan.

Aivan lopuksi asiasta, josta on tämän eduskunnan aikana puhuttu usealtakin taholta. Valtiovarainvaliokunta hyväksyi viime budjetin yhteydessä mietintöönsä pönnön, jossa hallitus velvoitettiin nopeisiin toimenpiteisiin poliisiradion puheensalauslaitteiston hankkimiseksi. Siis ponsi oli tämän suuntaisen, en ole luntannut sitä edellisen vuoden tai tämän vuoden budjetista, saattaa muutama sana heittää.

Poliisiradion puhelinliikennettä voi tänä päivänä seurata kuka tahansa ostamalla halvan radiolaitteen ja kääntämällä sen tietylle kanavalle. Voi kuulla kaikki sellaisetkin asiat, jotka henkilörekisterilaki säättää pidettäväksi kansalaisten osalta tyystin salassa, ne kuuluisat henkilötunnuksetkin. Siellä kysyy poliisi, onko tällä kaverilla mitään, sanoo nimen ja henkilötunnuksen perään. Kuka hyvänsä voi ottaa henkilötunnuksen paperille sieltä.

Ed. Skinnarin kanssa voidaan eräänä päivänä laittaa pystyyn koe, vaikka minun huoneessani. Aletaan siellä ladella ihmisten henkilötunnuksia liikennerasian yhteydessä. Sehän on henkilörekisterilain vastaista ja varmaan monen muunkin lain vastaista. Se, että kohdistin tämän ed. Skinnariin, ei ole tietenkään hänen vikansa, mutta satuin nyt katsomaan siihen suuntaan. (Ed. Skinnari: Ei ole ensimmäinen kerta!) — Ei ole ensimmäinen kerta. Ed. Skinnari miellyttää minua jollakin tavalla. (Ed. Gustafsson: Vai on niitäkin piirteitä!) — On, on.

Budjettiin hallitus on kiltisti tuonut määrärahan tämän asian hoitamiseksi. Kun koko kustannusarvio on noin 45 miljoonaa markkaa, hallitus on pistänyt asiaan vauhtia 600 000 markan määrärahalla. Aikamoinen potti. Sillä on tämä valtiovarainvaliokunnan mietinnössä oleva ponsi tietysti toteutettu.

Toivon, että valtiovarainvaliokunta myös tältä osin kiinnittää jälleen asiaan huomiota ja korottaa määrärahaa edes sen verran, että saadaan pystytetyksi koeverkko salausjärjestelmän kokeilemiseksi. Se maksaa noin 2—3 miljoonaa, jolloin ensimmäinen vaihe tästä asiasta saadaan pyörimään. Muuten tuo 600 000 markkaa on aivan yhdentekevä, on se annettu valtion budjetissa tai ei, koska sillä ei saada mitään aikaan. Ei saada hankituksi laitteistoa, ei saada myöskään hankituksi koeverkkoa, jossa tällaisia laitteistoja voitaisiin kokeilla.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies ja arvoisat kansanedustajat, joilla on ollut tilaisuus tulla seuraamaan tämänvuotista budjettipuhettani! Päinvastoin kuin edustajatoveri Aittoniemi ajattelin keskittyä erääseen tärkeään asiaan eli niihin ihmisiin Suomessa, joilla ei mene hyvin.

Jokin aika sittenhän nykyisen hallituksen pääministeri eräässä tilaisuudessa, jonka jälkeen hän myöhemmin hieman täsmensi, mitä todella oli tarkoittanut, puuttui siihen, kuinka paljon Suomessa on keskituloisia. Tämän hänen lausuntonsa mukaan niitä tuntuisi olevan tavattoman paljon. Vakavasti voidaan kyllä kysyä sitä, kuinka kauan esimerkiksi pääministeri Holkeri pystyisi tulemaan toimeen 2 000 markalla. Kuitenkin tosiasia on se, että sadattuhannet suomalaiset riippuen nyt siitä, millä tavoin köyhyyttä laskeetaan, joutuvat tämän tosiasian eteen joka ainoa kuukausi. Heidän on pakko tulla toimeen noin 2 000 markalla. Yksistään toimeentulotuen varassa eläviä on noin 300 000 suomalaista. Viimeisimmän tulonjakotilaston mukaan lähes 100 000 suomalaista saa tuloja alle 2 000 markkaa. Lisäksi suuri osa eläkeläisistä joutuu elämään noin 2 000 markan eläkkeellä riippuen kuntaryhmästä, joten näitä 2 000 markan "lottomotin" voittajia suomalaisista on yllättävän suuri osa.

Me olemme hyvin huolestuneita siitä, miten käy suomalaiselle työvoimalle, miten

työvoimaa riittää tulevina vuosina ja millä tavoin suomalainen työvoima pidetään fyysisesti ja henkisesti kunnossa. Erityisesti uskoisi, että oltaisiin huolestuneita suomalaisista opiskelijoista, millä tavoin he tulevat taloudellisesti toimeen, mikä on heidän henkinen ja fyysinen tilansa, kun he ottavat täydellisen vastuun työelämän erilaisista tehtävistä.

Jos katsotaan tämän budjetin loppumetrejä, siinä kiintyi väkisinkin huomio siihen, että kokoomuksen painostuksesta rutistettiin suurituloisten kohdalla esimerkiksi verotuksessa yhden prosenttiyksikön alennus, jotta siellä syntyisi työmotivaatiota, mutta tämän maan köyhimmät ihmiset jätettiin pelkän inflaatiotarkistuksen varaan toimeentuloturvassa. Tässä mielessä voidaan kysyä, missä oli rutistus vähempiosaisten puolesta.

Jos ollaan huolestuneita suomalaisen työvoiman tulevaisuudesta, on se sitten työttömänä tai opiskelemissa tällä hetkellä, tähän asiaan kannattaisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Tämän vuoden budjetissahan toimeentulotuen osalta oli parannusta, mutta tämä linja ei ensi vuoden budjetin osalta hallituksen esityksessä jatkunut. Tämä hallituksen menettely on sitäkin valitettavampaa, että eduskuntaryhmien puolisoista vuotta sitten asettama eduskunnan perusturvatyöryhmä osaltaan selvitti sosiaalietuuksien vähimmäisturvassa olevat puutteet, välinputoamistilanteet sekä nimesi vuoden 1990 tulo- ja menoarvion laatimista silmälläpitäen vähimmäisturvassa kiireellisimmän toteutettavat parannukset. Suurimmat ongelmat todettiin yksimielisesti olevan opiskelijoitten, työttömien, sairaus- ja vanhempainpäivärahaa sekä toimeentulotukea saavien kohdalla.

Opiskelijan täysimääräinen perusosa ja opintolaina olivat oppilaitoksesta riippuen opintovuonna 1988—89 yhteensä noin 1 700—2 000 markkaa kuukaudessa ja nyt tästä syksystä 1 800—2 100 markkaa kuukaudessa. Jos opiskelija asuu vanhempiensa luona, mikä asuntotilanteesta johtuen on suomalaisen nuoren elämänkohtalo aika monessa tapauksessa, on sitten opiskelija tai ei, silloin tämä tuen määrä on lähes puolet alempi. Siis jos noin 2 000 markkaa jaetaan kahdella, se on suomalaisen opiskelijan toimeentulo. Tuen määrään vaikuttavat myös oman talouden ja alle 24-vuotiailla vanhempien tulot. Opiskelijoitten toimeentulon pa-

rantaminen on perusturvan kallein osa, mutta se on myös kaikkien tärkeänä pitämän työvoiman eli henkilöstön kunnossapitämisen ja maamme tulevaisuuden tärkein osa.

Eduskunnan perusturvatyöryhmässä lausuttiin, että opintorahan perusosien korottaminen 1 000 markkaa kuukaudessa siten, että oman talouden ja vanhempien tulot eivät vaikuta tuen määrään, lisäisi vuotuisia menoja lähes miljardilla markalla. Vastavasti perusosien korottaminen 2 000 markkaan kuukaudessa lisäisi vuotuisia tukimenoja runsaalla 2,5 miljardilla markalla. Vanhempien taloudellisen aseman huomioimisen poistaminen 18 vuotta täyttäneiden kohdalla lisäisi tukimenoja noin 150 miljoonalla markalla. Nyt opiskelijoitten taloudellinen ahdinko pakottaa yhä useampia opiskelijoita yhä pidempään työssäoloon opiskelun ohella, mikä johtaa koulutuspaikkojen hallussapitoon muiden halukkaiden kustannuksella. Samaten opiskelijoitten mielenterveydelliset ongelmat ovat selvästi lisääntyneet. Opiskelijoitten toimeentulon kohentamisen laiminlyönti on suuri kansantaloudellinen virhelaskelma, jonka lyhyen tähtäyksen valtiontaloudellinen säästö kostaustuu moninkertaisina kustannuksina pitkällä tähtäyksellä. Tässä asiassa sosialidemokraattiset kansanedustajat ovat tehneet aivan oikean suuntaisia aloitteita.

Työttömyysturvan peruspäiväraha nousi tämän vuoden heinäkuun alusta 95 markkaan viideltä päivältä viikossa. Tämä keskimäärin 21,5 päivältä kuukaudessa maksettava peruspäiväraha tuottaa saajalleen noin 2 040 markan kuukausitulon silloin, kun hän sen saa täysimääräisenä. Peruspäivärahan korottaminen 5 markalla kuukaudessa lisäisi työttömyysturvamenoja vuositasolla yhteensä 130 miljoonalla markalla. Peruspäivärahan korottaminen 2 500 markkaan kuukaudessa, joka vastaa nettotasolla kansaneläkkeen täyttä määrää, lisäisi vuotuisia työttömyysturvamenoja noin 700 miljoonalla markalla. Lisäyksestä noin neljännes ohjautuisi verojen ja maksujen saajille, lähinnä kunnille. Tärkeänä pidetty tarveharkinnan poistaminen lisäisi vuositasolla menoja kustannusarvion perusteista riippuen 100—300 miljoonalla markalla. Tarveharkinta kohdistuu myös verrattain pienituloisiin ja naisiin miehiä useammin. Työttömänä olevan työvoiman laiminlyönti tälläkin tavoin kostaustuu

siinä mielessä, että näitten henkilöitten taloudelliset ongelmat helposti myös sitten näkyvät muunlaisina ongelmina. Herra puhemies! Jos me haluamme olla todella solidaarisia, meidän on huolehdittava Suomessa vähävaraisesta kansanosastamme. Suomalainen köyhä ei sijoita varojaan ulkomaille Sveitsiin, Caymansaarille tai Floridaan. Noin 2 500 markan kuukausittaista toimeentuloa ei voida pitää yllällisenä elämänä kenellekään.

Koska hallitus on laiminlyönyt esityksensä maamme vähävaraisimmat, on eduskunnassa katsottava, miten tilanne voidaan mahdollisimman pikaisesti korjata. Maamme vähävaraisimmillekin ihmisille on saatava ihmisarvoinen toimeentulo, ihmisen arvo käytännössä.

Ed. Kalliomäki: Arvoisa puhemies! Viime eduskuntakaudella lähti joukostamme antoisammille virkamarkkinoille edustaja, joka jätti vapaaseen käyttöömme poliittisen testamenttinsa. Kaikessa lyhykäisyydessään testamentin sanoma kuului: "Älä selitä, älä valita äläkä ainakaan tunnusta." Saattaa tietysti epäillä, että testamentin herkkä sanoma on peräisin eduskunnan saunavaliokunnan suunnittelumylystä. Oli miten oli, moinen testamentillinen muistikuva ei saunakeikoilta ole mieleeni jäänyt, vaan ennen kaikkea siksi, että poliittisten testamenttien sarjassa "älä selitä" jne. on siitä harvinainen yksilö, että siitä ei eduskunnan budjettikustelussa, saati poliittisessa debatissa yleensä, ole kyetty murentamaan kuin 2/3. Selitys ja valituskielto on tosin moninkertaisesti kumottu, mutta tunnustuspuolella testamentti näyttää pitävän kutinsa. Mitään ei ole tunnustettu eikä tunnusteta, oli keskustelun kohteena mikä tahansa kirja tai kirje, Liikasen budjettikirja tai Väyrysen kirje. Tunnustamattomuus on vähintäänkin poliittisen kulttuurimme muoto, ellei suorastaan maan tapa.

Herra puhemies! Yritän osaltani pysyä tunnustamattomien kulttuuriruodussa. Budjettiesitystä voi pitää ylijäämäisyydessään historiallisena, kuten valtiovarainministeri moneen kertaan on julistanut. Kireydessään se ei taida ihan sitä olla. Kireän oloinen hallituksen tulo- ja menoarvioesitys silti on, koska voi nähdä, että vähänkin merkittävämpi menojen leikkaus olisi jo haukannut olemassa olevista hyvinvointipalveluista pa-

lan sieltä, toisen täältä. Budjettiesityksen suhdannepoliittista linjakkuutta kalvavat kuitenkin veropoliittiset ratkaisut. Kokoomuksen raju satsaus sinänsä hyväksyttävään tuloverotuksen keventämiseen kääntyi kummallisesti hyvätuloisten hyysäämiseksi. Puolueen ylimpiin tuloluokkiin ajama 4 prosentin marginaaliverotuksen kevennys kuten myös puolueen budjettiesitykseen sittemmin saama tavoitteensa puolitus merkitsivät sekä kokoomuksen käyntiä pieni- ja keskituloisten pussilla että taloudellisten suhdanteiden edellyttämän maltillisuuden laiminlyömistä. Kokoomuksen dynaaminen verokonservatismi löi korvalle sekä palkkaverotuksen oikeudenmukaisuutta että budjettiesityksen suhdannepoliittisia tavoitteita. Menköön se kokoomuksen piikkiin!

Sosialidemokraatit ottavat mielellään omaan piikkiinsä sen, että kokoomuslainen vauhtisokeus saatiin sentään kohtuulliseen kuriin. Tuloverotuksen keveneminen osuu kaikesta huolimatta laajimmin keskituloisiin palkansaaajaryhmiin. Näin tapahtuu erityisesti SDP:n ajaman tulonhankkimisvähennyksen kasvattamisen ansiosta. Ja valtiovarainministeri Liikasen syntisäkkiä keventäköön hänen läpiajamansa suurituloisten ikioma suhdannetalletus.

Puhemies! Sain pari päivää sitten allekirjoitusta vaille jääneen kansalaiskirjeen, jonka lähettäjä oli onnistunut keräämään rivilleen varsin vivahteikkaan repertoaarin nimityksiä, joiden välityksellä hän kuvasi tunteitaan peruskoron ennalleen jättäneitä pankkivaltuusmiehiä, siis myös itseäni, kohtaan. Kaikkien sorrettujen säästäjien puolesta hän lopuksi ilmoitti käyvänsä parkkipaikalla rikkomassa autoni. Pitäähän jo lähes saavutetun edun menettämisestä jotain kompensatiota saada!

Kyseinen kansalaiskirje osoittaa omalla karulla tavallaan hyllyvän suon, jolla peruskorosta päättävät pankkivaltuusmiehet korko-operaatioissaan tarpovat. Peruskoron nostotilanteessa olisi vastaavaa palautetta tullut toisesta suunnasta, joku tai jotkut asuntovelkataakkansa raskauttamat kansalaiset olisivat voimansa ponnistaen kyllä tarttuneet kynään ja ehkä autoonkin.

Peruskriteereinä peruskoron muutoksia harkittaessa on kaikista kansalaispaineista huolimatta pidettävä toimenpiteen vaikutuksia kahteen taloudelliseen hyvinvointimme kannalta inhottavaan tekijään, korkeaan inf-

laatioomme ja pahaenteisesti kasvavaan vaihtotaseen vajeeseen. Ne ovat siis peruskriteerit.

Eduskunnan valitsemana pankkivaltuusmiehenä minulle on kuitenkin tullut outo olo, kun olen joutunut merkittävästikin pankki- ja ekonomistipiireistä tulleet kommentit viime viikon tapahtumiin tulkitsemaan niin, että pankkivaltuusmiesten päätöksenteon ylimpänä kriteerinä olisi puoluepoliittinen tarkoituksenmukaisuus ja vielä lyhytnäköinen ja että esitetyt perusteet, kuten asuntovelallisten aseman heikkeneminen tai arviot tulopolitiikan vaikeutumisesta olisivat pelkkää sumutusta ja vastuun välttämistä. Toivoisi, että kansantalouden ja kansalaisten talouden arki vähän useammin kohtaisivat toisensa kyseisten kriitikoiden maailmankuvassa.

Miten merkittäviä sitten olisivat olleet peruskoron noston vaikutukset inflaatiokehitykseen ja vaihtotaseeseen? Suomen Pankki ilmoitti jälkikäteen, että se olisi esittänyt peruskoron nostoa 1,5 prosenttiyksiköllä; 1 prosenttiyksikön nostoesitystä pankki ei ilmeisesti olisi itsekään ollut valmis esittämään. Sellaisen korotuksen vaikutukset onkin monissa vaikutusvaltaisissa ekonomistikerhoissa nähty kyseenalaisina tai voittopuolisesti kielteisinä. Niin sanotusta asiantuntijanäkökulmastakin katsoen myönteisesti ja kielteisesti kansantalouden kehitykseen vaikuttavien korotusten ero olisi ollut vain 1,5 miinus 1 prosenttiyksikköä, siis puolen prosenttiyksikön verran. Myönteisten vaikutusten voittopuolisuus on siis Suomen Pankin kaavailemassa korotusmallissa nähtävä kovin kapeana ja pankin ja pankkivaltuusmiesten näkemysero siten arvioitua paljon pienempänä.

Vaikuttaakseen kulutusta ja investointeja selvästi leikkaavasti sekä säästämisastetta reilusti lisäävästi ja siten inflaatio- ja vaihtotaseongelmia toivotulla tavalla helpottavasti pitäisi peruskorkoa ilmeisesti nostaa 4—5 prosenttiyksikköä. Sellaisen korotustarpeen edessä kuitenkin taitaa kliinisestä pankkien takahuoneestakin kuulua huokaus ”se ei ole mahdollista” ja toinen huokaus vähän vaikeammin ”eikä se ehkä olisi oikeinkaan”. Se ei todellakaan olisi oikein eikä mahdollista niin kauan, kuin asumisen rahoitusjärjestelmät Suomessa ovat nykymuotoisia ja lähes kaikkien asuntovelkaisten ihmisten koron-

maksu sidottu peruskorkoon. Jotta peruskorkoa voitaisiin käyttää painokkaana talouspoliittisena välineenä, on löydettävä tapa, jolla sen rajut vaikutukset pahimman asuntovelkataakan alla kärsivien ihmisten toimeentuloedellytyksiin voidaan ehkäistä tai merkittävästi muilla toimin kompensoida. Tältä osin pallo on paitsi hallituksella ja eduskunnalla myös ja erityisesti Suomen Pankilla ja valtakunnan korkeasti koulutetuilla talousoppineilla.

Ei tarvitse olla kummoinenkaan guru ymmärtääkseen, että inflaation ja vaihtotaseen vajeen radikaali lasku ei onnistu peruskorko-operaatioiden avulla. Muun muassa edellä kertomistani syistä pidän peruskorkoasetta ylipäänsä marginaalisena välineenä taistelussa inflaatio- ja vaihtotasepiruja vastaan. Pankkivaltuusmiesten hihasta on siis turha korkoässiä etsiskellä. Hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen hihat sen sijaan olisi aiheellista muutamaa otteeseen vielä ravistella, ja itse asiassa on hyvä havaita, että hallitus on osaltaan asian havainnutkin.

Odotetun budjettiravituksen yhteydessä sen hihasta tipahti sinänsä ikävä, mutta ikävyydessään välttämätön esitys valtakunnallisesta rakennusverosta. Valitettavasti esitys oli vuoden, puolitoista myöhässä. Ryhtyessään runsaat puolitoista vuotta sitten kurittamaan pääkaupunkiseutua rakennusveroa vastaavalla investointiverolla hallitus viestitti, että pääkaupunkiseutu on valtakunnan inflatioveturi, jonka höyrynpainetta on verolla pakko laskea. Kyseisen seudullisen investointiveron voimassaoloaikana on inflaatio vain kasvanut. Nyt nähdään, että pääkaupunkiseutu ei ollut veturi valtakunnan yhteisessä inflatiojunassa. Pääkaupunkiseudun siirtäminen sivuraiteelle jäähtymään ei aikaansaanut odotettua inflaatiokäännettä tai asuntopoliittista uusjakoa tosi-tarpeessa olevien eduksi.

Vaikka rakennusverokeskustelu asianomaiseen lakiesitykseen liittyen on jo tässä salissa käyty, en pidä suurena syntinä, että vielä muutaman lauseen verran selitän ja valitan sen ongelmallisuutta pääkaupunkiseudulle. On täysin selvää ja varmasti hallituksenkin ymmärryksen käyvää, että pitkään jatkunut ja vielä jatkuva rakennuskieltoa vastaava vero vääristää yhdyskuntarakennetta ja aiheuttaa osin korjaamattomia-kin vahinkoja järkevälle palveluiden kehittä-

miselle pääkaupunkiseudulla. Voi olla, että monisatavuotinen palvelurakenteeltaan varsin valmis Helsinki selviää hommasta kuivin jaloin, mutta naapurikunnat Vantaa ja Espoo, joiden nykyinen olomuoto on parin viime vuosikymmenen aikana lähes tyhjästä polkaistu ja joiden juppimaisuudesta syytettyä kehitysvaihetta ilmentää lähinnä tokaisu: tyhjästä on alettu ja nyt on jo puoli miljardia velkaa, ovat valtion toimien vuoksi pahassa raossa. Keskenäinen asukkaiden etua ajava palvelurakentaminen on rakennusveron keran hamassa tulevaisuudessa päättyessä entistä keskeneräisempi ja asukkaiden verenpaine vastaavassa mitassa korkeampi. Vähin, mitä valtiovalalta on tässä tilanteessa lupa odottaa, on, että se unohtaa turhan niuhottamisen poikkeuslupamenettelyn toteuttamisessa kyseisten kuntien alueella.

Arvoisa puhemies! Lopuksi vielä kulttuuri- ja liikuntapoliittinen viesti hallitukselle ja sen budjettia muokkaaville eduskuntaryhmille ja valiokunnille. Kun näyttää siltä, että oopperan montusta sittenkin nousee jotain oopperataloa muistuttavaa, olisi korkea aika ryhtyä miettimään, mitä kanavia pitkin ja mistä lähteestä käsin tulevan suuroopperan pariin-sataan miljoonaan markkaan vuositasolla nousevat käyttökustannukset maksetaan. 200 miljoonan lovi veikkausvoittovaroissa on muulle kulttuurille, urheilulle, tieteelle, taiteelle ja nuorisotyölle kestämaton paikka. Ainut oikea tapa on siirtää oopperan kustannukset tältä, kuten muitakin osiltaan sinne, minne ne kuuluvatkin, budjetin normaaliin pysyvään katteeseen. Se puhdistaisi sekä hallituksen ja eduskunnan kulttuurikuvaa että mahdollisesti tulevien aarioiden äänen laatua.

Ed. Wahlström: Herra puhemies! Ed. Skinnari puhui ansiokkaasti maamme köyhien puolesta. Se on erittäin hyvä asia, mikäli sanat johtavat myös tekoihin. Helposti sanotaan, että köyhät meillä on aina keskuudessamme. Siksi on ehkä syytä puhua myös maailman köyhistä.

Valtion budjetin yleisperusteluissa todetaan kansainvälisen kehitysyhteistyön lähtökohtana olevan kansainväliset kehityspoliittiset suositukset, yhteistyömaiden tarpeet sekä Suomen taloudelliset voimavarat. Nämä itsestään selvältä tuntuvat tavoitteet vaativat varmasti tarkempaakin pohdiskelua.

YK:n suosittama 0,7 prosentin osuus bruttokansantuotteesta saavutettaneen ensi vuonna. Näin ollen on entistäkin tärkeämpää, että kehitys yhteistyössä keskitytään toiminnan tuloksellisuuden parantamiseen, kuten myös yleisperusteluissa todetaan. Kun rahaa kuluu runsaasti yli kolme miljardia, ei ole samantekevää, miten summa käytetään. Hämmästyttävän vähän tähän asiaan on puututtu.

On kannettava huolta kehitys yhteistyön laadusta. Kuluneen kesän aikana on ilmestynyt muutamia mielenkiintoisia arvioita Suomen kehitysavusta ja Suomen taloudellisista kehitysmaasuhteista. Tutkimuksessaan Kehitysapu täysremonttiin, jonka kaikkiin johtopäätöksiin en toki yhdy, suurlähettiläs Pekka Malinen painottaa kehitysavun keskeistä kysymystä: syntyykö kehitystä, johtaa-ko apu kehitykseen. Ei siis pidä olla tyytyväinen siihen, että jokin hanke sinänsä on menestyksellinen, vaan tulee arvioida sen suhdetta kehitykseen. Toisaalta kehitys yhteistyö voidaan nähdä myös kansainvälisenä sosiaalipoliittikkana. Mielestäni ei siinä sinänsä ole mitään pahaa. Humanitaarista apua tarvitaan, sosiaalipoliittista apua tarvitaan, mutta eiköhän kysymys kuitenkin perustaltaan ole oikeaan asetettu, kun mietitään, miten kehitysapu vaikuttaa siihen, että avun saajat kykenisivät itse alulle panemaan sen avulla kehityksen niin, että apu vähitellen kävisi tarpeettomaksi.

Todellakin ensi vuosikymmenen keskeisiin haasteisiin tulee kuulumaan kestävä kehityksen periaatteen toteuttaminen, jossa voidaan nähdä ainakin seuraavat kysymykset: toimet köyhyyden poistamiseksi, tuki kehitykselle heidän itse valitsemallaan tiellä, siis yritys saattaa maat kuilun yli, ja apu kehitykselle niiden pyrkimyksissä taloudelliseen riippumattomuuteen. Niin avussa yleensäkin kuin erillisissä projekteissa on tehtävä kysymys, mikä vaikutus sillä on kehitysmaiden köyhiä ajatellen. Parantaako se elinolosuhteita, antaako se lisää vaikutusvaltaa?

Mainituksa kirjassaan suurlähettiläs Malinen jättäisi maailman 800 miljoonaa köyhää kansalaisjärjestöjen huolenpitoon. Hän esittää, että parikymmentä prosenttia kehitys yhteistyörahoista ohjattaisiin kansalaisjärjestöille jaettavaksi kohdemaan kansalaisjärjestöjen tai kirkon kautta köyhille ja vähäosaisille. Tämä tietysti osoittaa arvostusta sille

työlle, mitä tavalliset ihmiset kansalaisjärjestöissä tekevät. On varmaan totta, että vain yhteisillä voimainponnistuksilla saadaan jotain todellista aikaan, mutta kaikkea ei pidä kuitenkaan missään nimessä jättää kansalaisjärjestöjen huomaan.

Oikein on myös esittää kysymys, annetaanko apua kohdemaiden hallituksille vai niiden ihmisille elinolosuhteiden parantamiseksi. Selvää tietenkin on, että kaikella avulla tuetaan myös paikallista hallintoa poliittisesti, mutta se, minne pääosa avusta suuntautuu, on ratkaisevaa. Kehitys yhteistyön kaupallisuutta arvostellessaan Kehitysmaainstituutin johtaja Kimmo Kiljunen totesi eräessä haastattelussa, että pahimmassa tapauksessa suomalaiset köyhät tukevat veronmaksajina kehitysmaiden hyväosaisia, joiden asemaa kehitysapu huomattavasti vahvistaa. Näin ei saa käydä. Esimerkkinä hän manitsi Nokian telekommunikaatiohankkeen, jolla rakennetaan 160 digitaalista linkkiasemaa Bangladeshiin. Hanke on alallaan Nokian suurin ulkomainen operaatio. Se toteutetaan maailman köyhimmissä maassa, jossa ihmiset elävät nälkäräjällä eivätkä käytä puhelimia. Näin ollen arvioidaankin, että puhelinyhteyksien parantaminen vahvistaa sotilashallituksen valvontamahdollisuuksia maassa. Tämä olisi varmin kehityksen este Bangladeshissa, toteaa Kiljunen edelleen haastattelussa. Tietenkin on muistettava, että tämän kaltaisen infrastruktuurin rakentaminen toisaalta on eräs kehityksen edellytys.

Peruskysymys on, kenen ehdoilla apua annetaan. Apu on annettava vastaanottajamaan eikä avunantajien ehdoilla. Samalla kun Suomi omalta kohdaltaan tätä toteuttaa, pitäisi toimia aktiivisesti kansainvälisten kaupan rakenteiden muuttamiseksi. Apuhan jää näpertelyksi ja meidän omantuntomme puhdistamiseksi, ellei rakenteita saada muutetuksi oikeudenmukaisemmiksi.

On tietenkin arka kysymys, kenen kanssa vastaanottajamaassa yhteistyötä tehdään. Hallituksia ei voida sivuuttaa ja toimia suoraan pelkästään kansalaisjärjestöjen kanssa yhteistyössä. Mutta kohdemaissa tulee käyttää kansalaisjärjestöjen keräämää tietoa ja kokemuksia, kunhan ei, kuten edellä totesin, kokonaan heitetä maailman köyhiä vain kansalaisjärjestöjen huomaan.

Avun sitominen Suomesta tapahtuviin toimiin tulisi purkaa. Ei kehitys yhteistyön

avulla voida eikä saa ryhtyä harjoittamaan kauppataseen tasapainopolitiikkaa. Sen sijaan tulisi Suomen ja kehitysmaiden välistä kauppaa kokonaisuudessaan kasvattaa. Suomen tulee antaa köyhimpien kehitysmaiden tuonnille mahdollisimman edullinen tullikohdeltu kyseessä olevien tuotteiden kilpailukykyyn parantamiseksi. Suomen pitää myös edistää kehitysmaatuotteiden tuntemusta, niin että niitä myös Suomessa kysyttäisiin.

Kehitysapu on osa poliittista tukea. Linjaratkaisut sekä useimmat konkreettiset ratkaisut ovat poliittisia päätöksiä. Nykyistä politiikkaa on yritettävä muuttaa, vaikka kehitysyhteistyötämme voitaisiinkin sanoa tällä hetkellä varovaisen positiiviseksi. Mutta radikaalimpaa linjaa osoittaisi esimerkiksi Nicaraguan hyväksyminen ohjelmamaana ja avustusten lisääminen sinne, kuten olemme aloitteessamme ehdottaneet. Tämä on tietenkin vain yksi esimerkki.

Kehitysavun suuntaaminen on entistä tärkeämpää. Painopiste on asetettava niin, että se tavoittaa kehitysmaissa kaikkein köyhimmät ihmiset. Kehitysapu ei saa olla tukea näiden maiden eliiteille. Toisaalta on suunnattava tukea sellaisiin hankkeisiin, jotka vaikuttavat kehitysmaiden ongelmiin kuten väestönkasvu tai luonnon tuhoutuminen. Kehitysmaissa nopea väestönkasvu uhkaa tuhota kaikki kehittymisen edellytykset. Vaikka taloudellinen kehitys ja sosiaaliolojen parantaminen hidastavatkin väestönkasvua, estää useissa kehitysmaissa nykyinen väestön kasvuvauhti yhteiskunnallisen kehityksen. Nopeat ja tehokkaat toimet silloin, kun maan väestöstä niin kuin useissa kehitysmaissa huomattava osa on alle 15-vuotiaita, tehoavat vasta vuosikymmenien kuluksi, minkä aikana asianomaisen maan väkiluku ehtii hyvinkin kaksinkertaistua. On ehkä syytä kuitenkin painottaa, etteivät nälkä ja köyhyys ole väestön kasvun seurausta, vaan pikemminkin väestönkasvun syy. Kokemukset osoittavat, että elintason noustessa, ihmisten vapautuessa taloudellisesti ja sosiaalisesti myös väestönkasvu on hidastunut.

Toisaalta on muistettava, että eräät teolistamishankkeet puolestaan tuhoavat luonnon ympäristöä siinä määrin, että niiden hyödyllisyys on vähintäänkin kyseenalainen. Lisäksi kehitysyhteistyöstä riippumatta mm. sademetsien tuhoutuminen tai eräillä alueilla

esimerkiksi liika laiduntaminen ovat vakavia ongelmia.

Suomen antaman kehitysavun ei pitäisi millään tavalla tukea tämän kaltaisia kehityspiirteitä. Keskeistä on kehitysmaiden riippumattomuuden lisääminen kehitysyhteistyötä tehtäessä. Kehitysavulle asetetut kriteerit on otettava huomioon myös kauppapolitiikassa. Viennin edistämistä voidaan tehdä, mutta ei kehitysyhteistyövaroin.

Suomen tulee edelleen nostaa esille ja tukea niitä uuden kansainvälisen taloudellisen järjestyksen ajatuksia, jotka voisivat realistisina olla toteuttamiskelpoisia. Kehitysapu ei saa tukea epätasa-arvoa lisääviä yhteiskunnallisia ja taloudellisia poliittisia suuntauksia. Erityisen tärkeätä on ottaa huomioon naiskysymys. Näihin on vaikuttettava kaikissa kehitysyhteistyön prosesseissa. On todella yhdyttävä näkemykseen, että apu on suunnattava paremmin harkittuihin kohteisiin. Projektit on vietävä loppuun. Avun on oltava enemmän yhteistyötä kuin apua, jotta vastaanottaja on motivoitunut projektin jatkamiseen avun loppumisen jälkeenkin sijoittamalla kohteeseen omia voimavarojaan.

Kehitysyhteistyön laadun parantaminen edellyttäisi myös resursseja ulkoasiainhallinnossa. Työntekijäresurssien lisääminen on parempi vaihtoehto kuin konsultit, jotka edustavat useimmiten yritysmallia ja jotka eivät ainoastaan toteuta projekteja, vaan myös suunnittelevat, valmistelevat ja jopa arvioivat niiden tulokset. Lisäksi tämä tapa johtaa vain muutamien suurten projektien läpi viemiseen, periaatteeseen, joka välttämättä ei ole paras.

Käsitellessään hallituksen kertomusta vuodelta 1987 ulkoasiainvaliokunta totesi, että ulkoasiainhallinnon menoista kansainvälisestä kehitysyhteistyöstä aiheutuvat menot ovat noin 4/5. Pelkästään rahalla mitaten kehitysyhteistyön menot ovat suuremmat kuin monen ministeriön menot. Esimerkiksi ympäristöministeriö kokonaisuudessaan on rahallisesti pienempi kuin kehitysyhteistyön menot. Jo tästä johtuen on tarpeellista lisätä kehitysyhteistyön ohjauskeinoja. Valiokunnan mielestä nyt on tarpeellista keskittyä avun laadulliseen kehittämiseen ja tutkia, minkälaisia kehitysvaikutuksia avulla on tähän asti ollut.

Valiokunta pitää metinössään välttämättömänä, että ulkoasiainministeriöön nime-

tään ministeri kehitysyhteistyötä varten. Tarpeellista se on myös siksi, että Suomen ulkopoliittikan muut keskeiset toiminnot ovat lisääntyneet. Mielestäni tämä mietinnössä esitetty näkemys tulee ottaa vakavasti, mikäli pidetään oikeana kehitysyhteistyön laadun parantamista ja todellisen kehityksen tavoitteet nähdään keskeisinä ja välttämättöminä toteuttaa.

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! Voidaan sanoa, että hallitus hoitaa ensi vuoden budjettiesityksellään monia periaatteellisesti tärkeitä asioita eteenpäin ja parempaan suuntaan. Sellaisina voidaan mainita verouudistuksen eräiden epäkohtien korjaaminen, asuntorahaston perustaminen ja kääntein ilmaantumisen mahdollisuus suomalaisen asuntopoliittikkaan. Kuluttajahallinnon tehostaminen ja ympäristöön liittyvien veropoliittisten ohjaustoimien merkitys on myös myönteinen, samoin teknologia- ja tutkimusmäärärahojen voimakkaan kasvun jatkaminen.

Keskustelussa budjettia on jo varsin kouraisesti arvosteltu sen tulonjako ja veropoliittisesta linjasta. Budjetti antaakin — sanon valitettavasti — yhteiskunnan hyväosaisille kauhallisen seteleitä, samalla kun vähätuloisille tippuu vain lusikallinen. Voi olla, että verotuksessa ja tiettyssä osassa sosiaaliturvan kehittämistä hallitus on tietoisesti jättänyt vielä liikkumavaraa ajatellen mahdollisia ensi talven tuporatkaisuja. Voi olla, että hallituksen managerijohtoa tyydyttää se, että verotuksen taso periaatteessa kaikilla palkansaajilla laskee verrattuna tämän vuoden takaiseen tilanteeseen.

Mutta mielestäni sosialidemokratia tasavon ja oikeudenmukaisuuden liikkeenä ei voi, emmekä me sen sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän jäseninä, vain katseella seurata tuloerojen kasvua ja eriarvoisuuden lisääntymistä. Sanoisinkin niin, että sosialidemokraateille lankeaa tämän budjetin epäoikeudenmukaisen yleisilmeen muodossa ensimmäinen vakava kokoomusyhteistyön lasku maksettavaksi. En olisi hyväksymässä tätä laskua murinoita enkä ilman, että laskun maksumiehiä ja -naisia katsotaan ja laskua myös vielä jaetaan tämän syksyn aikana uudelleen. Tämä tarkoittaa budjetin eräiden kohtien kertakaikkista uudelleen arviointia.

Budjettiesitys ei ole huomioinut monilta kohdin lainkaan sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän budjettiesityksen talouspoliittisia kehystavoitteita, siis ryhmämme asettamia tavoitteita. Niistä muutama.

Eduskuntaryhmämme asetti tavoitteekseen kattavan ja tasoltaan nykyistä korkeamman leimaverotuksen toteuttamisen osakkeille. Vaadimme osakekauppojen hillintään keinoja esimerkiksi osakekaupan verotuksesta. Mielestämme yritysten luotonottoa olisi tullut hillitä erillisellä, vain yrityksiin suunnatavalla luottoverolla. Yritysverotuksen laajennuksiin on tarvetta ja varaa myös tulevina vuosina, totesimme. Myyntivoittoverotus on uudistuksen jälkeenkin suhteellisen keveää.

Missä olemme nyt? Hallitus esittää ensi vuodeksi luottoveroa, mutta muilta osin esityksiimme ei ole painomustetta budjettiesityksessä tarvittu. Tämä on valitettavaa siksi, ettei hallitus näytä haluavan käydä kiinni kansallisen säätelyn tarjoamiin mahdollisuuksiin vaihtotaseen kurittamiseksi ja yleisemmin talous-, vero- ja rahapolitiikan suunnan kääntämiseksi. Periaatteessa mielestäni voisi ajatella sosialidemokraattien ja kokoomuksenkin peruskannattajia kiinnostavan ja yhdistävänkin säätelytalouden ja vapaan anarkian välimaaston täyttäminen. Päättävöitehan siinä olisi se, että kansantalouden voimavarojen virtaamista kasinotaloudessa ei tule verotuksella suosia. Pitäisi tukea ja suosia työtä, tuotannollista toimintaa.

Hallitukselta vaadittavat toimenpiteet mielessä teimmeikin keväällä yhdessä ed. Jouni Backmanin kanssa ja monien vasemmistolaisen ja myös vihreiden allekirjoittaman lakialoitteen, jossa ehdotettiin osakkeilla käytävälle arvopaperikaupalle leimaveron korottamista 2,5 prosenttiin kauppahinnasta arvopaperipörssissä tehtävien kauppojen osalta ja 4 prosenttiin kauppahinnasta silloin, kun luovutus tapahtuu ilman arvopaperipörssin välitystä tai kun kaupan kohteena on 20—40 prosenttia jonkin osakeyhtiön osakekannasta. Esitimme myös yhdenmuikaistettavaksi asuntokaupan leimaverotus osakeyhtiöiden ja kiinteistöjen osalta sekä vapautettavaksi ensiasunnon kauppa kokonaan leimaverosta.

Näiden toimien lisäksi olisi myös odottanut ja odotan edelleen, että tässä suhdannepoliittisessa tilanteessa suoritetaan ylimääräinen vero pankeilta ja suurteollisuudelta.

Pisteveron tyyppinen vero olisi paikallaan erityisesti puunjalostusteollisuutta koskevana.

Olen myös sitä mieltä, että ulkomaille tehtäville sijoituksille tulisi määrätä erityisleimavero. Se on tarpeen siksikin, etteivät pian sadan miljardin markan verottomat määräaikaistalletukset karkaa kaikki ulkomaille. Kansakunnan säästövarojen maaltapaon torjumiseksi tarvitaan nyt ennalta ehkäisevää toimintaa. Vastuu on julkisella vallalla, itse asiassa meillä päättäjillä, sillä markkinavoimat toimivat ilman sääntelyä päinvastaiseen suuntaan.

Jotta sosialidemokratia tai yleisemminkin kansanvallan aidot voimat voisivat tarjota haasteen markkinavapaudeksi naamioidulle kapitalistisen markkinatalouden ohjausperiaatteelle, on meidän löydettävä ratkaisut ja voimat myös valtion heikkouden ongelmaan.

Jukka Knuuttila kärjisti oivalla tavalla valtion mahdollisuuksiin kohdistuvan epäluottamuksen Demari-lehdessä olleessa mielipidekirjoituksessa todetessaan: "Valtakunnassa käydään valtapeliä, jonka jatkuvia häviöitä vaihdetaan vaaleilla."

Me emme saa alistua tällaiseen valtion voimattomuuteen. Päinvastoin poliittista demokratiaa ja parlamentarismia tulee syventää ja edistää. Siihen on myös yhdistettävä Euroopan yhdentymisessä ns. sosiaalisen ulottuvuuden toteutuminen, joka ei myöskään voi toteutua ilman ehtoja kansainvälisen pääoman liikkeille ja ilman näihin liittyviä uusia, osin yhteisiäkin verokäytäntöjä.

Omistuksen ja yritysrakenteen hajautuksen lisäksi tarvitaan toimenpiteitä aitojen markkinoiden toteuttamiseksi. Esimerkiksi lainsäädännön ja valtion heikkoudesta käy rahoitusmarkkinoiden kehitys. Rahamarkkinoiden vapauttamisesta teki päätöksen Suomen Pankin johtokunta. Tietävästi yksikään ratkaisu ei kulkenut eduskunnan kautta.

Pääomaliikkeet ovat siis vapautuneet. Tehokkaista markkinoista en kuitenkaan ilkenisi vielä puhua. Tällä hetkellä on nimittäin sekä anto- että ottolainauksessa samoille tuotteille kaksijakoiset markkinat, joilla valitsee eri hinnat. Lainanantomarkkinoilla suuryritystä rahoitetaan, mutta kotitaloutta rahastetaan. Useimmat yksityiset säästäjät saavat korkoa, joka ylittää hädin tuskin inf-

laatioon. Sen sijaan yritys saa yön yli luovuttamistaan rahoista sen, minkä kotitaloudet saavat vuosiksi säästämistään ja sitomistaan säästöistä. Tämä johtuu siitä, että kotitalouksia ei edes päästetä lyhyen rahan markkinoille. Mitä ne semmoiset markkinat ovat, joille ei ole kaikille avoin pääsy?

Arvoisa puhemies! Valtion tulo- ja menoarvioesitys on johtamassa tuloerojen ja eriarvoisuuden kasvuun, mikäli muutoksia eduskunnassa ei tehdä. Poliittisesti ei liene mahdollista kokoomuksen vastustuksesta johtuen muuttaa veroasteikkoja ja siirtää painopistettä suurituloisilta pienituloisille. Sen sijaan mahdollista ja välttämätöntä on vähennysjärjestelmää muuttamalla ja suorilla tulonsiirroilla korjata pieni- ja keskituloisten asemaa. Näin on tehtävä. Se on budjetin hyväksymisen ehto.

Lapsilisiä on korotettava budjetissa esitettyä enemmän, vähintään 20 prosenttia. Työttömyys- ja sairausvakuutuksen peruspäivärahaa on nostettava rinnan perusturvauudistuksen kanssa siten, että perusturvan taso on 2 500 markkaa kuukaudessa. Mielestäni tuntuva tasokorotus on ehdottomasti tehtävä työttömyyspäivärahaan. Viitataan tältä osin sosiaalivaliokunnan puheenjohtajan ed. Jouko Skinnarin asiantuntevaan ja hengeltään saman suuntaiseen puheenvuoroon kuin tässäkin esitän. Mutta sanojen on muututtava teoiksi, niiden on näytävä syksyn käsittelyn edetessä.

Sairaus- ja avustuskassoista on puhuttu jo paljon, mutta ei liian paljon. Näiden avustuskassojen maksamien lisä- ja täydennyspäivärahojen verotus on otettu erittäin kielteisesti vastaan. No, se on ymmärrettävää, että on otettu kielteisesti vastaan. Mutta asiassa on kysymys erittäin syvällisistä asioista. Näin vähintä, mitä voidaan tehdä, on se, että kassat saavat riittävän siirtymäkauden, jolloin ne voivat sopeuttaa toimintansa uuteen tilanteeseen. Kysymys on vähintään 3—4 vuoden aikalisästä ja siirtymäkaudesta. Parasta olisi kuitenkin se, mitä ed. Jukka Roos ehdotti, että nämä erityispäivärahat, joille ihmiset itse maksamalla kassalle 1—2 prosenttia keräävät pääoman, voisivat olla verosta vallan vapaat.

Myös nyt pitää kerätä kokemukset ateriakorvausten ja päivärahojen verotuksesta, ja tarvittaessa on otettava ne uudelleen syyniin.

Yksinkhuoltajien asemaa on tarkoitettu myös

takautuvasti korjata. Se onkin oikein. Jos kokoomus olisi hyväksynyt vuosi sitten sosialidemokraattien ajaman yksinhuoltajavähennyksen tason, olisimme välttyneet tuhansilta turhilta, katkeriltakin verouudistuksen vastustajilta. (Ed. Sasi: Kyllä me hyväksyimme, se oli valtiovarainministeriö, joka vastusti!) — Kyllä, te hyväksyitte tason, joka oli 2 000—3 000 markkaa alhaisempi kuin me esitimme ja tiukasti vaadimme. Tämä on nähtävissä jo viime vuoden joulukuussa pidetyistä puheenvuoroista. (Ed. Sasi: Minä olin niissä neuvotteluissa, joita käytiin. Kokoomus ei vastustanut. Se oli valtiovarainministeriö!) — Kokoomuksen valtiovarainministeriön päättäjät vastustivat.

Vielä on ainakin yksi kansalaisryhmä, joka mielestäni täysin oikeutetusti kokee olevansa epäoikeudenmukaisesti kohdeltu. Mahtaako ed. Sasi tietää, mitä tarkoitan? Tarkoitan elatusvelvollisia. Mikään muu ryhmä ei ole menettänyt tasoltaan noin 4 000 markan elatusvelvollisuusvähennystään.

Korostan asian periaatteellista puolta. Elatusvelvollinen on avioeron jälkeenkin lapsiperheelminen. Tänäpäin pidetään hyvin suotavana, että erolasten yhteydet erossa asuvaan vanhempaan säilyvät kiinteänä lapsi—vanhempisuhteena. Pidän selvänä, että verohelpotus, jota perään, kuuluu ainoastaan niille elatusvelvollisille, jotka tunnollisesti ja säännöllisesti hoitavat maksuvelvollisuutensa ja voivat tämän luotettavasti todistaa.

Elatusvelvollisia on Suomessa 100 000. On jopa esitetty arvio, että heitä on 120 000. Vuoden 1987 elatusvähennyksen valtionverosta teki noin 60 000 henkilöä. Mielestäni verouudistuksen henkeen ja verologiikkaan ei sovi minkään kansalaisryhmän asettaminen näin merkittävästi huonompaan asemaan kuin jokin toinen.

Toivon, että hallituspuolueiden piirissä erityisen vakavasti harkittaisiin oikeudenmukaisuus ja lapsiperheelminen elatusvelvollisen elämäntilanteesta käsin se, miltä kohtelu isästä tai äidistä nyt tuntuu. Pyrin omalta kohdaltani vaikuttamaan siihen, että elatusvelvollisten elatusvelvollisuusvähennysasia otetaan erittäin vakavaan käsittelyyn.

Ed. Juhantalo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli hyvin miellyttävää kuulla ed. Gustafssonin puheenvuorossa se osa, jossa hän lämpimästi kannatti perustur-

van nopeata ja tehokasta parantamista budjettikäsittelyn aikana eduskunnassa, siihen liittyen päivärahojen nostamista ja myös lapsilisien tuntuvaa korottamista, joka oli eräs keskeinen osa keskustan eduskuntaryhmän puheenvuorossa. Kiinnitän huomiota siihen, että tähän on vielä mahdollisuus keskustan ja SKDL:n yhteisen tätä asiaa koskevan lakiesityskimpun tultua käsitte-lyyn.

Varsinaisesti halusin kuitenkin lausua erilaisen käsitykseni ed. Gustafssonin kanssa siitä, miten hän kokonaisvaltaisesti käsittelee arvopaperikaupan ja osakesäästämisen verottamista. Siltä osin yhdyin hänen käsityksiinsä, että kun kysymys on suurten rahamassojen ohjaamisesta ulkomaille verottomina, siihen pitää tässä maassa puuttua ja kaikenlainen keinottelu osakekaupassa tulee voida kitkeä meidän maastamme pois.

Mutta arvopaperikauppa ja osakesäästäminen on yksi säästämisen muoto, ja säästäminen kokonaisuudessaan on romahdusmaisesti mennyt meillä alaspäin. Meidän suomalaisten tulee oppia siihen, että rahassäästämisen ohella on myös arvopapereiden hankkiminen säästämisen muoto, ja olisi täysin virheellistä voimakkaasti lisätä verotuksella tämän säästämisen kehittymistä. Jo nyt me suomalaiset aivan liian yksipuolisesti innostumme hankkimaan asunto-osakkeita, ja kuten kävi pari vuotta sitten rahoituksen tullessa löysemmäksi, aiheutimme yhdessä omalta osaltamme siksi nopean asuntojen hintojen nousun yksipuolisen hankinnan johdosta.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Juhantalo tuki niitä ajatuksia, joita puheenvuorossani esitin. Sen sijaan hän esitti kritiikkiä niitä näkökohtia kohtaan, joita en esittänyt.

Ed. Rajamäki: Arvoisa puhemies! Budjetin valmisteluun ja valmistelumuotoihin liittyvän keskustelun toivoisi johtavan avoimempaan budjetin valmisteluun mm. sen takia, että eduskunnan taholta poliittisesti voitaisiin peilata periaatteellisia ratkaisuja ja toisaalta myös että voitaisiin vähentää shokeeraavien kuplien ja budjettiankkokojen ympärillä käytävää keskustelua.

Toinen asia, johon myös toivoisin muutosta, on valtiovarainministeriön rooli eri sek-

toriministeriöiden asioiden käsittelyssä. Raamit ym. on tietysti syytä VVM:n katsoa, mutta aika erikoista, että valtiovarainministeriö ottaa myös budjettivalmistelussa ammattiministeriöiden sisäisen harkinnan valtaa painopisteiden valinnassa. Tämä ei voi olla oikeaa budjetin valmistelua.

Talouspoliittisesta tilanteesta ja vaihtotaseen vajeesta on tehty budjetissa oikean suuntaisia johtopäätöksiä ja tullaan tekemään ulkomaisen lainan ehtojen koventamisella, ja budjetin ylijäämällä varmasti kiipeämpiäkin ratkaisuja joudutaan tekemään. Mutta myös kaavamaisuus näissä johtopäätöksissä näkyy mm. siinä, että vaihtotaseen vajetta ei varmasti pahenna runkovesijohtojen vetäminen mutageenista vettä juovaan kaupunkiin, eli karsitaan kaatopaikkoja ja vesihuoltokohteita tai toisaalta tässä taloudellisessa tilanteessa lykätään perusturvan parantamiseen liittyviä toimenpiteitä. Toimeentuloturvan parantamiskysymykset eivät ole todella vaihtotaseen vajekysymyksiä ovat sosiaalisesti välttämättömiä ja pitkään odotettuja ratkaisuja. Kaavamaisuutta tietysti osaltaan kuvasi myös sinänsä välttämätön rakennusveroasia, jossa ei elinkeinopoliittisia, aluepoliittisia ja työllisyyspoliittisia erityispiirteitä riittävästi lain soveltamisessa tuotu esille.

Myönteistä budjetissa ovat ympäristöpoliittiset ratkaisut, niin myös asuntopoliittiset: sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän asuntorahastotavoitteiden toteutuminen. Suuria vaaroja liittyy lähinnä porvarillisella taholla esille tuotuun vuokrasääntelyn purun laajentamiseen kuten yhtä lailla korkotukijärjestelmän mukaantuontiin. Se ei ole sosiaalisen asuntotuotannon perustavoitteisiin yhtenevä järjestelmä, enemmänkin pelaa pankinjohtaja—asiakas- ja pankkitili—maksu-perusteilla. Päivähoitopalvelut niin ikään ovat myönteisesti etenemässä.

Sosiaali- ja terveysministeriön osalta on hyvin paljon sellaisia asioita, joihin ei budjetin valmistelussa ole puututtu mutta joihin nyt haluan muutamalta osin puuttua. Ensinnäkin myönteistä ovat ohitusleikkausten ja erikoissairaanhoidon voimavaralisäykset, se tasokorotus, joka viime vuonna tehtiin ja tänä vuonna säilyi, ja 7,5 miljoonaa markkaa tulee lisää. Haluan korostaa sitä, että ohitusleikkaustilanne ei ole parantunut maassamme. Vaikka kohta saavutetaan leikkausmää-

rissä se tavoite, joka vastaa vuotuista uusien potilaiden määrää, meillä on jonossa tuhansia potilaita. Tämän takia olisi syytä lisävaikeavarat tässä vaiheessa suunnata myös virkoihin ja leikkaussalirakentamisen puolelle sen lisäksi, että ostopalveluja käytetään. Ostopalvelujen käytössäkin olisi syytä tässä tilanteessa taloudellisesti oikeudenmukaisemman leikkaustoiminnan turvaamiseksi mennä sv-korvausten nostamiseen, koska tällä hetkellä 70 000 markan leikkauksesta potilas saa 10 000 markkaa ja se on taloudellisesti vaikeaa monelle — sanotaan näin, että vieläkin kirurgin veitsi viiltää lompakon paksuuden perusteella näissä asioissa.

Myös Kansaneläkelaitoksen valtuutettujenkin esille tuomat hivenaineiden korvattavuuskysymykset kuten myös kuntoutuksen lisääminen, mm. eläkeläisten kuntoutuksen parantaminen, työikäisten ja ennakoivan kuntoutuksen lisääminen ovat hyvin tärkeitä asioita, joihin toivoisi eduskunnassa kiinnitettävän vielä huomiota.

Täällä on puututtu myös hoitoalan palkkauskysymykseen. On totta, etteivät täällä työmarkkinajärjestöt neuvottele silläkään sektorilla, mutta pian alkaa kaatua yhteiskunnan ja yhteiskunnallisen terveydenhuollon päälle se tilanne, joka sosiaali- ja terveyshuollossa erityisesti on. Palkkauksesta se pitkälti on kiinni mutta myös siitä, että työvoiman kysyntä sosiaali- ja terveydenhuollossa kasvaa voimakkaasti ja siellä tarvitaan myös sisäistä uudelleen järjestelyä varmasti. Vuoden 1995 tilanteessa erään selvityksen mukaan, jos alalle hakeutuvien sukupolijakauma säilyy samana, joka toisen naisen pitäisi hakeutua sosiaali- ja terveydenhuollon ammatteihin. Sehän ei voi toteutua, eli meillä on viiden vuoden säteellä varsinainen aikapommi näiden palvelujen henkilös-
töpuolella.

Yhtä lailla myös tulisi miettiä sairausvakuutusjärjestelmää suhteessa yhteiskunnalliseen terveydenhuoltoon. Tällä hetkellä me olemme luoneet — yhteiskunta itse luonut — yhteiskunnallisen terveydenhuollon romutusjärjestelmän sillä tavalla, että sv-järjestelmää ei käytetä täydentämään yhteiskunnallisia terveyspalveluja vaan tällä hetkellä suunnitelmattomasti ne korvaavat yhteiskunnan omaa toimintaa.

Viime keväänä maa- ja metsätalousvaliokunnassa sosialidemokraatit halusivat tuoda

esille maataloustulosopimukseen liittyvää arvostelua, ja budjetti osoittaa sen eräiltä keskeisiltä osilta oikeaksi. Katsoimme, että toisaalta maidon tuotantokatot ja maatalouden omat osallistumisvastuorajat kuvastivat sitä, että maatalous ei tule oikeudenmukaisesti osallistumaan ylituotannon vientikutannuksiin, samoin viljan osalta, vaikka tietysti vilja on aina vuosikohtainen asia ja satokohtainen asia, myös sen rahoitus. Selvästi näkyy se, että veronmaksaja, palkan-saaja ja eläkeläinen, maksavat viulut näiltä osin, ja maataloustulosopimus on yksi nykyisen hallituspohjan suurimpia pettymyksiä myös budjettipoliittisesti. Sieltä olisi löytynyt rahaa varmasti pienten ja keskikokoisten viljelijöiden toimintaa rajaavien ja rasittavien kiintöjärjestelmien purkamiseen kuten myös varoja monenlaisiin sosiaalisen perusturvan parantamiseen niin maalla kuin kaupungissa.

Perusturva onkin asia, josta on paljon puhuttu, ja haluan myös omalta osaltani siihen lyhyesti puuttua sikäli, että ei olisi tarvittu eläkekomiteoita edes tutkimaan tiettyjä sosiaalisia eläke-etuuksien yhteensovittamispäkohtia lisäosien osalta kuin myös kääntäen pienten työeläkkeiden ja kansaneläkkeen lisäosan yhteensovittusepäkohtaa. Nämä ovat asioita, jotka olisi pitänyt jo ensi vuoden budjetissa järjestää eikä odottaa vuotta 1991. Toivoisikin, että tältä osin yhtä lailla kuin veteraanien ja eläkeläisten asuntojen peruskorjausavustuspuolella eduskunta voisi tehdä pieniä ja suuria tärkeitä ratkaisuja.

Arvoisa puhemies! Lopuksi kunnallistalouden osalta tuntuu, että valtiovarainministeriön valmistelussa ei korostu kovin suuri valtimotuntuma kunnallishallinnon ja kunnallistalouden arkipäivään tänä päivänä. Helsingin mittakaavassa ei pitäisi lääkkeitä miettiä suhdannepoliittisestikaan, ei ainakaan yhden suhde yhteen muualle maahan. Tällä hetkellä hyvin monissa kaupungeissakin, joissa veroäyrimäärä per asukas sinänsä on kohtuullinen, ovat äyrikertymät yllättäen pienempiä kuin talousarvion perusteeksi on arvioitu. Tällä hetkellä on ihan riittävästi opeteltu velkaantumista ihan lakisääteisten palvelujen ja peruspalvelujen hoitamiseksi kunnissa. Siinä eivät suhdannemaksut ja -verot sovellu, eivät automaattisesti ainakaan joka suuntaan, eli tällaista kaavamaisuutta tässäkin asiassa ei pidä hyväksyä.

Ed. Saari: Arvoisa puhemies! Mitä pitemmälle ilta on ehtinyt, sitä useammin sosialidemokraattisten edustajien suusta on voitu kuulla sellaisia puheenvuoroja, joihin voi suhtautua mitä suurimmalla lämmöllä ja hyväksynnällä ja kannatuksella. Toivottavasti tällainen ajattelutapa ja mieli jatkuu sosialidemokraattien vahvan ryhmän piirissä myös myöhemmin, myös silloin, kun ministerit ovat paikalla. Ettei vain olisi niin, että tämä on hieman niin kuin lämpimikseen puhumista, kun isot pojat ovat talosta poissa.

Hallituksen linja ei ole ollut lainkaan sen mukainen, mitä on sosialidemokraattisten puhujien suulla peräänkuulutettu viime aikoina, ja se on näkynyt myös siinä pääluokassa, josta aion etupäässä puheenvuorossani puhua, eli liikenneministeriön pääluokassa.

Jo tänä iltana aikaisemmin on todettu, että ensi vuoden budjettiesitys tietää suurin piirtein romahtamista maaseudun bussiliikenteelle eli joukkoliikenteen tärkeimmälle sektorille. Bussithan edustavat runsasta 77:ää prosenttia joukkoliikenteen koko volyymista, eli joukkoliikenteen kuljettamista matkustajamääristä yli 77 prosenttia on bussilla kuljijoita.

Vuosi sitten, kun asiasta keskusteltiin, hallituksen taholta puolittain lupailtiin linjaliikenteessä olevalle bussiliikenteelle oikeutta kevyen polttoöljyn eli siis verottoman polttoaineen käyttöön. Tämä olisi markkamääräisesti tiennyt kustannussäästöä valtakunnan bussiliikenteelle lähes 100 miljoonan markan verran. Se olisi myös vapauttanut meidät suuresta byrokratiasta, kun ei enää tarvitsisi niin paljon olla erilaisten tukimomenttien harkitsijoita ja jakajia. Budjetissa on kuitenkin tuohon kysymykseen selvä vastaus: ei.

Joukkoliikenteen kehittämiseen ja säilyttämiseen tarkoitettua määrärahaa on sen sijaan lisätty 25 miljoonalla markalla ja yleinen sotu-maksujen alentaminen merkitsee alalle noin 2 miljoonan markan kustannussäästöä. Plussaa valtion toimista aiheutuu bussiliikenteelle noin 27 miljoonaa markkaa ensi vuonna.

Kuitenkin se toinen käsi, joka ottaa, näyttää olevan paljon suurempi kuin antava käsi, eli valtion toimenpitein aiheutetaan bussiliikenteelle huomattavasti suuremmat kustannusten lisäykset. TEL-maksujen korotus ai-

heuttaa alalle noin 38 miljoonan kustannuslisan vuositasolla, dieselvalmisteveron korotus noin 30 miljoonaa markkaa ja liikevaihtoveron korotus noin 4 miljoonan markan lisäkustannukset. Yhteensä lisäkustannuksia valtion toimesta alalle osoitetaan noin 70 miljoonaa markkaa verrattuna viime vuoteen.

Kyseessä on siis tilanne, jossa valtion toimin tähän vuoteen verrattuna osoitetaan bussiliikenteelle 45 miljoonan markan lisäkustannus. Me jokainen tiedämme, että ongelma, joka siitä aiheutuu, kohdistuu ensisijaisesti maaseudun haja-asutusalueitten viimeisiin bussivuoroihin, niihin viimeisiin järjestetyn joukkoliikenteen mahdollisuuksiin, joita niillä ihmisillä olisi mahdollisuus käyttää hyväksi.

Lisäksi edelleen näyttää jatkuvan sama tilanne tukimäärärahan jaossa eli se, että bussiliikennettä harjoittavilta yrittäjiltä ja yrityksiltä edellytetään ns. ristosubventiota. Eli jos yrityksellä on jokin kannattava linja, siltä vaaditaan kannattavan linjan tuoton käyttämistä kannattamattoman linjansa subventointiin, eli juuri sitä asiaa, jota hallitus nimenomaisesti kieltäytyi hyväksymästä esimerkiksi Posti- ja telelaitoksessa, kun siitä muodostettiin liikelaitos.

Samankaltainen tilanne näyttää olevan myös tiemäärärahojen osalta. Tien kunnossapitomäärärahat ovat alenevassa suunnassa. Vuoden 1988 budjetissa yleisten teitten kunnossapitoon varattiin 2 747 miljoonaa markkaa. Tälle vuodelle, jos mukaan lasketaan ne 100 miljoonaa, joita vielä ei ole hyväksytty, mutta jotka TVH on jo käytännössä päällysteitten korjaamiseen käyttänyt, vastaava summa on 2 646 miljoonaa. Ensi vuodelle budjettiehdotuksessa ehdotetaan yleisten teitten kunnossapitoon 2 546 miljoonaa markkaa. Eli suunta on selvä. Huolimatta inflaatiosta on edetty 100 miljoonan markan vähenevällä vuosivauhdilla. Me jokainen tiedämme, että tämä ei luonnollisestikaan voi olla jättämättä jälkiään meidän tiestöömme.

Yleisten teitten tekoon on sen sijaan kyläkin lisäystä 268 miljoonaa markkaa. Mutta sen suuntauksesta me jokainen tiedämme, että tuo lisäys kohdentuu pääsääntöisesti Etelä-Suomen päätieverkkoon. Me jokainen olemme voineet lukea asiantuntijoitien, viranomaisten, tekstejä, joissa todetaan, että tämä kehitys väistämättömästi johtaa alem-

man tieverkkomme rappeutumiseen. Ja tuo alempi tieverkko ei suinkaan ole välttämättä mitään kinttupolkutasoa, vaan siihen kuuluu hyvin vilkkaastikin liikennöityjä seudullisia teitä, kokoojateitä ja yhdysteitä. Nythän tilanne on se, että esimerkiksi sorateitten parantaminen on suurin piirtein seis tulevina vuosina.

Minulla on valokopio parin vuoden takaisesta pääkaupunkiseudun lehdestä, jossa pian nykyisen hallituksen muodostamisen jälkeen pääkirjoituspalstalla riemuuttiin siitä, että keskustapuolue oli joutunut oppositioon nimenomaan tämän tieasian tiimoilta. Sanatarkasti siinä pääkirjoituksessa todettiin: "Nyt, kun kepu ei enää ole hallituksessa, ei tierahoja tarvitse ripotella Suomen perukoille." Näin totisesti näyttääkin käyvän.

Erityisesti ed. Kettunen aikaisemmassa keskustelussa hyvin hanakasti on puuttunut maatalouspääluokasta käytyyn keskusteluun ja todennut, että ne rajoittamistoimet, joita aikanaan viime eduskuntakaudella säädettiin esimerkiksi maidontuotantoon ja muuhun maataloustuotantoon, olivat nimenomaan ja ainoastaan keskustapuolueen syytä, kun keskustalainen ministeri eli Toivo Yläjärvi hallitsi maa- ja metsätalousministeriötä. Koko hallitus ei niin muodoin ed. Kettusen käsityksen mukaan niistä toimista silloin kantanut vastuuta.

Nyt nähtävästi tämän saman logiikan mukaan on niin, että koko hallituksen ei tarvitse tästä tiepolitiikasta, tästä liikennepolitiikasta kantaakaan vastuuta, vaan vastuu on siitä yksinomaan SMP:n, koska SMP:n ministeri on hallinnut liikenneministerin tuolia. Nähtävästi myös edustajat Kettunen ja Aittoniemi toteavat, että tämä on SMP:n linja: tuhotaan maaseudun joukkoliikenne lopullisesti ja annetaan myös maaseudun tiestön rappeutua.

Arvoisa puhemies! Mielestäni liikenneministeriön pääluokka ei kuitenkaan edusta yksinomaan SMP:n näkökantaa, vaan se on heijastus tämän budjetin yleisestä linjasta ja nykyisen hallituksen yleisestä toimintalinjasta eli siitä, että hallitus on antamassa periksi kehitykselle, joka on yleismaailmallinen ilmiö, eli itsekkyydelle, sellaiselle kehitykselle, että perinteisestä suomalaisesta yhteisvastuun tunteesta, siitä hyveestä, ollaan pikkuhiljaa luopumassa. Eli tänä päivänä sen jupin, sen hyvätuloisen, hyvin koulutetun ihmisen, jolla

on varaa ajaa komealla autolla komeasti päätieta pitkin, ei tarvitse enää olla vastuussa sen vanhan mummon liikkumisesta, jonka ainut mahdollisuus on liikkua sillä viimeisellä bussivuorolla.

Hyvin usein nykyään kuulee sanottavan jo aivan avoimesti, myös kansanedustajien ja ministereiden suulla, että hallitus pyrkii siihen, että suomalaisilla olisi entistä suurempi osa tuloistaan itse oman harkintansa mukaan käytettävissä. Tämä linja näkyy myös liikenneministeriön pääluokassa. Se näkyy aivan samoin monessa muussakin pääluokassa, esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön pääluokassa.

Siitä selviä esimerkkejä ovat ne toimet, että hallitus pyrkii siihen, että suurituloisten tuloverotaulukkoja lievennetään, mutta sen sijaan esimerkiksi liikevaihtoveroa kiristetään. Eläkeuudistus on romutettu, uudistus, joka antaisi juuri kaikkein vähätuloisimmille. Sairausvakuutuksen tutkimus- ja hoitotoimien omavastuuosuutta kiristetään 33 prosentilla, lääkkeiden osuudessa 17 prosentilla, matkakustannusten osuudessa 20 prosentilla, ja poliklinikkamaksuja kiristetään parikymmentä prosenttia, samoin hoitopäivämaksuja yli 20 prosenttia. Minusta tällainen kehitys ei ole toivottavaa. Se ei lisää meidän kansallista kestävyyskykyämme. Nyt kun meillä on varaa, kun tämä valtakunta on vauraampi, rikkaampi ja paremmin toimeentuleva kuin koskaan aikaisemmin, olisi meillä mitä parhain tilaisuus vahvistaa yhteiskuntaa sen heikoimpien lenkkien osalta, eikä niin kuin nyt näyttää kehitys kulkevan, että vahvimille lenkeille annetaan lisää.

Arvoisa puhemies! Minä todella toivon, että paitsi liikenneministeriön pääluokassa myös muissa pääluokissa eduskuntakäsittelyn aikana budjetin sisältöä muutetaan siihen suuntaan, että itsekkyyden sijasta yhteisvastuu korotetaan jälleen hyveeksi.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Täytyy todeta, että näin yön myöhäisinä hetkinä ed. Saari on varmasti väsynyt myös ajatuksenjuoksultaan, koska hän sekoittelee aivan selviä asioita.

On itsestään selvä asia, että kenenkään muun liikenneministerin aikana ei ole liikenneministeriön hallinnonala kehittänyt niin voimakkaasti kuin Pekka Vennamon, kaikilla liikenneministeriön hallinnonaloilla, myös

tieliikenteessä. Nykyinen liikenneministeri on käyttänyt hyvin paljon energiaa siihen, että hän on saanut nimenomaan lisättyä määrärahoja myös päätieverkoston parantamiseen. Tänä aikana on aloitettu monia suuria tiehankkeita, ja ne jatkuvat hyvin voimallisesti. On myös todettava se, että nimenomaan esimerkiksi tänä vuonna, kun ed. Saari puhui siitä, että sivutieverkostolle ei ole tehty mitään, lähes kaikki aloitettavat tiehankkeet koskettavat juuri nimenomaan sivutieverkostoa, kaikkein huonoimmassa asemassa olevaa sivutieverkostoa.

Yksi esimerkki Ikaalisissa, kotikunnassani, tie, jota on 14 vuotta siirretty — yhtä hyvin kuin Lehmänselkätie siellä teillä päin, ed. Holvitie — aloitetaan nyt neljän miljoonan markan voimalla. Varmasti ed. Juhantalokin tietää tämän Kovelahden tien, Mansoniemi — Raivala-tien siellä Ikaalisissa. (Ed. Juhantalo: Siksi se aloitetaankin, kun se on minun vaalipiirissäni!) — Niin varmasti, koska minä tiedän, että ette siellä muuten pärjää, niin minä toin sinne vähän tiemäärärahoja.

Mitä tulee kansaneläkeuudistuksen neljänteen vaiheeseen, kyllä minulla alkaa pian katkerat kyyneleet valua poskiani pitkin, kun esimerkiksi ed. Saari kantaa suurta murhetta tästä asiasta, jota te olette kymmenen vuotta yrittäneet ajaa eteenpäin. Vasta nyt SMP:n aloitteesta ensimmäisen kerran saadaan merkittävä liikahtus eläkeuudistuksessa. Ja kun odotetaan vuotta 1991, uskon, että ainakin hymyt ovat huomattavasti lievempiä silloin, kun tänä iltana. Mutta nythän on hyvä, kun on näin myöhäinen aika, vähän hymyilläkin.

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! Ed. Saari oli kovin innostunut ed. Gustafssonin puheenvuoron johdosta ja totesi, että vihdoinkin sosialidemokraateilla on oikeita äänenpainoja. Mielestäni ed. Gustafssonin puheenvuorossa kantava ajatus oli se, että suurin piirtein kaikkia mahdollisia veroja pitäisi kiristää. En ole kovinkaan yllätynyt siitä, että keskustapuolueessa vaaditaan verojen kiristämistä. Nimittäin edellinen hallituskausi ja Pekkalan valtiovarainministeri kausi osoitti sen, että verotus tässä maassa kiristyi erittäin voimakkaasti, voimakkaammin kuin pitkiin aikoihin aikaisemmin.

Arvoisa puhemies! Ed. Gustafsson käytti puheenvuoron, jossa hän mm. vaatii siirtolaimaveron korottamista 2,5 prosenttiin. Ed.

Juhantalo jo totesikin, että tämä politiikka olisi selvästi sen tavoitteen vastaista, että säästämistä tällä hetkellä pitäisi pyrkiä edistämään varsinkin, kun yksityisten kotitalouksien säästäminen on olennaisesti vähentynyt.

Mielestäni tämän tyyppisen vaatimuksen esittäminen on myös naiivia sikäli, että meidän täytyisi tunnustaa tietyt realiteetit. Nimitäin mikäli jollekin vaihdon alueelle asetetaan varsin suuri vero, merkitsee se sitä, että tuo vaihdanta siirtyy pois kotimaasta ulkomaille. Esimerkiksi jos meillä on erittäin suuri osakkeitten siirtoleimaveron, merkitsee se sitä, että osakkeita vaihdetaan salkusta toiseen, ei Suomen alueella, vaan ulkomailla, jolloin Suomen valtio ei saa penniäkään tapahtuneesta vaihdannasta.

Voidaan ottaa muita esimerkkejä. Olen itse sitä mieltä, että on täysin kohtuutonta ja väärin, että esimerkiksi Pentti Kouri käärii suuret voitot tekemällä osakekauppoja Suomessa, mutta ulkomailla verovelvollisena ei maksa penniäkään veroja Suomeen. Tosi asia kuitenkin on se, että vaikka hyvin huolellisesti on yritetty selvittää, millä tavalla tällaisetkin kaupat voitaisiin saattaa verotuksen piiriin, käytännössä keinoja siihen ei ole niin kauan kuin valtakunnan rajat edes jossain määrin halutaan pitää auki. Niin kauan kuin tässä maailmassa on verokeitaita ja niitä todennäköisesti tulee ikuisesti riittämään, ei voida sulkuja tällaiselle toiminnalle valitettavasti asettaa. Siitä syystä verotaso tällaisessa kysymyksessä täytyy pyrkiä pitämään siinä määrin alhaisena, että tällaista veropakoa Suomesta ei esiintyisi.

Eräänä esimerkkinä välillisistä veroista voidaan ottaa myös luottovero, jota hallitus suunnittelee. Periaatteeltaan luottovero on aivan oikean tyyppinen sikäli, että on oikein, että kaikesta luotonotosta maksettaisiin yhtäläisesti vero. Tosiasia kuitenkin on se, että mitä tulee esimerkiksi suomalaisten yritysten ulkomaiseen luotonottoon, on hyvin todennäköistä, että tämä luottovero johtaa siihen, että suomalaiset yritykset siirtävät rahoitusastonsa ulkomaille, mikä merkitsee sitä, että ne jatkossakaan eivät maksa penniäkään luottoveroa. Siitä koituu kuitenkin henkilökunnalle, joka näissä yrityksissä on, erinäisiä ongelmia, ja se merkitsee myös melkoisen merkittäviä veromenetyksiä suomalaiselle yhteiskunnalle.

Otetaan vain yksi esimerkki. Jos jonkin suomalaisen yrityksen ulkomainen lainanotto on 10 miljardia markkaa, 1,4 prosenttia siitä merkitsee 140 miljoonaa markkaa. Tuolla hinnalla kannattaa jo jossain määrin toimintoja toki siirtää ulkomaille. Joten tässä suhteessa pitää pyrkiä oikeudenmukaiseen verotukseen, jossa myös yrityksiä kohtuullisesti verotetaan, mutta aina täytyy pitää mielessä ne tosiasiat, mihin muutoksiin tietyt korkeat verokannat voivat johtaa ja mitä ne voivat aiheuttaa.

Tietysti aina voidaan sanoa, että valuuttaliikkeet esimerkiksi pitäisi ehkäistä kokonaisuudessaan, mutta käytännössä tokko mahdollista niin kauan kuin haluamme ulkomaitten kanssa käydä kauppaa. Sanoisin, että valuuttaliikkeiden vapauttaminen on tuonut monia suuria etuisuuksia kansalaisille. Ottaamme vain esimerkiksi luottokortit. Kymmenen vuotta sitten tavallinen suomalainen ei voinut ulkomailla kulkiessaan pitää luottokorttia valuuttasäännöstelyn vuoksi. Tänä päivänä jokainen meistä lähtiessään matkalle voi ottaa luottokortin mukaan ja hoitaa sillä maksut. Mielestäni tämä on oleellista elämisen tason ja mukavuuden lisäämistä.

Saanan kuitenkin mennä tämän jälkeen kokonaisverouudistukseen. Varmasti kaikki muistamme, että siitä asiasta vuosi sitten syksyllä eduskunnan täysistunnossa varsin vilkkaasti keskusteltiin. Tuon syksyisen keskustelun päätteeksi ehkä melko yhtenäisesti voitiin ainakin asiantuntijoitien toimesta todeta, että verouudistuksen suunta oli aivan oikea, mutta eräitä ongelmia verouudistukseen toki kuitenkin liittyy. Ehkä näistä merkittävin oli se, että epäiltiin, miksi veroaste tänä vuonna muodostuu tuloverotuksen osalta.

Jo tuolloin esitettiin epäilyjä siitä, että ansiotaso nousee selvästi enemmän kuin valtiovarainministeriön ennusteissa oli ja että tämä johtaisi siihen, että ei saavutettaisi vuoden 1987 veroastetta vielä tämän vuoden aikana. Tämä ennuste nyt valitettavasti on osoittautunut oikeaksi. Myös keskituloisten osalta voitiin tuolloin jo todeta selvityksissä esiintyvän ongelmia siten, että keskituloiset verouudistuksen yhteydessä eivät saavuttaisi samoja etuisuuksia kuin muut tulonsaajaryhmät. Erääksi ongelmaryhmäksi myös todettiin hajonneet perheet; tämä tarkoittaa elatusvelvollisia ja yksinhuoltajia, kumpakaan

ryhmää, joitten asemaa parannettiin lainsäädäntömuutoksilla eduskunnassa. Myös erääksi ongelmaryhmäksi todettiin ne ryhmät, joilla veropohjan laajentuminen kasaantuu monen etuisuuden, erityisesti työsuhde-etuisuuden, kautta.

Tämä kritiikki jatkui tehdyistä muutoksista huolimatta viime keväänä. Itsekin siihen osallistuin, kun viime keväänä voitiin todeta, että tämän vuoden tuloveroaste on ilmeisesti noin 0,4—0,3 prosenttia vuoden 1987 tason yläpuolella, mihin verouudistuksessa oli sovittu päädyttäväksi. Tuolloin hallitus antoi julkilausuman ja teki päätöksen, jonka mukaan verotusta vielä tälle vuodelle korjattaisiin. Nyt tiedämme, että hallitus on antanut esityksen, jonka mukaisesti yksinhuoltajien verotusta tämän vuoden osalta takautuvasti korjataan, mutta muita muutoksia ei enää tälle vuodelle tehtäisi.

Täytyy kuitenkin todeta, että elämme tätä vuotta jo niin pitkällä, että tämä kannanotto on jossain määrin ymmärrettävä varsinkin, kun hallituksen toiminta osoittaa sen, että se kritiikki, mitä viime syksynä ja viime keväänä eduskunnassa verouudistukseen suunnattiin, on otettu hyvin vakavasti huomioon ja näitä puutteita ensi vuodelle annetussa lainsäädännössä on selvästi pyritty korjaamaan.

On varsin uskottavaa, että tämän hallituksen esityksen jälkeen tuloverotuksessa päästään siihen, että tämän hallituksen aikana tuloveroaste on alempana kuin ajankohtana, jolloin hallitus ryhtyi toimeensa. Tämä edellyttää toki sitä, että ansiotaso ei saa kovin paljon nousta siitä 8 prosentista, miksi se melko reaalisesti ensi vuodelle on ennustettu. Vaikka se siitä jonkin verran nousisikin, onneksi on kuitenkin jonkin verran vielä varaa, noin 0,3—0,4 tuloveroasteprocenttia, jotta ainakaan tuota vuoden 1987 tasoa ei sitten ylitettäisi.

Mielestäni kehityssuunta, johon nyt ollaan todellakin päätyvässä, on oikea, koska on oikein, että ihmiset saavat entistä enemmän päättää omista tuloistaan ja niiden käytöstä. On oikeampaa, että jokainen suomalainen henkilö päättää siitä ja että me täällä, jotka hänen olosuhteensa huonommin tunnemme, päätämme vähemmän, kuitenkin tietyillä sosiaalisilla reunaehdoilla. (Ed. Laine: Entä liikevaihtovero?)

Tämä ratkaisu merkitsee myös sitä, että kun tuloverotus kevenee, ihmiset voivat rat-

kaista entistä paremmin säästämisen ja kuluttamisen välillä, ja tämä edesauttaa säästämistä, toivottavasti. Toki täytyy muistaa se, että tämä kehityslinja on kansainvälisen kehityksen mukainen, josta esimerkkinä voidaan jälleen todeta se, että Ruotsissa on sitouduttu siihen, että vuonna 1991 90 prosenttia ruotsalaisista maksaisi ainoastaan 30 prosenttia tuloveroa.

Eduskunnassa täytyykin tämän syksyn aikana seurata kehitystä ansiotason kehittymisen osalta ja arvioida, minkälaisiksi myös tulopoliittiset sopimukset muodostuvat, ja mikäli tämä kehitys antaa aihetta huoleen, harkita vielä sitten, onko syytä puuttua jollakin tavalla veroasteikkoihin niitä keven- tävästi.

Ongelmaksi nimenomaan havaittiin viimeksi, kuten aikaisemmin totesin, keskituloiset. Nyt nimenomaan tässä asteikkoratkaisussa suurin alennus on siinä keskituloisryhmässä, jonka osalta kaikki työmarkkinajärjestöt yksimielisesti totesivat ongelmia viime syksynä olevan. Kun todettiin eduskunnassa ongelmia myös 60 000—70 000 markan vuosituloja saavan ryhmän paikkeilla, tämän ryhmän osalta on erityistä huolta kannettu tulonhankkimisvähennys kaksinkertaistamalla. Voidaankin sanoa, että tältä osin ratkaisu on varsin kohtuullinen ja tasapuolinen kaikki henkilöryhmät huomioon ottaen.

Haluun korostaa sitä, että mikäli me katsoimme tuloverotuksen kevenemistä tulonjakovaikutuksiltaan viime syksyn osalta ja laitamme näihin lukuihin tämän syksyn numerot, voidaan todeta, että nämä luvut yhdistämällä päästään suurin piirtein melko tasaiseen tuloveroasteen alenemiseen kaikissa tulonsaajaryhmissä.

On totta, että bruttoveroasteen osalta valitettavasti ei päästä aivan siihen tavoitteeseen, mikä on asetettu, eli vuoden 1987 bruttoveroasteeseen. Mutta täytyy muistaa tässä suhteessa se, että talouspoliittiset syyt edellyttävät sitä, että valtion tulee tehdä budjetti, joka on selvästi tuloylijäämäinen. Välillisten verojen kiristämisessä on se etu, että kansalaiset voivat valita, kuluttavatko vai eivätkö kuluta. (Ed. Wahlström: Ohhoh!) Välillinen vero myös on erityisen edullinen välttämättömyystarvikkeiden osalta, koska niissä liikevaihtovero on selvästi lievempi erilaisten vähennysten kautta.

Voidaan keskustella toki hinnoista Suomessa. Mielestäni hinnat ovat tässä maassa kohtuuttoman korkeita, mutta se ei välttämättä riipu välillisestä verotuksesta, vaan siitä kilpailun puutteesta, mikä meillä varsin suljetuilla markkinoilla tällä hetkellä esiintyy. Varsin positiivisena itse pidän sitä, että välillisten verojen osalta nimenomaan panostus ja korotukset tapahtuvat ympäristöpoliittisesti myönteisellä tavalla siten, että siellä, missä luonnon voimavaroja tuhlataan, vero kohdistuu niihin kaikkein voimakkaimmin.

Täällä on tänä iltana esitetty voimakkaasti väitteitä, että veroratkaisu tuloverotuksen osalta, joka ensi vuodelle esitetään, suosisi suurituloisia. Mielestäni väite ei pidä paikkaansa. (Ed. Laaksonen: Kyllä pitää paikkansa!) Voidaan monella tavalla laskea, kuka hyötyy näistä muutoksista. Toki voidaan ottaa esimerkiksi markkamäärät, kuinka paljon markkamääräisesti kussakin tulonsaajaryhmässä voitetaan. Mutta toinen laskentaperuste on veroaste, kuinka paljon kussakin tulonsaajaryhmässä veroaste alenee. Kolmas on sitten se, että lasketaan, paljonko verot alenevat aikaisemmin lasketuista veroista, ja toki tuolloin pienituloiset tämän ratkaisun mukaisesti hyötyvät kaikkein eniten.

Näistä kolmesta vaihtoehdosta jokainen voi löytää itselleen ja poliittista propagandansa varten sopivan mittarin, jolla voi perustella omia näkökantojaan. Mutta jos pyritään objektiivisuuteen, käsitykseni mukaan veroaste on se ainoa oikea mittari. Varsinkin verouudistuksen yhteydessä, jossa veropohjaa laajennettiin, on tärkeitä pitää huolta siitä, että veroaste säilyy profiililtaan saman tyyppisenä kaikissa tuloryhmissä. Toki tämän lisäksi täytyy ottaa huomioon aikaisemmin mainitsemani välillinen vero ja sen muutokset, mutta myös tulonsiirrot, niiden muutokset ja tässä tapauksessa tietysti erityisesti lapsiperheiden osalta lapsilisät, joilla on toki varsin suuri taloudellinen merkitys näille kotitalouksille.

Näin ollen voidaan sanoa, että mielestäni kehitys on menossa oikeaan suuntaan verotuksen osalta. Tämä ratkaisu on kompromissi, jonka itse voin hyväksyä. Mutta toivon, että tämä todetaan vain väliaskelleeksi ja vuoden kuluttua otetaan tällä samalla tiellä lisäaskel, joka ulottuu selvästi pitemmälle, että voitaisiin todellakin toteuttaa se viime

syksyn lupaus, jonka mukaisesti korkein marginaalivero tässä maassa valtionverotuksessa alenisi 40 prosenttiin. (Ed. Rinne: Ei toteudu!)

Täällä on myös puhuttu jossain määrin peruskorosta. Haluaisin vain lyhyesti todeta sen, että aikoinaan kun talletusten veronhuojennuslakia säädettiin, lähdettiin siitä, että peruskoron pitäisi luonteeltaan olla sidottu yleisen korkotason muutoksiin eli vapaitten korkojen muutoksiin ja myös inflaatiomuutoksiin. Tästä lähti Hiltusen komitea, jonka perusteella talletusten veronhuojennuslaki säädettiin tälle vuodelle. Myös hallituksen esityksessä lähdettiin siitä, että on tarkoituksenmukaista hyväksyä tämä talletusten veronhuojennusjärjestelmä vain, mikäli peruskorko seuraa inflaatiokehitystä, ja tätä korosti eduskunta ainoassa ponnessaan antaessaan vastuun tuohon hallituksen esitykseen.

Valitettavasti nyt ei ole peruskorko muuttanut siten, että se heijastaisi jossain määrin inflaatiokehitystä tai vapaitten korkojen kehitystä. Täytyykin toivoa, että jollakin tavalla tämä ongelma voitaisiin ratkaista, jotta säästämistä todellakin pyrittäisiin edistämään tässä maassa.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluaisin puuttua vielä kysymykseen eduskunnan oikeusasiamiehestä, koska sitäkin momenttia toki budjetissa käsitellään, ja tässä keskustelun yhteydessä kai saa melkein kaikista asioista puhua.

Kun mietitään virkamiesten valitsemista, mielestäni tässä yhteiskunnassa on muutama virka, joiden osalta täytyy erityistä huolellisuutta noudattaa. Nimittäin mielestäni korkeimpien tai oikeastaan kaikkien tuomioistuinten tuomarit, mutta erityisesti korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden tuomarit ovat asemassa, jossa he joutuvat tekemään ratkaisuja yksilön ja yhteiskunnan välillä.

Eduskunnan oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin tehtävänä on myös valvoa kansalaisten etuja ja pyrkiä turvaamaan heidän etunsa suhteessa poliittisiin päätöksentekijöihin ja myös virkamiehiin. Tämä on hyvin keskeinen elementti, näiden tehtävien luonne. Se merkitsee sitä, että niiden ratkaisujen, joita nämä virkamiehet tekevät, pitäisi olla tosiasiallisesti mahdollisimman objektiivisesti oikeita ja myös kansalaisilla pitäisi olla luottamus heidän toimintaansa. Tästä syystä

kun näitä henkilöitä valitaan, mielestäni pitäisi lähteä siitä, että ei valita poliitikkoja näihin tehtäviin eikä myöskään kovia virkamiehiä, vaan mahdollisimman arvostettuja asiantuntijoita.

Minun täytyy todeta, että olen aikoinani joskus arvostellut myös kokoomuksen tekemiä virkanimityksiä, kun olen toivonut, että tällä sektorilla olisi astunut kuvaan uusi poliittinen kulttuuri. Kaikilta osin ei ole päästy siihen, mihin mielestäni olisi pitänyt päästä, ja kun huomenna eduskunnan oikeusasiamies valitaan, niin valitettavasti mielestäni ne kriteerit, joita äsken hahmotin, eivät tule toteutumaan. Haluan kuitenkin todeta sen, että kun niinkin merkittävä virkamies kuin eduskunnan oikeusasiamies valitaan, on tärkeätä, että hän saa varsin laajan tuen eduskunnalta, jotta hän voisi melkoisen laajan tuen pohjalta sitten aloittaa työskentelynsä ja myös, voisi sanoa, tasapuolisesti eikä kiisteltynä.

Haluan lopuksi vielä todeta myös sen, että kun on keskusteltu siitä, että on tehty poliittisia sopimuksia, että on jaettu esimerkiksi oikeuskanslerit kepulle ja oikeusasiamies sosialidemokraateille, mielestäni tällainen keskustelu on täysin tuomittavaa. Mielestäni tämän tyyppisiä oikeusvirkoja ei voida puolueittain jakaa. Mielestäni ne eivät ole poliittisen pelin paikkoja, vaan paikkoja, joissa kansalaisten perusoikeudet tulee pyrkiä turvaamaan.

Haluan myös todeta, että mitä tulee keskusteluun tapaus Väyrysestä, täällä talossa yleinen asenne on varsin pitkälti ollut se, että kaikki vain miettivät peliteoreettisesti, mikä on edullista kullekin puolueelle tässä tapauksessa. Mielestäni tässä tapauksessa keskeistä on se, että me elämme oikeusvaltiossa ja asiat tulee tutkia ja selvittää eikä hutkia.

Ed. Lapiolahti: Arvoisa puhemies! Eduskunnassa eletään jälleen niitä aikoja, jolloin hallitus on eduskunnalle antanut käsiteltäväksi tulevan vuoden budjetin. Hallitus on käynyt keskuudessaan alkuvuoden ja kesän aikana budjettiriihen, vääntänyt kättä budjettiin liittyvistä asioista, budjetin sisälöstä sekä talouspoliittisesta linjasta, jota maassamme harjoitetaan, ja saanut tuloksen aikaan, joka on nyt edessämme tarkasteltavana. Tähän kuvioon liittyy se, että samaan aikaan opposition kuuluu arvostella

hallitusta jokaisesta sen tekemisestä. Näin näyttää sama ruletti jatkuvan ja parlamentarismi toteutuu vai toteutuuko?

Kuunnellessani ryhmäpuheenvuoroja en voinut olla puuttumatta omassa puheenvuorossani keskustapuolueen esiin nostamiin asioihin, joita se väittää omassa ryhmäpuheenvuorossaan. Säästämisen edistämisen osalta minun ymmärtääkseni keskustan ryhmäpuheenvuoro oli täysin väärillä lähtökohdilla. Säästämisen edistämiseen tähtääviä toimia on hallituksen budjetissa useitakin. Lähtökohta on tietysti se, että säästäminen on muutakin kuin kotitalouksien säästämistä. Kotitalouksien säästämistä edistetään omaisuustulovähennyksen laajentamisella ja huomattavalla laajennuksella. Tämän lisäksi valtion omaa säästämistä tapahtuu ylijäämän sekä eläkerahastoinnin kautta, ja kuntien lisätyn eläkevastuun kautta säästetään silläkin puolella.

Edes suhdannetilanteeseen liittyvän säästämisen edistämisen nimissä ei pidä livetä niistä peruslähdekohtista, joiden mukaan kaikki tulot on asetettava samalle viivalle. On todellakin lähdeköhtistä, että pääomatulot ovat ja niiden tuleekin olla verollisia. Verotuskohteluun tulee toki olla erilainen kuin tuloverotuksessa, mutta pääomatulojen tulee olla selvästi verollisia. Hallituksen vuodeksi 1991 esittämä lähdeveromalli on mielestäni sopusoinnussa yleisen eurooppalaisen käytännön kanssa ja lisäksi sillä tavoin kohtuullinen, että ne säästäjät, joiden marginaalivero on 25 prosenttia alhaisempi, saavat alhaisemman verokohteluun. Tässä vain muutamia esimerkkejä budjetista. Säästämistä hallitus näin edistää ainakin minun ymmärrykseni mukaan.

Peruskoron nostamiseen ei ole menty. Ratkaisu on tässä tilanteessa ja muistaen nimenomaan mahdollisen vakautuksen tarpeet erittäin perusteltu. Mahdolliset tulopoliittiseen kokonaisratkaisuun olisivatkin tuntuvasti kaventuneet peruskoron nostamisen myötä, mikäli nyt tulopoliittista kokonaisratkaisua lainkaan saadaan aikaan tulevan vuoden osalta.

Peruskoron nosto rasittaa luonnollisesti asuntovelallisia. Rohkenisin kuitenkin väittää, että myös tilanne, joka aiheuttaa siitä, että peruskorkoa ei nostettu, aiheuttaa asumismenoihin lisäkustannuksia tulevaisuudessa. Mitä kauemmas peruskorko etääntyy

markkinakorosta, sen todennäköisempää on, että asuntovelallisten lainat sidotaan tässä vapaassa markkinataloudessa markkinakorkoon, ja kun näin käy, tapahtuu niin, että pankkien katteet kasvavat enemmän kuin ne olisivat kenties peruskoron kautta kasvaneetkaan.

Keinojen etsiminen tässä tilanteessa on huomattavan monimutkainen ja vaikea kysymys. Varmaa on, että kilpailua pitäisi olla enemmän kuin meillä tällä hetkellä on. Yksi tapa aikaansaada kilpailua on mm. kotitalouksien ulkomaisen luotonoton vapauttaminen. Aivan selvästi on tuotava julki, että on kohtalaisen kohtuutonta panna hallitus vastuuseen siitä, että pankit mahdollisesti kasvattavat kovaa korkokatettaan kotitalouksien kustannuksella. Totta kai tähän ongelmaan hallituksen toimia tarvitaan, mutta ne ovat sen tapaisia toimia, joita mm. keskusta on vastustanut täällä voimakkaasti, kun puhutaan esimerkiksi pankkien verotuksen kiristämisestä tai muulla tavoin pankkien toimintaan puuttumisesta.

Vielä muutama kommentti kuntien suhdannetalletuksista. Ensinnäkin sosialidemokraatit ovat sitä mieltä, etteivät he hyväksy kuntien suhdannetalletusta esitetystä muodosta. Katsomme, että vapaaehtoisin sopimuksin pitää päästä tilanteeseen, jossa kuntien menokehitystä hillitään. Menokehityksen hillitsemiseen sopii erinomaisesti esimerkiksi KVTEL-maksu ja sen käyttö, vaikka se tilapäisesti kaventaakin kuntien menoja. Se hillitsee jatkossa menopainetta tavalla, joka esimerkiksi suhdannevaihteluiden kannalta on hyvin suotavaa.

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ei myöskään pidä tarpeellisena suhdannetalletusta sen suuruisena kuin nyt on esitetty. Puolitoista miljardia on kohtalaisen ylimitoitettu ja perustuu niihin arvioihin, joita alkuvuodesta oli kuntien menokehityksestä. Tämänhetkiset arviot osoittavat, että kuntien menokehitys on kaventunut puoleen alkuvuoden arviosta, ja löytyy kuntia, joiden menot kasvavat alle viisi prosenttiakin. Tästä syystä suhdannevarauksen määrän on oltava pienempi kuin nyt esitetty ja kuntien erilaisuus paremmin huomioitu.

Sitten hiukan muista aiheista. Ottaisiin käsittelyyn tämänhetkiset ilmansuojelun voimavarat ja nimenomaan lääninhallitusten kannalta katsottuna. Näyttää siltä, että lääninhallitusten ympäristönsuojelutoimistot

ovat jo vuosia tehneet töitä puutteellisilla voimavaroilla mm. rikki- ja typpioksidi- ja hiukkaspäästöjen vähentämiseksi ilmansuojelulain mukaan. Suomi pystyy selviämään lääninhallituksen hallintopäätösten avulla maamme kansainvälisten velvoitteiden toteuttamisesta päästöjen vähentämisessä. Tämä edellyttää kuitenkin riittävien voimavarojen, sekä henkilöiden että selvitysrahojen, antamista lääninhallitusten ilmansuojelutyöhön.

Eduskunta on ilmansuojelulain muutoksen hyväksyessään kiinnittänyt huomiota ilmansuojeluilmoitusten käsittelyruuhkien purkamiseen. Esimerkiksi Hämeen lääninhallituksessa odottaa käsittelyn aloittamista joukko jo vuonna 1985 jätettyjä ilmansuojeluilmoituksia. Kun cfc-aineita, ns. freoneja, käyttävä teollisuus joutuu jättämään ilmansuojeluilmoituksen kuluvan vuoden loppuun mennessä, merkitsee se Hämeen läänissä yli 30 uuden ilmoituksen käsittelyä, toisin sanoen nykyisellä ilmansuojeluhenkilöstöllä yhden vuoden lisätyömäärää.

Jokunen sana luonnonsuojeluohjelmien toteuttamisesta. Valtioneuvoston vahvistamien luonnonsuojeluohjelmien toteuttaminen on edennyt maassamme ripeästi. Eduskunnan myöntämällä 65 miljoonalla markalla voitaneen hankkia tänäkin vuonna vajaat 10 000 hehtaaria maata luonnonsuojelualueiden perustamista varten. Läänittäinen tilanne on kovin vaihteleva, mutta yleisesti voidaan sanoa, että maan hinnan kohoaminen erityisesti Etelä-Suomessa on heikentänyt maanomistajien myyntihalukkuutta, ja käytössä olevilla määrärahoilla saadaan entistä vähemmän maata hankituksi. Koko maassa tarvittaisiin maanostorahoja vähintään 80 miljoonaa markkaa, jotta hankinnan reaalin taso voitaisiin säilyttää.

Hämeen läänissä on voitu hankkia maata vuosittain noin 500 hehtaaria. Kun toteutusta odottaa Hämeessä vielä noin 10 000 hehtaaria, kestää tämä hankintaurakka vielä vähintään 20 vuotta. Lääninhallituksessa tarvittaisiinkin kipeästi lisää henkilöstöä arvioimaan maata ja neuvottelemaan maanomistajien kanssa suojelualueiden toteuttamisesta. Hämeen läänissä on saatu mm. hyviä kokemuksia maanomistajien kanssa vapaaehtoisesta rauhoituksesta suojelualueiden toteuttamisessa. Erityisesti pienialaisia lehtojensuo-

jelukohteita ei useinkaan kannattaisi hankkia valtion omistukseen, jos vain maanomistaja olisi halukas rauhoittamaan kohteensa lääninhallituksen päätöksellä.

Rauhoitustoiminnan pullonkaulaksi on muodostunut korvausmäärärahojen niukkuus. Hämeen lääninhallitus tarvitsisi yksin kokonaan käytettäväksi valtion budjetissa tänä vuonna olevat 2,5 miljoonaa markkaa. Määrärahojen kokonaistarve koko maassa olisi ainakin noin 10 miljoonaa markkaa. Lääninhallitusten ympäristönsuojelutoimistoihin tarvitaan myös kipeästi lisää henkilökuntaa. Näitä voidaan saada siirtämällä mm. vesi- ja ympäristöhallinnosta maankuivatus- ja vesirakennustehtävistä vakansseja lääninhallitukseen. Näin olen antanut itselleni kertoa.

Myös kuntien osalta muutama kommentti. Kuntien ympäristönsuojelutoimi kärsii voimavarojen puutteesta. Valtionosuusvirkojen määrää on jatkuvasti laskettu alkuperäisestä 80 virasta per vuosi nykyisiin 45 virkaan, vaikka kuntien halukkuus perustaa ympäristönsuojelutoimiston virkoja on vasta heräämässä. Kunnille on tarkoitus siirtää kuluvan vuoden aikana päätösvaltaa jätehuoltosuunnitelmien vahvistamisesta. Kunnat eivät selviydy uusista tehtävistään ilman asiantuntijoita. Myöskään vapaakuntakokeilu ei saa täyttä hyötyä, jos kunnat jättävät valtionosuusvirkojen puutteessa käyttämättä mahdollisuuden ottaa lääninhallitukselta hoitaakseen ympäristönsuojeluasioita. Sosialidemokraattinen puolue on jo pitkään kantanut vastuuta maamme ympäristöhallinnon kehittämisestä ja ympäristömme tilan parantamisesta. Tässä tarvitaan edelleenkin kovia tekoja.

Hiukan budjetin yleislinjasta. Hallituksen esittämä budjettilinja on mielestäni inflaatiota hillitsevä, työllisyyttä tukeva, yhteisiä palveluitamme parantava. Näin budjetin päälinjat ovat tukemisen arvoisia. Sen sijaan budjetin sisällä oleva veroratkaisu ei kaikin osin ole mielestäni oikean suuntainen ja on tulonjakovaikutuksiltaan juuri päinvastainen kuin itse olisin toivonut ja ajatellut. Muun muassa marginaaliveron kevennysten osalta suurituloisten helpotukset ovat markkamääräisesti huomattavasti huomattavasti suurempia kuin pieni- ja keskituloisten. Tämä ei ole sosialidemokraattien tavoitteleva linja.

Budjettiin sisältyvät valtion investoinnit ovat kansanedustajienkin kannalta mielenkiintoisia asioita. Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen alueille tämän budjetin kautta on tulossa merkittäviä investointeja, ja niistä tulevat olemaan varmasti kiitollisia kaikki kanta- ja päijäthämläiset. Erityisesti päätieverkon rakentaminen, joka Kanta-Hämeen alueella on hyvässä vauhdissa etenemässä, on mielestäni saanut kiitettävän suuruisen summan. Moottoritien rakentaminen varmasti nopeutuu huomattavasti.

Samoin kuin tieverkoston rakentamiseen alue on muutenkin saamassa tarvitsemiaan määrärahoja. Moottoritien rakentumisen rinnalla myös rautateiden päärataan vahvistetaan välillä Tampere—Helsinki. Se mahdollistaa tulevaisuudessa nopeampien junien liikkumisen tällä pääradalla. On tietysti toivottava asian pikainen eteneminen ratateiden kilpailukyyn parantamiseksi sekä henkilö- että tavarankuljetusliikenteessä. Itse toivoisin kuitenkin, että budjetti toisi mukanaan sellaisia elementtejä, joilla voitaisiin voimakkaasti siirtää maanteillä tapahtuvaa tavarankuljetusta rautateille. Kansantaloudellisesti sekä ympäristön kannalta tällainen menettely on tarpeellista.

VR:n henkilöliikenteen tariffit nousevat esityksessä 9 prosenttia, mikä on omiaan hidastamaan työmatkojaan yksin ajavien siirtymistä junalla kulkijoiksi. Kannatan myös niitä ajatuksia, että Helsinki-Vantaan lentokenttäliikenneyhteydet tulisi tulevaisuudessa hoitaa pääradan varteen rakentuvalla mahdollisella kolmannella raiteella. Liikenne voidaan ulottaa myös Riihimäelle saakka, jolloin lentoaseman palvelut paranevat sekä liikenteellisesti että paikoitustilojen osalta.

Asuntotuotanto on keskeisiä budjetin painopistealueita. Valtion lainoittaman rahoitusjärjestelmän tehostaminen on ollut keskeisiä asuntopoliittisia tavoitteita. Asunto-olojen kehittämisrahasto aloittaa toimintansa vuoden 1990 alusta. Tätä on mielestäni pidettävä todellisena saavutuksena. Arava-tuotannon lisääminen 20 000 asuntoon, joista 14 000 asuntoa on vuokra-asuntoja, on korkein aravavuokra-asuntotuotannon taso sitten vuoden 1976. Määrällisten tuotantotavoitteiden saavuttaminen on turvattava osoittamalla rahastolle riittävät lainojen myöntämisvaltuudet ja maksusmäärärahat. Kuluvan vuoden tilanne, jossa lisäbudjettiin

tarvitaan noin 700 miljoonaa markkaa, ei saa toistua rahaston osalta.

Asuntorahaston perustamisen yhteydessä otetaan käyttöön vuokratalolainoituksessa ns. valtion yhtenäislaina, joka ei ainoastaan helpota vuokratalojen rahoituksen järjestämistä vaan antaa myös keinoja pitää arava-vuokratasoa kohtuullisena. Samassa yhteydessä ollaan kuitenkin lakkauttamassa omistusasuntojen aravalainoitusta vuoden 1990 loppuun.

Kuntien maanostolainojen korkotukeen tulee osoittaa lainoja ja lainojen myöntämistä valtuutta. Erityisen ongelmallista tämä asia on ennen kaikkea täällä pääkaupunkiseudulla.

Arvoisa puhemies! Kun asuntorakentaminen Suomessa on kallista ja erityisen kallista kerrostalojen, olisi valtiovalan toimin tuettava entistä enemmän tulevaisuudessa omaehtoista pienrakennustoimintaa. Näin useat perheet voisivat saada rakennettua itselleen huomattavasti nykyistä edullisempia asuntoja. Tämä on varmasti meidän kaikkien toive: saada hyviä ja edullisia asuntoja rakennettua.

Arvoisa puhemies! Myös kuntien rakentamisessa ovat kustannukset nousseet rajusti. Kuntia syytetään menojen paisuttelusta. Suuri osa kuntien menokasvusta aiheutuu mielestäni osittain kohonneista rakennuskustannuksista. Tässä yhteydessä toivoisin, että valtiovalan toimin voitaisiin tukea kuntia ja kehottaa sekä kannustaa niitä lisäämään oman rakennustoimensa kehittämistä ja näin saada aikaan huomattavia säästöjä oman rakentamisen osalta. Kunnat voisivat valtiovalan tuella hoitaa vaikkapa valtion lainoitettaman asuntotuotannon tarpeita, mutta ennen kaikkea kunnallisen rakentamisen ja kunnan palvelutuotannon kehittämistä tämän Euroopan kalleimman yksityisen rakennustoiminnan kilpailijaksi.

Arvoisa puhemies! Itse olen muilta osin tyytyväinen budjettiin ja toivon, että se saa nopean käsittelyn eduskunnassa.

Ed. Valli: Arvoisa puhemies! Eduskunta hyväksyi kesällä suuren yksimielisyyden valitessa ns. haittaverokäsittelyn. Jo liikenneverolain käsittelyssä oppositio esitti lukuisan määrän erilaisia haittaveroja, joille löydettiin mielikuvituksellisia nimiä, ja ennen kaikkea epärealistisia laskelmia. Tämän jälkeen ovat

ainakin pääoppositiopiouluet sopineet yhteisestä haittavero-ohjelmasta.

Hallitus on leimattu täällä epäluotettavaksi sopimuskumppaniksi ja osaksi aivan syystä. Kuntien kanssa tehty järjestelyasiakirja olkoon siitä näyttonä. Kuitenkin haittaveroja on tuotu budjettiehdotukseen, muttei varmasti siinä määrin kuin kesäinen sopiakumppani, demokraattinen vaihtoehto, halusi. Hallitus ei toimi opposition asettamin ehdoin.

Me joudumme tämän syksyn aikana käsittelemään polttoaineveron muutosta, jossa lyijytön bensini tulee selvästi edullisemmaksi kuin lyijyllinen. Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa siitä nopeasta lyijyttömän bensiinin käytön lisääntymisestä, joka on nyt itse asiassa kuukauden aikana jo tapahtunut, kun lähes 40 prosenttia autoilijoista käyttää jo lyijytöntä.

Samoin katalysaattoriautot saavat korkeamman verohyödyn. Fossiilisia polttoaineita verotetaan hiilisisällön perusteella. Maatalous joutuu maksamaan fosforiveroja. Jo käytössä ollut kertakäyttöpäälysteveroa korotetaan. Öljyjäte- ja öljynsuojamaksua nostetaan.

Osa näistä haittaveroista, millä nimellä ne nyt kulkevat, on uusia, mutta niin kuin kuulitte, osa on ollut jo pitkään käytössä. Haittaverojen avulla pyritään edistämään ympäristönsuojelua. Tavoite on todella hyvä. Ne ovat kuitenkin eduskunnankin käsittelyssä suurimmalta osin aivan uutta ainesta, jonka todellista vaikutusta on aiheellista pohtia ja katsoa, löytyykö mitään muita kanavia parantaa ympäristön tilaa.

Ympäristönsuojelussa on käytetty tähän saakka etupäässä hallinnollisia ja oikeudellisia ohjauskeinoja. Yrityksille ja kunnille on asetettu monia normeja, joiden ylittämisestä rangaistaan. Vesioikeuden päätökset ovat tästä hyvänä esimerkkinä. Niitähän joutuvat ja on syytä kaikkien metsäteollisuuden yritystenkin noudattaa. Näiden hallinnollisten ja oikeudellisten keinojen ongelmana on ollut käsittelyn hitaus ja byrokraattisuus. Esimerkiksi ilmansuojeluilmoitusten käsittely on kestänyt useimmissa lääninhallituksissa vuosikausia, koska siellä on ollut vähän henkilöuntaa. Ed. Lapiolahti on jo edellisessä puheenvuorossa viittasi tähän ongelmaan. Mielestäni ruuhkaa olisi voitu purkaa järkevällä yhteistyöllä vesi- ja ympäristöpiirien

kanssa. Näille piireille on nyt jäänyt lähinnä valvojan ja tarkkailijan rooli, vaikka asian-
tuntemusta ja työvoimaa olisi riittänyt monin paikoin lääninhallitusten avustamiseen. Kun päästönormit ja -lait muuttuvat, työpaine lääninhallituksissa vain kasvaa ilmansuojeluilmoitusten ratkaisemiseksi.

Nämä hallinnolliset ja oikeudelliset ohjaustoimenpiteet ovat johtaneet selvästi ympäristön tilan parantumiseen. Siis hyviä tuloksia on saavutettu. Päästöt ovat selvästi vähentyneet. Kuitenkaan yleinen mielipide ei näytä uskovan tätä, jos katsoo esimerkiksi tänä aamuna julkaistua mielipidetutkimusta, jossa suomalaiset antoivat aika tavalla lohduttoman kuvan siitä tilasta, missä ympäristömme tällä hetkellä on. Ilmeisesti myös yritysten ja teollisuuden tiedottamisessa ja hyvien tulosten markkinoinnissa on ollut selviä puutteita.

Kaikki nämä toimenpiteet ovat olleet erittäin kustannuksia lisääviä. Esimerkiksi hallituksen äskettäin vahvistavat lähivuosien vesien- ja ilmansuojeluohjelmien investointikustannukset ovat yli 5 miljardia markkaa ja vuosittaiset käyttökustannukset satoja miljoonia. Siten hallinnollista ja oikeudellista tietä edeten on voitu ja tulevaisuudessakin voidaan merkittävästi parantaa ympäristön tilaa. Prosessi on hidas, kestää vuosikausia, mutta sen etuna on yritysکوhtaaisuus, jolloin räätälöinti on helpompaa. Tässä on ilmeisesti hyvin selvä ero haittaveroihin. On paljon selkeämpää päättää vesioikeudessa, vesiylioikeudessa ja myös lääninhallituksessa päästönormeista, kuin jos pyrittäisiin tässä talossa laatimaan hyvinkin pitkä luettelo niistä aineista, jotka ovat verollisia ja aiheuttavat veropäätöksiä.

Haittaverojen huonona puolena on se, ettei niitä ilmeisesti koskaan pystytä kohdentamaan niin tarkasti kuin oikeuksien ja lääninhallitusten päätöksiä ja niissä asetettuja normeja. Siksi onkin sanottava, että ilmeisesti tämän budjettiehdotuksen ympäristönsuojelun kannalta tärkein toimenpide onkin tuotannollisen toiminnan ympäristöinvestointien ja -materiaalien sekä jäteraa-
ka-aineen käsittelyinvestointien vapauttaminen liikevaihtoverosta, josta tänä aamuna on jaettu hallituksen esitys n:o 117. Vahinko vain, etteivät maatalouden liete- ym. ympäristöinvestoinnit kuulu lain piiriin, koska sielläkin jo tunnustetaan vihdoon ja viimein

ympäristön suojelemisen tarpeellisuus. Maataloustuottajien Keskusliittohan julkaisi tänään oman ohjelmansa, jonka erikoisuutena on se, että siinä liputetaan varovasti ydinvoiman puolesta. Hiilipäästöt pelottavat jo myös viljelijää, puhumattakaan metsänomistajasta.

Jos haittaveroilla tarkoitetaan tuotantopanosten verottamista, se voi parhaassa tapauksessa ohjata etsimään verottomia vaihtoehtoja ja luopumaan verollisista. Tilanne ei kuitenkaan käytännössä ole näin ruusuinen. Esimerkiksi energian tuotannossa ei ole näitä vaihtoehtoja, kun ydinvoimaa ei ole rakennettu lisää perusvoimaksi. Tuotantopanosten verottaminen ei kuitenkaan vaihtoehtojen puuttuessa kannusta puhdistamaan tehokkaasti, ellei haittaveroa aseteta mielettömän korkeaksi. Tälle tielle ei ole tietysti missään tapauksessa syytä mennä.

Jos haittavero tähtää tuotoksen verottamiseen, silloin voidaan tietysti tässä talossa ympäristönsuojelullisista seikoista johtuen valita jokin tuotannon ala, esimerkiksi — tuoretta esimerkkiä käyttäkseni — kylmäkoneteollisuus freoniensa takia veron kohteeksi. Tästä taasen seuraa, että tämän alan yritysten kilpailukyky ja työllisyys kärsivät, ellei samalla saada aikaan kansainvälisiä sopimuksia, jotka tasaisivat kilpailumahdollisuuksia. Valtio voi tällä tavalla fiskaalisesti ehkä väliaikaisesti hyötyä, mutta hyöty on kovin lyhytaikainen, koska potilas saattaa kuolla tämän käsittelyn kuluessa.

Kolmanneksi haittaverot voivat olla myös päästöjen verottamista. Mikäli kansainvälisiä normeja ei saada aikaan, mikä on varsin todennäköistä tässä pahassa maailmassa, jää päästöjen verottaminen lähinnä rasittamaan avointa kansainvälistä kilpailua elävää vienniteollisuutta, koska hinnat nousevat kotimaassa haittaverojen takia, mutta ulkomailla ei välttämättä näin aina tapahdu. Sen sijaan tuonnilla ei ole tätä ongelmaa. Onko tällainen menettely isänmaallista? Eli haittaverojen laatimisessa ja asettamisessa ollaan aina kansainvälisyyden asettamien armottomien reunaehtojen varassa. Ne loppujen lopuksi säätelevät, onko meillä mitään mieltä lähteä levittämään haittaveroja melkein joka tuotteelle.

Siksi on hyvin ymmärrettävää, että hallitus on edennyt varovaisesti. Mihinkään haittaverojen lätkimiseen ei ole menty eikä ole

myöskään syytä mennä, sillä myös hallinnolliset ja oikeudelliset ohjaustoimenpiteet ovat pureet ja purevat tulevaisuudessakin hyvin. Ympäristönsuojelussa ei mikään tapahdu hetkessä, vaan vaatii aikaa ja rahaa. Yritystoiminta pysyy mukana ja kilpailukykyisenä, jos siihen kohdistetaan valikoiden joko haittaveroja tai muuta sitovasti ohjaavaa normistoa. Esimerkiksi polttoaineveron yhteydessä haittavero on aika tavalla käyttökelpoinen, mutta ei taasen vastaavasti sovellu esimerkiksi vientiteollisuuden tuplarasitteeksi.

Toivottavasti me saamme ajan mukana myös lisää tutkimustuloksia, joiden avulla tuotantoa voidaan suunnata ympäristöystävälliseen suuntaan, ja silloin voidaan myös todella selvittää, mitä hyötyä ympäristönsuojelun ja kansantalouden kannalta haittaveroista on. Tähän hallitus pyrkiikin vahvistaessaan ympäristötutkimuksen ja -seuran edellytyksiä sekä parantamalla tulosten hyödyntämistä.

Arvoisa puhemies! Haittaverojen yhteydessä ei eduskunnassa juuri ole keskusteltu niiden saajista. Ahne valtio eli me kansanedustajat olemme valmiit kahmimaan valtiolle kaiken. Kuitenkin olisi mielestäni haittaverojen yleistessä harkittava, miten esimerkiksi kunnat voisivat ottaa osan polttoaineveron ja lämmitysvoimaloiden haittaverojen tuotosta, koska haitat tunnetaan juuri lähiympäristössä. Tästähän on jo aikanaan puhuttu polttoaineveron yhteydessä, mutta kaikki toimenpiteet ovat jääneet pelkästään puheiden tasolle. Jatkossa voisi miettiä, ketkä tulisivat haittaveroja saamaan, sillä uskoisin, että myös kunnilla tässä taloudellisessa tilanteessa olisi melkoista kiinnostusta saada oman paikkakunnan haittaveroista osansa.

Ed. Malm: Fru talman, puhemies! Under några dagar har riksdagen här talat för och emot regeringens förslag till budget för nästa år. Jag tycker personligen att det är ganska svårt att finna någon röd tråd i riksdagsmännens åsikter om den här budgeten. Det kommer knappast att utkristallisera sig något område, där parlamentarikerna skulle ta sig samman till större ändringar i förslaget, om det ens är nödvändigt.

Att trots många festival under gångna år höja anslagen t.ex. för det lägre vägnätet i landet kommer säkert inte att vara någon självklar sak i den fortsatta budgetbehand-

lingen. Att få in ett enhetligt uttalande om bastryggheten i riksdagens budgetbetänkande är säkert ett önsketänkande för att inte tala om radikala åtgärder för att uppmuntra till att arbetsplatserna flyttas ut till orter där det finns arbetskraft, bostäder, barndagvård och service i stället för att tvinga folk att flytta efter arbete till orter där det här inte finns, till orter där det saknas bostäder, dagvård och service.

En av budgetförslagets stora brister enligt mitt sätt att se är den svaga satsningen på det lägre vägnätet och framför allt underhållsanslagen. Jag har personligen full förståelse för att huvudvägarna i landet är i gott skick. Det är en av förutsättningarna för att det skall finnas kommunikationer mellan huvudstaden och landets övriga delar. Det är dock omöjligt att acceptera att de mindre vägarna är i så dåligt skick att det tidvis till och med är nästan omöjligt för vanliga människor att ta sig fram till de här huvudvägarna som man nu satsar på. Det skulle inte alls skada att de ansvariga för väganlagen, både politiker och tjänstemän, skulle sätta sig i en helt vanlig, låt oss säga femårig, bil i början av maj och komma upp till Österbotten och köra de vägar folket har att köra varje dag. Det skulle sannolikt skapa bättre förståelse för att det lägre vägnätet också har behov av ökade anslag.

Diskussionerna kring vår lantbrukspolitik har under de senaste åren alltmera styrts bort från budget och budgetanslag. Den har styrts mot konsumentpriser, import och integration av livsmedelshandeln i världen. Utvecklingen gör det mer än nödvändigt att vi diskuterar hur vi skall klara den inhemska livsmedelsproduktionen och hur konsumenten också i framtiden skall kunna ha inflytande och kontroll när det gäller bl.a. kvaliteten på det som konsumeras. Politiken och lantbrukspolitiken borde i dag inriktas på strävan att slå vakt om familjejordbruket i vårt land. Det finns behov av att understryka nödvändigheten av att vi behåller beslutanderätten om vår lantbrukspolitik i våra egna händer så långt det är möjligt när de s.k. Gatt-förhandlingarna går vidare. Vi skall räkna med att protektionismen kommer att frodas när det gäller handeln med livsmedel också i framtiden. Vi har ingen orsak att gå i spetsen när det gäller eftergifter visavi att skydda gränserna och den inhemska produktionen. Jag

vågar tro att också konsumenterna vill slå vakt om en trygg livsmedelsförsörjning och rena livsmedel genom att vi säkerställer den inhemska livsmedelsproduktionen.

Inför valet i livsmedelsarbetarförbundet har socialdemokraterna stigit upp och krävt import av råvaror för livsmedelsindustrin. Man räknar med att på så sätt få billigare råvaror än om man använder de inhemska lantbruksprodukterna. Livsmedelsindustrin skulle bättre klara konkurrensen med de importerade livsmedlen, säger man, och till stöd för sina krav har man av alla tagit handels- och industriministeriets kanslichef Bror Wahlroos.

Samtidigt som de socialdemokratiska livsmedelsarbetarna kräver fri import av råvaror kräver partihandeln i en skrivelse till handels- och industriministeriet att importskyddet skall avlägsnas och ersättas med tullar och att nivån på tullarna skall vara så att den inte skyddar ineffektivt lantbruk och ineffektiv livsmedelsindustri. Det här säger partihandeln i vårt land.

Den här partihandelns skrivelse till ministeriet styrker ännu en gång den uppfattningen att det är blåögt av livsmedelsarbetarna att tro att öppna gränser för import av livsmedel skulle betyda import av råvaror. Öppna gränser skulle med största sannolikhet betyda att Finland skulle bli marknad för de multinationella företagens färdigt förädlade livsmedel. Både bönderna och livsmedelsarbetarna i vårt eget land skulle kastas på sophögen. Det skulle vara betydligt klyftigare av de socialdemokratiska livsmedelsarbetarna att tillsammans med bönderna och livsmedelsindustrin söka lösningar som skulle göra de i eget land producerade och förädlade livsmedlen konkurrenskraftiga.

Politikka ja maatalouspolitiikka tulisi nykyään suunnata siten, että pyrkimyksenä olisi perheviljelmien aseman turvaaminen maassamme. On syytä korostaa sen välttämättömyyttä, että pidämme maatalouspoliittisen päätöksenteon omissa käsissämme niin pitkälle kuin mahdollista ns. Gatt-neuvottelujen edetessä. On odotettavissa, että protektionismi kukoistaa elintarvikkeiden kaupassa tulevaisuudessakin. Meillä ei ole mitään syytä olla edelläkävijöinä myönnötysten tekemisessä rajasuojan ja kotimaisen tuotannon suojan osalta. Luotan siihen, että myös

kuluttajat haluavat suojella elintarvikehuollon varmuutta ja arvostavat puhtaita elintarvikkeita siten, että turvaamme kotimaisen elintarviketuotannon.

Elintarviketyöläisten Liiton vaalien alla sosialidemokraatit ovat nousseet vaatimaan raaka-aineiden tuontia elintarviketeollisuudelle. Tällä tavoin raaka-aineiden odotetaan tulevan halvemmiksi kuin kotimaisia maataloustuotteita käyttämällä. Näin elintarviketeollisuus pystyisi kilpailemaan paremmin tuontielintarvikkeiden kanssa. Näiden vaatimusten tukijaksi on otettu kauppa- ja teollisuusministeriön kansliapäällikkö.

Samanaikaisesti kun sosialidemokraattiset elintarviketyöläiset vaativat raaka-aineiden vapaata tuontia, tukkukauppa vaatii kauppa- ja teollisuusministeriölle osoittamassaan kirjelmässä tuontisuojaan poistamista ja sen korvaamista tulleilla sekä tullien tason asettamista siten, etteivät ne suojaa tehotonta maataloutta ja tehotonta elintarviketeollisuutta.

Tukkukauppojen ministeriölle osoittama kirje vahvistaa jälleen kerran, että elintarviketyöläisten on sisisilmäistä uskoa, että rajojen avaaminen elintarvikkeiden tuonnille johtaisi raaka-aineiden tuontiin. Avoimet rajat johtaisivat siihen, että Suomesta muodostuisi ylikansallisten yritysten valmiiksi jalostamien elintarvikkeiden markkinat. Sekä maamme viljelijät että elintarviketyöläiset heittäisiinkin tunkiolle.

Sosialidemokraattisten elintarviketyöläisten olisi huomattavasti viisaampaa yhdessä viljelijöiden ja elintarviketeollisuuden kanssa pyrkiä etsimään ratkaisuja, jotka tekisivät kotimaassa tuotetuista ja jalostetuista elintarvikkeista kilpailukykyisiä.

Det finns orsak att se över den del av konsumentpriset som samhället tar hand om. Ute i världen blir det allt vanligare att de dagliga livsmedlen befrias från t.ex. omsättningskatt liksom produktionsmedlen som används i livsmedelsproduktionen. Det finns skäl att se över skillnaden mellan producentpris och konsumentpris. Jag tror inte att livsmedelsarbetarna anser sig för sin del ta för stor del av den här kakan. Jag hoppas att handels- och industriministern inte stiger upp i partihandelns kärra när det gäller den friare importen. Det skulle enligt mitt sätt att se bara betyda att handeln skulle få ännu större

inflytande över vilka livsmedel som importeras. Den skulle ges ännu större möjligheter att styra konsumtionen i landet och detta skulle ske på bekostnad av bönderna, livsmedelsarbetarna och industrin. Det är många som borde ha gemensamma intressen i den inhemska livsmedelsproduktionen. Det är många som borde samarbeta i stället för att splittra och regeringen har ett ansvar för hela landet i utvecklingsprocessen.

Regeringen föreslår också i sitt budgetförslag att det skall uppbäras en fosforskatt på handelsgödsel. Förslaget är dåligt genomtänkt speciellt då det gäller användningen av de influtna medlen. En miljöskatt föreslås också uppbäras av den industri som anses förorena miljön.

Den här industrin kommer med största sannolikhet att föra över skatten på konsumenterna. När det gäller fosforskatten säger regeringen uttryckligen att den inte får beaktas som kostnad. Det betyder att bönderna själva måste betala den av sin arbetsinkomst. Det riktiga skulle vara att skatten skulle få beaktas som kostnad i lantbrukets inkomster. Eftersom det här syns vara politiskt omöjligt så vore det minsta man kan begära att skatteinkomsterna skulle återföras till lantbruket i form av stöd för miljöinvesteringar. När detta inte heller är gångbart så måste man tvivla på den ärliga viljan att slå vakt om miljön. Man får en känsla av att det är intressantare att klaga på jordbrukarna som bor i smutsen än att man faktiskt ser till att denna nedsmutsning minimeras. Riksdagen har all orsak att se till att influtna miljögifter också används för miljövården.

Pälsdjursnäringen i vårt land är i en kris i dag. Det är många farmare framför allt i Österbotten som är tvungna eller annars överväger att upphöra med sin verksamhet. För många handlar det om att lämna ett livsverk helt ruinerade. För många kommuner och byar betyder det avfolkning och ekonomiska problem. I den här situationen är det riktigt att samhället går in för att stöda. Pälsar kommer också framöver att gå i handeln. Det gäller att ge överlevnadsmöjligheter för de farmare som har förutsättningar att med stöd klara sig över krisen. Det skulle vara kortsynt av oss att låta näringen försvinna och låta andra ta över. Det är i alla fall en näring som gett möjlighet

till utkomst i glesbygderna. Den är ett bra komplement till landsbygdens övriga näringar, den klarar sig normalt utan stöd och den har inbringat valuta till landet. Direkt stöd till pälsdjursnäringen finns inte i nästa års budget. Däremot hoppas jag att regeringen i den kommande tilläggsbudgeten skall komma med förslag som stöder näringen då det gäller att klara sig över krisen och jag hoppas att staten skall gå emellan med garantier för den säsongfinansiering farmarna behöver för att färdigställa detta års produktion.

Talman! Regeringen föreslår också en avsevärd förhöjning av bidrag och lån till de skogsvårdande arbetarna. Också om vi släpar efter den takt som anges i Skog 2000 så måste totalsumman anses vara tillfredsställande. Nu är det viktigt att medlen disponeras på ett riktigt sätt. Det är viktigt att fördelningen mellan de olika arbetarna blir den rätta. Det är också viktigt att man ser över villkoren och att man ser över förhållandet mellan lån och bidrag. Jord- och skogsbruksministeriet har orsak att lyssna till de skogsvårdande organisationerna då man beslutar om hur anslagen skall användas.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Jo tähän mennessä eduskunnassa käyty budjetin lähetekeskustelu osoittaa sen, että hallituspuolueidenkaan kansanedustajat eivät olleet täysin tyytyväisiä hallituksen budjettiesitykseen. Aivan erityistä kritiikkiä täällä on saanut hallituksen linja maamme heikompisaisten ihmisten toimeentuloedellytyksistä huolehdittaessa. Jos eduskunta saisi suvereenisesti rakentaa budjetin, uskon tämän keskustelun perusteella, että ensi vuoden budjettiesitykseen sisältyisi perusturvajärjestelmän toteuttamisen aloittaminen ja eläkeuudistuksen jatkon toteuttaminen, koska molemmat lisäisivät nimenomaan heikompisaisten toimeentulomahdollisuuksia.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta teki varsin onnistuneen tutustumismatkan Yhdysvaltojen parlamenttiin, sen toimintaan ja asioiden käsittelyyn ja valmisteluun siellä. Yhdysvalloissahan parlamentilla on suvereeni asema. Kansanedustajien tekemät lakialoitteet tulevat parlamentissa aina käsitellyiksi ja parlamentti viime kädessä päättää, minkälaisen muodon lakialoite saa, jos se

tulee hyväksytyksi. Presidentillä on veto-oikeus lakien voimaantulon hyväksymisestä tai hylkäämisestä.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta käsittelee parhaillaan valtiosääntöuudistusta, jossa ylimpien valtioelintemme toimivaltasuhteita ollaan hienokseltaan tarkistamassa. Tämä antaa oivan mahdollisuuden perustuslakivaliokunnalle korostaa erityisesti hallituksen muodostamistilanteessa eduskunnan ja eduskuntaryhmien vaikutusmahdollisuuksia. Monia kauniita puheita ja varsin korkealtakin taholta on käytetty eduskunnan ja parlamentarismien vahvistamisen puolesta. Käytännön toimet ovat kuitenkin jääneet varsin vähäisiksi.

Oma ongelmatiikkansa on se jännite, joka on puolueiden ja eduskuntaryhmien välisissä suhteissa. Eduskunta ja eduskuntaryhmät edustavat kansanvaltaa, ja siksi mielestäni ainoa oikea ja terve kehityksen suunta on lisätä eduskunnan ja sitä kautta eduskuntaryhmien vaikutusmahdollisuuksia.

Ryhmäkurijärjestelmä on aikansa elänyt. Tavoitteena tulee olla kansanedustajan henkilökohtaisen vastuun yhä suurempi korostaminen. On poliittista pelkuruutta ja osittain vastuuttomuutta mennä ratkaisuihin eduskuntaryhmän tai puolueen selän taakse. Siksi toivonkin, että nyt käsiteltävänä oleva valtiosääntöuudistus omalta osaltaan tervehdyttää ja korostaa eduskunnan ja eduskuntaryhmien vaikutusmahdollisuuksia. Odotan perustuslakivaliokunnan käsittelyltä selkeitä ratkaisuja ja kannanottoja asioiden jatkovalmistelemiseksi.

Puolueiden roolina näkisin jatkossa entistä enemmän vaaliorganisaatioina toimimisen. Vastuun poliittisesta toiminnasta ja poliittisista ratkaisuista tulee olla entistä enemmän eduskuntaryhmillä, siis siellä, minne kansa on vallan antanut. Puolueiden jäseninä tänä päivänä on 7—15 prosenttia Suomen kansasta. Äänestäjistä runsaat 10 prosenttia osallistuu poliittisten puolueiden erilaisiin tilaisuuksiin, kun taas samaan aikaan vaaleissa sentään yli 75 prosenttia kansasta äänestää.

Tämän illan budjettikeskustelu — hallituksen aitiassa ei ole yhtään ministeriä, liekö yhtään ministeriä talossa — osoittaa sen, mikä on hallituksen suhtautuminen eduskuntaan ja täällä tapahtuvan budjettikäsittelyyn. Eduskunnan toimintatapoja on merkittävästi

uudistettu, ja siksi toivonkin, että jatkossa uudistustyötä jatketaan niin, että eduskunnan täysistuntokeskustelut voidaan ajoittaa hallituksen asianomaisten ministereiden aika-tauluihin, koska se on ainoa keino saada aikaan elävä vuoropuhelu eduskunnan ja hallituksen välillä.

Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen talouspoliittista linjaa on täällä jo useaan otteeseen käsitelty. En itse puutu siihen muuten kuin toteamalla sen, että vuosi sitten hyväksytty korkojen verollepano oli suuri virhe, koska se kiihdytti voimakkaasti kulutuskysyntää. Samanlaisena virheenä pidän myös luottoveron säätämistä siitä yksinkertaisesta syystä, että se lisää erityisesti Suomen kansainvälisten yritysten rahoitustoiminnan siirtymissuunnitelmia ulkomaille. Ei varmaankaan ole Suomen kansantalouden etu, että täällä toimiva kansainvälinen yritys, jolla on toimintoja muuallakin, siirtää koko rahoitustoimintansa maamme rajojen ulkopuolelle. Nyt hallituksen kaavailema luottovero on ohjaamassa kehitystä tähän suuntaan, valitettavasti.

Pakollisen 40 prosentin rakennusveron säätäminen samoin kuin pakkosäästäminen ovat hätäkeinoja, joihin hallitus on joutunut turvautumaan ylikuumenneen talouspoliittisen tilanteen hillitsemiseksi siitä yksinkertaisesta syystä, että tarvittavia ratkaisuja ei ole aikanaan tehty. Säästämisen tekeminen entistä houkuttelevammaksi ja kannattavamaksi olisi huomattavasti kestävämpi ja pitkävaikutteisempi tapa.

Euroopan yhdentyminen on ovella. Taka-rajavuosi 1992 on varsin lähellä. Siksi meillä olisi jo kiire tehdä sellaisia talous- ja veropoliittisia ratkaisuja, jotka nimenomaan edesauttavat yritystemme kansainvälistymistä Euroopan yhdyntyessä. Siksi kysynkin, miksi hallitus on laiminlyönyt lähes kokonaan nyt annetulla budjettiesityksellään Suomen Euroopan yhdyntymiskehityksen vaatimien ratkaisujen tekemisen? Suomalaisista vientiteollisuutta rasittaa edelleen ns. piilevä liikevaihtovero. Liikevaihtoverouudistusta pohtinut toimikunta on jättänyt toukokuussa mietintönsä, ja siltä pohjalta ratkaisun on synnyttävä viipymättä, jotta teollisuutemme kilpailukykyä merkittävästi rasittava piilevä liikevaihtovero voidaan poistaa. Euroopan maissa on kaksiveroprosenttijärjestelmä. Liikevaihtoverojärjestelmän muuttaminen ar-

vonlisäverojärjestelmäksi on saatava alkuun ensi vuonna.

Elintarviketalouttamme, kun sitä verrataan Euroopan yhteisön jäsenmaihiin, rasittaa 10—15 prosentin suuruinen valmist- ja liikevaihtoverotus, sellaiset verot, joita ei löydy Euroopan yhteisön alueen jäsenmaista. Kun meillä samanaikaisesti on korkeampi lähtötaso maatalouden raaka-aineiden hinnoissa johtuen pohjoisesta sijainnistamme ja kun siihen lisätään tämä liikevaihtoverorasi- tus, ei suinkaan ole ihme, että kustannus- somme on niin korkea kuin se tänä päivänä on. Kuinka hallitus aikoo ohjata Suomen teollisuuden Euroopan yhteisön markkinoille, kun vielä ensi vuoden budjetista puuttuvat Euroopan yhteisön integraatioon keskeisesti vaikuttavat veroratkaisut ja niiden mahdollistama lähtökohtatilanne Suomen vientiteollisuudelle?

Eilen täällä käytiin ministeri Pohjalan käyttämän puheenvuoron pohjalta lyhyt keskustelu maamme korkeista elintarvikkeiden hinnoista. Siitä on keskusteltu aika ajoin varsin kiivaasti, ja keskustelu ei läheskään aina ole ollut asialliselta pohjalta tapahtuvaa. Viimeksi eilen illalla televisio- uutiset kello 20.30 käsittelivät elintarvikkeiden hinnanmuodostusta ja sivuuttivat kokonaan ministeri Pohjalankin eilen puheenvuorosaan toteaman liikevaihtoverojärjestelmämme tuoman lisäkustannusrasitteen juuri suomalaisten elintarvikkeiden hintoihin. Miksi meillä siis ei anneta oikeata tietoa elintarvikkeiden liikevaihtoverojärjestelmän vaikutuksista suomalaisten elintarvikkeiden hintoihin? Laskelmathan ovat olemassa ja selkeästi osoittavat sen, että saattamalla verotusjärjestelmä samalle tasolle kuin se on esimerkiksi Englannissa ja muissa Keski-Euroopan maissa voisimme huomattavasti alentaa elintarvikkeidemme hintoja. Kenen etua palvelee se, että asioita käsitellään näin yksipuolisesti?

Budjettia on myös mainostettu ympäristöbudjettina. On totta, että sieltä löytyy erittäin myönteisiä ratkaisuja ympäristön kannalta, mm. ympäristöinvestointien ja katalyysaattoriautojen suosiminen, mutta samanaikaisesti tulee lisävero fossiilille polttoaineille, kuten öljylle ja hiilelle. Pääosa veronkorotuksista tulee liikennepolttoaineisiin. Näin valtio jälleen kerää entistä enemmän varoja tienkäyttäjiltä palauttamalla niistä kuitenkin

vain murto-osan teiden rakentamiseen ja peruskorjaamiseen. Tiemäärärahojen taso erityisesti alemman asteisen tieverkon kehittämisen kannalta on surkea. Synnä ei ole suinkaan liikenneministerin tai -ministeriön nuiva suhtautuminen alemman asteiseen tieverkkoon, vaan kysymys on siitä, että lähinnä valtiovarainministeriö ei ole halunnut ohjata alemmanasteisen tieverkon kehittämiseen riittävää rahoitusta. Siksi uusi liikenneministeri, joka aloittaa toimintansa, onkin suuren haasteen edessä.

Hallitus esittää lisäksi fosforilannoiteveroa markan kilo. Samoin esitetään oluen ja virvoitusjuomien kertakäyttöpäällysteiden veroa korotettavaksi ja siten saatavaksi lisätuloja valtiolle 980 miljoonaa markkaa. Verotuksen käyttäminen kulutustottumusten ohjaamiseen ei ole käsittääkseni kovin hyvä vaihtoehto siitä yksinkertaisesta syystä, että ihmiset hyvin nopeasti unohtavat sen, että tuotteen hinnassa on jokin vero. Kahden kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun tuotteen hinta on radikaalisti jollakin ympäristöverolla korotettu, ympäristöveron mukanaolo tuotteen hinnassa unohtuu kuluttajilta.

Kaiken ympäristön verotuksen tuoton tulisi ohjautua erityiseen rahastoon, josta nimenomaan voitaisiin käyttää varoja ympäristöystävällisten ratkaisujen toteuttamiseen ja erityisesti sellaisten investointien tukemiseen, joilla vähennetään ympäristöhaittoja. Jos tällaista rahastojärjestelmää ei saada aikaan, ei ole mitään merkitystä sillä, että ympäristöhaittaveroja tuotteiden hinnoissa kerätään, koska ne hukkuvat valtion suureen, pohjattomaan kassaan. Samanaikaisesti tosiaan kuluttajat hyvin nopeasti tottuvat siihen, että tuotteen hinta on pysyvästi korkeammalla tasolla, ja unohtavat, että siinä on ympäristöhaittaveron mukana.

Arvoisa rouva puhemies! Ihan muutama sana budjetista oman alueeni kannalta. Hämeen kannalta budjettia tarkastellessa voidaan saavutusta pitää kohtuullisena. Kohdennettuja määrärahoja sieltä löytyy noin 250 miljoonaa markkaa, missä on lisäystä edelliseen vuoteen lähes 100 miljoonaa markkaa. Hämeen lääninvankila saa kipeästi kaipaamansa aloitusrahoituksen, 16 miljoonaa markkaa, ja valtatie 3:n rakentamisen rahoitus on turvattu. Myönteisenä totean myös Jokioisten keskustan liikennejärjestelyjen saamisen ja Lamalan—Myllykylän

maantien loppurahoituksen. Riihimäen tiemestaripiirin tukikohdan alkurahoitus, Turengin kevyen liikenteen väylien loppurahoitus sekä Lopen ja Uudenmaan piirin rajan välisen maantien loppurahoitus on myös myönteisessä mielessä todettava. Suurin pettymys tiemäärärahojen osalta on Saviniemi-Perähuhta-tien rakentamisrahan puuttuminen. Jatkamme ponnisteluja edelleen hankkeen toteuttamiseksi.

Paikalliselle väestölle tärkeän alemman aseisen tieverkon perusparantamiseen on Hämeeseen saatava riittävä lisärahoitus viimeistään ensi vuoden budjetissa, koska selkeiden tilastojen mukaan Hämeessä soratieverkon osuus koko tieverkosta on 30 prosenttia suurempi kuin muualla Etelä-Suomen tiepiireissä. Tällöin ovat mukana kaikki ne soratiet, joilla päivittäinen liikenne on vähintään 300 autoa.

Pettymyksiin on luettava myös Varikonniemen rahojen puuttuminen samoin kun Hämeen linnan neuvottelukunnan rahoituksen puuttuminen. Kauppa- ja teollisuusministeriön palvelupistettä budjetti ei tuo Hämeenlinnaan. Forssan kehräämöalueen entisöinti ei myöskään saanut kohdennettuja varoja budjetissa. Maa- ja metsätalouden hallinnonalalta Maatalouden tutkimuskeskuksen rahoituskehitykset ovat hyvin niukat, koska Patalan tutkimusaseman liittäminen jälkeinkin tutkimuskeskuksen rahoituskehitykset reaalisesti laskevat tästä vuodesta. Se ei annakaan mahdollisuutta tutkimustoiminnan laajentamiselle. Ypäjän hevostutkimusasemalle tarvitaan yksi eläinlääkäriin ja hänelle yhden apulaisen virka palvelutoimintojen hoitamiseksi myös päivystysaikana.

Vesihuoltohankkeissa Häme on joutunut odottamaan vuoroaan jo kymmenen vuotta turhaan. Helsingin vesipiirin saamat rahoituskehitykset ensi vuoden budjetissa ovat toiseksi pienimmät koko maassa. Miksi? Hauhon reitin rantapengerrikset, Tarpianjoen järjestelyt Kalvolassa ja Loimijoen ja Myllyojan järjestelyt Tammelassa ovat odottaneet vuoroaan jo liian kauan ja joutuvat näillä näkymin odottamaan ainakin vuoteen 1991.

Ed. Uosukainen: Rouva puhemies! Puhujalistan 105:ntenä voi todeta, että keskustelun mittaan valtion ensi vuoden tulo- ja menoarvioesitystä on käsitelty hyvinkin eri-

laisista näkökulmista. Jos jonkinnäköistä synkkää ja hilpeää yksinpuhelua on kuultu. Ennen muita opposition edustajat ovat pyrkineet todistamaan, että Suomen tasavallassa on budjettiesityksen takia ensi vuonna pakko panna leipään puolet petäjäistä niin kuin entisenkin Paavon aikana. Kuitenkin valtaosa edustajista on rehellisesti tunnustanut, että maassa vallitsee ennennäkemätön hyvinvointi, niin kuin vallitseekin. Joka tapauksessa kansanedustajan iloinen oikeus on kiinnittää huomiota budjettiesityksen yksityiskohtiin ja linjauksiinkin.

Olisi kiintoisaa tehdä kansanedustajien tekemistä aloitteista sisällön analyysi, josta piirtyisi kunkin edustajan työprofiili, minkä verran kukin meistä on halunnut kohentaa vaalipiirinsä, minkä verran koko Suomen ja minkä verran koko maailman elämänlaatua. Hyvinvointi-Suomen tulevaisuusbudjetin tulee puuttua kuhunkin näistä. Omissa aloitteissani näkyy olevan vähän joka lajia, Kymen läänin maantievaltasuonen kuutostien kunnostusrahoista ja karjalaisen kulttuurin tukemisesta valtakunnallisten taide- ja tiedejärjestöjen, liittojen ja tapahtumien, pakolaisneuvontapisteen ja kansainvälisen semiotiikkaseminaarin tukemiseen, muutamia esimerkkejä mainitakseni.

Keskiasteen koulutuksen ja työelämän yhteyksien luominen on kulttuurin rinnalla aloitteitteni painopiste. Ylipäänsä kulttuuriin ja koulutukseen sijoittaminen nyt ja aina ehkäisee mm. sosiaalisektorin ongelmia. Kulttuuribudjetissa on paljon hyvää tälläkin erää, mutta malttiakin vaaditaan. Teatteri-maailma odotti hartaasti teatterilakia jo ensi vuodeksi. Nyt todella valppaasti seurataan, että budjetin tätä asiaa koskeva lausuma toteutuu. Sen mukaan näet tarkoituksena on saattaa teattereiden toiminta lakisääteisen valtionavun piiriin vuonna 1991, jolloin voidaan ottaa huomioon yleisen valtionosuusdistuksen periaatteet ja taloudelliset vaikutukset.

Mieluisaa on havaita, että viestintäkulttuuritoimikunnan ehdotukset käynnistyvät toimiksi. Todetaanhan, että tarkoituksena on lisätä ja tehostaa kotimaista elokuva-, televisio- ja videotuotantoa ja -jakelua ja että tukitoiminta on tarkoitusta järjestää pääosin muodostamalla Suomen elokuväsäätiöstä elokuva-, televisio- ja videotuotantoa ja -jakelua tukeva ja edistävä organisaatio. Tämä edel-

lyttää varoja. Niitä on nyt, mutta niitä tarvitaan lisää.

Valtiovarainvaliokunnan jäseniä en kahdehdi. Heillä on iso urakka budjettiesityksen käsittelyn koko prosessissa. Toivon ja toivotan heille oikeamielisyyttä, avarakatseisuutta ja tulevaisuuteen kurottamista.

Rouva puhemies! Kiinnitän erityishuomion vain yhteen budjettiesityksen yksityiskohtaan, musiikkioppilaitosten valtionosuuksiin. Lakisääteisten valtionosuuksienkin piirissä olevien oppilaitosten valtionapujen maksatus saattaa laahata vuosikausia jäljessä. Tietooni on tullut, että kouluhallitus oli esittänyt tähän talousarvioesitykseen momentille 29.90.52 musiikkioppilaitosten valtionosuuksiin ja valtionavustuksiin lähes 93 miljoonaa, kun taas tulo- ja menoarvioesitykseen on otettu vain 67 miljoonan määräraha. Samassa suhteessa on vajausta myös konservatorioiden määrärahoissa.

Kouluhallituksen esitykset ovat realistisia. Ne näet käsittävät myös maksamattomat valtionosuuksien loppuerät samoin kuin ns. VAL-osuudet eli valtion eläkemaksuosuudet. Siksi olisikin suotavaa, että jo tämän vuoden toisessa lisämenoarviossa tasoitettaisiin tätä vajetta ja päästäisiin valtionosuuksien maksuissa päivän tasalle, jolloin ensi vuoden tulo- ja menoarvion määrärahaesitys olisi riittävä.

Tärkeä linjaratkaisu olisi myös tarpeen. Vakiintuneiden musiikkioppilaitosten, niin musiikkikoulujen kuin musiikkiopistojen, rahoitus tulisi siirtää nykyisestä rahallähteestään eli momentilta "Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot taiteen tukemiseen" tavalliselle budjettimomentille muun koulutuksen tapaan. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroihin kohdistuu yllin kyllin paineita ja tarpeita, ja yhä uusia on suunnitteilla, mihin ed. Kalliomäki jo on viittannut. Esimerkiksi taiteen perusopetustyöryhmän muistio 41/1989 muotoilee sekin ehdotuksensa nimenomaan veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroihin nojaten, vaikkei siinä hahmotellakaan varsinaista valtionapulakia.

Rouva puhemies! Keltainen budjettiesityskirja on tärkeä teos. Sen yksi sana voi keventää elämää ja ilahduttaa ja yhden sanan puuttuminen saattaa viedä epätoivoon. Kun esimerkiksi tällä kertaa sivulla 453 "Valtionapu sotainvalidien puolisoitten kuntoutustoimintaan" momentin perustelu-

sa ensi kertaa mainitaan ja otetaan tuen piiriin mukaan sotalasket, on yhden jo ikään-tyneen, kovia kokeneen ihmisryhmän ilo jakamaton, jos kohta varsin myöhäinen.

Ed. T. Roos: Arvoisa rouva puhemies! Näin yön pimeinä tunteina on syytä heti aluksi antaa kiitos niille muutamalle kansanedustajalle, jotka ovat vielä jaksaneet täällä istua ja kuunnella, ja erityisesti niille, jotka ovat jo puheensa pitäneet, mutta siitä huolimatta täällä ovat. Vanhoina opettajina tiedämme, rouva puhemies, että toisten virheitähän parhaiten oppii.

Tavallisen ihmisen ruokalistalle kuuluvan ruoan "leipävarras" on nostettu ja noussut korkeuksiin, jonne ylettää vain jakkaran avulla. Tuolle jakkarallekin on nyt tullut hintaa jo niin paljon, että perusruoka jää kohta vain joulupöydän antimiksi. Tie tuottajalta kuluttajalle on liiaksi ketjutettu. On ryhdyttävä ennakkoluulottomasti oikomaan sitä. Tämän ravintoketjun keskittäminen on johtanut päinvastaisista lupauksista huolimatta siihen, että vain raha on keskittynyt, ja sen maksaa nyt suomalainen kuluttaja.

Kun vetoaminen ei näytä auttavan, on ryhdyttävä ilmeisesti verottamaan. Mitä järkeä esimerkiksi on mainostaa tuotteita, kuten ruokatavaroita, jotka muutenkin on pakko ostaa? Miksi on tehty niin vaikeaksi suora ostaminen tuottajalta? Miksi suuret tuottajat nujertavat pienet? Miksi pakkaukset, kylläkin koreat, muodostavat yhä kasvavan osan tuotteen hinnasta? Miksi rakennetaan yhä enemmän palatseja muistuttavia liikerakennuksia, kun vaatimattomammistakin tiloista löytäisi etsimänsä? Suojellaanko meidän terveyttämme tarpeettoman tehokkaasti ja sillä varjolla hygieniabyrokratian peikko saa osansa? Näihin asioihin suomalainen kuluttaja nyt haluaa saada vastauksen, ei vain viisastelevaa vastausta, vaan myös "leipävarasta" laskevia toimenpiteitä. Tuottaja ei tästä tilanteesta hyödy ja kuluttaja tästä kärsii.

Suomi on saamassa arvokkaan oopperatalon. Tähän ed. Kalliomäki puuttui, ja muutamalla sanalla aion minäkin sitä käsitellä. Oopperatalon kustannukset ovat nousseet vuosi vuodelta paljon nopeampaa vauhtia kuin itse talo. Sen ylläpito tulee maksamaan summia, jotka tulevat tuntumaan tämän maan taidebudjetissa. Tähänastinen taidera-

hoituspolitiikka on lähtenyt siitä ajatuksesta, että taidemäärärahat nousevat, jos muutakin nousua on, ja että ooppera saa tästä oman suhteellisen osansa. Pelottavalta tuntuu ajatuskin siitä, että tuota suhdetta tulitisiin muuttamaan. Ooppera veisi leijonanosan, muille jäisi lampaanosa.

Mielestäni pitäisi nyt jo vuoden 1991 budjettia varten tutkia, mitä mahdollisuuksia olisi erottaa oopperalle budjettiin oma momentti pois veikkausvoittovaroista. Siitä näkyisi oopperan todellinen menovaikutus, eikä se verottaisi muiden osuutta. Suomen kaltaisessa sivistysmaassa ajanmukainen oopperatalo on oikea ratkaisu, mutta oikeamielisyyttä ei ole, että siitä kärsivät muut taiteen lajit. Vanhana pelimannina olen myös sitä mieltä, että sisällä on mukavampi soittaa kuin ulkona.

Odottava silmä haki ensi vuoden budjettiesityksestä määrärahoja teatterilain ja orkesterilain toteuttamista varten. Turhaan haki. Niitä ei siellä ole. Teatteriväkeä lohduttanee sentään lupaus siitä, että seuraavana vuonna laki tulisi voimaan. Soittajille ei ole tarjolla sitäkään lohtua. Meillä on viime vuosina kiitettävästi viety läpi merkittäviä kulttuurilakeja. En pidä hyvänä tämän kaltaista luovaa taukoa luovaa työtä kohtaan.

Näistä hyvävaikutteisista päätöksistä tuon tässä esille vain yhden, ns. kasettimaksun. Videokasetit tuota maksua tuottivat yli 44 miljoonaa ja äänikasetit liki 15 miljoonaa. Summat ovat merkittäviä ja tuntuva lisä suomalaista kulttuuria rahoitettaessa. Kyseisiä maksuja säädettäessä kuului paha parkuna siitä, että kuluttajaa taas nyljetään. Ilmeistä on, että maksun periaatteen ovat ostajat hyväksyneet. Heidän rahojaanhan tässä jaetaan yhteiseksi hyväksi.

Arvoisa puhemies! Täällä on useissakin puheenvuoroissa viitattu hieman huomista pidemmälle tulevaisuuteen. Talouselämä Euroopassa on nyt järjestyksen kourissa. Muutumisvauhti, aina ei voi puhua edes kehityksestä, on niin rajua, että pelottaa, miten pieni Suomi siinä maaottelussa menestyy. Sillä halusimme tai emme, emme voi tänne enää omaa impivaaramme rakentaa. Emme voi omasta oravanpesästämsä katsella maailman piiriin, ja Jukolan Laurin arvostamille väärille puillekin on yhdyntävässä Euroopassa vähänlaisesti käyttöä.

Kulutuksemme kasvaa kuin kaksinkertaisen hiiva-annoksen saanut pullataikina. Sen

seurauksia podemme nyt ja vielä pahemmin vastaisuudessa. Vielä ei ole hallituksen käteen tullut köyden pää, mutta tulossa on. EY tulee, oletko valmis, kysytään. Emme mene luinemme nahkoinemme siihen, mutta tärkeät kauppakumppanimme menevät. Hälyttävältä tuntuukin aivan tuore englantilainen raportti. Sen mukaan EC-maiden yksityisen kulutuksen ennustetaan kasvavan 50 prosenttia tulevan viisivuotiskauden aikana. Vauhti on sama kuin USA:ssa.

Tuo raportti kertoo myös, että kulutuksen luonne tulee muuttumaan. Kotitalouksiin, terveydenhoitoon ja vapaa-aikaan tarkoitettujen tuotteiden kulutus tulee kasvamaan. Raportti mainitsee muutamia esimerkkejäkin, mm. pesukoneet, kuivauslingot, cd-soittimet, satelliittitelevisiovastaanottimet, pakasteruoat ja vähäkaloriset juomat. Suomella ei ole varaa tuollaiseen tilastoon, ei nyt eikä seuraavalla viisivuotiskaudella. Odotan perustellusti, että jo seuraava budjetti tarjoaa käteen käyviä aseita tuon kaltaista eurosaastetta vastaan.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Vireä ja läsnäolevalta osaltaan virkeä eduskuntamme on innostuneesti ja intensiivisesti ruotinut hallituksen tulo- ja menoarvioesitystä. Edustajatyön suuri inhimillisyys korostuu siinä, että herkeimmin tartumme esityksestä puuttuviin hyviin asioihin ja hankkeisiin kuin esityksen hyviin päämääriin ja tarkoituksiin. Jos hyvää löydetään, sitä ei kuitenkaan ole riittävästi, korkeintaan oikean suuntaisesti. Hankalia ikäviä yksityiskohtia on suorastaan sietämättömästi.

Niin minä kuin monet muutkin liian herkästi unohdamme, että tulo- ja menoarvioesitys on kokonaisuus. Siksi, sanon näin aluksi, monien viriteltyjen pelon visioiden keskellä hallituksen perusteltu toivon visio vaikuttaa järkevältä ja turvalliselta. Tärkeätä on mielestäni se, että tulo- ja menoarvioesitykseen sisältyvällä talous- ja suhdannepolitiikallaan hallitus turvaa sekä ensi vuonna että pidemmälläkin aikavälillä suomalaisen uudistuspolitiikan jatkuvuuden, on sitten kysymys sosiaali- ja terveyspalveluista, asumisesta, työllisyydestä, tutkimuksesta, ja tuo toivon visio ulottuu myös uusille alueille kuten ympäristöpolitiikkaan.

Tulo- ja menoarvioesityksessä on paljon hyvää ja kokonaisuus on finanssipoliittisesti

tasapainoinen. Valtion omat eläkerahasto-siirrot ja budjettiesityksen huomattava ylijäämä merkitsevät julkisen säästämisen huomattavaa kasvua. Tyhjin kourin ei Suomi lama vastaan käy, jos sellainen on tullakseen. Talouspolitiikalla ja suhdannepolitiikalla on aikansa ja paikkansa.

Tulo- ja menoarvioesityksessä on kehityssuuntia, jotka jatkuessaan huolestuttavat vielä enemmän kuin nyt. Sen vuoksi pari sanaa ns. kulutusjuhlasta. Suomessa vieteään kulutusjuhlaa, jossa eivät kuitenkaan kaikki suomalaiset ole mukana. Muun muassa valtiovarainministeriön selvityksen mukaan kulutusmenot muodostavat tulokymmenyksittäin nousevan käyrän siten, että alimman tulokymmenyksen kulutus on markkamääräisesti alle puolet ylimmän ryhmän kulutuksesta. Nyt toteutettavat tuloveron helpotukset kasvattavat juuri ylimmän tuloryhmän kulutusmahdollisuuksia eniten. Valtionveroa helpotettaessa kaikissa tuloluokissa puretaan aina progressiota ja jaetaan suurimmat hyödyt sinne, missä verojakin eniten maksetaan.

Palkansaaajaverotuksen keventäminen on paikallaan, ei kuitenkaan miten tahansa. Nyt toteutettu ratkaisu on tulonjaollisesti viimevuotista epätasapainoisempi. Jatkuessaan tämä linja, jossa prosenttihelpotukset ulotetaan myös korkeimpiin tuloluokkiin, johtaa sellaisiin tuleroihin, että on aihetta miettiä, toteutuuko hallitusohjelman tulonjakolauseke niin kuin tarkoitettu on. Valtiovarainvaliokunnan verojaoston on erityisesti tämä arvioitava. Epäilen ristiriidan löytyvän. Jos näin on, eduskunnan on syytä palauttaa verouudistus hallitusohjelman linjaan. Ylimpiin tuloluokkiin kohdistuva pakkolaina kohdistaa suhdannepolitiikan sinne, missä kulutukseen on mahdollisuuksia. Liikevaihtovero taas jakautuu korkeintaan suhteellisesti tuloluokkiin. Pienituloisten kulutuksessa Suomessa ei ole kaventamisen varaan. Lapsilisät, asumistuki ja julkisten palvelujen lisääntyminen tulevat toki pienituloista vastaan, mutta jätettäköön liikevaihtoveron korotus silti tilapäistoimeksi.

Kunnallisvero on toinen suhteellinen vero. Kaikki alle 100 000 markkaa vuodessa ansaitsevat maksavat enemmän kunnallisveroa kuin valtionveroa. On varmistettava, että tällä budjettikaudella ei ainakaan luoda valtion taholta lisäpaineita kunnallisveron nostoon.

Huolia nostavat myös asuntovelallisten nousevat korkokustannukset. Monin tavoin on perusteltua pitää peruskorko ennallaan toistaiseksi. Peruskoron etääntymisen markkinakorosta johtaa kuitenkin siihen, että entistä suurempi osa uusista asuntolainoista on markkinakorkoista. Pankkien kate kasvaa luultavasti näin vielä enemmän kuin peruskorkoa nostettaessa olisi tapahtunut. Hallitukselle ja eduskunnalle tämä on melkoinen haaste. Kehityssuunta vaatii tarkkaa seuraamista. Tarvitaan kenties kokonaan uusia keinoja.

Jos pankkien voitot todella kasvavat nyt nähtyyn malliin, on aihetta miettiä veropoliittisia toimia. Voimattomia ei voida olla. Olisiko markkinakorkoisten asuntolainojen määrään sidottu määräaikainen pistevero paikallaan? Toisaalta tarvitaan lisää kilpailua. Olisiko aika vapauttaa kotitalouksienkin ulkomaiset luotot säännöstelystä? Ulkomailahan on noin neljä prosenttiyksikköä alempi korko kuin meillä. No, sekä pistevero että kotitalouksien ulkomaiset luotot ovat vielä löysää ideointia, mutta kuka tietää, mikä vielä on tarpeellista, elleivät pankit ryhdistäydy kohtelemaan asuntovelallisia muilla kuin markkinakoroilla?

Meille on luotu mielikuvaa varallisuuserojen kaventumisesta. Varallisuusveroa on laskettu, mutta sen kuulun kasinopelin yhtenä seurauksena onkin ollut varallisuuserojen selvä kasvu. Osakkeenomistus on 1980-luvulla keskittynyt entisestään ja huomattava arvonnousu on kanavoitunut entistä yksipuolisemmin kartuttamaan jo olemassa olevaa varallisuutta. Puheet kansankapitalismista ovat yhtä tyhjiä kuin Marxin päivinä. Tässä kohdassa veropolitiikkamme kulkee selvästi väärillä urilla. Eikö juuri tässä tilanteessa pitäisi varallisuusveroa pikemminkin korottaa kuin laskea?

Arvoisa puhemies! Päättyessään hallituksen tulo- ja menoarvioesityksestä vuodelle 1987 eduskunta lausui jämäkästi: ”Opintotuen kehittämisen tavoitteena on asteittain parantaa oman talouden muodostaneiden opiskelijoiden opintotukea perustoimeentulon turvaavaksi etuudeksi. Tämän mukaisesti lisätään asteittain opintorahan osuutta siten, että se yhdessä keskiasteen maksuttoman ateriaeidon kanssa vuoteen 1990 mennessä nousee noin puoleen opintotuen määrästä, sekä lievennetään opiskelijoiden puolison

sekä vanhempien tulojen ja varallisuuden huomioon ottamista päätettäessä täysi-ikäisten opiskelijoiden opintotuesta.”

Tässä tavoitteessa emme onnistu vuonna 1990 koulutusta korostavassa yhteiskunnassamme. Opintorahan osuus koko opintotuesta jää 30 prosenttiin, kun opintolainan osuus on noin 70 prosenttia, ja koemme opiskelijoiden kanssa samaa kuin tähänkin asti. Valmistumisajat pitenevät, velkaantuminen lisääntyy, ja sosiaaliset paineet kasvavat. Tehokkuus, josta myös korkeakouluissa ja muissa oppilaitoksissa on tullut keskeinen opintojen mitta, kärsii. Opiskelija joutuu rahoittamaan joka neljännen opiskelukuukauden ansiotyöllä. Keväisin lähes joka toinen toimeentulotuen hakija on opiskelija.

Opintotukijärjestelmä tarvitsee kokonaisuudistuksen. Toivon hyvän hallituksen sen tekevän. Malleja on jo kehitelty valtion opintotukirahastosta siihenkin asti, että Kansaneläkelaitos perustoimeentuloturvalaitokseksi muutettuna sille voimavarat järjestäen huolehtisi myös opiskelijoiden perustoimeentulosta. Kokonaisuudistus vie aikansa, joten sen vuoksi eduskunnan on ainakin toisen kerran lausuttava jämäkästi päättäessään ensi vuoden tulo- ja menoarviosta saman suuntaisesti kuin vuoden 1986 valtiopäivillä. Opintorahaosuus nostetaan puoleen koko opintotuesta viimeistään vuoden 1991 tulo- ja menoarviossa.

Arvoisa puhemies! Hallitusohjelmassa korostetaan valtionhallinnon hyvää toimivuutta ja tehokkuuden saavuttamista. Parempaan tehokkuuteen ja palvelujen kattavuuteen päästään voimavarojen uudelleen kohdentamisella ja yhdistelemisellä sekä myös taloudellisella ja toiminnallisella uudelleen organisoinnilla. Näin on tapahtunut ja tapahtuu vastakin. On vain tärkeätä muistuttaa, ettei missään vaiheessa sorruta valtion palvelujen heikentämiseen ja palvelutason laskemiseen ja että julkisen sektorin kilpailuedellytyksiä työmarkkinoilla myös parannetaan ja luodaan jo olemassa olevan työvoiman käytölle uusia mahdollisuuksia. Erityisesti haluan korostaa nk. suorittavan portaan henkilöstön määrän säilyttämistä, kun erilaisia vähentämissuunnitelmia valmistellaan. Sinne kohdistettavat henkilöstövähennykset johtavat suoraan valtion palvelujen heikkenemiseen ja palvelutason laskuun.

Suomi joutuu kehittämään aktiivisesti

työelämää kokonaisuudessaan. Kehittämistarve korostuu entisestään myös jatkuvasti kasvavan työvoimapulan johdosta. Työvoiman ja työpaikkojen hyvän kohtaannon saavuttamisessa työympäristölliset tekijät ovat merkittäviä. Työvoiman terveydestä huolehtiminen on myös kansantaloudellisesti kannattavaa. Uuden työministeriön perustamisella on kehitetty viranomaisten mahdollisuuksia vaikuttaa työpaikkojen turvallisuuteen ja terveellisuuteen ja niiden kehittymiseen. Työsuojelussa on perinteisen tapaturmantorjunnan rinnalle ja joskus tätä tärkeämmäksikin tullut henkisen hyvinvoinnin edistäminen työelämässä. Tässä työssä tarvitaan runsaasti uutta tietoa hyvinvoinnin eri tekijöistä. Tietoa tuotetaan paljon sekä ulkomailla että Suomessa. Suomessa alan merkittävin tutkimuslaitos on Työterveyslaitos.

Uudistus työelämään liittyvien viranomaisasioiden keskittämisestä työministeriöön on vielä kesken. Tätä kuvastaa osaltaan se, että hallitus lupaa budjettiesityksessä perustaa työsuojelehallitukseen 1.9.1991 lukien työhygienian ja työterveyden osaston, mutta aivan hyvin voidaan kysyä, olisiko parempi ottaa vielä mittavampi askel. Työelämän viranomaistoiminnan kehittämisen kannalta olisi ilmeisen järkevää siirtää Työterveyslaitos työministeriöön ja ministeriössä vielä tarkemmin työsuojelehallituksen yhteyteen. Työterveyslaitoksen uusien toimitilojen tarve tarjoaa tälle pohdinnalle myös erään kimmokkeen.

Sisäasiainministeriön asettama rakenneuudistustyöryhmä ja ns. pääkaupunkiseututyöryhmä ovat esittäneet Työterveyslaitoksen keskuslaitoksen siirtämistä pois pääkaupunkiseudulta. Tampereella on jo työsuojelehallituksen lisäksi mm. VTT:n turvallisuustekniikan laboratorio ja Tampereen yliopiston yhteydessä Työelämän tutkimuskeskus, jotka ovat Työterveyslaitoksen yhteistyökumppaneita. Tiedän, että kysymys on kaikkiaan hyvin laajakantoisesta asiasta, mutta kehotan sitä perusteellisesti selvittämään ja tutkimaan. Ehdottamallani tavalla voitaisiin kestävästi ratkaista Työterveyslaitoksen kehittäminen ja sen työolosuhteiden tutkimusta palvelevan toiminnan entistä laajempi hyödyntäminen työsuojelehallinnossa ja työelämän kaikessa tutkimustyössä.

Puheenvuoroni päätteeksi koskettelen muutamalla sanalla vielä taidebudjettia. Hallituksen linjaamaan ja muotoilemaan taidebudjettiin voi tällä kertaa olla suhteellisen tyytyväinen. Kansalliselle kulttuurillemme ja sen kansainvälisille yhteyksille luodaan mahdollisuuksia, jopa uusia mahdollisuuksia, perustetaan valtion taidemuseo, käynnistetään kotimaisen elokuva-, televisio- ja videotuotannon sekä -jakelun tehostamisohjelma, taiteilija-apurahojen määrää lisätään, teattereiden toiminta luvataan lakisääteisen valtionavun piiriin vuonna 1991, ja taidekorkeakoulujen määrärahat kasvavat valtionevoston tekemän kehittämisspätöksen mukaisesti samalla tavoin kuin tiedekorkeakoulujen määrärahat. Taiteen tukemiseen osoitettuihin veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroihin kasvaa kertyy 14 prosenttia, kun kasvu vuosina 1988 ja 1989 oli 9 prosenttia.

Tähän kasvu-uraan ei ole kuitenkaan mah- tunut ainakaan kahta kulttuuritoiminnan tärkeätä aluetta. Lakisääteisen valtionavun piiriin ei esitetä yhtään uutta musiikkioppi- laitosta eikä yhtään uutta kuntien kulttuuri- toiminnan virkaa. Hyvän taidebudjetin parin heikkouden poistamiseen tarvitaan siis edus- kunnan tarkennustyötä. Siihen meillä kaikil- la lienee valmiutta, kuten eräisiin muihinkin tulo- ja menoarvioesityksen parannustöihin.

Ed. Pelttari: Herra puhemies! Pari sanaa valtakunnallisesti tärkeästä asiasta sekä omaa lääniäni koskevasta, ennen kuin ed. Juhantalo ottaa tässä salissa viimeisen sanan.

Herra puhemies! Olen tyytymätön vuoden 1990 tulo- ja menoarvioesityksen urheilua ja liikuntakasvatustyötä koskevan osan yleislin- jaan. Liikuntapaikkojen rakentamiseen vara- tut määrärahat ovat täysin riittämättömät. Näiden määrärahojen suhteellinen osuus ur- heilulle ja liikuntakasvatustyölle varatuista määrärahoista on pienentynyt 1980-luvulla voimakkaasti ollen vuoden 1990 esityksessä vain 21,7 prosenttia edellä mainituista mää- rärahoista. Lisäksi mm. liikuntapaikkaraken- tamista koskeva, suunnitteilla oleva raken- misvero aiheuttaa erittäin suuria hankaluuk- sia kunnille. Kotikaupunkinikin uimahalli tulee tämän takia menemään jäihin.

Kunnille urheiluseurojen toimintaan ja lii- kuntatoimen yleiseen kehittämiseen valtiona-

puperusteeksi esitetty 23 markan määräraha asukasta kohti ei vastaa myöskään valtion urheiluneuvoston esittämää tavoitetta. Ur- heiluopistojen toimintaan sekä rakentami- seen esitetty määrärahat ovat riittämättömät, eikä myöskään urheiluneuvoston esittämää ammatillisen koulutuksen valtion rahoituk- sen siirtoa varsinaisista budjettivaroista suo- ritettavaksi ole esitetty toteutettavaksi. Tulo- ja menoarvioesityksessä ei ole osoitettu va- roja kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskes- kuksen toimintaa varten eikä myöskään ur- heilualmennuskeskusten toiminta etene määrärahojen puuttuessa.

Kun esitutkintalaki aikanaan säädettiin, samalla kertaa edellytettiin, että tuollainen 450 uutta tointa tarvitaan poliisitoimeen, jotta kansainvälinen taso poliisin tutkimuk- sessa voitaisiin säilyttää. Tähän kuitenkin valtiovalta ei ole lähellekään kyennyt, emme ole päässeet puoleenkaan tuosta tavoitteesta, eikä budjetti nytkään todella tuo sitä helpo- tusta, mikä olisi ollut toivottavaa. Samaan aikaan on suunnitteilla supistus- ja säästötoi- mia vakanssien kanssa, mikä johtaa juuri päinvastaiseen tulokseen.

Me emme ehkä huomaa arkipäivässä sitä, kuinka tärkeää työtä esimerkiksi poliisi tekee siitäkin huolimatta, että ed. Aittoniemi on täällä tätä asiaa ansiokkaastikin tuonut esille värikkääseen tapaansa. Esimerkkinä vain ot- taisin tuoreen tilaston esimerkiksi tappojen osalta kuuden kuukauden ajalta. Kun vuon- na 1988 luku 45, niin vuonna 1989, kyse on sentään niinkin vakavasta rikoksesta kuin taposta, luku on noussut peräti 66:een. Pro- senteissa nousu on valtava. Törkeät varkau- det ovat nousseet 1415:sta 1885:een. Kyse on erittäin suuresta yhteiskunnan turvallisuutta koskevasta asiasta, kun puhutaan törkeiden rikosten määrän räjähdysmäisestä kasvusta. Tähän haasteeseen minusta yhteiskunnan pi- tää vastata. Toimien lisääminen ei toki ole ainoa keino. On varmasti monia muitakin keinoja, mutta se on yksi hyvin keskeinen asia. Samaan aikaan työaikasäännökset po- liisinkin osalta ovat tiukentuneet. Nämä kaikki vaikeuttavat juuri kansalaisten turval- lisuuspalvelujen saamista.

Muutama asia oman maakuntani Lapin osalta. Lappi on pitkien etäisyyksien maa- kunta, joten teiden merkitys tuolla pohjoises- sa maakunnassa on tavallistakin tärkeämpi. Tiemäärärahoissa on tuntuva vähennys, noin

20 miljoonan luokkaa, ja Lapin osalta tämä on siinä mielessä tuntuvampikin, koska Lapin teitä on perinteisestikin pahana työttömyysalueena hoidettu työllisyysbudjetin kautta ja siellä pudotus on vieläkin suurempi. Jotkut etelän edustajatkin ovat siellä käyneet ja sanoneet, että täällä tiet ovat erinomaisessa kunnossa. Se toki osaksi pitää paikkansa, ja aikanaanhan työttömyyden hoito oli juuri se peruste. Tämä ei ole enää peruste, mutta minusta peruste nykyisin olisi juuri matkailu.

Me emme Suomessa tai Lapissakaan elä pelkästään oman maan matkailun varassa, vaan hyvin pitkälle olemme riippuvaisia siitä, miten pohjoismainen tai eurooppalainen matkailu suuntautuu Suomeen, ja hyvin pitkälle se nykyään suuntautuu esimerkiksi kesäisin Nordkapiin Norjaan. Tiestö Norjassa, Eurooppa 6, tai Ruotsissa on tuntuvasti parempaa kuin Suomessa, ja tämä on myös kilpailutekijä maiden välillä. Senkin takia esimerkiksi tielle 21 saadut rahat olisivat erittäin tärkeitä. Niitä toki saatiin, mutta se on erittäin huonossa kunnossa oleva tieyhteys, joten silloin nykyään liikenne suuntautuu Narvikin—Kiirunan tielle enemmänkin kuin tämän Suomen vaihtoehdon kautta.

Kun on tiemäärärahoja karsittu, eniten ovat siitä joutuneet kärsimään juuri paikallistiet, mikä täällä on esimerkiksi liikennevaliokunnan puheenjohtajan Saaren puheenvuorossa ansiokkaalla tavalla jo tuotu esille, joten en siihen enempää kajoa.

Plussaa antaisin hallitukselle siitä, että esimerkiksi tiemäärärahoja Ylläksen alueelle aika hyvin on saatukin, mm. Kittilän lentoterminalilta tunturiin päin. Ihmettelen vain, miksi tunnelihanke, joka viime vuonna oli jo budjetissa, ei ole edennyt sillä tavalla kuin valiokunta ja eduskuntakin päätöksessään edellytti.

Lapin kannalta tärkeä ammatti on porotalous. Porotalouslaki sinänsä on minusta hyvä saavutus, mutta huolestuttaa tämän tärkeän ammatin tai elinkeinon tulevaisuus siitä syystä, että vientitukea poronlihan viemiseksi ei tunnu kuuluvan. Miten käy näiden teurastuksien, jotka ovat tulossa? Miten käy poronlihan menekkin? Siinä on koko maakunnan toimeentulon kannalta hyvin keskeinen asia.

Lapissa joillakin syrjäisimmillä paikkakunnilla monesti vain rajamies ja tullimies ovat

kylän maisemaan kuuluvat työntekijät. Rajavartiolaituksen saneeraus saattaa koskettaa voimakkaasti esimerkiksi juuri Tornionjokilaakson kuntien toimeentuloa. Juuri nämä säästötoimenpiteet, mitä pelättävissä on rajavartioston osalta, toivon mukaan rajoittuisivat mahdollisimman vähin. Sillä olisi merkitystä juuri näiden kylien elävänä säilymisen kannalta.

Illan tässä vaiheessa jätän loput puheestani pitämättä.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pelttari valittelei tuossa puheenvuorossa Lapin tiemäärärahojen pienentymistä ja vähäisyyttä. Minä viittaisin osaltani kuitenkin ed. Sirkka-Liisa Anttilan aiemmin käyttämään puheenvuoroon, jossa hän totesi surkean tilanteen Hämeessä. Siellähän on eniten maassamme päällystämättömiä sorateitä vielä jäljellä. Ja ihan vertailun vuoksi ed. Pelttarin valituspuheen aikana laskin, paljonko Lapin tie- ja vesirakennuspiirissä luvataan budjetissa alkavia uusia tiehankkeita. Niitä luvataan peräti 37 miljoonan markan edestä. Sen sijaan Hämeessä alkavia uusia tiehankkeita on tässä budjetissa vain 17 miljoonan markan edestä, eli kovin suhteellista on tämä valitusvirsi.

Ed. Pelttari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä en omasta mielestäni pitänyt kovinkaan valitusvirttä. Mitä tulee alkaviin tiekohteisiin, mistä ed. Lahti-Nuuttila nyt mainitsee, oma lukuni perustuu siihen, että tämä 20 miljoonan markan vähennys Lapin osalta kaikkiaan pitää paikkansa, ja sanoisin myös ed. Lahti-Nuuttilalle, että tällainen suhteellisuusvertailu on aika lailla paikkansapitämätön siksikin, että esimerkiksi meidän lääni on kai alueellisesti noin kolmasosa koko maasta. On aika lailla vaikeaa tässä, tähän aikaan vuorokaudesta vielä, pitää näitä mittatikkuja, mutta huomenna voimme mittaila lisää. Minusta tämä ei valitusta ollut, vaan tosiasioiden toteutuminen.

Ed. Juhantalo: Herra puhemies! Ei tietenkään ole erityisen järkevää tämän meidän työjärjestyksemme mukaisesti tähän aikaan vuorokaudesta vastata ministeri Liikalselle, joka on ehtinyt jo lähteä Washingtoniin

kokoukseen. Haluan kuitenkin tarkistuksen vuoksi vastata niihin väitteisiin, joita ministeri teki esittämäni keskustan ryhmäpuheenvuoron johdosta. Kun hän vastasi kaikille ryhmäpuheenvuoron pitäjille, olin itse puheenjohtajana eduskuntatalon ulkopuolella toisessa kokouksessa enkä ollut paikalla, ja myöskään tämän tekniikan vuoksi, joka meillä on vastauspuheenvuoroissa, ei ole mahdollista välittömästi tarkistaa omien numerotietojen oikeellisuutta. Sen olen nyt tehnyt enkä ole joutunut ryhmäpuheenvuorosta mitään muuttamaan.

Kokonaisuudessaan meillä politiikkaan on tullut jollakin tavoin uudenlainen sanasto kovin muotiin, ja siihen myös ministeri Liikanen kovin hanakasti on siirtynyt väittäessään monesti minun syyllistyneen väärän todistuksen antamiseen ja velvoittaessaan minua pyytämään anteeksi. Aikaisemmin politiikassa olivat tavanomaisia hyvin ihmisläheiset lämpimät ja tutut asiat. Me poliitikot puhuimme perheistä, perhepolitiikasta, sosiaaliturvasta, lapsilisistä, päivärahoista jne., mutta tämän päivän politiikkaa tuntuu jostain syystä enemmänkin hallitsevan sellaiset sanat kuin näyttö, todistus, tutkimus, vale, väärä todistus jne. Minun mielestäni meidän kaiken kaikkiaan tulisi tehdä yhteisrintamassa työtä, jotta poliittinen sanasto palautuisi jälleen lähelle ihmistä, kun puhumme politiikan arvostuksesta ja siitä, miten kansalaiset luottavat yhteisten asioiden hoitamiseen. Uskoisin, että eräs tärkeä väylä siihen olisi, että me todella puhuisimme yhteisten asioiden hoidosta ja jättäisimme vähemmälle tämän muotiin tulleen ikuisen kärkeilyn.

Kun ministeri Liikanen syytti minua väärän todistuksen antamisesta tämän vuoden budjetin kasvusta puhuessaan, jouduin siihen puuttumaan. Tämä väittely, jota eduskunnassakin käydään ikuisesti hallituksen ja opposition välillä erityisesti budjeteissa, näyttää vuosittain rakentuneen siihen, että otamme esimerkkilaskelmat eri tavoin. Eduskunnassa, kun katsomme budjetteja, minun mielestäni on aivan välttämätöntä, että vertaamme budjettiesitystä edellisen vuoden budjettiesitykseen. Ministeri Liikanen ja hallitus tekee siten, että vertaa budjettiesitystä valtion kassamenoihin, ja tämä on aivan kestämaton pohja todellisen vertailun tekemiselle. Eduskunnassa ei pide-

tä valtion kassaa. Täällä hyväksytään budjetti, ja täällä voidaan myöhemmin nähdä, miten budjetti on toteutunut. Jos me sekoitamme nämä kaksi täysin erillistä asiaa — kassaa pidetään tämän talon ulkopuolella, tämä on hallinnollinen järjestelmä — toki sekaannumme näissä numeroissa, ja hallitus voi väittää näitä numeroita keskenään vertaamalla saavansa aivan erilaiset kasvuluvut budjetissa kuin todellisuudessa on laita. Niinpä ministeri Liikanenkin puhuu edelleen kassamenojen kasvusta verrattuna edellisen vuoden budjettiin. Eduskunta kuitenkin käsittelee hallituksen budjettiesitystä eikä ministerin puheiden perusteella arvioita valtion kassamenoista.

Hallituksen kuluvan vuoden budjettiesityksen loppusumman reaalikasvu tänä vuonna verrattuna viime vuoden budjettiesitykseen oli 6 prosenttia eikä 1 prosenti, kuten ministerin tavoitteena oli. Tätä tosiasiaa ei ministerin oma matematiikka miksiäkään muuta.

Merkille pantavaa on, että ministeri Liikanen ei millään tavoin puuttunut esittämiini tosiasioihin, jotka osoittavat hallituksen inflaatiota ja vaihtotaseen vajetta koskevien arvioiden menneen täysin pieleen. Niitä onkin vaikea kiistää, kun ne ovat luettavissa hallituksen omasta budjettiesityksestä. Ministeri Liikanen syytti minua myös väärin referoinnista Helsingin Sanomien lehtihaastattelua lainatessani. Haastattelun kyseinen kohta kuuluu sanatarkasti: Haastattelija: ”Aiotteko naulata yhden prosentin tavoitteen oman poliittisen arvovaltanne?” Ministeri Liikanen: ”Aion. Se on yhtä tärkeä koko hallitukselle ja kansantaloudelle.” Tässä yhteydessä ei puhuttu sanaakaan vertailusta tämän vuoden kassamenoihin kuten ministeri Liikanen nyt täällä on väittänyt. Muussa yhteydessä ministeri Liikanen kyllä on kehu- nut valtion kassamenojen niukkaa kasvua mutta ei ole sitonut sitä asettamaansa yhden prosentin kasvutavoitteeseen.

Puheessaan ministeri ei yrittänytkaan kumota ensi vuoden budjetin prosentin kolmen vuoden reaalikasvua tämän vuoden budjettiesitykseen verrattuna. Valtiovarainministerin olisikin syytä opposition sijasta antaa matematiikan opetusta ministeritovereilleen, jotka monissa monissa puheenvuoroissa täällä budjetin menoja esitellessään käyttivät yksinomaan nimelliskasvua osoittavia, usein

kaksinumeroisia prosenttilukuja, kun valtiovarainministeri yrittää todistella, etteivät budjetin menot muka kasvaisi juuri laisinkaan.

Samassa haastattelussa ministeri Liikanen sanoo: "Jos ennuste tulopolitiikasta on hyvin sekava, silloin budjetin aseman pitää olla hyvin jämäkkä, jotta hallituksen uskottavuus säilyy. Tämä on minun todellinen päänsärkyni." Budjettiesitys ei tätä päänsärkyä ainkaan poista, vaan pikemminkin päinvastoin. Meillä oli myös hyvin erilainen näkemys rintamaveteraaniasioista. Ministeri Liikanen väitti, että hallituksen esitys rintamaveteraanien ylimääräisen rintamalisän korottamiseksi on "sisällöltään täsmälleen sama kuin veteraanijärjestöjen esitys", ja tuomitsi minut tässäkin asiassa jälleen tällaisen kummallisen juridisen termin mukaan väärän todistuksen antajaksi.

Veteraanijärjestöjen kirjeessä eduskuntaryhmille, jonka on allekirjoittanut mm. ministeri Liikasen mainitsema rintamaveteraanien liiton puheenjohtaja Erkki Huurtamo, sanotaan: "On siten kohtuutonta, että ylimääräisen rintamalisän korottaminen halutaan lykätä mahdollisimman myöhään, kun tiedetään varmasti, että juuri tähän ryhmään kuuluvista jopa tuhansia veteraaneja ehtii tänä aikana kuolla." Kun järjestöt vetoavat tässä kirjeessään eduskuntaryhmiin, että ylimääräiseen rintamalisään osoitettaisiin kolminkertainen määrä hallituksen esitykseen verrattuna, miten veteraanijärjestöjen esitys voi olla täsmälleen sama kuin hallituksen esitys. Tätä me kysymme ministeri Liikaselta, joka mieluummin tässä asiassa antaisi väärän todistuksen, mutta ainakin entisenä asianaajana omasta mielestäni halulla jättäisin kärjäjatermit politiikan sanaston ulkopuolelle. Yhteisessä kirjeessään veteraanijärjestöt pitävät myös hallituksen esityksiä sotilavammaporkkareihin, rintamaveteraanien ja sotainvalidien puolisoitten kuntoutustoimintaan täysin riittämättöminä.

Kysymykseemme lapsilisistä ministeri Liikanen ei vastannut laisinkaan. Kysymys on: "Aikooko hallitus toteuttaa SDP:n lupauksen lapsilisien kolminkertaistamisesta?" Tässä tapauksessa vaikeneminen ei kuitenkaan ilmeisesti ole myöntymisen merkki. Me olemme tämän illan aikana suurella ilolla voineet panna merkille mm. ed. Gustafssonin ja monen muun sosialidemokraattisen edusta-

jan puheenvuoroissa sekä veropolitiikan painotuksessa että perusturvaa koskevissa asioissa, ja aivan erityisesti vielä tässä loppupuolella lapsilisien osalta, aivan samoja painotuksia, joita keskustan eduskuntaryhmän puheenvuoroissa oli. Kuten jo aikaisemmin lausuin, meillä on ilmeisesti ensi viikon alussa keskustan ja SKDL:n yhteinen lakipaketinippu esillä, jossa nämä asiat ovat järjestettävissä täällä lausuttujen mielipiteiden mukaisesti. Me kykenemme eduskunnassa hallituksen lepuudesta huolimatta hoitamaan lapsilisien sellaisen korottamisen kuin poliittinen tahto ennen vaaleja oli, ja joka kansalaisille näkyvästi lanseerattiin.

Ed. Rantanen myös käytti puheenvuoron, jossa tölväistiin keskustan ryhmäpuheenvuoroa. Ed. Rantanen väitti puheessaan, että keskustalaiset pankkivaltuusmiehet ovat kirjeessään erityisesti edellyttäneet peruskoron nostamista. Tämän ilmeisen lukihäiriön minä haluan ehdottomasti korjata. Tässä kokonaan julkisuuteen saatetussa kirjeessä todetaan Holkerin hallituksen talouspolitiikan epäonnistumisen edellyttävän peruskoron nostamista, mutta nostaminen oli sidottu hyvin tarkkoihin perusteisiin. Siinä sanotaan selvästi, että keskustalaiset pankkivaltuusmiehet voivat myötävaikuttaa koron korottamiseen vain sillä edellytyksellä, että hallitus samalla keventää pienyrityksien verotaakkaa, korottaa verovapaisten tilien korkoa, poistaa asuntoluottojen korkojen verovähennysoikeuden omavastuut ja kohentaa perusturvaa. Keskustan kanta oli siis sidottu hyvin tarkkoihin ja täsmällisiin talouspoliittisiin toimenpiteisiin. Lisäksi edellytettiin kaikkien hallituspuolueiden tukea peruskoron nostolle.

Muistamme hyvin, miten tässä kävi. Kun yksikään näistä ehdoista ei toteutunut, ilmoitin keskustan eduskuntaryhmän vastustavan peruskoron korottamista. Tässäkin tapauksessa ed. Rantanen on joko kuullut tai luenut puheenvuoroni aivan virheellisesti. Muutoinkin siltä osin, kun ed. Rantasen puheenvuoro kosketteli asiallisia tietoja keskustan eduskuntaryhmän puheenvuorossa ja monissa keskustan edustajien puheenvuoroissa mainituista mm. maataloutta koskevista numerotiedoista, minulle ainakin tuli mieleen, että ed. Rantanen vahingossa luki viimevuotisen budjettipuheenvuoronsa. Niin suuria ja monia virheitä tämä puheenvuoro sisälsi.

Ed. Skinnari: Herra puhemies! Puuttuusin pariin asiaan. Keskustan ryhmän puheenjohtaja toi esille sen, että täällä ei ole käsitelty ihmisläheisiä asioita. Tosin hän korjasi loppua kohden, että nimenomaan tänään täällä olisi käsitelty niitä mm. sosialidemokraattien taholta. Nimenomaan tässä muutaman tunnin aikana, jolloin hän itsekin on ollut paikalla, on puhuttu niin perustuvan parantamisesta, lapsilisien korottamisesta kuin yleensä muistakin ihmisläheisistä asioista kulttuuria myöten, johon edustajat Lahti-Nuuttila ja T. Roos viimeksi puuttuivat.

Mitä tulee poliittiseen kielenkäyttöön, toivoisin kyllä, että keskustan ryhmän puheenjohtaja Juhantalo käyttäisi tällaisen puheenvuoron myös keskustan puoluehallituksessa ja eduskuntaryhmässä, koska sielläkin tuntuu olevan harrastusta tämän tyyppiseen toimintaan, minkäänlaisia esimerkkejä mainitsematta.

Mitä tulee peruskoron korottamiseen, niin kyllähän keskusta oli peruskoron korottamisen kannalla tietyin täsmällisin edellytyksin, mutta sosialidemokraatteihin verrattuna täytyy todeta se, että meillä ei ollut mitään ehtoja, vaan meidän pankkivaltuusmiehemme yksiselitteisesti ilmoittivat, että he eivät peruskoron korottamista kannata.

Ed. Juhantalo: Herra puhemies! Kun puhuin kielteisistä, politiikalle oudoista termeistä, viittasin yksinomaan ministeri Liikasen käyttämään puheenvuoroon, jossa hän kolmeen neljään otteeseen lausui minun syylistyneen väärän todistuksen antamiseen, velvoitti anteeksipyyttämiseen jne. Tämän puheenvuoron pohjalta juuri sanoin, että on valitettavaa, että tämän laatuinen käräjöinti, uhkailu ja muu vastaava on lisääntynyt politiikassa.

Yhdyn ed. Skinnariin siinä, että tämän illan aikana eduskunnassa on poikkeuksellisen paljon puhuttu tavallista ihmistä ja ihmisen arkipäivää koskettavista asioista. Siinä

yhteydessä juuri lausuinkin iloni siitä, että keskustalaiset ja sosialidemokraatit ovat voineet monissa puheenvuoroissa löytää toisensa.

Peruskoron nostamisen osalta on vain todettava, että sosialidemokraatit hassasivat päätöksentekoaan siihen saakka, kunnes näkivät, miten muut päättävät. Nähdessään keskustan kannan, joka oli sidottu voimakaisiin ja velvoittaviin talouspoliittisiin reunaehtoihin, heillä ei näköjään ollut muuta mahdollisuutta kuin vetäytyä kokonaisuudessaan vastuuntuntoisesta talouspolitiikasta pois ja vastustaa yksiselitteisesti peruskoron nostamista. Tämä yksiselitteisyys kyllä myöhemmin tietysti tulee vastaan. Se tulee meitä kaikkia vastaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Poistoja päiväjärjestyksestä

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 2)—13) asia.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan perjantaina 22. syyskuuta kello 1.44.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

